

Sistem vojaškega izobraževanja v Sloveniji

Strukturne poti, znanstveni temelji
in karierne perspektive

Uredila Nada Trunk Širca

Znanstvene monografije MFDPS

Glavni urednik

dr. Valerij Dermol

Člani uredništva

dr. Kristijan Breznik

dr. Drago Dubrovski

dr. Špelca Mežnar

dr. Janez Šušteršič

dr. Nada Trunk Širca

Sistem vojaškega izobraževanja v Sloveniji

Strukturne poti, znanstveni temelji in karierne perspektive

Uredila

Nada Trunk Širca

**Sistem vojaškega izobraževanja v Sloveniji:
strukturne poti, znanstveni temelji in karierne perspektive**

Uredila dr. Nada Trunk Širca

Recenzenta

dr. Branimir Furlan

dr. Blaž Torkar

Izdala in založila

Mednarodna fakulteta za družbene

in poslovne študije

Mariborska cesta 7

3000 Celje

Celje, 2025

© 2025 Avtorji

Brezplačna elektronska izdaja

<https://issbs.si/press/ISBN/978-961-6813-56-3.pdf>

<https://doi.org/10.53615/978-961-6813-56-3>

Izid monografije je finančno podprla

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost

Republike Slovenije iz sredstev državnega proračuna

iz naslova razpisa za sofinanciranje znanstvenih monografij

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 246673923

ISBN 978-961-6813-56-3 (PDF)

Kazalo

- Predgovor
Nada Trunk Širca **7**
- 1 Izobraževalne poti in razvoj kariere v vojaškem sistemu:
med izzivi in priložnostmi
Nada Trunk Širca in Aleš Trunk **9**
- 2 Zgodovinski pregled vojaškega izobraževanja in usposabljanja
častnikov na Slovenskem do ustanovitve samostojne
in demokratične Republike Slovenije
Tomaž Kladnik **19**
- 3 Vojaško izobraževanje in usposabljanje od ustanovitve samostojne
in demokratične Republike Slovenije do danes
Jasna Fedran **39**
- 4 Trenutno stanje, izzivi in prihodnost vojaškega izobraževanja v slovenski vojski
Jasna Fedran **55**
- 5 Preobrazba poklicnega vojaškega izobraževanja v postmoderni dobi
Pavel Vuk **87**
- 6 Vloga vojaške znanosti in vojaških ved v sodobnem vojaškem
izobraževanju in raziskovanju
Pavel Vuk **107**
- 7 Akademska svoboda v vojaškem raziskovanju in izobraževanju
Miha Šlebir **125**
- 8 Empirična raziskava vojaškega izobraževanja, usposabljanja
in raziskovanja v Sloveniji
Andrej Koren in Valerij Dermal **143**
- 9 Perspektive razvoja vojaške kariere in ved v Sloveniji:
implikacije in priporočila
Tomaž Kladnik in Jasna Fedran **165**
- Recenziji **187**

Predgovor

Nada Trunk Širca

Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
Univerza na Primorskem, Fakulteta za management
trunk.nada@gmail.com

© 2025 Nada Trunk Širca

<https://doi.org/10.53615/978-961-6813-56-3/7-8>

Za vsako organizacijo, tudi vojaško, je ključnega pomena, da razpolaga s kadri, ki so ustrezno izobraženi in usposobljeni za učinkovito opravljanje svojih nalog. Izobraževanje teh kadrov predstavlja temelj uspeha, ki se v primeru vojaške organizacije odraža v njenem razvoju, prilagodljivosti in operativni učinkovitosti. Pravzaprav predstavlja izobraževanje osrednji steber vsake sodobne in zmogljive oborožene sile. Vojaško izobraževanje in usposabljanje ne oblikujeta le izvajalcev ukazov, temveč uspešne vojaške poveljnike in večšče strokovnjake, ki morajo delovati v kompleksnih in hitro spreminjajočih se varnostnih okoljih – pogosto na presečišču nacionalnih interesov, zavezniških zavez in civilne družbe.

Monografija, ki je pred vami, predstavlja rezultat sistematičnega raziskovalnega in analitičnega dela, opravljenega v okviru ciljno raziskovalnega programa (CRP) Vojaška kariera, utemeljena na vojaških vedah (VoKa), financiranega s strani Ministrstva za obrambo Republike Slovenije (MORS) in Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS) (številka projekta V5-2365). Projekt Vojaška kariera, utemeljena na vojaških vedah se osredotoča na razvoj izobraževanja in raziskovanja na področju vojaških ved v Republiki Sloveniji. Njegov cilj je analizirati trenutno stanje, prepoznati vrzeli v pravnih in izobraževalnih okvirih ter razviti predloge za vključitev vojaških vsebin v javni izobraževalni sistem in klasifikacije poklicev. Projekt obravnava potrebo po sistemskem razvoju vojaške kariere, vključno z uvedbo mikrodokazil, oblikovanjem novih izobraževalnih programov in možnostjo ustanovitve raziskovalnega inštituta za vojaške vede. Posebna pozornost je namenjena primerjavi z drugimi državami članicami EU in Nata, krepitvi sodelovanja med vojaškimi in civilnimi institucijami ter povezovanju z gospodarstvom.

Monografija se osredotoča na dve osrednji temi: prvo predstavlja razumevanje vojaških ved in preobrazba poklicnega vojaškega izobraževanja v postmodernistični dobi, drugo pa perspektiva povezovanja civilnih in vojaških izobraževalnih sistemov ter njun vpliv na razvoj vojaške kariere v Sloveniji. Gre za problematiko, ki je v preteklosti pogosto ostajala obrobna, danes pa

postaja ključna za razumevanje profesionalizacije oboroženih sil, kadrovskega razvoja ter privlačnosti vojaškega poklica za mlade generacije. Pri tem velja poudariti, da se monografija osredotoča predvsem na izobraževanje častnikov in podčastnikov, medtem ko izobraževanje in karierni sistem vojakov ostajata v ozadju.

Prispevki v monografiji obravnavajo vojaško izobraževanje častnikov in podčastnikov z različnih zornih kotov – zgodovinskega, systemskega, empiričnega in primerjalnega. Analizirali smo razvojne poti in strukture vojaškega izobraževanja od obdobja Avstro-Ogrske, prek Jugoslavije, do sodobne Slovenske vojske, pri čemer so vključeni tudi najnovejši pristopi, kot so kompetenčni model, modularna zasnova izobraževanja in integracija v visokošolski prostor. Monografija obenem poudarja sodoben pomen razvoja vojaških ved, pri čemer posebej izpostavlja interdisciplinarnost, dinamiko civilno-vojaškega sodelovanja na področju raziskovanja in izobraževanja ter pomen medinstitucionalnega povezovanja. V tem okviru najdete poglobljene analize ključnih dejavnikov, ki vplivajo na spremembe v strukturi in vsebini vojaškega izobraževanja, zlasti v luči postmodernih varnostnih izzivov. Posebno pozornost je tudi na empirični analizi stanja ter na izzivih in priložnostih na področju vojaškega izobraževanja, usposabljanja in raziskovanja v Sloveniji, kar temelji na intervjujih s pripadniki Slovenske vojske.

Monografija ponuja pregled mednarodnih modelov (ZDA, Nemčija, Norveška), ki lahko služijo kot inspiracija pri reformi slovenskega sistema, hkrati pa opozarja na systemske vrzeli – od pomanjkanja akreditacij do šibke povezave med formalnim izobraževanjem in kariernim napredovanjem. Poseben poudarek je na vlogi Centra vojaških šol Slovenske vojske, ki se je ob koncu leta 2024 preimenoval v Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, na sodelovanju s civilnimi institucijami in prihodnjih smernicah za razvoj vojaške kariere kot celostne in akademsko utemeljene poti.

Monografija je namenjena širokemu krogu bralcev: raziskovalcem, strokovnjakom z vojaškega, obrambnega in varnostnega področja, preučevalcem in razvijalcem vojaškega izobraževanja, odločevalcem v obrambni politiki ter vsem drugim, ki jih zanima prihodnost slovenskega obrambnega sistema in znotraj njega Slovenske vojske. Njena vsebina lahko služi kot strokovno izhodišče za strateške razprave, oblikovanje reformnih ambicij in krepitev povezav med vojaškim in civilnim znanjem.

Verjamemo, da bo ta publikacija prispevala k boljšemu razumevanju izzivov in potencialov vojaškega izobraževanja v Sloveniji ter spodbudila nadaljnji razvoj profesionalne, etične in akademsko podprte vojaške kariere častnikov in podčastnikov, ki bo kos zahtevam sodobnega varnostnega okolja.

Izobraževalne poti in razvoj kariere v vojaškem sistemu: med izzivi in priložnostmi

Nada Trunk Širca

Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
Univerza na Primorskem, Fakulteta za management
trunk.nada@gmail.com

Aleš Trunk

Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
ales.trunk@yahoo.com

 © 2025 Nada Trunk Širca in Aleš Trunk
<https://doi.org/10.53615/978-961-6813-56-3/9-17>

Ključne usmeritve

Cilj tega poglavja je raziskati in predstaviti ključne povezave med izobraževalnimi sistemi – tako civilnimi kot vojaškimi – ter razvojem vojaške kariere, pri čemer bomo analizirali načela, modele in primere dobre prakse, tako v mednarodnem kot slovenskem prostoru. Poseben poudarek bo namenjen razumevanju, kako se vojaško izobraževanje integrira v sistem vojaškega kadrovanja ter kako se vojaški kader prilagaja zahtevam sodobnega trga dela znotraj oboroženih sil.

Osnovna teza poglavja izhaja iz prepoznanega neskladja med kompetencami, ki jih pripadniki pridobivajo skozi različne oblike izobraževanja, in konkretnimi zahtevami vojaškega delovnega okolja, kar je bilo med drugim razvidno iz analiz intervjujev s pripadniki Slovenske vojske (Ciljno raziskovalni projekt VoKa, 2024).

Obravnavali bomo štiri ključne dimenzije:

- sistemska povezanost izobraževalnih vsebin z vojaškimi funkcijami,
- fleksibilnost prehoda med civilnim in vojaškim sektorjem,
- vloga akreditacije in priznavanja znanj,
- vpliv mednarodnih trendov (npr. Nato smernice, model EMILYO).

Metodološki okvir vključuje analizo primarnih in sekundarnih virov iz projektov VoKa, ter primerjalne študije iz mednarodnega okolja.

Temeljna načela povezovanja izobraževanja in trga dela v vojski

Kompetenčni pristop kot izhodišče

Kompetenčni pristop je postal temelj sodobnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja. V ospredje postavlja razvijanje celostnih zmožnosti vojaškega osebja, ki presegajo zgolj tehnična znanja. Poudarek je na vodstvenih, etičnih, operativnih in komunikacijskih kompetencah, pri čemer se posebna vloga namenja tudi psihološki odpornosti, medkulturni občutljivosti in samostojnosti pri odločanju (Campbell, 2023; Sarkesian, 2019; Hampson in Tauber, 2023). Tako so poleg vodstvenih in operativnih sposobnosti vedno bolj v ospredju mehke veščine, kot so odločanje, sodelovanje v skupini, krizno komuniciranje ipd.

V slovenskem prostoru se to odraža v prizadevanjih za sistematizacijo kariernih poti z upoštevanjem učnih izidov in standardov kvalifikacij (Ciljno raziskovalni projekt VoKa, 2024). Pomanjkanje jasne povezanosti med formalno pridobljenim znanjem in praktičnimi vojaškimi zadolžitvami pa še vedno ostaja izziv.

Modularni in prilagodljivi sistemi izobraževanja

Modularizacija izobraževanja omogoča prožnost pri oblikovanju kurikula in odzivnost na spreminjajoče se potrebe operativnega okolja. Uporaba mikrokvalifikacij, akreditiranih tako v vojaškem kot v civilnem okolju, se uveljavlja v več državah, kot so Velika Britanija, Nizozemska in Kanada (Brink idr., 2021; Kaczmarški idr., 2018).

Za podporo razvoju karierne poti je ključno oblikovanje modularnih programov izobraževanja, ki omogočajo prilagajanje potrebam posameznika in vojaške organizacije. Modularnost omogoča lažje prilagajanje kurikula spremembam v varnostnem okolju, horizontalno in vertikalno mobilnost med različnimi stopnjami izobraževanja ter vključevanje civilnih strokovnjakov in akreditacijo posameznih modulov za civilne namene, na primer v okviru SOK/EOK.

Primer dobre prakse predstavlja britanski model vojaškega izobraževanja, kjer je poudarek na kombinaciji formalnega in funkcionalnega znanja, pri čemer so certifikati vnaprej umeščeni v nacionalni ogrodji kvalifikacij (Rowell, 2024). Tak pristop spodbuja vertikalno in horizontalno mobilnost posameznika, kar pomeni možnost napredovanja v hierarhiji ter prehoda med civilnim in vojaškim sektorjem. V Sloveniji bi tovrstna rešitev omogočila večjo fleksibilnost in privlačnost vojaške kariere, zlasti za mlajše generacije.

Vloga praktičnega usposabljanja in vseživljenjskega učenja

Vojaška kariera je v sodobnosti vse manj linearna in vse bolj dinamična. Praktično usposabljanje tako ne sme biti zgolj v funkciji začetnega opremljanja

Slika 1.1 Model integracije izobraževalnih poti v karierni razvoj pripadnikov Slovenske vojske

posameznika z znanji, temveč mora biti del vseživljenjskega učenja, kar pomeni redno dopolnjevanje in nadgrajevanje kompetenc glede na operativne izkušnje, vključevanje digitalnih tehnologij, kot so simulacije in obogatena resničnost, ter priznavanje neformalnega znanja pri napredovanju v karieri (Ciljno raziskovalni projekt VoKa, 2024). To zahteva kulturo učenja, ki spodbuja refleksijo, kritično mišljenje in razvoj posameznikovih potencialov skozi celotno vojaško kariero.

V analizi intervjujev pripadnikov Slovenske vojske je bilo izpostavljeno, da formalna izobrazba pogosto ne sledi dinamiki nalog, ki jih pripadniki opravljajo, kar zahteva bolj prožne in integrirane izobraževalne pristope (Ciljno raziskovalni projekt VoKa, 2024).

Mednarodni primeri in primerjalni vidiki

Nato in evropski okviri

V okviru Nato partnerstva in pobude Bologna Process so razvili model European Initiative for the Exchange of Military Young Officers – EMILYO (Schianchi, 2023), ki spodbuja harmonizacijo vojaškega visokošolskega izobraževanja z evropskimi akademskimi standardi. Cilj je omogočiti, da se tudi vojaške izobraževalne ustanove vključijo v evropski visokošolski prostor, kar omogoča mobilnost vojaških študentov in izmenjave v tujini, prenosljivost kreditnih točk (ECTS) ter vzajemno priznavanje učnih izidov, kar odpira vrata širši karierni uporabnosti (Kaczmarek idr., 2018).

Nato in Evropska obrambna agencija spodbujata integracijo vojaškega izobraževanja v širši evropski visokošolski prostor. Pobuda EMILYO omogoča izmenjave častnikov med državami, priznavanje kreditnih točk ter harmonizacijo učnih izidov. Namen je okrepiti interoperabilnost, povečati akademsko

relevantnost in omogočiti dvojno karierno uporabnost vojaških diplomantov (Kaczmarski idr., 2018). EMILYO ustvarja most med vojaškim in civilnim akademskim svetom, ohranja pa posebnosti vojaškega profesionalizma.

V nadaljevanju smo analizirali primere iz ZDA (PME), Nemčije (Helmut-Schmidt-Universität) in Norveške (Forsvarets høyskole). Skupna značilnost je prizadevanje za integracijo izobraževanja in kariere, kjer se formalna izobrazba povezuje s stopnjami v hierarhiji, hkrati pa omogoča mobilnost med sektorji (Sarkesian, 2019; Hampson in Taber, 2023; Kaczmarski idr., 2018).

Model ZDA: Professional Military Education (PME)

V ZDA vojaški izobraževalni sistem temelji na modelu PME (Hampson in Taber, 2023), ki se razteza čez celotno kariero vojaškega kadra. Poudarek je na zaporednih izobraževalnih stopnjah, vezanih na čin (basic, intermediate, senior level), kompetenčni matrici, ki vključuje tako strokovno, na primer operativno vodenje, kot strateško znanje, na primer geopolitično analizo, ter na tesnem sodelovanju z univerzami, kot sta Naval Postgraduate School in National Defense University.

Pomemben element sistema je tudi t. i. Joint Professional Military Education (JPME), ki povezuje vse rodove vojske in omogoča medsebojno razumevanje ter skupno usposabljanje (Mulready-Stone, 2024).

Ameriški model je hierarhično strukturiran in vključuje stopnje izobraževanja, povezane z napredovanjem po činih (angl. *basic, intermediate or senior level*). Program JPME (angl. Joint Professional Military Education) povezuje različne rodove oboroženih sil ter spodbuja skupno strateško razumevanje. Tesno sodelovanje z univerzami (npr. National Defense University) omogoča kombinacijo operativnega in akademskega znanja (Mulready-Stone, 2024).

Nemčija: Dvojna karierna možnost

Nemški sistem vojaškega izobraževanja izstopa po tem, da so častniki praviloma tudi diplomanti civilnih univerz. Vojaška akademija (Helmut-Schmidt-Universität/Universität der Bundeswehr Hamburg) omogoča študij v strogem ritmu, ki vključuje akademske discipline, kot so pravo, tehnika in ekonomija, v tesni integraciji z Bundeswehrom, kjer študij sledi kariernim stopnjam in je sofinanciran s strani vojske, ter v dvojnem izidu, saj je častnik hkrati univerzitetni diplomant, kar omogoča večjo prilagodljivost na trgu dela po koncu službe (Klapa, 2025).

Model je prepoznan kot eden najbolj sistematičnih pri gradnji civilno-vojaških kompetence (angl. *dual-use*). Nemški model torej izstopa po tem, da častniki študirajo na Helmut-Schmidt-Universität, kjer diplomirajo iz civilnih disciplin, hkrati pa so vključeni v vojaško hierarhijo. Tako pridobijo kompetence za vojaško kariero in civilno zaposlitev. Vzpostavljeni so sistemi priznavanja in mentorstva, ki posameznika spremljajo skozi celoten karierni cikel (Klapa, 2025).

Preglednica 1.1 Primerjalna analiza – ključni poudarki

Vidik	ZDA	Nemčija	Norveška
Oblika študija	Samostojni vojaški programi	Civilne univerze s pogodbo	Integrirani programi s civilno komponento
Karierna struktura	Stopnje PM(E) → čin	Stopnja + čin povezano	Osební razvojni načrti
Poudarek	Operativno/strateško znanje	Dvojna karierna možnost	Etika, odgovornost, raziskovanje
Mobilnost	JPME in povezave med rodovi	Civilno akademsko omrežje	Mednarodne misije in R&D
Priznavanje izobrazbe	Posredno (pri zaposlitvi)	Neposredno (akreditacija)	Neposredno (ECTS, civilni certifikati)

Skandinavski modeli: Norveška

Norveška vojaška akademija (Forsvarets høgskole) je primer modela, ki v ospredje postavlja:

- etiko, odgovornost in državljansko dimenzijo,
- integracijo vseživljenjskega učenja z orodji, kot je *personlig utviklingsplan* (osební razvojni načrt),
- tesno sodelovanje z univerzami, predvsem na področju varnostnih študij, psihologije, logistike in digitalizacije.

Norveški model odlikuje tudi zgodnja specializacija in vključenost častnikov v raziskovalno-razvojne projekte, kar omogoča znanstveno kariero znotraj vojske ali v civilnih varnostnih agencijah. Forsvarets høgskole na Norveškem vključuje razvoj etičnega delovanja, osebne razvojne načrte in integracijo z univerzami. Mladi častniki se vključujejo v raziskovalno delo, sodelujejo v mednarodnih misijah in izkoriščajo možnosti za nadaljnje študije, kar povečuje njihovo karierno fleksibilnost (Sarkesian, 2019; Hampson in Taber, 2023).

Ureditev področja v Sloveniji

Slovenski model še ni popolnoma razvit. Pripadniki SV poudarjajo potrebo po priznavanju vojaških usposabljanj v civilnem sistemu, po akreditaciji programov ter večji podpori izobraževanju v karierni poti (Ciljno raziskovalni projekt VoKa, 2024). Vloga CVŠ je ključna, a premalo sistematično povezana s civilnimi institucijami.

Sistemska ureditev povezave izobraževanja in kariernega napredovanja v Slovenski vojski

Slovenska vojska (SV) je v zadnjih letih okrepila prizadevanja za večjo sistemsko povezanost med vojaškim izobraževanjem in kariernim razvojem, vendar še vedno obstajajo strukturne omejitve. Formalna napredovanja so v veliki meri odvisna od izpolnjevanja pogojev po vojaški lestvici činov, medtem ko

izobrazbeni pogoji (npr. stopnje SOK/EOK) pogosto niso usklajeni s konkretnimi zadolžitvami posameznika (Ciljno raziskovalni projekt VoKa DS4, 2024).

Pripadniki SV so v kvalitativni raziskavi poudarili:

- potrebo po bolj jasni povezavi med formalno izobrazbo in karierno potjo,
- večje priznavanje vojaškega usposabljanja znotraj civilnega sistema izobraževanja,
- boljšo motivacijsko shemo, kjer bi izobraževanje bilo povezano z napredovanjem in plačilnim razredom.

Vojaški izobraževalni sistem trenutno ni akreditiran po civilnih standardih, kar ovira prenosljivost kompetenc (Ciljno raziskovalni projekt VoKa, 2024). Slovenski sistem vojaškega izobraževanja temelji na delovanju Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU), ki vključuje Višjo vojaško šolo (ustanovljeno po standardih civilnega izobraževanja) in Visoko vojaško šolo (neakreditirano). Formalna povezava med izobraževanjem in karierno potjo je šibka, kar je razvidno iz raziskav v okviru Ciljno raziskovalnega projekta VoKa (2024). Akreditacija programov, priznavanje znanj ter sistem mentorstva ostajajo nerešeni izzivi.

Vloga Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje in civilnih izobraževalnih institucij

Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU), s sedežem v Mariboru, je osrednja institucija za izobraževanje pripadnikov SV, vključno z Višjo vojaško šolo (ustanovljeno po standardih civilnega izobraževanja) in Visoko vojaško šolo (neakreditirano). Sodelovanje s civilnimi visokošolskimi institucijami poteka predvsem v okviru občasnih usposabljanj in sodelovanj na projektih, vendar ni sistematično umeščeno v dolgoročno karierno strukturo (VoKa Poročilo, 2024).

Z izjemo nekaterih sporazumov o skupnih modulih, na primer obrambo-slovje in krizno upravljanje, ni vzpostavljena enotna pot, ki bi omogočila vzporedno ali zaporedno pridobivanje civilne in vojaške kvalifikacije, prenos znanja v obe smeri ter mobilnost kadra med civilnim in vojaškim sistemom.

Sodelovanje s civilnim visokim šolstvom poteka projektno, brez dolgoročne systemske integracije. Ni enotnih poti za pridobivanje kombinirane civilno-vojaške izobrazbe. Prav tako ni jasno definiranih prenosov znanja med sektorjema, kar omejuje mobilnost in privlačnost vojaškega poklica za mlade.

Izzivi in reformne potrebe

Poročilo VoKa izpostavlja številne systemske vrzeli, kot so nepriznavanje vojaških modulov znotraj nacionalnega ogrodja kvalifikacij (SOK), neobstoječe

Slika 1.2 Pregled izzivov in priložnosti razvoja sistema izobraževanja in kariere v SV

možnosti za habilitacije vojaških predavateljev, kar otežuje njihovo akademsko kariero, ter odsotnost kariernega svetovanja in individualnih razvojnih načrtov, ki so standard v skandinavskih sistemih (Ciljno raziskovalni projekt VoKa, 2024). Predlagane rešitve vključujejo:

- postopno akreditacijo vojaških izobraževalnih institucij,
- vzpostavitev vojaškega raziskovalnega inštituta,
- integracijo sistemov mentorstva in kariernega svetovanja že na ravni kadetskih programov.

Perspektive za mlade: mentorstvo, prehod v vojaško službo

Mladi, ki se odločajo za vojaško kariero, se v Sloveniji soočajo z negotovimi informacijami o povezavi med študijem in vojaško zaposlitvijo. Raziskave med mladimi kažejo zanimanje za varnostna vprašanja in željo po stabilni zaposlitvi, nizko stopnjo informiranosti o možnostih akademskega razvoja v Slovenski vojski ter izraženo potrebo po bolj transparentnih kariernih poteh.

Uvedba integriranih programov, kot jih poznata Nemčija ali Norveška, bi povečala zanimanje mladih za služenje v SV. Predpogoj pa je modernizacija sistema komunikacije s ciljno populacijo ter sodelovanje z visokošolskimi ustanovami na načrtovani in dolgoročni osnovi.

Sklepne misli

Povezava med izobraževanjem in trgom dela v vojski predstavlja eno izmed temeljnih strateških področij razvoja sodobnih oboroženih sil. V tem poglav-

ju smo osvetlili ključne teoretske in praktične dimenzije tega razmerja – od kompetenčnega pristopa in modularnosti izobraževanja do primerjalne analize mednarodnih praks in kritične evalvacije slovenskega konteksta.

Povzetek ključnih poudarkov

- Kompetenčni pristop je skupni imenovalec vseh sodobnih vojaških izobraževalnih sistemov in omogoča neposredno povezavo med znanjem in operativnimi nalogami.
- Mednarodne prakse (ZDA, Nemčija, Norveška) kažejo na prednosti povezovanja civilnega in vojaškega izobraževanja, predvsem prek vzajemnega priznavanja kvalifikacij in skupnih razvojnih poti.
- Slovenski model še ni sistemsko urejen; ključne težave so nepovezanost institucij, neakreditiranost programov, nizka motivacija za dodatno izobraževanje ter pomanjkanje kariernega svetovanja.
- Obstaja široko izražena podpora (tudi med pripadniki SV), da se vojaško izobraževanje razvije v smeri civilno primerljivega sistema s priznano akademsko težo, kar bi pripomoglo k večji privlačnosti vojaškega poklica med mladimi.

Priporočila za nadaljnji razvoj

Na ravni politike:

- Vzpostavitev pravne podlage za akreditacijo vojaških programov znotraj nacionalnega visokošolskega sistema.
- Sistematično vključevanje civilnih visokošolskih partnerjev v oblikovanje in izvajanje vojaških učnih načrtov.

Na ravni vojaških institucij:

- Uvedba osebnih razvojnih načrtov za pripadnike SV, z jasnimi izobraževalnimi cilji in povezavo s karierno dinamiko.
- Razvoj vojaka-raziskovalca kot profila, ki povezuje izobraževanje, strokovno delo in operativno izkušnjo.

Na ravni mladih:

- Razširitev programov z vključenim študijem na civilnih univerzah in možnostjo dvojne diplome.
- Vzpostavitev digitalne platforme za karierno svetovanje, namenjene mladim v fazi odločanja.
- Vojaška kariera prihodnosti v Sloveniji mora biti prepoznavna, razvojno podprta in akademsko utemeljena, pri čemer bo temeljila na povezovanju sektorjev, na znanju in raziskovanju ter na fleksibilnosti, ki jo zahteva sodobno varnostno okolje.

- Za dosego tega cilja je ključno razumeti izobraževanje ne samo kot vhodno fazo zaposlitve, temveč kot kontinuiran proces podpore osebnemu in institucionalnemu razvoju, ki je enakovredno priznan tako znotraj vojaškega sistema kot v širšem družbenem okviru.
- Vojaška kariera mora postati akademsko in karierno privlačna pot, ki vključuje priznavanje znanj, transparentnost napredovanja ter možnost vključevanja v civilno okolje po zaključku aktivne službe.
- V prihodnosti mora Slovenska vojska graditi na povezovanju z akademsko sfero, strateškem kadrovskem načrtovanju in transparentni podpori osebnemu razvoju posameznika kot jedru profesionalizacije.

Navedena literatura

- Brink, S., Carlsson, C. J., Enelund, M., Georgsson, F., Keller, E., Lyng, R., in McCartan, C. (2021). Curriculum agility: Responsive organization, dynamic content, and flexible education. V *2021 IEEE Frontiers in Education Conference* (str. 1–5). IEEE.
- Campbell, I. (2023). Army reorganisation and military withdrawal. V K. Panter-Brick (ur.), *Soldiers and oil* (str. 58–100). Routledge.
- Ciljno raziskovalni projekt VoKa. (2024). *Poročilo DS4: vojaški poklici – izobraževalne poti in zaposlitvene možnosti* [neobjavljeno gradivo].
- Hampson, S. C., in Taber, N. (2023). Military education: Evolution and future directions. V T. S. Rocco, M. Cecil Smith, R. C. Mizzi, L. R. Merriweather in J. D. Hawley, *The handbook of adult and continuing education* (str. 232–239). Routledge.
- Kaczmariski, P., Porta, M., Çiço, B., Frasher, N., Cantoni, V., Wang, L., in Vandamme, F. (2018). Designing a strategic framework for european computing education and training. *Scientia Paedagogica Experimentalis*, 55(2), 101–136.
- Klapa, S. (2025). Sakroilitiden in der Bundeswehr. *Orthopädie*, 54, 609–617.
- Mulready-Stone, K. (2024). A new form of accountability in JPME: The shift to outcomes-based military education. *Joint Force Quarterly*, 112(1), 5.
- Rowell, P. (2024). Education and training in the British military. *Education Journal Review*, 30(2), 8–17.
- Sarkesian, S. C. (2019). An empirical reassessment of military professionalism. V F. D. Margiotta (ur.), *The changing world of the American military* (str. 37–56). Routledge.
- Schianchi, E. (2023). *Towards a 'more united Union' in security and defence: The case of EMILYO* [magistrsko delo]. Charles University Digital Repository. <https://hdl.handle.net/20.500.11956/187385>

Zgodovinski pregled vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnikov na Slovenskem do ustanovitve samostojne in demokratične Republike Slovenije

Tomaž Kladnik

Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Poveljstvo
za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje
Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
Nova univerza, Fakulteta za slovenske in mednarodne študije
tomaz.kladnik@mors.si

© 2025 Tomaž Kladnik

<https://doi.org/10.53615/978-961-6813-56-3/19-38>

Znanost lahko koristi pri vodenju oborožitve.

Podpolkovnik baron Jurij Vega v prošnji cesarju Jožefu II. za dovoljenje, da bi smel kot učitelj matematike na bombardski šoli prostovoljno sodelovati v vojni s Turki, ki je izbruhnila leta 1788 (Pisanski, 2006).

Vi, ki ste jo slišali [svojo domovino] in ki res vršite svojo dolžnost, bodite ponosni, da ste obranili to našo domovino nevarnosti in da vas bodo prve strani zgodovine naše osvoboditve omenjevale kot može, ki so umevali novi in odločilni čas.

General Rudolf Maister, ustanovitelj in prvi general slovenske vojske, 11. 12. 1918 (Hartman, 1989)

Okoliščine in razmere, v katerih se vojaki in vojaške enote izobražujejo in usposabljaajo, se vedno hitreje spreminjajo, spreminjajo pa se tudi okoliščine, zaradi katerih sta izobraževanje in usposabljanje vedno zahtevnejša. Kompleksnost kriznih razmer in negotovost poteka konfliktov sta bistveni značilnosti preteklih, sodobnih in tudi prihodnjih okolij, v katerih je, oziroma bodo

delovali vojska ter njeni posamezniki in enote. Vojska se danes pripravlja za številne med seboj prepletene in raznolike naloge, ki zagotavljajo nacionalno obrambo, sodelovanje pri zaščiti in reševanju, delovanje v okviru kolektivne obrambe in sodelovanje v operacijah pod vodstvom Nato, EU in OZN. Zahteve po znanju in izurjenosti so visoke. Sodobni bojni sistemi se tehnološko nenehno izpopolnjujejo, njihovo upravljanje in logistična podpora pa sta vedno zahtevnejša. Sile morajo biti usposobljene za hitro odzivanje na nastale razmere, zato se zvišujejo standardi znanja in izurjenosti. Posamezniki, enote in poveljstva morajo biti sposobni delovati kot del združenih in večnacionalnih sil. Vsebina in način vojaškega izobraževanja in usposabljanja se spreminjata tudi zaradi potrebe po učinkovitem sodelovanju s civilnimi akterji. Vojska potrebuje izobražene in dobro izurjene, disciplinirane, osebno zrele ter visoko etične pripadnike. Potrebuje vojake, ki jim znanje in veščine omogočajo kritično presojo in se aktivno odzivati na spremembe v kompleksnih razmerah. Potrebuje voditelje z moralno integriteto, ki imajo znanje in sposobnosti za delovanje na različnih ravneh doma in v mednarodnih vojaških strukturah ter so sposobni delovati v različnih okoljih in sodelovati z nevojaškimi akterji. Potrebuje vojake, ki so sposobni vzpostaviti ustrezno razmerje med zahtevami vojaške hierarhije in discipline po eni ter potrebo po ustvarjalnosti, iniciativnosti in svobodi kritične misli ter izmenjavi strokovnih mnenj po drugi strani. Potrebuje vojake, ki sledijo načelom in pravilom vojaške doktrine naše vojske in zavezništva, vojake z moralnimi in etičnimi značilnostmi, ki jim narekujejo zavzeto in predano opravljanje poklica, so lojalni, domoljubni in tovariški. Njihovo vodilo pri opravljanju nalog je med drugim tudi kodeks vojaške etike. Vse zapisano, pa je izvedljivo le s sistematičnim izobraževanjem in usposabljanjem častniškega kadra. V nadaljevanju si pogledjmo, kako so vojaške organizacije, ki so delovale na slovenskem ozemlju, to organizirale in izvajale v preteklosti.

Obdobje Avstro-Ogrske monarhije

Vojaška organiziranost Avstro-Ogrske, s katero je le ta vstopila v prvo svetovno vojno, je izhajala iz reforme oboroženih sil v času oblikovanja dualizma leta 1886, dopolnjene z reformo v letih 1881–1883. Na čelu vojaške organiziranosti je bilo skupno vojno ministrstvo, za vsako polovico države pa še posebno ministrstvo za deželno obrambo, Landwehr za avstrijski in Honved za ogrski del države. Posebna organizacijsko obliko pa je predstavljala posebna pomožna – črna vojska – Landstrum. Generalštab skupne vojske je bil pristojen predvsem za operativne priprave na vojno. Na čelu le tega je bil feldmaršal Franz grof Conrad von Hotzendorf, in to med leti 1906 in 1911 ter nato ponovno med leti 1912 do 1918, vmesnem obdobju pa feldmaršal Blasius Seuma (Žeuma). Cesar oziroma kralj je svojo vlogo vrhovnega poveljnika uveljavljal preko vojaške pisarne. Parlamenti, zvezni za zvezno vojsko, avstrijski in ogr-

ski pa za deželno obrambo, so v mirnem času odobraval finančna sredstva za vojsko in obrambo ter kontingente nabornikov. Vojaška organizacija je v miru predvidevala 800.000 vojakov, država pa je bila v vojaškem pogledu organizacijsko, formacijsko razdeljena na 15 korpusnih območij, od leta 1909 na 16. Le ta so bila razdeljena na 106 vojaških dopolnilnih okrajev, ki so ustrezali nabornim okolišem pehotnih polkov, trije pa so bili namenjeni popolnjenju vojne mornarice. Slovensko nacionalno ozemlje, razen Prekmurja, je po letu 1882 pripadlo notranjeavstrijskemu 3. korpusu s štabom v Gradcu. Zaradi teritorialnega nabornega sistema so bile nekatere enote v veliki meri ali večinsko slovenski in so jih zaradi tega v javnosti označevali kot »slovenske polke«. Takšni so bili: 17. ljubljanski, 87. celjski, 97. tržaški ter delno 7. celovski in 47. mariborski pehotni polk, 5. goriški dragonski polk, topniška divizion v Ajdovščini in Vipavi, 7. in 20. lovski bataljon, domobranska 26. in 27. strelska polka, s tem, da so zadnjega zaradi obrambe Posočja leta 1906 preimenovali v 2. gorski strelski polk. So pa leta 1887 zaradi skrajšanja mobilizacijskega časa ter nacionalno političnih razlogov sedeže nekaterih polkov razporedili zunaj nabornih območij. Tako je imela leta 1914 Avstro-Ogrska v kopenski vojski 106 polkov in 34 topniških polkov, v mornarici pa 414.000 vojakov in 20.000 častnikov (Kladnik, 2021).

Častniki iz slovenskega etničnega ozemlja so se izobraževali in usposabljali na vojaških akademijah na Dunaju, in sicer na Terezijanski vojaški akademiji in Tehnični vojaški akademiji. Terezijanska vojaška akademija je nastala leta 1751. Na njej so se šolali častniki za pehotne in konjeniške enote. Tehnična vojaška akademija je nastala leta 1769 in to za šolanje inženirskih in topniških častnikov. Na vojaško akademijo so na začetku lahko vpisovali samo kandidati plemiškega porekla, s končano gimnazijo in opravljenimi strogimi sprejemnimi izpiti. Po končanem šolanju so gojenci dobili čin poročnika in se zaposlili v enotah redne vojske. Kandidati za vojaške akademije so se po letu 1874 pripravljali na višjih in nižjih realnih gimnazijah, sčasoma tudi plemiški naziv ni bil več osnovni pogoj za šolanje na vojaški akademiji. Poleg vojaških akademij pa je bila na Dunaju tudi vojna šola, ki je bila namenjena izobraževanju najvišjih, generalštabnih častnikov (Kastelic, 2008).

Z namenom izboljšanja znanja in usposobljenosti bodočih častnikov mornarije, so avstro-ogrske vojaške oblasti ustanovile 24 pripravljalnic za poznejše gojence vojaških šol, poleg njih pa štiri kadetske institute, med njimi tudi v Mariboru (k. k. Kadetteninstitut). V njih so po končani osnovni šoli vzgajali gojence (kadete) za poznejše častnike. Slednji so bili večinoma sinovi državnih uslužbencev, predvsem častnikov, v štirih letih pa so bili pripravljeni za sprejetje v vojaške akademije različnih rodov vojske. Mesto Maribor si je zelo prizadevalo za pridobitev vojaške šole, saj so od njene gradnje in delovanja pričakovali tudi gospodarske koristi. V ta namen je mestna občina kupila zemljišče pod Pohorjem in ga podarila državi. Ta je začela graditi stavbo

za kadetski inštitut julija 1853 in jo dokončala aprila 1856. Kadetski inštitut je deloval do leta 1870, saj so leta 1869 razpustili vse njemu podobne vojaške šole in v stavbi je bila nato navadna pehotna vojašnica z imenom Vojašnica cesarja Franca Jožefa (Kaiser Franz Josef-Kaserne). Leta 1878 so vanjo začasno namestili pomožno vojaško bolnišnico, vendar pa so Mariborčani želeli, da Kadetnica ponovno postane vojaška šola, zato je župan Ferdinand Duchatsch na začetku svojega županovanja leta 1883 zaprosil cesarja za avdienco, v kateri mu je posredoval željo Mariborčanov, da bi mogočna stavba pod Pohorjem spet služila svojemu prvotnemu namenu. Vendar je bilo to možno šele leta 1894, ko je mariborska mestna občina na svoje stroške pozidala pehotno vojašnico ob Tržaški cesti in s tem sprostila Kadetnico, da se je lahko vanjo vselila pehotna pripravljalna šola za bodoče častnike pehote. Leta 1913 se je pehotna kadetnica začela spreminjati v vojaško višjo realko s tremi letniki, katere namen ni bil le priprava kadetov za vstop v vojaške akademije, ampak tudi višanje stopnje izobrazbe častnikov. Program je bil podoben običajni trirazredni višji realki, s tem da je bil razširjen z vojaškimi predmeti. Večina kadetov je bila nemške narodnosti, posamezniki pa so bili tudi Slovenci in Hrvati. Med prvo svetovno vojno je bilo izobraževanje močno okrnjeno, saj so kadete že pred koncem šolanja vključevali v aktivno službo s činom praporščakov, prav tako so premeščali učitelje, kar je oviralo proces izobraževanja. Samo območje zavoda pa so v pol stoletja še izboljšali in polepšali. V parku so zrasli drevoredi in gozd, ob njem je bil ribnik. Imeli so plavalni bazen in igrišča, svojo ekonomijo z živino, vrtovi, čebelnjakom in svojo elektrarno (Hartman, 2010).

Obdobje med I. in II svetovno vojno

Rudolf Maister, osrednja osebnost vzpostavitve slovenske vojske in slovenskega vojaškega šolstva v prelomnem obdobju po prvi svetovni vojni, se je rodil v Kamniku 29. marca 1874. Nižjo gimnazijo je obiskoval v Kranju, šesti razred končal v Ljubljani in nato vstopil v kadetsko šolo na Dunaju, iz katere je bil leta 1894 prerazporejen v domobranski pehotni polk v Ljubljani, bil 1. novembra 1895 povišan v podporočnika in nato služboval še v Celovcu, Przemyslu, Celju in Mariboru. Maistrova povezanost z Mariborom se prične ob mobilizaciji avgusta leta 1914, ko je bil premeščen v poveljstvo »črne vojske« v Mariboru in ob povišanju v majorja, 1. novembra 1916, postal njegov poveljnik. 1. novembra se je, na sestanku poveljnikov in višjih častnikov, razglasil za vojaškega poveljnika Države SHS v mestu. Z osebnim pozivom v vojašnici 26. strelskega polka je na svojo stran pridobil prvo vojaško enoto ter nato sestavil še dve vojaški enoti s skupaj približno 160 vojaki ter z njimi zasedel večino vojašnic ter posamezne strateške točke v mestu. Še isti dan je Maister izdal ukaz, s katerim je reguliral svojo vojaško oblast ter zelo korenito posegel v vojaško organizacijo v mestu in pokrajini. S tem je preprečil vojaško po-

sredovanje nemško-avstrijskih vojaških enot. Narodni svet SHS v Zagrebu je 31. oktobra 1918 sprejel sklep o ustanovitvi II. vojaškega okrožja v Ljubljani in slovenske vojske. Le to je odredilo organizacijo narodne, slovenske, armade po dosedanjem avstro-ogrskem ozemeljskem načelu. Od 18. novembra 1918 je potekalo organiziranje slovenske vojske, pri čemer je Maister kot poveljnik vojaškega poveljstva za Spodnjo Štajersko na svojem območju razglasil mobilizacijo. Podobno kot je Maister s svojimi vojaki želel zagotoviti pravice Slovencem, je mariborski mestni svet ob razpadu monarhije z ustanovitvijo nemške Schutzwehr skušal uveljaviti interese Nemcev. Veliko število vojakov, ki so bili mobilizirani, oblikovanje vojaških enot, njihova dobra razmestitev po mestu in okolici, podrobno oblikovan načrt ter ne nazadnje tudi pogojno soglasje Narodne Vlade SHS so bili dobra predpriprava za akcijo razorožitve Schutzwehra, ki se je pričela 23. novembra 1918 ob štirih zjutraj. Razorožitev Schutzwehra je bila tako druga velika zmaga generala Maistra nad Nemci v boju za Maribor. Po razorožitvi nemške garde je Maister z vojsko zasedel ozemlje od Špilja do Radgone ter s tem začrtal severno mejo nove države kot etnično mejo med slovenskim in nemškim narodom, kar je bilo kasneje potrjeno tudi na mirovni konferenci (Hartman, 1989).

General Rudolf Maister je ob vojaškem prevzemu oblasti 1. novembra 1918 v Mariboru in na Spodnjem Štajerskem začel organizirati slovensko vojsko. Pod njegovo poveljstvo je sodila tudi mariborska vojaška realka, kjer so se usposabljali bodoči častniki. Pod poveljstvom podpolkovnika Davorina Žunkoviča je postala prva slovenska vojaška šola za izobraževanje častnikov slovenske vojske. Ob prevratu so gojenci in predavatelji opravljali vojaške dolžnosti, vendar se je že 3. decembra 1918 začel pouk. Dvesto gojencev je nato sodelovalo na veliki proslavi ob združitvi v novo državo, ki je potekala 15. decembra v Mariboru. Organizacijo zavoda so razširili tudi na nižjo realko, s čimer je šola postala popolna sedemrazredna vojaška realka. Dobila je nov službeni red, dopolniti je bilo treba učiteljski zbor, ustrezno prirediti učne načrte, pripraviti učbenike in učila ter določiti učni jezik. Na pročelju Kadetnice je bil napis Kr. (kraljevska) vojaška realka, slovenski, srbski in hrvaški jezik pa so na šoli uporabljali »paritetno kot učni jeziki; kakor je pač nanoslo«. Med 23 učitelji je bilo 15 Slovencev, ostali pa so bili Hrvati, Srbi in Čehi, med gojenci pa so bili Slovenci v manjšini. Ob koncu šolskega leta 1918/19, ki ga je uspešno zaključilo 167 od 193 gojencev, se je od 30 dijakov zaključnega 7. razreda kar 29 odločilo za nadaljevanje šolanja na vojaških akademijah. Ob tej priložnosti so v slovenščini izdali »l. izvestje kr. vojaške realke v Mariboru za šolsko leto 1918/19«. V poročilu je Žunkovič prispeval pedagoški in literarni zapis, medtem ko je nadporočnik Gustav Šilih napisal kroniko poteka šolanja. Šola je aktivno sodelovala tudi z mestom. Na šoli so delovali dramska, tamburaška in folklorna skupina ter pevski zbor, s katerim so sodelovali na prireditvah v mariborskem Narodnem domu, v telovadnici so pripravljali pre-

davanja s filmskimi predstavitvami ter organizirali ekskurzije v okolico mesta (Hartman, 2010).

Na čelu nove vojske Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev je bilo Ministrstvo za vojsko in mornarico, vojska pa je bila razdeljena na štiri armadna območja s središči v: Novem Sadu (prvo), Sarajevu (drugo), Skopju (tretje) in Zagrebu (četrto). Na ozemlju nekdanje Kraljevine Srbije so zadržali vojaško teritorialno razdelitev na osem divizijskih območij iz leta 1915, medtem ko so bila območja Črne gore, Bosne in Hercegovine, Dalmacije, Hrvaške, Slavonije, Vojvodine in Slovenije razdeljena na nadaljnjih osem divizijskih območij, ki so bila razdeljena na vojaška okrožja. Dravsko divizijsko območje je zajemalo območje Dravske banovine razen Metlike in Lendave, ki sta pripadali sosednjim hrvaškim območjem. Vojna okrožja so bila Ljubljana, Maribor in Celje, na njihovem območju pa so bila ustanovljena Triglavska in Dravska divizija ter Triglavski odred, ki so skupaj z Rišnjaškim in Liškim odredom ter posadkovnimi enotami – osem posadkovnih polkov in dveh samostojnih bataljonov na utrjeni mejni bojni črti, sestavljali sedmo »slovensko« armado. Na začetku delovanja se je vojska v glavnem ukvarjala s težavo poenotenja oborožitve in načini delovanja zaradi tako različnih struktur sestavljenih enot, saj so imeli na primer devet tipov pušk s štirimi različnimi kalibri (Bjelajac, 1994; Kladnik, 2021).

Častniški zbor je sestavljalo 3.500 častnikov bivše srbske vojske, 2.500 častnikov bivše Avstro-Ogrske in 500 častnikov bivše črnogorske vojske. Iz vrst ruskih beguncev pa je v novo vojsko prišlo 12 častnikov ruske carske vojske. Pri oblikovanju skupnega častniškega zbora je bilo veliko pritožb v zvezi z ugodnostmi enih in drugih. Glavni ugovor bivših srbskih častnikov nasproti svojim novim kolegom pa je bil, da so »anacionalni« oziroma da nimajo dovolj izoblikovanega občutka pripadnosti novi državni skupnosti. Z druge strani pa ni nihče nasprotoval temu, da so vse pomembnejše poveljniške dolžnosti v vojski prevzeli srbski častniki, v mornarici, ki je obsegala le 3% oboroženih sil, in letalstvu z dvema polkoma, ki leta 1923 postane samostojen rod, pa častniki bivše Avstro-Ogrske. Razmerje v podčastniškem zboru je bilo še bolj zapleteno. Zaradi nizkih plač in manjšega števila podčastniških činov kot prej, so bili prizadeti predvsem podčastniki bivše avstro-ogrske vojske. Izjemno težek pa je bil status vojakov nabornikov, saj je zaradi pomanjkanja opreme, hrane in krutega ravnanja posameznih častnikov prihajalo do uporov in vojaške neposlušnosti, v katerih je sodelovalo od dva do tri tisoč vojakov in podčastnikov. V primerjavi z Avstro-Ogrsko se je v novi državi spremenil tudi način nabora in oblikovanja vojaških enot, s tem pa tudi položaj nacionalnih jezikov v oboroženih silah. Mirnodobna vojska Kraljevine, katero so sestavljali naborniki na služenju vojaškega roka ter poklicni častniki, podčastniki in vojaki za varovanje meje, je štela približno 150.000 moških. Do leta 1940, ko je bil vojaški rok podaljšan za pol leta, so v kopenski vojski služili leto in pol, v mornarici in

letalstvu pa dve leti. Devet mesecev manj so služili maturanti v tako imenovanih dijaških četah, ki so jih v veliki meri vključevali v šole rezervnih oficirjev, in edini hranilci družin. Splošna vojaška obveznost je bila predpisana med 21. in 50. letom, vendar so bili vpoklici, zaradi že omenjenega pomanjkanja denarnih sredstev, omejeni. Popolnjevanje enot je bilo eksteritorialno, tako da se posamezne enote sestavljali naborniki iz več, ponekod tudi vseh nabornih okrajev. Uradni in poveljevalni jezik v oboroženih silah je bil srbski, pisava pa v večini cirilica, zato je bila možnost uveljavljanja slovenskega in drugih jezikov in pisav večnacionalne države, tudi v okviru srbsko-hrvaško-slovenskega uradnega državnega jezika, v vojski skoraj nemogoča. Tako so bili slovenski naborniki in častniki, pa tudi naborniki in častniki ostalih narodov nekdanje Avstro-Ogrske, razen srbskih, glede na jezikovno prakso v avstro-ogrskih oboroženih silah, v veliko slabšem položaju. Uveljavljanje »jugoslovanstva« je bilo v vojski pogosto razumljeno kot prepoved uporabe drugih nacionalnih jezikov tudi kot občevelnega jezika (Kladnik, 2021).

V kraljevini so častniki vojaško izobrazbo, z redkimi izjemami, pridobivali izključno na vojaških akademijah, ki so bile vzpostavljene v državi. V času od 1919 do 1928 so obstajale Vojaška akademija z Višjo in Nižjo šolo, Pomorska vojaška akademija, Intendantska akademija in Šola administracije. Šolanje so nato slušatelji dokončali na rodovskih šolah pehote, artilerije, konjenice, inženirstva ter Vojaške in Mornariške tehnične šole. Šolanje je sprva trajalo dve leti, nato dve leti in pol (pol leta na rodovskih šolah) ter ob koncu tega obdobja tri leta. Na Nižji šoli Vojaške akademije so šolanje pričeli oktobra 1919 s 47. generacijo (šteto po generacijah iz vojske Kraljevine Srbije). Do 1. aprila 1929 je šolanje zaključilo 2.890 častnikov (1721 pehote, 713 artilerije, 129 konjenice in 227 inženirstva). Na Višji Vojaški šoli pa je v tem času šolanje zaključilo 242 slušateljev. Za določena področja pa je vojska razpisala tudi štipendije za študij na civilnih fakultetah. Na primer na Medicinski in Tehnični fakulteti v Beogradu ter na Veterinarski fakulteti v Zagrebu. Glede na nacionalno strukturo so se na vojaške šole vpisovali večinoma kandidati srbske in črnogorske narodnosti, medtem ko med Slovenci in Hrvati zanimanja zanje skorajda ni bilo. Tako je prevladovala ocena, da bi bil s takim trendom častniški zbor Kraljevine na srednjem in višjem nivoju, če ne bi izbruhnila 2. svetovna vojna, skoraj popolnoma srbski. Po socialnem poreklu kandidatov so prevladovali sinovi iz siromašnih kmečkih družin ter sinovi nižjih uradnikov ter častnikov in generalov, med njimi tudi Vuk Rupnik, sin generala Leona Rupnika. Februarja leta 1930 so izvedli reformo vojaškega šolstva. Po tem je Nižja vojaška šola (za častnike) trajala 5 let. Vanjo so se lahko vpisovali fantje stari 14 ali 15. let. Program je bil razdeljen na pripravljalni in redni tečaj. Pripravljalni tečaj je trajal dve leti, v tem času pa so morali slušatelji pridobiti splošno izobrazbo po predmetniku, enakem kot v civilnih višjih realkah, vendar prilagojenem vzgoji v »nacionalnem duhu« ter dopolnjenem z vojaško pripravo kot uvodom v

redni del šolanja. Za vpis v Višjo vojaško šolo je bil pogoj 5 let službe v vojski, starost do 32 let, najvišji čin kapetan I. razreda, opravljen sprejemni izpit ter urejen materialni status in pozitivno mnenje nadrejenega. Uspešno končano šolanje na Višji vojaški šoli je omogočilo kandidiranje za vpis na pripravljalni generalštabni program. Od leta 1929 do leta 1934 se je na nižji ravni izšolalo 2.040 častnikov, na višji pa 350. Vsako leto so lahko na šolanje v tujino, in sicer na francosko Višjo vojno šolo v Parizu, poslali dva nižja častnika; leta 1933 pa so tja napotili tri (Bjelajac, 1994).

Na Vojaški akademiji so bili v obdobju med leti 1929 in 1932 naslednji predmeti: matematika, geometrija, fizika, zgodovina SHS, kemija, srbsko-hrvaški jezik s književnostjo, francoski, nemški in italijanski jezik, vojaška pedagogika, osnove strategije, taktika, taktika pehote, artilerije in konjenice, reševanje taktičnih nalog, vojna služba, vojaška geografija, splošna geodezija, proučevanje zemljišča, branje kart s topografskim risanjem, vede o orožju, balistika, teorija in pouk streljanja, teorija streljanja s topom in havbico, opis in uporaba orožja, opis avtomatskega orožja, fortifikacije, osnove stalnih fortifikacij, reševanje taktično fortifikacijskih nalog, razstreliva, opis gradbenih materialov, komunikacije, vojaške komunikacije, služba zvez, osnove elektrotehnike, vojaška administracija, zgodovina vojskovanja, osnove vojaško pravnega (kazenskega) sistema, vojaška higiena, pravila službe, pehotna, konjeniška in artilerijska »egzercirno« pravila, boj z nožem, inženirska pravila, jahanje s »hipologijo«, bojevanje s sabljo in gimnastika (Bjelajac, 1994).

Med leti 1930 in 1935 je Glavni generalštab objavil razpis za 15 slušateljev tečaja generalštabne stroke. Šolanje je trajalo dve leti, program pa je bil sestavljen iz teoretičnega dela na šoli, praktičnega v vojaških okrožjih in generalštabnega potovanja z obiski enot po državi. Selekcijo, promocijo in razpored tako usposobljenih generalštabnih častnikov je izvajala posebej za to ustanovljena Generalštabna komisija. Od leta 1932 so lahko za vpis na šolanje kandidirali častniki do 30 leta starosti, največ s činom kapetana I. razreda, s tem, da končana višja vojaška šola ni bila več pogoj za vpis. Glavno oviro pri izboljšanju vojaškega šolanja je po analizah izvedbe programov, predvsem s strani francoskih vojaških atašejev, akreditiranih v Beogradu, predstavljal učiteljski kader. Ta namreč ni bil »kvalitetno izbran in avtonomno organiziran, da bi se lahko v popolnosti posvetil svoji nalogi kakovostnega poučevanja, zato so po njihovem mnenju – kljub dobri volji, inteligentnosti in marljivosti slušateljev – lahko pričakovali le povprečen nivo znanja« (Bjelajac, 1994).

V Mariboru je bila z reorganizacijo in ustanovitvijo nove vojske realka ukinjena. V obvestilu poveljnika polkovnika Jakovljevića, ki je bilo posredovano javnosti, je bilo zapisano, da se v šolskem letu 1919/20 nadaljuje šolanje samo za gojence VI. in VII. razreda ter V. in VI., ki so se lahko vpisali v višji letnik, če so se obvezali nadaljevati študij na vojaški akademiji. Ostali gojenci so bili odpuščeni s šolanja in pozvani, da naj pridejo po svoje stvari ter da novincev

ne bodo več vpisovali, ker je realka ukinjena. V Kadetnici, ki so jo preimenovali v vojašnico kralja Petra I., so ustanovili Tehniško oficirsko šolo, nato pa Inženirsko podoficirsko šolo, od 1937 pa so se v Kadetnici šolali samo bodoči rezervni pehotni častniki. Iz zgradbe so na vojno akademijo v Beograd odpeljali knjižnico, opremo za jedilnico, učilnice in glasbeno dvorano ter nato še naprave in opremo fizikalnega in kemijskega kabineta. V Mariboru so proti temu sicer protestirali, a brez uspeha. Predlagali so, da bi za stavbo in njeno okolico, ki jo je postavila in vzdrževala »naša vlada«, zahtevali vrnitev. Menili so, da bi bilo smiselno, da se tam ustanovi del slovenskega vseučilišča, in sicer višja gospodarska šola, saj ima zavod približno 30 hektarjev zemljišča, vzorno kmetijsko gospodarstvo, živinorejo, obsežno vrtnarstvo, čebelarstvo, gozd, ribnik itd. »Zna biti, da bi se dalo vse nekako zvezati z vinorejsko šolo,« so zapisali. Kljub prizadevanjem pa so se morali sprijazniti z novo realnostjo. So pa nato z novo šolo dosegli dogovor, da je lahko novonastalo sokolsko društvo Maribor I, ki je delovalo na območju Tabora, Nove vasi in Radvanja, uporabljalo telovadnico in zunanja igrišča v vojašnici, nato pa so, do izgradnje lastnega telovadišča leta 1932, telovadnico uporabljali tudi za kulturne prireditve, ki jih je organiziralo društvo. S tem je Kadetnica postala kulturno središče južnega dela Maribora (Kladnik, 2021).

Obdobje II. svetovne vojne

V času druge svetovne vojne sta na slovenskem ozemlju delovali dve vojaški formaciji, v okviru katerih se je izvajalo usposabljanje slovenskih častnikov. V Slovenskem domobranstvu so kmalu po ustanovitvi, 26. oktobra 1943, pričeli z organiziranim in načrtnim usposabljanjem svojih pripadnikov, predvsem starešin. Poglavitni namen usposabljanja na častniških, podčastniških in drugih tečajih, ki jih je izvajalo Poveljstvo tečajev Šolske skupine Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva, je bil poenotiti vojaško znanje, ki so ga pripadniki Slovenskega domobranstva pridobili v različnih vojskah oziroma formacijah, katerih člani so bili pred vstopom v Slovensko domobranstvo. To znanje je bilo potrebno prilagoditi zahtevam, ki so izhajale iz nalog Slovenskega domobranstva oziroma njihovih pripadnikov glede na hierarhično dolžnost, ki so jo opravljali v policijsko – vojaški formaciji. Tako je bil najpomembnejši del usposabljanja namenjen spoznavanju in uporabi oborožitve ter borbenemu pouku oziroma spoznavanju in urjenju v protigverilski protipartizanski taktiki. Slušatelji častniškega tečaja so morali po zaključku usposabljanja svoje znanje dokazati tudi v boju kot poveljujoči častniki Slovenskega domobranstva, preden so jim bili podeljeni podčastniški ali častniški čini. Tako so se novoimenovani in povišani častniki Slovenskega domobranstva, ki so bili usposobljeni, izurjeni in preizkušeni v boju, pridružili svojim bojnim tovarišem, ki so vojaško izobrazbo oziroma usposobljenost pridobili v mirnodobnem času na vojaških šolah za aktivne ali rezervne starešine. Skupaj so

se potem v enotah Slovenskega domobranstva, predvsem v četah, obogateli z novim znanjem in izkušnjami, vključili v boj proti partizanskim enotam, večinoma kot poveljniki desetin in vodov. Kljub številnim omejitvam – predvsem nemškemu nadzoru in določanju vsebine ter namena usposabljanja – jim je uspelo načrtovati, organizirati in izvesti usposabljanje častnikov. S tem so, kljub vojnim razmeram in nesoglasjem znotraj slovenskega protirevolucionarnega vodstva, vsaj nakazali možnost prihodnjega, čeprav nikoli ureničnega, organiziranega vojaškega šolanja bodočih častnikov Slovenskega domobranstva oziroma Slovenske narodne vojske (Kladnik, 2006; Torkar, 2006; Torkar 2024).

Zaradi neugodnih razmer za ustanavljanje vojaških šol je v okviru partizanske vojske maja 1943 kot prva začela delovati Vojaška šola Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije (NOV in POS), ki se je kmalu po ustanovitvi preimenovala v Oficirsko šolo. Kmalu za njo pa so ustanovili tudi podoficirske, politične in druge šole, tako da so v prvi polovici leta 1944 delovale šole, ki so bile potrebne za usposabljanje partizanskih častnikov in podčastnikov posameznih rodov in služb. Razmere, v katerih so delovale šole, so bile zelo težavne. Zaradi sovražnikovih akcij so morali pogosto prekinjati pouk in sodelovati v bojih, zaradi neugodnih operativnih razmer pa je bilo treba nekatere, čeprav so bile za razvoj partizanskega gibanja zelo pomembne, tudi ukiniti. Glavni poudarek v času zelo intenzivnega usposabljanja je bil na spoznavanju orožja ter taktike partizanskih enot. Potrebe po kadrih, organizacijsko izpopolnjevanje enot, nastajanje novih rodov in služb ter izpopolnjevanje oborožitve enot ter taktike njihovega delovanja, so zahtevali postopno izpopolnjevanje programov usposabljanja. Dobro medsebojno sodelovanje vseh rodov in služb partizanske vojske je bilo mogoče le, če so bili poveljujoči starešine dobro usposobljeni – ne le v poznavanju lastnega, temveč tudi drugih rodov in služb sodobno organizirane partizanske vojske ob koncu druge svetovne vojne (Kladnik, 2006).

Usposabljanje častnikov je bilo v obeh formacijah centralizirano, saj sta pogoje za vpis, navodila za izbor in sam izbor kandidatov izvajala Glavni štab NOV in POS in Organizacijski štab Slovenskega domobranstva. Pogoji za vpis so bili v domobranskih razpisih določeni bolj precizno, predvsem predhodno zahtevana izobrazba, vendar so se morali kandidati v obeh formacijah do sprejema na tečaj izkazati v boju ter pokazati sposobnosti vodenja in poveljevanja. Na tečaje so bili napoteni pripadniki, ki so že imeli častniški čin in so morali svoje vojaško znanje prilagoditi novim razmeram, pa tudi partizani in domobranci s podčastniškim činom ali brez njega, ki so jih nadrejeni prepoznali kot primerne kandidate za bodoče častnike. Na usposabljanju je bil poudarek na pouku taktike in oborožitve, v Slovenskem domobranstvu pa tudi na splošnih predmetih. Nosilci in izvajalci usposabljanja so bili pri obeh formacijah nekdanji jugoslovanski častniki in podčastniki. V Slovenskem do-

Preglednica 2.1 Primerjava usposabljanja častnikov slovenskega domobranstva ter narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije

Postavka	Slovensko domobranstvo	Narodnoosvobodilna vojska in partizanski odredi Slovenije
Naziv	Častniški tečaj.	Vojaška šola NOV in POS; Oficirska šola NOV in POS.
Kraj izvedbe	Ljubljana, vojašnica Moste.	Grčice, Črmošnjice, Metlika-Črnomelj.
Ustanovitev	28. 12. 1943.	junij 1943; 28. 11. 1943.
Prvi poveljnik	Stotnik Josip Štor.	Jože Malnarič - Križevski, rezervni oficir jug. vojske.
Nadrejena poveljstva	Organizacijski štab SD; Šolska skupina SD; Poveljstvo tečajev SD.	Glavni štab NOV in POS.
Namen	Izpopolniti znanje slušateljev s častniškim činom; usposobiti podčastnike za častniško dolžnost; usposobiti domobrancelje brez čina za častniško dolžnost.	Usposobiti starešinski kader in s tem krepiti bojno moč in sposobnost enot.
Pogoji za vpis	Zdrav in sposoben; starost 18 do 35 let; najmanj 6. razredov srednje šole; pred 1. 1. 1944 najmanj 6 mesecev aktivne udeležbe v bojih proti partizanom; zgledno vedenje, organizacijske sposobnosti, iniciativa, hrabrost, smisel za poveljevanje; priporočilo nadrejenega.	Prizadevni starešine in partizani, ki dobro opravljajo naloge v enoti in bojih; iznajdljivost v bojnih razmerah; primerne moralne vrednote; primerna izobrazba (končana srednja ali osnovna šola).
Napotitev in izbor slušateljev	Predvsem čete SD na osnovi razpisa OŠ SD z ustrežno prošnjo in dokazili za izpolnjevanje pogojev.	Razpis oddelka za kadre GŠ; izbor v štabih enot iz starešin in borcev; informativni (uvrstitveni, sprejemni) izpiti.
Struktura slušateljev	sprva poročniki in nadporočniki, potem podčastniki ter domobrancelje brez čina.	Starešine in borci, ki so se izkazali v boju in niso imeli ustrezne vojaške izobrazbe.

Nadaljevanje na naslednji strani

mobranstvu so imeli pomembno vlogo tudi nemški častniki in podčastniki ter civilni predavatelji, medtem ko so v partizanskih vrstah usposabljanje vodili predvsem v boju izkušeni partizani ter tisti, ki so si vojaško znanje pridobili na Oficirski šoli NOV in POS. Učne pripomočke, predvsem skripta, so izdajali na eni strani Šolski odsek v okviru Šolske skupine Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva – večinoma je šlo za prevode nemških in jugo-

Preglednica 2.1 *Nadaljevanje s prejšnje strani*

Postavka	Slovensko domobranstvo	Narodnoosvobodilna vojska in partizanski odredi Slovenije
Trajanje in število udeležencev	1. 16. do 30. 1. 1944 – 12, 2. 5. do 23. 2. 1944 – 16, 3. 28. 2. do 21. 3. 1944 – 9, 4. 23. 3. do 17. 6. 1944 – 46, 5. 22. 6 do 7. 9. 1944 – 49.	1. 3. 8. do 24. 8. 1943 – 18, 2. 26. 8. do 26. 8. 1943 – 26, 3. 3. 10. do 20. 11. 1943 – 35, 4. 3. 12. 43 do 5. 1. 44 – 19, 5. 15. 1. do 16. 2. 1944 – 38, 6. 18. 2. do 25. 3. 1944 – 18, 7. 6. 3. do 6. 4. 1944 – 23, 8. 3. 4. do 7. 5. 1944 – 30, 9. 4. 5. do 10. 6. 1944 – 47, 10. 5. 6. do 31. 7. 1944 – 35, 11. 7. 8. do 29. 9. 1944 – 49, 12. 4. 10. do 2. 12. 1944 – 70, 13. 1. 12. 44 do 29. 1. 45 – 71, 14. 8. 2. do 30. 3. 1945 – 41, 15. 9. 4. do 23. 5. 1945 – 23 (niso zaključili šolanja zaradi razpusta šole).
Skupaj usposobljenih	Od 16. 1. do 7. 9. 1944 je bilo za častnike SD skupaj usposobljenih 132 slušateljev.	Od 3. 8. 1943 do 30. 3. 1945 je bilo za partizanske oficirje usposobljenih 520 slušateljev.
Predmetnik, vsebina usposabljanja	Borbeni pouk, oborožitev in izvedba streljanj, inženirija, topografija in orientacija, zveze, obveščevalna služba, sanitetni pouk, športna vadba, pravila službe, vojaške vrline in kreposti, psihologija, nemški jezik, verouk, protikomunistična ura.	Bojne vaje, taktika in vojna služba, pehotno ekzerciranje, čitanje kart, pouk o streljanju, utrjevanje, oborožitev, stražarska služba, bojni strupi, higiena, prva pomoč, politična vzgoja.
Učna obremenitev	8 do 12 ur pouka – usposabljanja dnevno oziroma 54 ur tedensko.	Na 50 dnevniht tečajih je bilo 329 ur pouka po 7 ur dnevno, ob nedeljah po 4 ure.

Nadaljevanje na naslednji strani

slovanskih skript ter pravil – na drugi strani pa Znanstvena sekcija pri Glavnem štabu NOV in POS, kasneje pa Oficirska šola NOV in POS, kjer so skripta sprva pripravljali predavatelji sami. Ob zaključku šolanja so slušatelji opravljali izpite, na podlagi doseženega uspeha pa so bili usposobljeni za poveljnike vodov in čet ter razporejeni v enote, iz katerih so prišli na šolanje – v partizanskih enotah praviloma nazaj v matične enote, v Slovenskem domobranstvu

Preglednica 2.1 *Nadaljevanje s prejšnje strani*

Postavka	Slovensko domobranstvo	Narodnoosvobodilna vojska in partizanski odredi Slovenije
Predavatelji	Bivši aktivni in rezervni jugoslovanski oficirji kot poveljniki vodov in oddelkov tečaja, častniki Poveljstva tečajev, civilni predavatelji, nemški častniki in podčastniki.	Bivši aktivni in rezervni jugoslovanski oficirji, partizani, ki so si znanje pridobili v bojih in na Oficirski šoli.
Učni pripomočki	Šolska skupina SD je izdala 48 pravil na 365 straneh v 48000 izvodih kot prevodi in povzetki jugoslovanskih, nemških in italijanskih vojaških pravil.	Zapiski slušateljev, zapiski in učbeniki predavateljev; Znanstvena sekcija pri GŠ in potem Oficirska šola sta izdali okoli 50 priročnikov in učbenikov.
Preverjanje znanja in usposobljenost	Zaključni izpiti z diplomo; uspeh: odličen, prav dober, dober in zadosten; usposobljenost za poveljnika čete in voda; čin – slušatelj, ki so prišli na šolanje brez čina ali s činom desetnika-kaplarja so dobili podčastniški čin, tisti s podčastniškim činom pa častniškega, ko so se po šolanju izkazali v boju.	Opravljanje izpita pred komisijo in spričevalo; uspeh: odličen, prav dober in dober; komandirji vodov, namestniki komandirjev in komandirji čet, namestniki komandantov bataljonov in komandanti bataljonov.
Osip in vzroki zanj	Bolezen, aretacija ali prošnja za odpust ali pa kljub pozivu sploh niso prišli na tečaj.	Neuspeh na sprejemnih izpitih, boji.
Usposabljanje druge	Častniški pripravniški tečaj na nemški SS – podčastniški šoli.	Oficirske šole NOV in POJ.

pa običajno v druge enote. Tako je bilo v Oficirski šoli NOV in POS usposobljenih 520 častnikov pehote, v Častniškem tečaju Slovenskega domobranstva pa 132, s tem da se je usposabljanje častnikov slovenskega domobranstva v letu 1945 preneslo v nemško SS podoficirsko šolo in se v formaciji slovenskega domobranstva ni več izvajalo. Pomemben del usposabljanja podčastnikov in častnikov v obeh formacijah je predstavljala ideološka oziroma politična vzgoja (Kladnik, 2006).

Primerjava usposabljanja častnikov

Osnovno oziroma pehotno usposabljanje častnikov Slovenskega domobranstva in Narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije smo v preglednici 2.1 primerjali po naslednjih vsebinah: naziv usposabljanja, kraj izvedbe usposabljanja, datum ustanovitve usposabljanja, prvi poveljnik usposabljanja, nadrejena poveljstva, namen usposabljanja, pogoji za vpis, na-

potitev in izbor slušateljev za usposabljanje, struktura slušateljev, trajanje usposabljanja in število slušateljev, predmetnik oziroma vsebina usposabljanja, učna obremenitev, predavatelji, učni pripomočki – skripta, pravilniki in ostali, preverjanje znanja in usposobljenost ob zaključku šolanja, osip in vzroki zanj ter usposabljanje v okviru drugih formacij oziroma enot (Kladnik, 2006).

Obdobje Socialistične federativne republike Jugoslavije

Že medvojnemu razformiranju nacionalnih partizanskih enot in štabov ter ustanovitvi skupne Jugoslovanske armade je v avgustu in oktobru leta 1945 sledil proces formiranja mirnodobne armade. Konec leta 1947 je vojska štela 400.000 pripadnikov. Ukinili so armade in vojaške enote organizirali v pet vojaških območij. Ob proslavi 10. obletnice njene ustanovitve, 22. 11. 1951, so jo preimenovali v Jugoslovansko ljudsko armado (JLA), s čimer so naglasili njen »ljudski, socialistični in revolucionarni karakter«. V skladu z vojaško doktrino narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije med drugo svetovno vojno, katere zgled je bila doktrina in organizacija Rdeče armade Sovjetske zveze, je bila partizanska vojska razdeljena na dve strukturi: na manevrsko (brigade, divizije) in na prostorsko, ki so jo sestavljali partizanski odredi, skupine partizanskih odredov ter samostojni bataljoni in štabi kot takrat najbolj množičen del oboroženih sil. Po vojni so se pri snovanju vojaške doktrine sklicevali prav na ta izročila narodnoosvobodilne vojske, način organiziranja pa so prilagajali specifičnim potrebam, nastalim zaradi radikalnega spreminjanja družbenih odnosov v svetovnih okvirih. Tudi zaradi tega so narodnoosvobodilno vojsko ves čas obstoja socialističnega sistema obravnavali kot avtohton družbeni pojav, kot posebno obliko oboroženega ljudstva. O vojaških izkušnjah drugih vojska, na primer Maistrove, kraljeve Jugoslovanske, pa tudi italijanske, nemške in slovenske narodne vojske oziroma slovenskega domobranstva, katerih elemente delovanja so pri svojem delovanju prav tako upoštevali, pa se je molčalo. Kljub preimenovanju NOV in POJ ob koncu druge svetovne vojne v Jugoslovansko armado in njeno organiziranost v 4 armade, pa je v vojaški formaciji ostalo še precej partizansko-teritorialnih sestavov, ki so še vedno predstavljali pomemben del takratnih partizanskih oboroženih sil (Kladnik, 2021).

V letu 1958 je bila sprejeta nova zasnova obrambne vojne, v kateri je bilo zajeto vodenje vojne in struktura oboroženih sil. To je bila doktrina vseljudske vojne, ki je predvidevala, da se poleg operativne armade v primeru vojne razvije še večje število partizanskih brigad, teritorialnih odredov in čet, diverzantskih skupin in podobno. Tako so v občinah, okrajih in podjetjih ustanovili bataljone ljudske vojske in štabe ljudske vojske po armadnih in vojaških območjih. Slovenija je bila takrat vojaško-organizacijsko vključena v zagrebško armadno območje, v sklopu katerega je bilo ljubljansko vojaško območje, v njem pa pet štabov in bataljonov ljudske vojske. Napad Sovjetske zveze na

Češkoslovaško 21. avgusta 1968, po praški pomladi, je povzročil spremembe tudi v organizaciji vojske v Jugoslaviji. Poseg Rdeče armade Sovjetske zveze na Češkoslovaško je takrat v vojaških krogih sprožil vrsto ugibanj, med drugim tudi, ali centralizirana vojska, kakršna je takrat bila JLA, sposobna zaustaviti napadalca. Še bolj se je izpostavil že v desetletju pred tem vpeljeni koncept vseljudske obrambe, glede katerega je v slovenskem partijskem vodstvu že tako ali tako obstajalo zelo pozitivno mnenje. Po novi vojni doktrini bi tako prve sovražnikove udarce prestregla JLA in to z nalogo, da sovražnika zadrži in ustvari pogoje za preusmeritev vse dežele na vojni tir. Sile TO SRS pa ne bi zapustile svojega ozemlja niti v primeru, če ga sovražnik zasede; pravzaprav bi šele takrat skupaj z vsemi drugimi silami odpora najmočnejše razvijale svoje akcije v zaledju. Zato bi v primeru, če bi bil napadalec bistveno močnejši in bi dosegel začetne uspehe, njegova moč na fronti iz dneva v dan slabela, saj bi bil prisiljen velik del svojih sil uporabiti za zavarovanje zaledja, ki bi bilo stalno izpostavljeno udarcem teritorialnih enot. V primeru, da bi sovražnik zavzel del ali vse ozemlje občine, pokrajine ali republike, bi štabi za narodno obrambo organizirali in vodili vseljudski odpor na delu ozemlja, ki ga bi sovražnik zasedel. Na osnovi tega se je, ko so bili 20. novembra 1968 ustanovljeni Glavni štab za ljudski odpor in njemu podrejeni conski štabi in poveljstva partizanskih enot, v katerih so bili odredi bataljonske in četne sestave, začel razvoj Teritorialne obrambe SR Slovenije (TO SRS) (Kladnik, 2006).

Za prvo obdobje povojnega razvoja vojaškega šolstva so bila značilna prizadevanja za nastanek temeljnega šolanja in za dopolnilno šolanje starešinskega kadra, ki je izhajal iz vojne. Leta 1944 je v Beogradu ponovno začela delovati vojaška akademija, ki je na začetku trajala dve leti. Gojenci so pridobili splošno vojaško in strokovno izobrazbo. Že leta 1945 so jo razpustili, namesto nje je nastalo več vojaških učnih centrov rodov. V letu 1949 pa so na šolanje sprejeli tudi prve generacije slušateljev, ki so bili sprejeti iz vrst civilnih oseb. Leta 1953 je začela delovati akademija s triletnim programom. Leta 1964 je bila preoblikovana v Vojaško akademijo kopenske vojske, leta 1966 pa se je program izobraževanja razširil na štiri leta. Na šolanje so bili sprejeti slušatelji s končano civilno srednjo šolo ali srednjo vojaško šolo. Program je kandidate izobrazil in usposobil za opravljanje dolžnosti poveljnika voda in čete (baterije) za rodove pehote, artilerije, oklepnih enot, protizračne obrambe, inženirje, zvez, jedrske, biološke in kemične obrambe ter intendantske in geodetske službe. Poleg te so nastale še druge akademije, in sicer pomorska akademija v Dubrovniku, pozneje v Splitu, tehniška akademija v Zagrebu, letalska akademija v Zemunu ter intendantska in višja letalska akademija v Beogradu. Leta 1973 so dobile akademije status visokošolskih ustanov. Ustanovljeni so bili še višje vojaške akademije in Center visokih vojaških šol v Beogradu, na katerem je bilo mogoče vpisati podiplomski vojaški študij in pridobiti doktorat vojaških znanosti. Sistem vojaških šol je urejal zakon o vojaških šolah

in znanstvenoraziskovalnih ustanovah JLA, ki je bil enoten in povezan, tako da je zagotavljal pridobivanje vseh stopenj vojaško strokovne izobrazbe in vseh akademskih in znanstvenih stopenj na področju vojaških ved (Stanić, 1986).

Splošni cilj izobraževanja na vojaških akademijah je bil usposobiti slušatelje (gojence) za opravljanje dolžnosti vojaškega starešine – oficirja, ki bo na podlagi vojaško-strokovnega znanja, praktične usposobljenosti, splošne in marksistične izobrazbe, metodične usposobljenosti ter psihofizičnih sposobnosti in osebnostnih lastnosti sposoben in pripravljen, da v vseh okoliščinah – tudi v najzahtevnejših pogojih bojevanja – v skladu s konceptom in doktrino splošne ljudske obrambe uspešno poveljuje in vodi njemu dodeljeno ali podrejeno vojaško enoto oziroma ustanovo. Če izvzamemo ideološko indoktrinacijo, ki je potekala na vojaških akademijah – saj je moral biti vsak častnik JLA, če je želel napredovati v vojaški karieri, član Komunistične partije, torej Zveze komunistov Jugoslavije v JLA – so bili skupni cilji šolanja naslednji: usposobiti se za opravljanje dolžnosti poveljnika voda, čete oziroma baterije v miru in vojni ter za opravljanje strokovnih in drugih primerljivih nalog v določeni zvrsti, rodu ali službi oboroženih sil; obvladati taktične postopke in organizacijo enot do ravni bataljona oziroma diviziona, kot samostojnih enot ali v sestavi višjih enot; spoznati organizacijo, formacijo in delovanje taktičnih enot tujih oboroženih sil; seznaniti se z metodami obveščevalnega in subverzivnega delovanja proti državi in njenim oboroženim silam ter z organizacijo in izvajanjem varnostnih in samozaščitnih ukrepov v lastnih enotah; osvojiti splošna in specialna znanja ter veščine za celovito razumevanje osnovnih značilnosti in taktično-tehničnih zmogljivosti vojaško-tehničnih sredstev, s poudarkom na njihovi pravilni uporabi, rokovanju ter spremljanju in analizi sodobnih tehnoloških razvojnih trendov; obvladati teorijo in prakso vojaškega usposabljanja. Šolanje na vojaških akademijah se je delilo na skupno, ki se je izvajalo po enotnem učnem načrtu in programu za vse vojaške akademije in je trajalo dve leti, ter na šolanje po smereh, ki se je izvajalo v šolskih centrih posameznih rodov in služb in je trajalo dve oziroma tri leta. Tedenska obremenitev slušateljev ni smela presegati 35 ur tedensko oziroma 40 ur, če so izvajali terensko usposabljanje. Študijsko leto je trajalo od 1. oktobra do 31. avgusta (za pilote od 1. septembra do 31. avgusta) in je bilo razdeljeno v zimski in letni semester, za pripravo in opravljanje izpitov pa je bilo predvidenih štiri do šest tednov. Diplomski izpit ob koncu šolanja sta sestavljala izdelava diplomskega dela in njegov zagovor. V času šolanja so slušatelji opravili tudi stažiranja v enotah JLA in to po drugem letniku, dva tedna kot poveljniki oddelkov in ob koncu četrtega letnika štiri tedne kot poveljniki voda v enoti, kamor so bili razporejeni po šolanju (Stanić, 1986).

Nadaljevalno šolanje za častnike je potekalo v komandno-štabnih akademijah (KŠA) posameznih zvrsti oziroma v visoki vojaško-politični šoli JLA

(VVPŠ). Na KŠA, ki je trajala eno leto, so se slušatelji usposobili za poveljniške dolžnosti na nivoju bataljona oziroma diviziona oziroma logističnih dolžnosti na nivoju polk-brigada-divizija ter štabnih dolžnosti v poveljstvih korpusov, armad in njim enakim ustanovah. Dveletno šolanje na VVPŠ pa je bila osnova za opravljanje ideološko-političnih dolžnosti v JLA. Predmetnik je bil razdeljen na splošne skupne predmete: operatika, taktika, vodenje in poveljevanje, metode vojne veščine in šport. Drugi del predmetov je bil specifičen za posamezno vojaško zvrst. Šola splošne ljudske obrambe, kot del Centra oboroženih sil za strateške študije in raziskovanje, je kot najvišja vojaška izobraževalna ustanova usposabljala starešine za opravljanje najodgovornejših dolžnosti v oboroženih silah: za organiziranje in izvajanje vojnih operacij, poveljevanje višjim združenim sestavam ter za znanstvenoraziskovalno delo na področju splošne ljudske obrambe in vojaških ved. Na šolanje so bili napoteni perspektivni častniki s činom major ali podpolkovnik, ki so bili stari do 43 let, šolanje pa je trajalo tri leta. Slušatelji so v času šolanja pridobili temeljna znanja s področja operatike in strategije, se usposobili za poveljnike divizije in višje ter v reševanju vojaških združenih taktičnih nalog na nivoju armade s poudarkom na sodelovanju med zvrstmi. Izobraževanje je bilo usmerjeno v spodbujanje razvijanja kreativnega in kritičnega razmišljanja ter samoiniciative (Stanić, 1986).

Šole za rezervne oficirje so delovale v vseh zvrsteh, rodovih in službah. Tako so bile organizirane ŠRO pehote, artilerije, zvez, jedrsko-biološko-kemične obrambe, inženirje, oklepni enot, artilerijsko-raketnih enot protizračne obrambe, tehnične službe kopenske vojske, intendantske službe, sanitetne službe, prometne službe, veterinarske službe, vojne mornarice, tehnične službe vojnega letalstva in protizračne obrambe, letalstva in artilerijsko-raketnih enot vojnega letalstva in protizračne obrambe. Šolanje se je izvajalo v času služenja vojaškega roka in je trajalo eno leto. Razdeljeno je bilo na splošni in specialistični del (6 mesecev) v šoli ter na stažiranje (6 mesecev) na dolžnosti poveljnika voda ali oddelka v enoti JLA. V vseh šolah so bili v prvem delu predvideni skupni premeti: osnove splošne ljudske obrambe (60 ur), taktika (100–130 ur), pehotna oborožitev s poukom streljanja (30–40 ur), kartografija (20 ur), vojaški predpisi in osnove vojaškega prava (20 ur) in postrojitelvena pravila (15 ur). Sledil je specialistični del, katerega vsebina je bila osredotočena predvsem na taktiko ter oborožitev in opremo rodu (Stanić, 1986).

Na območju SR Slovenije vojaških šol za izobraževanje častnikov, razen kratkotrajnega delovanja Šole za rezervne oficirje pehote v vojašnici Borisa Kidriča v Ljubljani, ni bilo. Šola je delovala od leta 1974 do leta 1987 in je bila organizirana kot 1. četa (s štirimi vodi s po 30 gojenci »pitomci») pehotnega bataljona, v katerem so vojaki naborniki služili vojaški rok. V šolo so bili napoteni samo gojenci slovenske narodnosti, ki so se v času šolanja usposobili za komandirje, poveljnike vodov. Z ustanovitvijo šole so oblasti želele zagotoviti

kader za potrebe partizanskih enot Socialistične republike SRS po rezervnih oficirjih. S šolanjem so želeli zagotoviti redni letni dotok 180 rezervnih oficirjev. Na njej se je šolalo 13 generacij gojencev, skupaj okoli 1300 rezervnih oficirjev. Tako so se morali v Slovenici, ki so želeli opravljati poklic oficirja v JLA, šolati na vojaških akademijah ali šolah za rezervne oficirje, ki so bile v drugih delih države. Prav tako pa so se izven Slovenije, z izjemo omenjene, na vojaških šolah JLA za rezervne oficirje različnih rodov in služb, v času služenja obveznega vojaškega roka v JLA, šolali Slovenci, ki so bili po uspešno končanem šestmesečnem šolanju in šestmesečnem stažiranju na poveljniški dolžnosti v enotah JLA, razporejeni na častniške dolžnosti v rezervni sestavi JLA in TO SRS (Teropšič, 2021; Kladnik, 2021).

Sklep

Častniki iz slovenskega etničnega ozemlja so se v večini izobraževali in usposabljalni na vojaških akademijah, ki so jih ustanovile države, ki so izvrševale svojo oblast na slovenskem ozemlju. V času Avstro-Ogrske na Dunaju, in sicer na Terezijanski vojaški akademiji in Tehnični vojaški akademiji. Na vojaško akademijo so na začetku lahko vpisovali samo kandidati plemiškega porekla, s končano gimnazijo in opravljenimi strogimi sprejemnimi izpiti. Po končanem šolanju so gojenci dobili čin poročnika in se zaposlili v enotah redne vojske. Kandidati za vojaške akademije so se po letu 1874 pripravljali na višjih in nižjih realnih gimnazijah. Sčasoma tudi plemiški naziv ni bil več osnovni pogoj za šolanje na vojaški akademiji. Z namenom izboljšanja znanja in usposobljenosti bodočih častnikov monarhije, so Avstro-Ogrske vojaške oblasti ustanovile 24 pripravljalnic za poznejše gojence vojaških šol, poleg njih pa štiri kadetske institute, med njimi tudi v Mariboru (k.k. Kadetteninstitut). V teh šolah so vzgajali gojence (kadete) za bodoče častnike – večinoma sinove državnih uslužbencev, predvsem častnikov, ki so se po končani osnovni šoli v štirih letih pripravili na vstop v vojaške akademije različnih rodov vojske. Mesto Maribor si je zelo prizadevalo za pridobitev vojaške šole na svojem območju, saj so od njene gradnje in delovanja pričakovali tudi gospodarske koristi. V ta namen je mestna občina kupila zemljišče pod Pohorjem in ga podarila državi. Ta je začela graditi stavbo za kadetski inštitut julija 1853 in jo dokončala aprila 1856. Leta 1913 se je pehotna kadetnica začela spreminjati v vojaško višjo realko s tremi letniki, katere namen ni bil le priprava kadetov za vstop v vojaške akademije, ampak tudi povečevati stopnjo izobrazbe častnikov. Program je bil podoben običajni trirazredni višji realki, s tem, da je bil program razširjen z vojaškimi predmeti. Večina kadetov je bila nemške narodnosti, posamezniki pa so bili tudi Slovenci in Hrvati. General Rudolf Maister je ob vojaškem prevzemu oblasti 1. novembra 1918 v Mariboru in na Spodnjem Štajerskem pričel z organiziranjem slovenske vojske. K vojaškemu poveljstvu za Spodnji Štajer, ki mu je poveljeval, je sodila tudi mariborska vojaška re-

alka, kjer so se pripravljali bodoči častniki. Pod poveljstvom podpolkovnika Davorina Žunkoviča je postala prva slovenska vojaška šola za izobraževanje častnikov slovenske vojske. Organiziranost zavoda so razširili na nižjo realko, in s tem je šola postala v celoti sedemrazredna vojaška realka, ki pa je bila z organizacijo novega vojaškega šolskega sistema v Kraljevini razpuščena. V času Kraljevine so obstajale Vojaška akademija z Višjo in Nižjo šolo, Pomorska vojaška akademija, Intendantska akademija in Šola administracije. Šolanje so slušatelji dokončali na rodovskih šolah pehote, artilerije, konjenice, inženirstva ter Vojaške in Mornariške tehnične šole. Šolanje je sprva trajalo dve leti, zatem dve leti in pol (pol leta na rodovskih šolah) ter ob koncu tega obdobja tri leta. Za določena področja pa je vojska razpisala tudi štipendije za študij na civilnih fakultetah. Na primer na Medicinski in Tehnični fakulteti v Beogradu ter na Veterinarski fakulteti v Zagrebu. Glede na nacionalno strukturo so se na vojaške šole vpisovali večinoma kandidati srbske in črnogorske narodnosti, medtem ko med Slovenci in Hrvati zanimanja zanje skorajda ni bilo. V času druge svetovne vojne so osnovno oziroma pehotno usposabljanje častnikov izvajali tako v enotah Slovenskega domobranstva kot tudi v enotah Narodno-osvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije, pri čemer lahko kljub ideološkemu nasprotovanju ugotovimo vrsto vzporednic pri organizaciji in izvedbi le tega. Po drugi svetovni vojni na območju Socialistične Republike Slovenije vojaških šol za izobraževanje častnikov, razen kratkotrajnega delovanja Šole za rezervne oficirje pehote v vojašnici Borisa Kidriča v Ljubljani, ni bilo. Tako so se morali Slovenci, ki so želeli opravljati poklic oficirja v JLA, šolati v srbskem jeziku na vojaških akademijah ali šolah za rezervne oficirje v drugih delih države. Prav tako so se, z izjemo ene šole v Sloveniji, Slovenci med služenjem obveznega vojaškega roka izobraževali na vojaških šolah JLA za rezervne oficirje različnih rodov in služb izven Slovenije. Po uspešno opravljenem šestmesečnem šolanju ter šestmesečnem stažiranju na poveljniških dolžnostih v enotah JLA so bili nato razporejeni na častniške dolžnosti v Teritorialni obrambi Socialistične Republike Slovenije.

Navedena literatura

- Bjelajac, M. (1994). *Vojska Kraljevine SHS/Jugoslavije 1922–1935*. Institut za noviju istoriju Srbije.
- Hartman, B. (1989). *Rudolf Maister*. Partizanska knjiga.
- Hartman, B. (2010). Zgodovinski oris. V *Kadetnica* (str. 14–41). Defensor.
- Kastelic, G. (2008). Zgodovinski pregled izobraževanja in usposabljanja častnikov na Slovenskem. *Bilten Slovenske vojske*, 10(1), 11–24.
- Kladnik, T. (2006). *Slovenska partizanska in domobranska vojska od ustanovitve do konca 2. svetovne vojne*. Defensor.
- Kladnik, T. (2011). *Zadišalo je po slovenski vojski: Slovenci v vojskah 20. stoletja in nastanek oboroženih sil demokratične in samostojne Slovenije*. Nova obzorja.

- Pisanski, T., ur. (2006). *Baron Jurij Vega in njegov čas: Zbornik ob 250-letnici rojstva*. DMFA – založništvo; Arhiv Republike Slovenije.
- Stanič, Đ. (1986). *Vojno školstvo v JNA*. Vojnoizdavački i novinski centar.
- Teropšič, T. (2021). Med spomini in materialnimi ostanki: pitomac Tomaž Teropšič v pehotni ŠRO Ljubljana – Šentvid in njegova zgodba. *Šolska kronika*, 30(2–3), 299–323.
- Torkar, B. (2006). Vojaško urjenje slovenskih pripadnikov misij Special Operations Executive (SOE) med leti 1941 in 1945. *Vojaška zgodovina*, 6(1), 25–35.
- Torkar, B. (2024). Misunderstandings regarding the operation of the British Floodforce among Yugoslav Partisans. *Istorija 20. veka*, 42(2), 381–392.

Vojaško izobraževanje in usposabljanje od ustanovitve samostojne in demokratične Republike Slovenije do danes

Jasna Fedran

Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Poveljstvo
za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje
Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
jasna.fedran@mors.si

 © 2025 Jasna Fedran
<https://doi.org/10.53615/978-961-6813-56-3/39-54>

Uvod

Prvi zametki izgradnje vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Republiki Sloveniji segajo že v obdobje pred osamosvojitvijo leta 1991. Temelji sistema so bili položeni z uvedbo učnih centrov v Pekrah in na Igu, kjer so se usposabljali vojaki naborniki. Nadgradnja temu sta bili vojaški šoli s programi za vojaško izobraževanje podčastnikov in častnikov leta 1993. Kasneje se je sistem nadgrajeval tudi z drugimi sestavinami ter se prilagajal potrebam Slovenske vojske in tako uresničeval usmeritve in prakse na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja doma in v tujini. Nove zahteve po spremembi vsebine programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja so se pojavile s preoblikovanjem Slovenske vojske v poklicno vojsko ter leta 2004 z vstopom Republike Slovenije v Nato, ko se je uveljavilo tudi zavedanje pomena o raziskavah in razvoju ter finančni in drugi podpori vojaškega izobraževanja in usposabljanja (Ministrstvo za obrambo, 2013).

Vojaško izobraževanje in usposabljanje je namenjeno razvoju vojske in izboljševanju njene pripravljenosti za izvajanje nalog nacionalne obrambe, za delovanje v miru in različnih kriznih razmerah ter za sodelovanje z mednarodnimi silami (Ministrstvo za obrambo, 2013). Vojaško izobraževanje in usposabljanje predstavlja pomembno zahtevo za učinkovito pripravo in delovanje vojske in vodenje oboroženega boja ter izpolnjevanje obveznosti, ki jih je Republika Slovenija sprejela v okviru sodelovanja v mednarodnem okolju. Cilj izobraževanja in usposabljanja mora biti usmerjen v zagotavljanje motiviranega, izobraženega, kompetentnega ter usposobljenega pripadnika Slovenske vojske, ki bo lahko najbolje prispeval h krepitvi odpornosti države in

družbe ter k uresničevanju nacionalnih interesov in ciljev. Slovenska vojska si mora prizadevati za čim višjo izobrazbeno strukturo pripadnikov, ki bodo s svojim znanjem in veščinami sposobni kritične presoje in aktivnega odzivanja na spremembe v kompleksnih razmerah. Pridobivanje znanja in usposobljenosti mora biti prilagojeno spremembam varnostnega okolja, sodobnemu načinu vojskovanja ter tehnološkimi dosežkom na vojaškem področju, ki jih spremembe vnašajo v delovanje Slovenske vojske. Pri tem je treba upoštevati nespremenljivo naravo vojne in uporabo oboroženega nasilja oziroma sile v mednarodnih odnosih. Sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja mora slediti spremembam karakterja uporabe oboroženih sil, in poleg nacionalnih potreb upoštevati tudi izobraževalne smernice Nato in EU (Vlada Republike Slovenije, 2006; Ministrstvo za obrambo, 2013).

Začetek razvoja vojaškega izobraževanja in usposabljanja

V nasprotju z operativnim delom Teritorialne obrambe, ki so ga po obrambni vojni »zgolj« preoblikovali iz vojnega v mirnodobno obdobje, je bilo treba sistem izobraževanja in usposabljanja starešin Teritorialne obrambe postaviti popolnoma na novo. V luči zasledovanja navedenega se je vojaško izobraževanje in usposabljanje v Republiki Sloveniji prvič pričelo izvajati leta 1992 (Kladnik, 2007, 2017, 2023; Ministrstvo za obrambo, 2013).

16. decembra 1991 so častniki in podčastniki izvedli vse potrebne aktivnosti za začetek izobraževanja in usposabljanja slušateljev na Šoli za podčastnike. Prva generacija 58 slušateljev je začela šolanje 6. januarja 1992 in ga končala maja istega leta. Načelnik šole je bil major Andrej Kocbek. Šola je bila temelj za poznejše oblikovanje Izobraževalnega centra Ministrstva za obrambo kot organizacijske enote v sestavi Ministrstva za obrambo oziroma Centra vojaških šol, ki je leta 1999 postal sestavni del zavoda Slovenske vojske in v katerem so kot prve delovale Šola za častnike, Šola za častnike (rezervnih) vojnih enot in Poveljniško-štabna šola, s čimer se je razvil tudi temelj organizirnega izobraževanja in usposabljanja starešin Teritorialne obrambe (Kladnik, 2007, 2023; Ministrstvo za obrambo, 2013). V sistem šolanja podčastnikov so se vključili kandidati za podčastnike. Po končani srednji šoli in odsluženem vojaškem roku so opravili štirimesečni tečaj za podčastnike in tako pridobili znanje za opravljanje podčastniške dolžnosti. Dijake nekdanje vojaške gimnazije iz Ljubljane in gojence, ki so prišli iz drugih vojaških šol nekdanje jugoslovanske ljudske armade, saj so jim obljubili nadaljnje šolanje, če bodo zapustili šolske ustanove nekdanje jugoslovanske ljudske armade, so vključili v poseben oddelek šentvidske gimnazije, po končanem šolanju pa so imeli kot štipendisti Ministrstva za obrambo prednost pri vpisu na podčastniško šolo. Podčastnike – inštruktorje z dolgoletnimi izkušnjami, pa so nameravali po nekem času dela z naborniki v enotah vključiti v šolanje na višji šoli v okviru visoke vojaške obrambne šole. S tem bi zagotovili kader za delo v šta-

bih Teritorialne obrambe in na podobnih mestih z manj fizične obremenitve (Kladnik, 2007, 2008, 2017, 2023).

Podobno so slušatelje vojaških akademij nekdanje jugoslovanske ljudske armade vključili v študij obramboslovja ali na ustrezne tehniške fakultete. V začetku so za izobraževanje častnikov načrtovali ustanovitev visoke vojaške šole, katere diplomanti bi dobili izobrazbo, ustrezno profilu častnika s širokim splošnim družboslovnim znanjem ter ustreznim politehničnim vojaškim znanjem. Do jeseni 1992 naj bi vpisali prvo generacijo, za kar je bil že oblikovan svet visoke vojaške šole, ki je pripravljala vse nujno za začetek šolanja, diplomanti pa naj bi pridobili družbeno verifrirano in veljavno diplomu, na podlagi česar bi ob vpisu 70 študentov dobili od 30 do 50 diplomantov. Pri visokošolskem študiju za specialnosti, kot so RKB, zveze in računalništvo, naj bi bilo šolanje organizirano tako, da bi slušatelji obiskovali predavanja na ustreznih fakultetah (elektrotehniški in kemijski), določeno število prihodnjih pilotov bi se vpisalo na Fakulteto za strojništvo – letalski oddelek Univerze v Ljubljani, skrb za praktično letenje pa bi prevzela Teritorialna obramba. Po-diplomski študij bi se izvajal na obeh univerzah, v tujini pa bi se usposabljali samo ob nakupih tuje tehnike. Z izjemo pilotov, za katere se je navedena zamisel uresničila, so se bodoči častniki izobraževali (in se še izobražujejo) tako, da so po končani civilni fakulteti opravili še enoletno izobraževanje in usposabljanje na Šoli za častnike, kjer je prva generacija končala šolanje 23. julija 1993; za napredovanje na položaju in činu pa so opravili še štabni, višje štabni in generalštabni program Poveljniško-štabne šole (Kladnik, 2007, 2008, 2023).

Nadaljnji potek razvoja vojaškega izobraževanja in usposabljanja

Vse šole Izobraževalnega centra Ministrstva za obrambo oziroma Centra vojaških šol so delovale v skladu s slovenskimi posebnostmi. Značilno je bilo predvsem to, da so se častniki in podčastniki izobraževali dopolnilno, pogoj je bila določena stopnja civilne izobrazbe (za podčastnike V. in častnike VII. stopnja (Kladnik, 2007, 2008, 2023).

V šolah za podčastnike in častnike so kandidati pridobili znanje za delo z vojaki in za poveljevanje nižjim vojaškim enotam. Kandidati za podčastnike so se seznanili s temeljnimi načeli organiziranosti, formacije in načeli uporabe nižjih taktičnih enot (usposobili so se za vodenje in poveljevanje oddelku, v izjemnem primeru tudi vodu). Poleg tega so se usposobili za pravilno in strokovno uporabo, hranjenje in vzdrževanje opreme in oborožitve, se seznanili z osnovami pedagoškega dela ter se usposobili za strokovno in ustvarjalno prenašanje znanja in spretnosti na vojaške obveznike. Med šolanjem so pridobili znanje o predpisih, ki so urejali področje obrambe in zaščite v Sloveniji, in z določbami mednarodnega vojnega in humanitarnega prava. Šolanje za podčastnike je trajalo šest mesecev, in sicer štiri mesece v vojašnici v Mostah v Ljubljani in dva meseca na stažiranju v enoti. Po uspešno opravljenem šo-

lanju so slušatelji pridobili čin vodnika, v nadaljevanju pa so bili napoteni na delovna mesta poveljnikov oddelkov v učne centre ali bojne enote, kjer so končali pripravniško dobo (Kladnik, 2007, 2008, 2023; Ministrstvo za obrambo, 1991, 1992a).

Kandidati za častnike so se izobraževali in usposabljali za dve ključni vrsti nalog. Med prve so spadala tista dela in naloge, ki naj bi jih v vlogi poveljnika voda opravljali v miru. Sem uvrščamo izobraževanje in usposabljanje vojakov, za kar je moral imeti častnik dovolj splošnega znanja, obvladovati pa je moral tudi orožje in opremo svojega rodu in smeri znotraj njega. Druga vrsta nalog se je nanašala na bojno uporabo enote, ki so ji poveljevali (častniki so se usposabljali za vodenje in poveljevanje vodu in v izjemnem primeru četi). Častniki so se zato izobraževali in usposabljali v taktiki, topografiji, streljanju, poveljevanju ter izboljševali svoje telesne sposobnosti. Izobraževanje, ki je trajalo eno leto, je bilo sestavljeno iz dveh delov. Prvi del, namenjen teoretični pripravi za poklicnega častnika, je trajal osem mesecev. Preostali štirje meseci so bili namenjeni praktičnemu uvajanju častnikov v enotah SV. Po končanem usposabljanju so kandidati pridobili čin podporočnika in bili razporejeni na dolžnosti poveljnikov vodov v enotah Slovenske vojske, kjer so po obdobju prilagajanja spoznali vse posebnosti dela, da so lahko samostojno opravljali naloge, za katere so se usposabljali in izobraževali (Kladnik, 2007, 2008, 2023).

V šoli za častnike vojnih enot so se izobraževali in usposabljali kandidati za častnike vojnih enot, ki so se med šolanjem in stažiranjem v enotah Slovenske vojske pripravljali na prevzem dolžnosti poveljnika voda v vojni, rezervni sestavi. V šoli so to pridobili pri teoretičnih, praktičnih, splošnih vojaških in strokovno specialističnih vsebinah ter urjenju. Osnovno znanje za vzgojno delo s posamezniki in enoto so si pridobivali s spoznavanjem psihologije, didaktike in metodike. Šolanje za častnike vojnih enot je trajalo štiri mesece in pol, potem so kandidati za dva meseca in pol odšli stažirati v bojne enote. Šolanje je bilo razdeljeno na tri dele, ki so trajali vsak poldrugi mesec. V prvem so kandidati pridobili teoretično in praktično znanje za uporabo orožja in opreme ter se izurili v ravnanju vojaka v boju. V drugem delu so pridobili teoretično znanje, ki ga mora imeti poveljnik oddelka, v zadnjem pa so se usposobili za poveljnika voda oziroma za poveljevanje vodu rodu v pripravi, organizaciji in izvajanju bojnega delovanja v različnih oblikah in razmerah. Na koncu šolanja so kandidati opravili še teoretične in praktične izpite, pri katerih sta bili poudarjeni taktika in oborožitev. Po vsakem delu, ki ga je kandidat za častnika vojnih enot uspešno končal, je dobil čin; po prvem čin poddesetnika, po drugem čin desetnika in na koncu šolanja čin vodnika (Kladnik, 2023; Ministrstvo za obrambo, 1992a, 1992b).

Programa obeh, Šole za častnike in Šole za častnike vojnih enot, sta se kasneje združila, pozneje tudi šoli. Tako so diplomanti višjih in visokih šol odšli na služenje vojaškega roka v Šolo za častnike vojnih enot in tam služili sedem

mesecev, tako kot vsi drugi vojaški obvezniki. Medtem so imeli štiri mesece skupnega programa, ki je bil strogo aplikativen za poveljnika oddelka in voda v vojni. Po štirih mesecih so tisti, ki so se opredelili za častnike vojnih enot, nadaljevali specializacijo in stažiranje v enoti. Tisti, ki so se opredelili za častnike stalne sestave, pa so nadaljevali s štirimesečnim poglobljenim programom na Šoli za častnike ter nato odšli na specializacijo in stažiranje. Šola za častnike je zaradi različnih pogojev za delo vzpostavila sodelovanje oziroma izmenjavo kandidatov za častnike z drugimi sorodnimi ustanovami. Od jeseni 1994, ko je potekalo prvo skupno bojno urjenje slovenskih kandidatov za častnike s Čehi kot prvimi predstavniki tuje države, je izmenjava usposabljanj med slovenskimi in češkimi častniškimi šolami postala del rednega usposabljanja. Prvič so v Vyškovu izvajali usposabljanje z uporabo večjega števila bojne tehnike v čim bolj realističnih razmerah in na ustreznih vadiščih, nadaljevali so leta 1995 na zimskem urjenju na Pokljuki. Podobno sodelovanje je bilo vzpostavljeno z belgijsko vojaško akademijo (Ministrstvo za obrambo, 1992a, 1992b).

Poveljniško-štabna šola je izvajala programe visoke kakovosti, zahtevnosti in odprtosti, ki so bili namenjeni višjim in visokim častnikom poveljnikom in poveljstvom bataljonov, brigad in korpusov ter častnikom, ki so opravljali zahtevnejše štabne naloge. Programe, ki so trajali od nekaj tednov do šest mesecev, so izvajali v manjših skupinah, s celodnevним delom, ob primerni nastanitvi in študijskih razmerah. Delili so se na obnovitvene in pripravljalne nove dolžnosti oziroma postavitve. Obe vrsti programov sta sledili načelu iz šolanja v prakso, iz prakse na poveljniško-štabno izobraževanje in od tod spet na delo v poveljstvih ali štabih. Na Poveljniško-štabni šoli je bil poudarek na taktiki, operatiki in strategiji, vodenju enot in poveljstev ter poveljevanju vojnim operacijam, logistični podpori ter srednje evropskem političnem prostoru. Poleg tega so slušatelji pridobivali znanje o vojaški zgodovini Slovenije in Evrope, o tujih armadah, varnostni politiki, vojaškem menedžmentu in organizacijskih vedah, apliciranih na štabno delo, nalogah mirovnih sil in mednarodnih odnosih (Kladnik, 2007, 2023; Ministrstvo za obrambo, 2013).

Ob vstopu v zavezniške povezave pa so se v tujini šolali številni častniki Teritorialne obrambe/Slovenske vojske, tako v dodiplomskih kot podiplomskih štabnih izobraževalnih ustanovah. Center vojaških šol je kljub pogostim selitvam sedežev posameznih izobraževalnih programov uspel uvesti sodobne pristope pri usposabljanju starešinskega kadra Teritorialne obrambe, v okviru Oddelka za raziskave in simulacije so izvedli prvo računalniško podprto poveljniško-štabno vajo, in to v sodelovanju s predstavniki nemške zvezne vojske, Fakultete za organizacijske vede Univerze v Mariboru in Institutom Jožefa Stefana ter z razvojem in prilagoditvijo nemškega simulacijskega sistema HORUS slovenskim razmeram. Drugi podoben uspešen projekt je bila ustanovitev Šole za tuje jezike, kjer se je začelo intenzivno poučevanje tujega jezika s poudarki na vojaškem strokovnem izrazoslovju. Z ustanovitvijo

PZM-centra za tuje jezike so to svojo dejavnost razširili na članice zaveznštva (Kladnik, 2007, 2008, 2023).

Zaradi povezave vojaškega izobraževanja in usposabljanja z znanstveno raziskovalnim delom na področju vojaške znanosti in doktrin ter s tem možnostjo neposrednega uvajanja novega vojaškega znanja skozi šolski sistem v prakso, sta se leta 2004 Center vojaških šol in Delovna skupina za doktrino in razvoj Generalštaba Slovenske vojske povezala v Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. S tem se je vzpostavil sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je obsegal temeljno, osnovno in dopolnilno vojaško izobraževanje in usposabljanje. Zagotavljal je sistematično in načrtno pripravo za začetne dolžnosti v vojaškem poklicu, nenehno izpopolnjevanje vojaške strokovne usposobljenosti, usposabljanje za tipične dolžnosti v okviru posameznega vojaškega poklica ter usposabljanje vojaških enot za učinkovito izvajanje nalog. Sistem je omogočal redne oblike izobraževanja in usposabljanja iz dela ter izobraževanje in usposabljanje ob delu in na daljavo. Po obsegu, organizaciji in vsebini izobraževanja in usposabljanja je bil prilagojen načrtovani strukturi in nalogam vojske, s težiščem na praktičnih usposabljanjih posameznika in osnovnih taktičnih enot. Zagotavljal je raven vojaške izobrazbe in usposobljenosti, ki je omogočala gibljivost vojaškega kadra znotraj celotnega obrambnega sistema ter prehodnost iz civilnih poklicev v vojaške in obratno. Posebna pozornost pa je bila pri tem usmerjena v razvoj osnovnih vojaških veščin in vojaških ved. Nosilec vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter znanstvenoraziskovalnega dela in tehnološkega razvoja vojske je bilo Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. Pri izvajanju vojaškega izobraževanja in usposabljanja je poveljstvo sodelovalo z domačimi in tujimi izobraževalnimi ustanovami ter enotami Slovenske vojske. S sodelovanjem civilnih izobraževalnih ustanov so se izvajale predvsem najvišje oblike izobraževanja, kot je podiplomski študij. Z vgradnjo vojaških modulov v programe višjih in visokih šol ter fakultet pa se je uvajalo tudi izobraževanje za pridobitev osnovne izobrazbe, medtem ko se je dopolnilno vojaško izobraževanje in usposabljanje izvajalo tudi v tujini. Prilagajanje pogojev usposabljanja realnim razmeram uporabe in delovanja enot in poveljstev je bilo izhodišče za vlaganje v objekte, opremo in sredstva za usposabljanje. Tako so bili v sistemu izobraževanja in usposabljanja zagotovljeni simulatorji, naprave, pripomočki in simulacije za virtualno usposabljanje posameznikov, posadk in enot, kot so simulatorji in trenažerji za oborožitvene sisteme, bližinski boj, streljanje ran itn. Prav tako pa je s simulatorji in simulacijskimi programi podprto usposabljanje poveljstev in enot od voda navzgor, kot so bataljonski, brigadni in divizijski simulacijski program, z možnostjo povezave v kombinirane in združene mednarodne vaje. Z vzpostavitvijo in opremljanjem Centra za bojno usposabljanje v Postojni ter nakupom laserskih tehničnih sistemov in streliva za urjenje so se vzpostavili tudi potreb-

ni pogoji in zmogljivosti za usposabljanje enot do ravni bataljonske bojne skupine. Ustrezni terenski pogoji za izvajanje izobraževanja in usposabljanja pa so se vzpostavljali tudi s posodabljanjem strelišč in vadišč Mlake in Apače. Ustrezno infrastrukturo za taktična urjenja, strelsko kondicioniranje in šport so zagotavljali tudi znotraj vojašnic Slovenske vojske. Sodobni pogoji za namestitev in delovanje vojaškega izobraževalnega sistema so bili zagotovljeni z obnovo in revitalizacijo kompleksa Vojašnice generala Maistra v Mariboru oziroma objekta Kadetnica (Kladnik, 2007, 2008, 2017, 2023).

Maja 2013 je bil skladno z reorganizacijo ustanovljen Center vojaških šol, katerega poslanstvo je obsegalo ustvarjanje in pridobivanje vojaškega znanja ter razvoj vojaških znanstvenih disciplin, vojaških ved in z njimi povezanih ved, na katerih temeljijo njihovi študijski programi, katerih namen je bil izvajanje poslanstva Slovenske vojske. Kakovost delovanja centra so zagotavljale vrednote, iz katerih je ta izhajal, in sicer: odličnost študijskih programov ter programov usposabljanja, harmoničnost kolektiva, strokovna rast in dobro počutje slušateljev, odprt odnos med predavatelji, tutorji in slušatelji ter učinkovito vključevanje v mednarodno izobraževalno in znanstveno dejavnost. Zato se je ustanova povezovala s sorodnimi ustanovami doma in v svetu. Naloge Centra vojaških šol, ki so izhajale iz njegovega poslanstva, so bile: izvedba vojaških izobraževalnih programov ter programov vojaškega usposabljanja, doseganje kakovostnih meril, h katerim zavezuje zakonodaja, ter meril, ki jih predpisujeta in priporočata Nato in Evropska unija (v nadaljevanju: EU), raziskovanje in razvoj na področju vojaških ved in z njimi povezanih ved, skrb za vojaško kulturno dediščino, priprava vojaške strokovne literature, učbenikov in študijskega gradiva, razvoj učnih pripomočkov in učne infrastrukture, programiranje in razvoj programov, načrtovanje izvedbe izobraževanja in usposabljanja, evalvacija izobraževanja in usposabljanja, e-izobraževanje, sodelovanje z izobraževalnimi in raziskovalnimi ustanovami, sodelovanje in izmenjava z drugimi ustanovami ter knjižnično-informacijska in založniška dejavnost (Center vojaških šol, 2015). Center je bil pripoznan kot sodobna in prepoznavna izobraževalna ustanova, ki je razvijala vojaško znanje, inteligenco in profesijo, izvajala vrhunsko izobraževanje in usposabljala visoko profesionalne pripadnike in pripadnice Slovenske vojske in družbe ter s tem odločilno prispevala k izgradnji vojaških temeljev in organizacijske kulture v Sloveniji (Generalštab Slovenske vojske, 2025).

V letu 2024 pa je bila sprejeta odločitev o preimenovanju in preoblikovanju enote, pristojne za vojaško izobraževanje in usposabljanje v Slovenski vojski oziroma sprejet sklep s strani odločevalcev o tem, da bo za področje vojaškega izobraževanja in usposabljanja v prihodnje (ponovno, spet) pristojno Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (in ne več Center vojaških šol). Poveljnik Centra vojaških šol pred takratnim preoblikovanjem je bil brigadir Peter Zakrajšek.

Vojaško izobraževanje in usposabljanje danes

Vojaško izobraževanje in usposabljanje danes normativno določajo zakoni, podzakonski akti, usmeritve, odredbe in navodila ministra za obrambo ter akti poveljevanja (Ministrstvo za obrambo, 2013). Poslanstvo in naloge, izvajalci ter organiziranost vojaškega izobraževanja in usposabljanja je zakonsko opredeljeno z Zakonom o obrambi (ZObr-UPB1, 2004, 37. in 64. člen), Zakonom o službi v Slovenski vojski (ZSSloV, 2007, 20. člen) ter Zakonom o vojaški dolžnosti (ZVojD-UPB1, 2002).

V podzakonskem smislu vojaško izobraževanje in usposabljanje ureja pravilnik (Pravilnik o izobraževanju in usposabljanju v Slovenski vojski, 2024, 3. člen). Skladno z navedenim Slovenska vojska izvaja naslednje oblike vojaškega izobraževanja in usposabljanja:

- Temeljno vojaško usposabljanje, ki je namenjeno pridobivanju in razvijanju praktičnega in teoretičnega znanja, veščin ter vojaških navad pripadnika, nujnih za razumevanje in opravljanje temeljnih individualnih nalog Slovenske vojske v miru in oboroženem boju, s poudarkom na preživetju na bojišču.
- Osnovno vojaško strokovno usposabljanje, ki je namenjeno pridobivanju in razvijanju vojaškega strokovnega znanja in veščin za izvajanje začetnih nalog na določeni formacijski dolžnosti. Lahko se organizira tudi kot del dodiplomskega izobraževanja v skladu s splošnimi predpisi.
- Dopolnilno vojaško strokovno izobraževanje in usposabljanje, ki je namenjeno izpopolnjevanju vojaškega in drugega strokovnega znanja ter veščin za opravljanje zahtevnejših nalog ali formacijskih dolžnosti pripadnikov.

Da je vojaško izobraževanje in usposabljanje za oboroženi boj in druge oblike vojaške obrambe ena izmed nalog Slovenske vojske opredeljuje tudi *Obrambna strategija Republike Slovenije* (Vlada Republike Slovenije, 2024a), ki je temeljni razvojno-usmerjevalni dokument države na obrambnem področju in izhaja iz Resolucije o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2) (2019). Z nacionalnega vidika ima Republika Slovenija za zagotavljanje nacionalne varnosti vzpostavljen sistem nacionalne varnosti, ki temelji na političnih, pravnih, gospodarskih, socialno-zdravstvenih, informacijskih, infrastrukturnih, znanstveno-tehnoloških, izobraževalnih ter drugih temeljih in zmogljivostih države, v okviru tega pa vzpostavljen obrambni sistem Republike Slovenije, ki predstavlja celoto političnih, normativnih, organizacijskih, vojaških, kadrovskih, materialno-finančnih, obveščevalno-varnostnih, informacijsko-komunikacijskih, razvojno-raziskovalnih, izobraževalnih in drugih dejavnosti, ki jih organizira država za učinkovito zagotavljanje obrambe in obrambne sposobnosti (ReSNV-2, 2019). *Vojaška strategija*

Republike Slovenije (Vlada Republike Slovenije, 2024b), ki je temeljni razvojno-usmerjevalni vojaški dokument države, in prav tako izhaja iz omenjene resolucije (ReSNV-2, 2019), *Obrambne strategije Republike Slovenije* (Vlada Republike Slovenije, 2024a) ter Zakona o obrambi (ZObr-UPB1, 2004) in konkretizira vlogo in dejavnosti Slovenske vojske kot obrambne sile, v kontekstu vojaškega izobraževanja in usposabljanja človeka postavlja v središče pozornosti in navaja, da je kljub poudarjenemu tehnološkemu napredku ter sodobnemu bojevanju, ki vključuje vse več (pol)avtonomnih oborožitvenih sistemov, samo izobražen, in usposobljen (ter seveda tudi sodobno opremljen, motiviran in psihofizično vzdržljiv) pripadnik Slovenske vojske, integriran v vojaške enote tisti, ki bo lahko prispeval k uresničevanju nacionalnih interesov in ciljev.

Vloga vojaškega izobraževanja in usposabljanja in naloge njegovih nosilcev pri zagotavljanju vojaško-strokovne usposobljenosti pripadnikov, poveljstev in enot Slovenske vojske za učinkovito izvajanje nalog ter viri za zagotovitev vojaškega izobraževanja in usposabljanja so opredeljeni v Resoluciji o splošnem dolgoročnem programu razvoja (ReDPROSV40-1) (2025) in *Srednjeročnem obrambnem programu Republike Slovenije 2023–2028* (Vlada republike Slovenije, 2023). Iz ReDPROSV40-1 (2025), ki je najvišji razvojno-usmerjevalni in hkrati dolgoročni planski dokument do leta 2040, s katerim se načrtujeta dolgoročni razvoj in opremljanje Slovenske vojske, da bo sposobna opravljati zakonske naloge ter zagotavljati sile in zmogljivosti ter bo pripravljena za uresničevanje nacionalnih interesov in ciljev na obrambnem področju izhaja, da bo na operativni ravni Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje pristojno za izvedbo ter razvoj vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter odgovorno za raziskave in razvoj vojaških ved ter razvoj vojaške doktrine delovanja. Iz *Srednjeročnega obrambnega programa Republike Slovenije 2023–2028* (Vlada republike Slovenije, 2023), ki med drugim, upošteva cilje in ključne usmeritve omenjene resolucije, in je srednjeročni razvojni program in planski dokument ter podlaga za vzpostavitev in razvoj vojaških in civilnih obrambnih zmogljivosti Republike Slovenije v srednjeročnem obdobju do leta 2028 izhaja, da bo razvoj vojaškega izobraževanja in usposabljanja usmerjen v razvoj vojaškega znanja, vojaških ved in vojaških poklicev v Republiki Sloveniji ter tako v krepitev profesionalnosti in strokovnosti pripadnikov Slovenske vojske. Pomembni bosta vzpostavitev organizacijske kulture, voditeljskih veščin, tehnične kulture in vojaške etike ter krepitev bojnega značaja, pripadnosti in morale njenih pripadnikov. Zato bo Slovenska vojska v prihodnjih nekaj letih (predvidoma do leta 2028) prilagodila izvajanje izobraževalnega procesa, programov, modulov in predmetnikov spreminjajočim se zahtevam vojaških poklicev.

Iz Vojaške doktrine (Vlada Republike Slovenije, 2006), ki opredeljuje smer-nice vojaškega izobraževanja in usposabljanja izhaja, da Slovenska vojska

Slika 3.1 Zagotovitev možnosti za delovanje (prirejeno po Vlada Republike Slovenije, 2006, str. 30)

razvija sodobno organiziran, celovit in enovit sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je ob kakovostnem vodenju sposoben izvesti naloge na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter primerljiv s sistemi vojsk v zavezništvu in povezljiv z javnim izobraževalnim sistemom. Vojaška doktrina (2006) določa, da zagotovitev vojaškega izobraževanja in usposabljanja, kot tudi zagotovitev drugih dejavnosti (npr. kadrovski, materialni in finančni viri, razvoj in opremljanje, načrtovanje uporabe, vzdržljivost sil, pripravljenost Slovenske vojske idr.), predstavlja zagotovitev možnosti za delovanje Slovenske vojske in obsega dejavnosti, ki so potrebne, da se sile Slovenske vojske pravočasno, načrtno in organizirano pripravijo za uresničevanje svojega poslanstva (Vlada Republike Slovenije, 2006) (glej sliko 3.1).

Vojaška doktrina (Vlada Republike Slovenije, 2006), ki je najvišji vojaško strokovni dokument in podlaga za organiziranje in delovanje Slovenske vojske ter tudi temeljni dokument, iz katerega izhajajo področne doktrine, navodila, učno-izobraževalna literatura in drugi vojaško strokovni dokumenti, navaja, da je vojaško izobraževanje in usposabljanje proces pridobivanja in razvijanja posebnih in funkcionalnih vojaških znanj, sposobnosti, veščin in navad za izvajanje nalog za potrebe vojaške obrambe in drugih nalog Slovenske vojske. Raziskovanje in razvoj na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski zagotavljata razvoj na področju vojaške stroke in vojaških ved, programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja, uspešnih metod, razvoj vojaško strokovne literature, raziskovanje in razvoj na področju izbora oborožitve in opreme, tehničnih in drugih sredstev, ki podpirajo izvedbo programov in omogočajo ter podpirajo učinkovit razvoj posameznikovih veščin in izurjenost enot. V procesih izobraževanja in usposabljanja se zagotavljajo razvijanje splošnih družbenih in vojaških vrednot, skrb za okolje ter razvoj in uveljavljanje spoštovanja kodeksa ravnanja pripadnika Slovenske vojske. Izobraževanje in usposabljanje posameznikov v institucijah vojaškega izobraževanja in usposabljanja doma in v tujini ter v tujih javnih izobraževalnih in drugih institucijah zagotavlja pridobivanje vojaške

izobrazbe, vojaških in drugih strokovnih znanj ter vojaške in druge strokovne usposobljenosti, pridobivanje vojaških poklicnih kvalifikacij, kontinuirano dopolnjevanje znanj ter oblikovanje posameznika v smislu razvijanja njegovih sposobnosti, iniciativnosti, samostojnosti ter profesionalnega odnosa do opravljanja vojaškega poklica.

Organizacija sistema vojaškega izobraževanja je opredeljena v *Doktrini vojaškega izobraževanja in usposabljanja* (Ministrstvo za obrambo, 2013), ki je najvišji vojaško-strokovni dokument na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter je bila izdelana na podlagi koncepta vojaškega izobraževanja in usposabljanja iz leta 2003, njeno oblikovanje pa je potekalo v sklopu priprav programa transformacije Slovenske vojske (Brožič, 2013). V *Doktrini vojaškega izobraževanja in usposabljanja* (Ministrstvo za obrambo, 2013) so podana izhodišča za programiranje, organiziranje, izvedbo, analizo in evalvacijo vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski, kar predstavlja temelj za zagotovitev potrebnega znanja, usposobljenosti in moralne integritete slovenskih vojakov ter pogoj za uresničevanje poslanstva in nalog Slovenske vojske. *Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja* (Ministrstvo za obrambo, 2013), podobno kot *Vojaška doktrina* (Vlada Republike Slovenije, 2006), opredeljuje vojaško izobraževanje in usposabljanje kot načrten, organiziran in ciljno usmerjen proces razvijanja znanja, veščin in sposobnosti ter moralnih vrednot pripadnikov Slovenske vojske za izvajanje nalog vojaške obrambe. V nadaljevanju ga pojmuje kot: (1) didaktični proces, za katerega veljajo didaktične zakonitosti in ima temeljne didaktične lastnosti, in (2) vojaški proces, ki ima posebne cilje, vsebine, načine ravnanja in poteka v vojaških okoliščinah.

Poslanstvo vojaškega izobraževanja in usposabljanja je zagotovitev izobraženih in razgledanih, izurjenih, profesionalno kompetentnih pripadnikov z visokimi etičnimi načeli ter visoko izurjene enote in poveljstva, ki so sposobni uresničevati poslanstvo Slovenske vojske v miru, vojni in kriznih razmerah doma in v tujini. Vojaško izobraževanje in usposabljanje v Slovenski vojski temelji na načelih, ki usmerjajo organizacijo in delovanje sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter na splošnih in posebnih načelih, ki usmerjajo njegovo izvajanje. Načela temeljijo na zakonitostih pedagoško-andragoškega procesa in posebnih zahtevah vojaške stroke ter zagotavljajo verodostojnost izvajalcev vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Namen vojaškega izobraževanja je razvoj vojske in izboljševanje njene pripravljenosti za izvajanje nalog nacionalne obrambe, za delovanje v miru in različnih kriznih razmerah ter za sodelovanje z mednarodnimi silami. Kakovostno vojaško izobraževanje in usposabljanje sta pogoj za uspešno uresničevanje doktrinarnih usmeritev in opravljanje nalog skladno s poslanstvom. Doseganje ustrezne stopnje izurjenosti posameznikov, skupin, enot in poveljstev je temeljni dejavnik, ki določa zmogljivosti vojske za delovanje. Brez znanja, iz-

urjenosti in sposobnosti tudi najbolj tehnološko opremljena vojska ne more izpolniti svojih nalog učinkovito in uspešno (Ministrstvo za obrambo, 2013).

Skladno z Obveznimi usmeritvami za modernizacijo sistema izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski v letu 2024, je bilo s preoblikovanjem Centra vojaških šol (ponovno) vzpostavljeno Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje s podrejenimi enotami, ki je v širšem pomenu pristojno za izvajanje in razvoj vojaškega izobraževanja in usposabljanja (in razvoj doktrin delovanja ter predstavlja nosilno entiteto na področju raziskav in razvoja vojaških ved) (Center vojaških šol, 2025; Slovenska vojska, b. l.). V sklopu navedenega danes Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje načrtuje, organizira, razvija in izvaja vojaško izobraževanje in usposabljanje, vključuje standarde in smernice Nato in EU na teh področjih, izvaja raziskovalno dejavnost v podporo razvoja vojaških ved, doktrin ter vojaškega izobraževanja in usposabljanja, opravlja knjižnično informacijsko in založniško dejavnost, skrbi za ohranjanje slovenske vojaške terminologije ter sodeluje s sorodnimi izobraževalnimi in raziskovalnimi ustanovami doma in v tujini (Slovenska vojska, b. l.). V strukturi omenjenega poveljstva, ki ji trenutno poveljuje brigadir Boštjan Baš, so oblikovani štab in štirje centri, in sicer Center za izobraževanje in usposabljanje častnikov, Center za izobraževanje in usposabljanje podčastnikov, Center za usposabljanje ter Center za doktrino in razvoj. Center za izobraževanje in usposabljanje častnikov sestavljajo Poveljniško štabna šola, Šola za častnike ter Visoka vojaška šola. Center za izobraževanje in usposabljanje podčastnikov sestavljata Šola za podčastnike ter Višja vojaška strokovna šola, Center za doktrino in razvoj pa sestavljata Šola za tuje jezike ter Knjižnično-informacijski in založniški center (Ministrstvo za obrambo, 2024a, 2024b). V nadaljevanju so na kratko predstavljene naloge posameznih aktualnih centrov ter njihovih notranjih organizacijskih enot.

Center za izobraževanje in usposabljanje častnikov je odgovoren za usmerjanje dela na pedagoškem in strokovno predmetnem področju vojaških ved ter strokovno vodenje in usmerjanje priprave programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnikov Slovenske vojske ter sodelovanje pri izvajanju notranjih evalvacij programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Poveljniško štabna šola organizira in izvaja nadaljevalno vojaško izobraževanje in usposabljanje častnikov za opravljanje poveljniških dolžnosti od ravni čete in višje ter opravljanje štabnih dolžnosti, Šola za častnike organizira in izvaja osnovno vojaško izobraževanje in usposabljanje kandidatov za častnike za pridobitev poklica častnik in opravljanje začetnih častniških dolžnosti, Visoka vojaška šola pa sodeluje z visokošolskimi ustanovami v slovenskem visokošolskem prostoru ter organizira in izvaja študijske programe vojaških predmetov s področja vojaških ved javno veljavnih visokošolskih študijskih programov (Center vojaških šol, 2025).

Center za izobraževanje in usposabljanje podčastnikov je zadolžen za strokovno vodenje in usmerjanje priprave programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja podčastnikov Slovenske vojske. Šola za podčastnike organizira in izvaja osnovno in nadaljevalno vojaško izobraževanje in usposabljanje podčastnikov za pridobitev poklica podčastnik in opravljanje podčastniških dolžnosti. Višja vojaška strokovna šola pa organizira in izvaja javno veljavne višješolske študijske programe višjega strokovnega izobraževanja in študijske programe za izpopolnjevanje na področju vojaških ved ter za pridobitev javno veljavne višješolske strokovne izobrazbe (Center vojaških šol, 2025).

Domena Centra za usposabljanje je, da načrtuje, organizira ter izvaja temeljno in osnovno vojaško strokovno usposabljanje z namenom pridobivanja temeljnih vojaških znanj in veščin, ki jih mora vojaška oseba pridobiti za preživetje na bojišču in delo v vojaški organizaciji ter vključitev v nadaljnje programe vojaško strokovnega usposabljanja (Center vojaških šol, 2025).

Center za doktrino in razvoj je pristojen za razvoj vojaške doktrine ter poučevanje, raziskave in razvoj na področju vojaškega delovanja, vojaško obrambnih sistemov, vojaškega menedžmenta, vodenjstva in etike. Center za doktrino in razvoj poleg poveljstva sestavlja šest področnih skupin, ki skupaj izvajajo poslanstvo centra. Šola za tuje jezike zagotavlja jezikovno usposabljanje, preverjanje znanja tujih jezikov, prevajanje, tolmačenje in lektoriranje ter skrbi za mednarodno primerljivost programov izobraževanja in preverjanja znanja, in opravlja številne druge naloge. Knjižnično-informacijski in založniški center pa kot specialna knjižnica primarno zagotavlja knjižnično, dokumentacijsko, informacijsko in založniško podporo pripadnikom Slovenske vojske ter uslužbencem na Ministrstvu za obrambo in zunanjim uporabnikom, in opravlja druge številne naloge (Center vojaških šol, 2025).

Vse navedene organizacijske enote v okviru svojega poslanstva skupaj tvorijo proces vojaškega izobraževanja in usposabljanja, konstruktivno sodelujejo in s tem tvorno prispevajo k izgradnji zmogljivosti vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter zglednemu izvajanju poslanstva in uresničevanja kakovostnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski.

S preoblikovanjem Centra vojaških šol in (ponovno) vzpostavitev Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje v letu 2024 je navedeno poveljstvo tako (spet) postalo aktualni nosilec vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Sloveniji oziroma ključna vojaška ustanova na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja, v katerem danes potekajo procesi vojaškega izobraževanja in usposabljanja in tvorijo sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja.

Današnji sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja je zasnovan tako, da se posamezniki z določeno izobrazbo zaposlijo v Slovenski vojski in tekom kariernega razvoja svoje znanje nadgrajujejo z internimi izobraževanji in usposabljanji. Vsa vojaška izobraževanja in usposabljanja se izvajajo skla-

dno s predpisanimi programi, ki se redno posodabljaajo. Čeprav so nekatera vojaška izobraževanja in usposabljanja tudi obsežna in trajajo daljše časovno obdobje, so (trenutno) priznana samo interno znotraj Ministrstva za obrambo. V okviru vojaškega izobraževanja in usposabljanja pripadniki Slovenske vojske sicer pridobijo nova znanja, ne pridobijo pa višje stopnje oziroma ravni izobrazbe.

Sklep

Od ustanovitve samostojne in demokratične Republike Slovenije do danes je bilo na področju razvoja vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski vloženega precej truda in npora. Področje vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski je danes ustrezno urejeno, sledi spremembam karakterja uporabe oboroženih sil, in poleg nacionalnih potreb upošteva tudi usmeritve Nato in EU s tovrstnega področja. Slovenska vojska pridobivanje in prenašanje znanja ter usposobljenosti prilagaja spremembam varnostnega okolja, sodobnemu načinu vojskovanja ter tehnološkemu napredku na vojaškem področju, se redno izobražuje in usposablja doma in v tujini, redno evalvira in posodablja programe vojaškega izobraževanja in usposabljanja, kakovost vojaškega izobraževanja in usposabljanja je visoka.

Slovenska vojska ustrezno prilagaja izvajanje izobraževalnega procesa, module in predmetnike spreminjajočim se zahtevam vojaških poklicev, in se povezuje z drugimi akterji ter vključuje ustrezne uveljavljene rešitve zavezniških in partnerskih držav. Sledi izobraževalnim trendom, tako na nacionalni kot tudi na mednarodni ravni ter v okviru EU in v sklopu zavezništva. Aktivno si prizadeva za izgradnjo optimalnih zmogljivosti vojaškega izobraževanja in usposabljanja, temelječih na kakovosti, ki so primerljiva znanju in usposobljenosti pripadnikov drugih vojsk, kar ji po dosedanjem pregledu stanja trenutno dobro uspeva.

Bo pa morala v prihodnje več poudarka nameniti pridobivanju, motiviranju, ohranjanju ter izobraževanju in usposabljanju kadra, ki izvaja proces vojaškega izobraževanja in usposabljanja, zlasti pedagoškega oziroma učiteljskega kadra ter vključevanju sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v javni izobraževalni sistem.

Slovenska vojska si mora še naprej aktivno prizadevati, da bo izpolnjevala doktrinarne obveze na področju izobraževanja in usposabljanja, s čimer sta mišljeni organizacija in izvedba kakovostnega izobraževanja in usposabljanja svojih pripadnikov na vseh ravneh. Stremeti mora k temu, da so njeni pripadniki čim bolj razgledani in izobraženi, vrhunsko usposobljeni, izurjeni in stalno pripravljeni, ter tako s svojim znanjem in veščinami in etičnimi načeli vedno sposobni kritične presoje in hitrega odzivanja na situacije v čedalje bolj spremenljivih varnostnih razmerah. Ambicija Slovenske vojske mora bi-

ti, da znanje in usposobljenost sledita spremembam varnostnega okolja, sodobnemu načinu vojskovanja ter vplivu novih tehnologij, to pa pomeni nenehno izobraževanje in usposabljanje njenih pripadnikov oziroma dosledno in zgledno izvajanje poslanstva vojaškega izobraževanja in usposabljanja in s tem uresničevanje poslanstva Slovenske vojske v miru, vojni in kriznih razmerah doma in v tujini. Ne nazadnje, vojaško zmago vselej izbojujejo izobraženi in usposobljeni vojaki in ne sredstva in sistemi, četudi so še tako učinkoviti in napredni.

Navedena literatura

- Center vojaških šol. (2015). *Standardni operativni postopki za delovanje CVŠ* [interno gradivo].
- Center vojaških šol. (2025). *SOP za organiziranje in delovanje Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje* [interno gradivo].
- Brožič, L. (2013). Vojaško izobraževanje in usposabljanje ključni za razvoj vojske: intervju s polkovnico mag. Mojco Pešec. *Revija obramba*, 45, (junij), 3–7.
- Generalštab Slovenske vojske. (2025, 14. maj). *Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje*. <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/generalstab-slovenske-vojske/o-generalstabu/center-vojaskih-sol/>
- Kladnik, T. (2007). *Slovenska vojska v službi domovine*. Defensor.
- Kladnik, T. (2008). *40 let ustanovitve TO Slovenije skozi 40 let izhajanja Revije obramba*. Defensor.
- Kladnik, T. (2017). Vojaško izobraževanje v Slovenski vojski. *Sodobni vojaški izzivi*, 19(1), 95–113.
- Kladnik, T. (2023). Fakulteta vojaških ved ali izzivi vojaškega izobraževanja v Slovenski vojski. V P. Vuk in J. Fedran (ur.), *Vojska in vojaška misel: zbornik znansvenih razprav* (str. 51–64). Center vojaških šol.
- Ministrstvo za obrambo. (1991). *Program izobraževanja in usposabljanja za podčastnike* [interno gradivo].
- Ministrstvo za obrambo. (1992a). *Program izobraževanja in usposabljanja za častnike* [interno gradivo].
- Ministrstvo za obrambo. (1992b). *Program izobraževanja in usposabljanja za častnike vojnih enot* [interno gradivo].
- Ministrstvo za obrambo. (2013). *Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja* [interno gradivo].
- Ministrstvo za obrambo. (2023). *Pravilnik o izobraževanju in usposabljanju v Slovenski vojski* [interno gradivo].
- Ministrstvo za obrambo. (2024a, 8. november). *Preoblikovanje Centra vojaških šol v Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje*. <https://www.gov.si/dogodki/2024-11-11-preoblikovanje-centra-vojaskih-sol-v-poveljstvo-za-doktrino-razvoj-izobrazevanje-in-usposabljanje/>
- Ministrstvo za obrambo. (2024b, 12. november). *V Kadetnici slovesnost ob ustanovitvi Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje*. <https://>

- www.gov.si/novice/2024-11-11-v-kadetnici-slovesnost-ob-ustanovitvi-poveljstva-za-doktrino-razvoj-izobrazevanje-in-usposabljanje/
- Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2040 (ReDPROSV40-1). (2025). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 43.
- Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV 2). (2019). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 59.
- Slovenska vojska. (B.l.). *Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje*. <https://postanivojak.si/enote/cvs/>
- Vlada Republike Slovenije. (2006). *Vojaška doktrina*. Defensor.
- Vlada Republike Slovenije. (2023, 31 maj). *Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2023–2028* (št. 80300-1/2023/10).
- Vlada Republike Slovenije. (2024a, 24 april). *Obrambna strategija Republike Slovenije* (št. 80300-1/2024/7).
- Vlada Republike Slovenije. (2024b, 24 april). *Vojaška strategija Republike Slovenije* (št. 80000-2/2024/4).
- Zakon o obrambi (ZObr-UPB1). (2004). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 103.
- Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV). (2007). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 68.
- Zakon o vojaški dolžnosti (ZVojD-UPB1). (2002). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 108.

Trenutno stanje, izzivi in prihodnost vojaškega izobraževanja v slovenski vojski

Jasna Fedran

Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje
Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
jasna.fedran@mors.si

© 2025 Jasna Fedran

<https://doi.org/10.53615/978-961-6813-56-3/55-85>

Uvod

Čeprav izobraževanja in usposabljanja, kot ločenih, a med seboj povezanih procesov, ne gre enačiti, sta (v nadaljevanju besedila, zaradi specifik izvajanja v Slovenski vojski na nekaterih mestih) povezana v (oziroma predstavljena kot) terminološko enoten pojem vojaško izobraževanje in usposabljanje. Ne glede na navedeno, je za namen tega prispevka poudarek na vojaškem izobraževanju.

Izobraževalne (in druge) potrebe v okviru obrambnega sistema Republike Slovenije narekujejo izvedbo prav takšnih dejavnosti, in jih organizira država z namenom učinkovitega zagotavljanje obrambe in obrambne sposobnosti (Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2), 2019).

Skladno s 64. členom Zakona o obrambi (ZObr-UPB1, 2004) Ministrstvo za obrambo za potrebe vojaškega izobraževanja in usposabljanja organizira Šolo za podčastnike, Šolo za častnike in Poveljniško štabno šolo ter druge šole in centre vojaškega izobraževanja in usposabljanja.

Skladno s 37. členom Zakona o obrambi (ZObr-UPB1, 2004) je ena od nalog Slovenske vojske tudi izvajanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja za oborožen boj in druge oblike vojaške obrambe. Navedeno določa tudi *Obrambna strategija Republike Slovenije* (Vlada Republike Slovenije, 2024). Da vojaško izobraževanje in usposabljanje izvaja Slovenska vojska, določa tudi prvi odstavek 20. člena Zakona o službi v Slovenski vojski (ZSSloV) (2007). Pri- stojnost za izvedbo ter razvoj vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter odgovornost za raziskave in razvoj vojaških ved ter vojaške doktrine delova-

nja na operativni ravni je dodeljena Poveljstvu za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2040 (ReDPROSV40-1), 2025). Organizacija sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja pa je opredeljena z *Doktrino vojaškega izobraževanja in usposabljanja* (Ministrstvo za obrambo, 2013), kot najvišjim vojaško-strokovnim dokumentom na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja.

Iz potrebe po uresničitvi strateških vojaških ciljev Republike Slovenije izhaja zaveza Slovenske vojske po neprekinjenem prispevanju h krepitvi večplastne odpornosti države in družbe z izvajanjem izobraževanja in usposabljanja državljanov za vojaško obrambo ter preživetje v skrajnih okoliščinah idr. (Vlada Republike Slovenije, 2024). *Vojaška strategija Republike Slovenije* (Vlada Republike Slovenije, 2024) opredeljuje tudi potrebo po sodelovanju Slovenske vojske z izobraževalnimi in znanstvenoraziskovalnimi ustanovami v Republiki Sloveniji in izobraževanje v tujini. Slednje je mišljeno v primerih, ko sta izobraževanje ali usposabljanje doma neracionalni ali za to ni možnosti (Vlada Republike Slovenije, 2006). Iz *Vojaške doktrine* (Vlada Republike Slovenije, 2006) tudi izhaja, da sta javni izobraževalni sistem in sistem vojaškega izobraževanja programsko povezana, tako da je možno vzporedno z vojaškimi obiskovati javne izobraževalne programe in pridobiti javno priznano stopnjo izobrazbe, oziroma da je sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja nadgradnja javnega izobraževalnega sistema.

Vojaško izobraževanje je ob zagotavljanju specifičnih in specialističnih strokovnih znanj ter usposobljenosti posameznikov za izvajanje nalog v oboroženih silah tako namenjeno tudi razvoju vojske in zagotavljanju njene pripravljenosti za uspešno delovanje v miru in vojni (bojevanje). Izobraževanje za opravljanje nalog skladno s poslanstvom spada med najpomembnejše dejavnosti vsake vojske. V procesu vojaškega izobraževanja vojaške osebe usvajajo zahtevana znanja ter razvijajo ustrezne kompetence in veščine za svoj poklic. Med izvajanjem procesa vojaškega izobraževanja pa se validira tudi uporabnost oziroma ustreznost vojaške doktrine (Ščavničar, 2023; Garb in Tominc, 2018).

V Sloveniji je bilo od 90. let prejšnjega stoletja do danes opravljenih več razprav, oblikovanih pobud in sprejetih sporazumov (sporazum o sodelovanju Ministrstva za obrambo in štirih slovenskih univerz, podpisan septembra 2011), dokončanih študentskih del (vsaj 16 diplomskih, devet magistrskih in ena doktorska disertacija) in objavljenih strokovnih in znanstvenih člankov (nekatera določila pa so bila zapisana tudi v uradne dokumente), vendar sistem poklicnega vojaškega izobraževanja (izobraževanja častnikov) v Sloveniji še ni urejen (Garb, 2017, str. 32). Garbova (2017, str. 32) meni, da je glavni razlog, da v Sloveniji (še) nimamo uradno sprejetega in ustaljenega izobraževalnega sistema za vojaške častnike v razkoraku med razhajanjem in zbliževanjem

Slovenske vojske in slovenske družbe ter njenega civilnega (javnega) izobraževalnega sistema.

Preoblikovanje oziroma konceptualizacija vojaškega sistema izobraževanja kot ustanove v Slovenski vojski poteka že od ustanovitve Izobraževalnega centra Ministrstva za obrambo leta 1992 in vse do danes. V tem obdobju tridesetih let so se predlagali številni koncepti vojaškega izobraževanja v Slovenski vojski. Koncept sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski iz leta 2003 je npr. predvidel ustanovitev Centra za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje kot ustanove z močnim vojaško intelektualnim jedrom vojaško strokovnega potenciala, ki bi zagotavljal kakovostno izvedbo programov. Za večino šol je bila predvidena organizacija, skladna s predpisi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji, kar bi omogočilo pridobitev javno priznane izobrazbe, predvsem pa javno priznane stopnje poklicne kvalifikacije (Ščavničar, 2022, 2023).

Z *Ustanovnim elaboratom za formiranje izobraževalne institucije v Slovenski vojski* (Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, 2007) so bile opredeljene možnosti za ustanovitev višješolske in visokošolske ustanove. Sistem izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski je imel takrat značaj funkcionalnega izobraževanja in usposabljanja z interno omejeno veljavnostjo in ni imel veljave v javnem sistemu. Ministrstvo za obrambo je ob reformi sistema visokošolskega izobraževanja in usposabljanja v Evropi in uveljavljanju bolonjskega sistema izobraževanja v Republiki Sloveniji želelo z ustanovitvijo vojaške fakultete zagotoviti optimalen razvoj izobraževalne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti na področju vojaških ved v Republiki Sloveniji in vključiti področje vojaškega izobraževanja v sistem javnega šolstva. Z ustanovitvijo javno priznane ustanove za potrebe izobraževanja častnikov in podčastnikov bi pripadniki Slovenske vojske po končanem izobraževanju pridobili diplomu in javno priznana znanja, ki bi jih lahko uporabili tudi v civilnih poklicih.

Predlog nove organiziranosti je predvideval, da vse organizacijske enote, ki se ukvarjajo z vojaškim izobraževanjem in usposabljanjem zadržijo svoje vloge, le naloge Poveljniško-štabne šole bi bile prenesene na novonastalo vojaško fakulteto in na Šolo za častnike. Program Šole za častnike bi se izvajal na podlagi vključevanja častnikov v enotni sistem izobraževanja na visokošolski ravni s prilagojenimi vojaško specifičnimi vsebinami in predmeti, s čimer bi se bistveno bolj prilagodili in približali potrebam vojaške stroke. Za program višjega štabnega šolanja in generalštabnega šolanja je bilo predvideno, da se bosta izvajala kot podiplomski študij na vojaški fakulteti. Za potrebe izobraževanja in usposabljanja podčastniškega kadra je bila predvidena ustanovitev Višje strokovne šole za podčastnike, po koncu katere bi po zgledu Višje policijske šole slušatelji poleg nujno potrebnih veščin/znanj za opravljanje nalog podčastnika Slovenske vojske pridobili tudi 6. raven strokovne

izobrazbe (Ščavničar, 2023; Kladnik, 2017; Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, 2007).

Leta 2008 so bila sprejeta *Izhodišča za oblikovanje v sistem javnega izobraževanja integrirane vojaške izobraževalne institucije* (Ministrstvo za obrambo, 2008), s katerimi so bili določeni okviri, obseg ter načela vključevanja programov vojaškega izobraževanja v javni sistem izobraževanja. Predvideno je bilo, da se v okviru pravno formalnih podlag nadgradi obstoječe stanje in zagotovi tak razvoj, ki bo omogočil vzpostavitev javnega vojaškega izobraževalnega sistema, ki bo javno veljaven in bo sistemsko in celovito pokril izobraževalne potrebe Slovenske vojske, vključene v sistem javnega izobraževanja, in sicer na ravni srednješolskega izobraževanja oziroma srednjega strokovnega izobraževanja, višjega strokovnega izobraževanja (SOK 6), dodiplomskega izobraževanja (visokošolski študijski programi in univerzitetni študijski programi na bolonjski stopnji (SOK 7), podiplomskega izobraževanja (magistrski študijski program na drugi bolonjski stopnji (SOK 8)). Prva faza je predvidevala formalno in dejansko vključitev vojaških izobraževalnih programov v javni izobraževalni sistem in zagotovitev strateških partnerjev (domačih in tujih) za opravljanje nalog vojaškega izobraževanja v javnem izobraževalnem sistemu. Z zagotovitvijo vseh normativnih, kadrovskih in materialnih pogojev naj bi v drugi fazi ustanovili javno vojaško izobraževalno ustanovo, ki bi zagotavljala delovanje v sistemu javnega izobraževanja integriranih programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja na vseh ravneh, tesnejše integriranje in povezovanje slovenske javno vojaške izobraževalne ustanove s tujimi javnimi izobraževalnimi ustanovami, ohranjala povezavo z internim vojaškim izobraževalnim sistemom ter opravljala naloge kot javna vojaška znanstveno raziskovalna ustanova. Prizadevanja za uveljavitev izhodišč so ob pomoči načrta implementacije predvidenih aktivnosti v obdobju od 2008 do 2011 obrodila sadove na področju izobraževanja podčastnikov za pridobivanje ravni izobrazbe 6/1 v sodelovanju z Višjo šolo za promet v Mariboru, ki je akreditirala višješolski izobraževalni program vojaške logistike, ter dodiplomskega izobraževanja v okviru Šole za častnike v sodelovanju s Fakulteto za strojništvo Univerze v Ljubljani za pilote ter na podiplomskem študiju s Fakulteto za družbene vede Univerze v Ljubljani, Fakulteto za logistiko Univerze v Mariboru ter Fakulteto za management v Kopru Univerze na Primorskem za pridobitev naziva magister stroke za udeležence programa Višjega štabnega šolanja. Izhodišča so bila 31. 8. 2008 preklicana (Ščavničar, 2023; Ministrstvo za obrambo, 2008).

Analiza urejenosti področja vojaškega izobraževanja in usposabljanja v okviru preoblikovanja Slovenske vojske leta 2012 je pokazala, da sestava in organiziranost Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje in usposabljanje njegovih organizacijskih enot, ki so bile oblikovane leta 2003, ne ustrezajo več zahtevam vojaškega izobraževanja, saj je institucio-

nalizacija koncepta ustvarila veliko število samostojnih organizacijskih enot znotraj Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. Proces načrtovanja v šolah je bil skoraj v celoti podvojen s tistim, ki ga je izvajal štab Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, prav tako pa predavatelji na različnih ravneh izvedbe vsebin programov niso uspeli kakovostno prilagoditi različnim ravnem vojaškega izobraževanja. Na podlagi analize in začetka preoblikovanja Slovenske vojske je bilo treba izdelati področno doktrino vojaškega izobraževanja in usposabljanja, kajti do takrat v Slovenski vojski ni bilo celovitega dokumenta, ki bi utemeljil sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja, celovito usmerjal njegov proces, določal programe, organizacijo, načrtovanje in izvedbo izobraževanja in usposabljanja ter utemeljil zahteve po kakovosti izvedbe in rezultatov. S področno doktrino vojaškega izobraževanja in usposabljanja je Slovenska vojska dobila dokument, ki je določil temelje za vzpostavitev sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja, primerljivega s sodobnimi sistemi vojaškega izobraževanja in usposabljanja drugih držav.

Ob uvedbi nove organizacijske strukture leta 2013 se je Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje preoblikovalo v Center vojaških šol, katerega osnovno poslanstvo je bilo vojaško izobraževanje in usposabljanje posameznikov ter sodelovanje pri doktrinarnih, razvojnih, raziskovalnih dejavnostih, razvoj ter izdajateljska in založniška dejavnost. Center vojaških šol je leta 2014 pripravil predlog koncepta vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je med drugim opredeljeval oblikovanje celovitega sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v sodelovanju z javnim izobraževalnim sistemom in oporo na vojaškem izobraževanju in usposabljanju v tujini. Predvideval je tudi pripravo normativnih podlag za preoblikovanje poveljstva Centra vojaških ved v zavod Slovenske vojske na podlagi 39. člena Zakona o obrambi in oblikovanje jedra habilitiranih učiteljev za posamezne vsebinske sklope oziroma predmete, ki so opredeljevali področja raziskovanja in razvoja ter pedagoškega dela učiteljev (Ščavničar, 2023; Center vojaških šol, 2014).

Od priprave omenjenega predloga koncepta vojaškega izobraževanja in usposabljanja v sodelovanju z javno izobraževalnim sistemom je minilo že 10 let, po letu 2014 so bili izdelani tudi drugi koncepti in njih predlogi, organizirani so bili posveti in okrogle mize, ustanovljene so bile tudi delovne skupine z namenom priprave ustrezne rešitve na področju vojaškega izobraževanja, itn., vendar do danes, razen nekaterih modifikacij, do bistvenih sprememb ni prišlo. Tako situacija na področju vojaškega izobraževanja v Slovenski vojski odraža akutno stanje, ki čaka na preoblikovanje sistema vojaškega izobraževanja, zlasti na področju izobraževanja častnikov, za razliko od izobraževanja podčastnikov, kjer je situacija bolj urejena. Ključni izziv pri tem je zakonodaja (na področju izobraževanja).

Višješolsko strokovno izobraževanje v Slovenski vojski

Razvoj višješolskega strokovnega izobraževanja v Slovenski vojski

Pripadniki Slovenske vojske so se v procese višješolskega izobraževanja vključevali že od leta 2006, ko so sodelovali pri pripravi višješolskega študijskega programa Logistično inženirstvo in katalogov znanja modula Vojaška logistika v okviru projekta Posodabljanje in razvijanje višješolskih študijskih programov oziroma aktivnosti, Prenova, dopolnitev in kreditno vrednotenje višješolskih študijskih programov promet. V letu 2009 so bili pripadniki Slovenske vojske imenovani za višješolske predavatelje po višješolskem študijskem programu Logistično inženirstvo s strani Komisije za akreditacijo višješolskih študijskih programov in višjih strokovnih šol in od takrat naprej so kot izvajalci modula Vojaška logistika svoja imenovanja obnavljali vsakih pet let. S tem so pridobili in nadgrajevali izkušnje na svojem strokovnem in izobraževalnem področju ter obenem širili svoje poznavanje sistema višješolskega izobraževanja v Republiki Sloveniji (Center vojaških šol, 2021a).

Do leta 2016 je Ministrstvo za obrambo izvajalo napotitev slušateljev na šolanje na Višjo prometno šolo v Mariboru. Šolanje je potekalo po programu Logistično inženirstvo – modul Vojaška logistika. Ministrstvo za obrambo je plačalo šolnine za izredni študij (študij ob delu). Predavatelji modula Vojaška logistika so bili pripadniki Slovenske vojske, ki so svoje obveznosti izvajali izven delovnega časa. Slovenska vojska je sodelovala tudi pri programski zasnovi modula Vojaška logistika znotraj programa Logistično inženirstvo, tako da je bil vsebinsko ta modul zasnovan na podlagi interesov in potreb Slovenske vojske. Slušatelji so po končanem šolanju na Višji prometni šoli v Mariboru pridobili 6. raven izobrazbe in naziv inženir/inženirka logistike (Center vojaških šol, 2021a).

V letu 2016 je ministrstvo svojo prakso spremenilo. Ministrstvo za obrambo je sklenilo pogodbo s Prometno šolo Maribor o sodelovanju pri izvedbi višješolskega študija s področja Logistično inženirstvo – modul Vojaška logistika za potrebe izobraževanja podčastnikov Slovenske vojske za študijski leti 2016/17 in 2017/18 za 15 slušateljev. V skladu s to pogodbo so se v tretjem in četrtem semestru vojaški predmeti izvedli s pripadniki ministrstva in Slovenske vojske v Centru vojaških šol v Kadetnici. Izvajalci predmetov (sedem predmetov) so bili predavatelji iz Centra vojaških šol, ki so svoje obveznosti izvajali v rednem delovnem času kot svojo redno delovno obvezo na podlagi ukaza Centra vojaških šol. Postopek imenovanja predavateljev je izpeljala Višja prometna šola v Mariboru. Tretji in četrti semester sta bila organizirana kot redni študij oziroma šolanje iz dela. V tretjem semestru so slušatelji opravili Nadaljevalno vojaško šolsko izobraževanje in usposabljanje za podčastnike SV II. stopnje, v četrtem semestru pa še manjkajoče vsebine vojaškega modula in diplomsko delo (Center vojaških šol, 2021a).

Višja vojaška strokovna šola

Zaradi interesa Slovenske vojske po formiranju lastne izobraževalne institucije, ki bi bila priznana tudi v javnem izobraževalnem sistemu Republike Slovenije, je bila s sklepom ministra za obrambo in v soglasju z ministrom za izobraževanje, znanost in šport v letu 2016 ustanovljena Medresorska projektna skupina za povezovanje vojaškega z javnim izobraževalnim sistemom. V sestavi medresorske projektne skupine so bili predstavniki Ministrstva za obrambo, Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, Univerze v Ljubljani in Univerze v Mariboru. Kasneje je bila s sklepom ministra za obrambo ustanovljena tudi Podskupina za Višješolski študij za višje podčastnike. Med glavnimi cilji medresorske projektne skupine so bili približevanje javno veljavnim izobraževalnim standardom, optimizacija stroškov pri izvajanju izobraževanja pripadnikov Slovenske vojske, povečanje ugleda in prepoznavnosti Slovenske vojske v javnosti. Poleg tega je bil cilj tudi vojaško izobraževanje dopolnjevati z znanji, ki jih nudijo civilne izobraževalne institucije (Center vojaških šol, 2021a).

Načelnik Generalštaba Slovenske vojske je na poveljniškem kolegiju v letu 2018 podal usmeritve, da Center vojaških šol prouči možnost ustanovitve višje strokovne šole za podčastnike. Na podlagi izvedene analize Generalštaba Slovenske vojske po izobraževanju podčastnikov v višji strokovni šoli za podčastnike so bile ugotovljene potrebe po višjih podčastnikih okvirno 15 do 20 letno. V nadaljevanju je bila pripravljena analiza možnosti za ustanovitev višje strokovne šole za podčastnike, ki jo je pripravila vodja medresorske podskupine za višješolski študij za višje podčastnike, v sodelovanju z drugimi deležniki (medresorska projektna skupina, Podčastniški zbor Slovenske vojske, Sektor za kadre Generalštaba Slovenske vojske, medresorska podskupina za višješolski študij za podčastnike, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport), na podlagi katere je bila z ukazom načelnika Generalštaba Slovenske vojske v letu 2018 ustanovljena začasna skupina za pripravo višješolskega študijskega programa za podčastnike, ki je pripravila višješolski študijski program Vojaški menedžment. Navedeni program je v letu 2019 obravnaval Strokovni svet za vojaško izobraževanje in usposabljanje in podal mnenje k programu, ki je bil v nadaljevanju posredovan v nadaljnjo obravnavo na Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje oziroma akreditacijo. Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno izobraževanje je sprejel sklep, s katerim je predlagal ministru za obrambo, da sprejme program. Tako je minister za obrambo, skladno z 20. členom Zakona o službi v Slovenski vojski v letu 2020 sprejel Višješolski študijski program Vojaški menedžment (Odredba o sprejemu višješolskega študijskega programa »Vojaški menedžment«, 2020; Center vojaških šol, 2021a).

V procesu preoblikovanja Centra vojaških šol je bila s formacijo formirana

Višja vojaška strokovna šola kot organizacijska enota Centra vojaških šol. Na podlagi tega je bila s strani ministra za obrambo v letu 2020 sprejeta *Odredba o ustanovitvi Višje vojaške strokovne šole* (Ministrstvo za obrambo, 2020a), ki je bila pripravljena v sodelovanju s pravno službo Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Minister za obrambo je v letu 2020 sprejel sklep, s katerim je bilo določeno, da bo izvajalka višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment Višja vojaška strokovna šola ter da se program prične izvajati z začetkom študijskega leta 2021/2022 in se lahko izvaja vsako naslednje leto do preklica (Center vojaških šol, 2021a). V letu 2020 je bil izdelan tudi *Elaborat za ustanovitev Višje vojaške strokovne šole* (Center vojaških šol, 2020).

Zaradi zagotavljanja kakovosti procesov vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter zahtev za vpis Višje vojaške strokovne šole v razvid je bilo v letih 2020 in 2021 30 pripadnikov Slovenske vojske, ki so imeli ustrezno smer in stopnjo izobrazbe, zahtevano za laborante, predavatelje in inštruktorje napoteni na pedagoško andragoško izobraževanje. Vsi napoteni pripadniki so uspešno končali pedagoško andragoško izobraževanje (laboranti na Srednji vzgojiteljski šoli, gimnaziji in umetniški gimnaziji Ljubljana, predavatelji in inštruktorji pa na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru, v obsegu 60 kreditnih točk). Komisija za akreditacijo višješolskih študijskih programov in višjih strokovnih šol je v letu 2021 imenovala 19 predavateljev po višješolskem študijskem programu Vojaški menedžment. Na podlagi tega je bil v nadaljevanju, v letu 2021 formiran predavateljski zbor Višje vojaške strokovne šole (Center vojaških šol, 2021a).

V letu 2021 je Višja vojaška strokovna šola skladno z *Odločbo za izvajanje javno veljavnega višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment* (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2021) izpolnila pogoj za opravljanje višješolske dejavnosti, kot to določa 27. člen Zakona o višjem strokovnem izobraževanju (ZVSI) (2004). Višja vojaška strokovna šola ima skladno z *Odredbo o ustanovitvi Višje vojaške strokovne šole* (Ministrstvo za obrambo, 2020a) organizirane naslednje strokovne organe: strateški svet, predavateljski zbor, študijsko komisijo, komisijo za spremljanje in zagotavljanje kakovosti in strokovne aktivne. Od začetka prizadevanj za vključitev vojaškega izobraževanja v višješolsko izobraževanje do vpisa šole v razvid je preteklo mnogo let. Pripravljenih je bilo mnogo dokumentov, izvedenih mnogo aktivnosti. Prav zaradi tega ima Višja vojaška strokovna šola za svoje geslo latinski pregovor *Audaces fortuna iuvat* (Sreča je naklonjena pogumnim), saj brez poguma in izjemne vztrajnosti ter pripravljenosti za sodelovanje pripadnikov takratnega Centra vojaških šol in enot Slovenske vojske, Višja vojaška strokovna šola ne bi bila ustanovljena (Center vojaških šol, 2021a).

Višješolski študijski program Vojaški menedžment

Višješolsko strokovno izobraževanje oziroma višješolski študijski program Vojaški menedžment se izvaja skladno s programom, ki ga je junija 2020 spre-

jel minister za obrambo. Višješolski študijski program Vojaški menedžment je na osnovi priporočil medresorske delovne skupine, ki so jo sestavljali predstavniki Slovenske vojske, Centra Republike Slovenije za poklicno izobraževanje in Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, pripravila delovna skupina Slovenske vojske. Metodološko podporo pri pripravi programa je zagotavljal Center RS za poklicno izobraževanje (Center vojaških šol, 2021a).

Od leta 1996 so se v Republiki Sloveniji višješolski študijski programi kot kratki terciarni programi uveljavili kot vitalen del visokošolskega izobraževanja, ki pomembno prispeva k večji zaposljivosti in razvoju vseživljenjskega izobraževanja. V številnih evropskih državah so ti programi že del prvega cikla terciarnega izobraževanja in diplomantom omogočajo razmeroma lahek prehod v visokošolski študij. Višješolsko izobraževanje je izrazito praktično usmerjeni študij, ki temelji na usklajenih in jasno definiranih potrebah delodajalcev. Programi so zasnovani kot posebna oblika terciarnega izobraževanja in so izrazito poklicno naravnani. Prav po tem se razlikujejo od visokošolskega študija. Kar 40 odstotkov programa je namenjenega praktičnemu izobraževanju in usposabljanju v podjetjih. Programi omogočajo pridobitev višje strokovne izobrazbe za delo v poklicih, navedenih v poklicnem standardu. Poklicni standard na predlog zbornic oziroma pristojnih ministrov določi minister, pristojen za delo. V njem so poklici, tipična dela v posameznem poklicu in njihova zahtevnost. Akreditacijo višješolskih študijskih programov še naprej opravlja socialno partnersko sestavljen Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje, saj je temeljno vodilo pri njihovem nastajanju sodelovanja stroke in pristojnih zbornic, ministrstev, tesna povezanost teoretičnega dela izobraževanja s praktičnim v podjetjih (Center vojaških šol, 2021a).

Višješolski študijski program Vojaški menedžment omogoča pridobitev javno veljavne izobrazbe v skladu s predpisi, ki urejajo razvrstitev izobrazbe v Republiki Sloveniji (KLASIUS), in kvalifikacijo na ravni 6 v skladu s Slovenskim ogrodjem kvalifikacij (SOK) oziroma na ravni 5 v skladu z Evropskim ogrodjem kvalifikacij (EOK). Pridobljena višješolska izobrazba pomeni kvalifikacijo, ki ni zgolj povzetek s poklicnimi standardi opredeljenih kompetenc, ampak je tudi socialno partnersko dogovorjen obseg znanja in kompetenc, ki ustrezajo opisnikom ravni zahtevnosti v SOK (Center vojaških šol, 2021a).

Višješolski študijski program Vojaški menedžment temelji na obstoječih internih programih izobraževanja in usposabljanja, ki se izvajajo v Poveljstvu za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. Znotraj Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje deluje Šola za podčastnike, ki za podčastnike Slovenske vojske izvaja vojaško izobraževanje in usposabljanje na treh nivojih: (1) Osnovno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje kandidatov za podčastnike Slovenske vojske, (2) Nadaljevalno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske I. stopnje in (3) Višji tečaj za podčastnike – nadaljevalno vojaško-strokovno izo-

braževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske II. stopnje. Programe izvajajo predavatelji Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, pri delu pa jim pomagajo inštruktorji in/ali laboranti. Inštruktorji in laboranti imajo pomembno vlogo predvsem pri praktičnem izvajanju vojaškega izobraževanja. Opravljena izobraževanja so pogoj za opravljanje najzahtevnejših podčastniških dolžnosti v poveljstvih in enotah Slovenske vojske in Nato (Center vojaških šol, 2021a).

Višješolski študijski program Vojaški menedžment je zasnovan tako, da v prvem letniku vključuje vsebine tečaja Osnovno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje kandidatov za podčastnike Slovenske vojske ter tečaja Nadaljevalno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske I. stopnje. Vsebine Višjega tečaja za podčastnika – Nadaljevalnega vojaško-strokovnega izobraževanja in usposabljanja za podčastnike Slovenske vojske so vključene v drugi letnik izobraževanja (Center vojaških šol, 2021a). Predlog programa je v letu 2019 obravnaval Strokovni svet za VIU in ugotovil, da je predlog višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment usklajen z vsemi pristojnimi institucijami v Slovenski vojski ter ustreza zahtevam in potrebam Slovenske vojske. Program zagotavlja pridobivanje znanj, ki so potrebna in predpisana za opravljanje najzahtevnejših podčastniških dolžnosti v poveljstvih in enotah Slovenske vojske in Nato (Center vojaških šol, 2021a).

Višješolski študijski program Vojaški menedžment temelji na podlagi poklicnih standardov višji štabni podčastnik/višji štabna podčastnica ter višji enotovni podčastnik/višja enotovna podčastnica, *Izhodišča za pripravo višješolskih študijskih programov* (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2016) in Zakona o višjem strokovnem izobraževanju (ZVSI, 2004), pri čemer so bile upoštevane specifičnosti ter zahteve vojaškega poklica. Vsebina programa je usklajena z obstoječimi internimi programi izobraževanja in usposabljanja, ki se izvajajo v Poveljstvu za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. V program se lahko vpišejo samo vojaške osebe. V skladu z *Izhodišči za pripravo višješolskih študijskih programov* (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2016) so poleg obveznih vsebin vojaškega usposabljanja v študijski program vključeni dodatni predmeti: Vojaška terminologija v angleškem jeziku, Menedžment ter Komunikacijski in informacijski sistemi poveljevanja in kontrole, ki so vsi namenjeni pridobivanju generičnih kompetenc, skupnih vsem višješolskim študijskim programom (Center vojaških šol, 2021a).

V skladu z *Izhodišči za pripravo višješolskih študijskih programov* (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2016) struktura programa dosledno izhaja iz povezovanja zahtev razvoja stroke in zahtev trga dela. Višješolski študijski program Vojaški menedžment se odziva na potrebe vojaške stroke in organizacije, ki ima, kot predhodno zapisano, drugačne ali posebne značilnosti

kot druge stroke in organizacije. Vojska je hierarhična organizacija z jasnimi pravili, cilji in omejitvami. Vsebine izobraževanja so predpisane, obvezne in tudi zelo obsežne, zato program nima izbirnosti in odprtega kurikula (Center vojaških šol, 2021a).

Vsebine višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment so smiselno oblikovane v modularno zasnovo. Pri tem modul predstavlja programsko enoto višješolskega študijskega programa. Sestavljajo ga študijski predmeti in praktično izobraževanje. Moduli so pripravljeni na osnovi zahtev poklicnih standardov in generičnih kompetenc. Kompetence, znanje in spretnosti, ki jih zahtevata poklicna standarda, so v moduli smiselno povezani po andragoških načelih. Posebnost višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment je, da so vsi moduli zasnovani kot obvezni moduli, saj slonijo na vsebinah internih programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja za podčastnike v Slovenski vojski (Center vojaških šol, 2021a).

Program se izvaja izključno kot izredni študij. Vpis je omejen na vojaške osebe. Študenti, ki uspešno končajo študij po višješolskem študijskem programu Vojaški menedžment pridobijo naziv strokovne izobrazbe vojaški menedžer/vojaška menedžerka (okr.: voj. men.) ter 6. raven izobrazbe po SOK. S programom so določeni izvajalci posameznih predmetov. Izvajalci so predavatelji, inštruktorji in laboranti. Predavatelji izvajajo predavanja in vaje, inštruktorji vaje, laboranti pa kot sodelavci sodelujejo s predavateljem ali inštruktorjem pri pripravi in izvedbi laboratorijskih vaj. Izvajalci programa so pripadniki Slovenske vojske (Center vojaških šol, 2021a).

Zahtevano znanje izvajalcev programa je skladno z Zakonom o višjem strokovnem izobraževanju (ZVSI, 2004). Na podlagi navedenega so predavatelji pripadniki Slovenske vojske, ki imajo končano izobrazbo, pridobljeno po študijskih programih najmanj druge bolonjske stopnje oziroma raven izobrazbe, pridobljeno po študijskih programih, ki v skladu z zakonom ustreza izobrazbi druge bolonjske stopnje. Inštruktorji imajo končano izobrazbo najmanj prve bolonjske stopnje oziroma raven izobrazbe, pridobljeno po študijskih programih, ki v skladu z zakonom ustreza izobrazbi prve stopnje. Laboranti pa imajo končano najmanj višjo strokovno izobrazbo (Center vojaških šol, 2021a).

Pogoj za vpis v 2. letnik je, da se v postopku priznavanja predhodno pridobljenega znanja prizna vsaj 40 kreditnih točk, ki so zahtevane za 1. letnik. V kolikor navedeni pogoj ni izpolnjen, prehajanje med študijskimi programi ni mogoče in se študent vpiše v prvi letnik (Center vojaških šol, 2021a).

V skladu s 14. členom *Odredba o ustanovitvi Višje vojaške strokovne šole* (Ministrstvo za obrambo, 2020a) se dejavnosti šole financirajo iz državnega proračuna, in sicer iz proračunske postavke ministrstva, pristojnega za obrambo, Generalštaba Slovenske vojske, ki se nanaša na izobraževanje in usposabljanje posameznikov.

Zakon o obrambi (ZObr, 2004) in Zakon o višjem strokovnem izobraževa-

nju (ZVSI, 2004) sta usklajena in zagotavljata potrebne zakonske podlage za delovanje v javnem sistemu šolstva akreditirane Višje vojaške strokovne šole (SOK 6).

Prva generacija študentov višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment

Prva generacija študentov študijskega programa Vojaški menedžment je začela v študijskem letu 2021/22. Pred vpisom je Študijska komisija izvedla postopek priznavanja predhodno pridobljenih znanj študentov, ki so posredovali vloge za priznavanje predhodno pridobljenih znanj in izdala sklepe o priznavanju le-teh. Pred vpisom so pripadniki podpisali aneks k pogodbi o izobraževanju oziroma pogodbo o izobraževanju (Center vojaških šol, 2021a).

V prvo generacijo Vojaški menedžment so bili napoteni izključno pripadniki, ki so že opravili Osnovno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje kandidatov za podčastnike Slovenske vojske, Nadaljevalno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske I. stopnje in Nadaljevalno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske II. stopnje. Izvajalec navedenih vojaško-strokovnih izobraževanj in usposabljanj je Šola za podčastnike. Program Vojaški menedžment je pripravljen tako, da v prvem letniku obsega vsebine osnovnega vojaško-strokovnega izobraževanja in usposabljanja kandidatov za podčastnike v Slovenski vojski in nadaljevalnega vojaško-strokovnega izobraževanja in usposabljanja za podčastnike Slovenske vojske I. stopnje, v drugem letniku pa vsebine nadaljevalnega vojaško-strokovnega izobraževanja in usposabljanja za podčastnike Slovenske vojske II. stopnje. Na podlagi navedenega so bili izpeljani postopki priznavanja predhodno (neformalno) pridobljenih znanj in študenti so se vpisali neposredno v 2. letnik po programu Vojaški menedžment. Na podlagi navedenega so bili študenti vpisani neposredno v 2. letnik (Center vojaških šol, 2021a).

Višja vojaška strokovna šola je vpisne postopke za vpis študentov prve generacije Vojaški menedžment izpeljala do pričetka izvedbe izobraževanja. Izobraževanje je potekalo od 4. 10. 2021 do 14. 6. 2022, in sicer vsak ponedeljek in torek, preostale dneve v tednu pa so pripadniki opravljali delo na delovnem mestu, z izjemo enega tedna v mesecu marcu in enega tedna v maju, ko so bili na izobraževanju ves teden, in sicer na terenu. Izobraževanje je uspešno zaključilo vseh 9 napotениh pripadnikov Slovenske vojske (Center vojaških šol, 2021a).

Druga generacija študentov višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment

Druga generacija študentov višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment se je izobraževala v študijskem letu 2022/23. Pred vpisom je Štu-

dijska komisija izvedla postopek priznavanja predhodno pridobljenih znanj študentov, ki so posredovali vloge za priznavanje predhodno pridobljenih znanj in izdala sklepe o priznavanju le-teh. Izveden je bil tudi informativni dan. Pred vpisom so pripadniki podpisali pogodbo o izobraževanju (Center vojaških šol, 2022a).

V drugo generacijo Vojaški menedžment so bili napoteni pripadniki, ki so že opravili Osnovno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje kandidatov za podčastnike Slovenske vojske, Nadaljevalno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske I. stopnje in Nadaljevalno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske II. stopnje. Vsi pripadniki so imeli več kot 15 let delovnih izkušenj na podčastniški dolžnosti. Na podlagi navedenega so bili študenti vpisani neposredno v drugi letnik (Center vojaških šol, 2022a).

Višja vojaška strokovna šola je vpisne postopke za vpis študentov druge generacije Vojaški menedžment izpeljala do pričetka izvedbe izobraževanja. Izobraževanje je potekalo od 7. 11. 2022 do 17. 7. 2023, in sicer vsak ponedeljek in torek, preostale dneve v tednu pa so pripadniki opravljali delo na delovnem mestu, z izjemo enega tedna v mesecu aprilu in enega tedna v maju, ko so bili na izobraževanju ves teden (študijska ekskurzija). Izobraževanje je uspešno zaključilo vseh 5 napotениh pripadnikov Slovenske vojske (Center vojaških šol, 2022a).

Tretja generacija študentov višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment

Tretja generacija študentov višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment je študirala v študijskem letu 2023/24. Pred vpisom je Študijska komisija izvedla postopek priznavanja predhodno pridobljenih znanj študentov (vsi štabni vodniki), ki so posredovali vloge za priznavanje predhodno pridobljenih znanj in izdala sklepe o priznavanju le-teh. Izveden je bil tudi informativni dan. Pred vpisom so pripadniki podpisali pogodbo o izobraževanju (Center vojaških šol, 2023a).

V tretjo generacijo Vojaški menedžment so bili napoteni pripadniki, ki so že opravili Osnovno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje kandidatov za podčastnike Slovenske vojske, Nadaljevalno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske I. stopnje in Nadaljevalno vojaško-strokovno izobraževanje in usposabljanje za podčastnike Slovenske vojske II. stopnje. Na podlagi navedenega so bili študenti vpisani neposredno v drugi letnik (Center vojaških šol, 2023a).

Višja vojaška strokovna šola je vpisne postopke za vpis študentov tretje generacije Vojaški menedžment izpeljala do pričetka izvedbe izobraževanja. Izobraževanje je potekalo od 2. 10. 2023 do 3. 6. 2024, in sicer vsak ponedeljek in torek, preostale dneve v tednu pa so pripadniki opravljali redno delo

v enotah. Izobraževanje je uspešno zaključilo vseh 9 napotenih pripadnikov Slovenske vojske (Center vojaških šol, 2023a).

Četrta generacija študentov višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment

Četrta generacija študentov študijskega programa Vojaški menedžment se je pričela v študijskem letu 2024/25, natančneje 1. oktobra 2024. V generacijo je vključenih 10 pripadnikov Slovenske vojske.

V bodoče, oziroma od leta 2025 naprej, je načrtovana napotitev od 15 do 20 pripadnikov Slovenske vojske na generacijo.

Visokošolsko strokovno izobraževanje v Slovenski vojski

Izobraževanje kandidatov za častnike je po sedanjem sistemu urejeno v obliki internega izobraževanja, v katerega se kandidati za častnike vpišejo po končani najmanj prvi bolonjski stopnji, ki jo pridobijo v okviru javnega izobraževalnega sistema. Po vstopu v Slovensko vojsko opravijo šolanje za častnike, po 15–17 mesecih izobraževanja pa postanejo častniki/poveljniki vodov, stari 28 let in več, kar je precej visoka starost, zato je po ugotovitvah Medresorske delovne skupine za pripravo modela izobraževanja in usposabljanja za potrebe Slovenske vojske iz leta 2020, katere naloga je med drugim bila priprava institucionalnih, programskih, zakonodajnih, finančnih idr. izhodišč za oblikovanje in izvedbo modela izobraževanja in usposabljanja za potrebe Slovenske vojske na dodiplomskem študiju, treba najti boljše rešitev in pripraviti ustrezen model za slovenske razmere, saj dosednji razvoj izobraževanja in usposabljanja za vojaško-obrambno področje v Republiki Sloveniji ni primerljiv z drugimi državami v evropskem prostoru (Ministrstvo za obrambo, 2021b). Delovna skupina je pri oblikovanju vzpostavitve modela izobraževanja in usposabljanja za potrebe Slovenske vojske preučila ustrezne študije in analize oziroma domače in tuje izkušnje pri oblikovanju modela izobraževanja častnikov ter ob tem upoštevala predloge Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, da se prizadevanja usmerijo v interdisciplinarnost, z oblikovanjem modula vsebin, ki bi se izbirno ponudil v različnih študijskih programih (v zadnjem semestru prvostopenjskega študijskega programa, ki je praviloma namenjen pripravi diplomskega dela). Takšna ideja izbirnega modula, ki presega študijski program, je napredna in sledi ideji fleksibilizacije in modularizacije študija. Pripravi se program izobraževanja in usposabljanja za potrebe Slovenske vojske na prvi bolonjski stopnji v sodelovanju z najmanj eno naravoslovno in najmanj eno družboslovno fakulteto, še bolje pa z več fakultetami, tako da bo celoten program akreditiran za področje 1031, vojaštvo in obramba. Tako bi vojaški poklic dobil ustrezne programe in smeri pa tudi nazive na diplomah. Zadnji, šesti semester pa naj bi bil izbirni in na voljo tudi študentom drugih študijskih programov.

Z namenom zasledovanja navedenega je bil v nadaljevanju izveden sestanek o vključevanju vojaškega sistema v javni izobraževalni sistem s predstavniki takratnega Centra vojaških šol in rektorjem UM, ki je izrazil pripravljenost za sodelovanje.

Tako je imenovana delovna skupina glede vzpostavitve modela izobraževanja in usposabljanja za potrebe Slovenske vojske na dodiplomskem nivoju predlagala, da se najprej doseže dogovor s posameznimi fakultetami, ki so že sodelovale v okviru izvajanja vojaškega modula, in sicer da se sedanji (njihov) študijski program oziroma programi preoblikujejo v nov študijski program, ki ima KLASIUS vojaško kvalifikacijo (področje 1031 – vojaško usposabljanje, obrambne študije, vojaške vede, nacionalna varnost, teorija vojne), ki se izključno razlikuje v tem zadnjem semestru, v katerem je dodan nabor predmetov iz sedanjega vojaškega modula, kar bi bil model, veljaven za vse fakultete, univerze in samostojne visokošolske zavode. Kot dodatno možnost je delovna skupina predlagala ustanovitev samostojnega visokošolskega zavoda, v katerem bi bilo mogoče akreditirati tudi skupne programe, ki bi jih zavod izvajal skupaj z drugimi visokošolskimi zavodi. Akreditacija bi dolgoročno zagotovila visoko kakovost vojaškega izobraževanja častnikov. Delovna skupina je predlagala, da se možnost vojaškega modula izvaja časovno gledano vzporedno s procesi ustanavljanja samostojnega visokošolskega vojaškega zavoda (Ministrstvo za obrambo, 2021b).

Tudi izobraževanje častnikov Slovenske vojske je urejeno v obliki internega izobraževanja oziroma nadaljevalnega vojaškega izobraževanja, kar v Poveljstvu za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje izvajajo v Poveljniško štabni šoli kot štabni, višji štabni in generalštabni tečaj. Navedeno pomeni, da se slovenski častniki izobražujejo po programih, ki jih sprejme minister za obrambo (nekatera izobraževanja, npr. generalštabno šolanje trajajo tudi eno leto), ter tako pridobijo zahtevano znanje, ne pridobijo pa s tem formalne izobrazbe. Pomeni, da se častniki Slovenske vojske v svoji karieri veliko časa, let (interno) izobražujejo, ni jim pa s tem ni priznana tudi višja formalna izobrazba (Furlan, 2015).

Za pridobitev vojaškega poklica je treba opraviti precej daljše izobraževanje kot za veliko primerljivih civilnih poklicev, kar se kaže tudi v tem, da podčastniki in častniki, ki začenejo delati na svoji prvi dolžnosti, niso več zelo mladi. To dejstvo je tudi eden od pomembnih izzivov, ki naslavlja razmišljanja o spremembah v vojaškem šolstvu (Bernik, 2021).

Primerjalne analize, ki jih je predhodno omenjena delovna skupina preučila so pokazale, da imajo vse razvite države vojaško izobraževanje po večini urejeno v obliki obrambnih univerz, za razliko od Slovenije. Posledično se vojaško izobraževanje v Sloveniji razvija počasi, področje 1031 Vojaštvo in obramba v klasifikaciji KLASIUS 16 ni zapolnjeno s poklici na tem področju, v nasprotju s področjem 1032 Varnost, varovanje, zaščita in reševanje. Vojaški

poklici, »ki to niso«, so klasificirani v okviru nacionalnih poklicnih kvalifikacij, ker za področje 1031 v evidenci visokošolskih zavodov in študijskih programov ni akreditiran noben zavod ali študijski program v Republiki Sloveniji. Po mnenju delovne skupine za pripravo modela izobraževanja in usposabljanja za potrebe Slovenske vojske na drugi in tretji bolonjski stopnji je rešitev izobraževanja za potrebe Slovenske vojske na drugi bolonjski stopnji vojaško izobraževanje, ki ga je treba z določenimi programskimi spremembami integrirati v javni študijski program druge stopnje, v okviru katerega bi (bistveno mlajši) častniki Slovenske vojske dosegli zahtevano stopnjo izobrazbe (npr. že major, in ne šele polkovnik, drugo bolonjsko stopnjo). Tudi v tem primeru (na podiplomskem izobraževanju) je bilo predlagano oblikovanje visokošolskega izobraževalnega zavoda (v Slovenski vojski) z javno akreditacijo (enega študijskega programa na drugi bolonjski stopnji) na področju izobraževanja in znanstvenoraziskovalnega dela na področju vojaških ved, s čimer bi bilo omogočeno aktivno vključevanje v nacionalno in mednarodno izobraževalno in znanstveno raziskovalno skupnost (in obratno), tako učiteljev kot študentov ter uvrstitev častniškega poklica v slovenski bolonjski izobraževalni sistem kot enakopravnega drugim (Ministrstvo za obrambo, 2021b).

Razvoj visokošolskega strokovnega izobraževanja v Slovenski vojski

Ko se je v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja začela razprava o vojaškem izobraževanju slovenskih častnikov, je bila osnovna ideja upoštevati posebne nacionalne značilnosti, kot so potreba po majhnem številu vojaških častnikov, različne zgodovinske okoliščine itd. Kot je bilo sklenjeno na konferenci o izobraževanju častnikov Slovenske vojske, ki jo je 28. septembra 1994 organiziralo Ministrstvo za obrambo, naj bi izobraževanje bodočih častnikov temeljilo na sistemu civilnega javnega izobraževanja, tako imenovano funkcionalno izobraževanje (lahko bi mu rekli »vojaško izobraževanje in usposabljanje«) pa naj bi izvajale izobraževalne ustanove v Slovenski vojski (Garb, 2017, str. 34)

Pred približno 10–15 leti se je pojavila ideja o ustanovitvi vojaške akademije v Sloveniji. Dejstvo, da je bilo v zgodovini na slovenskem ozemlju nekaj kadetskimi šol, je bilo presenetljivo, saj je bila večina deležnikov prepričana, da se je konvergentni sistem vojaškega izobraževanja ustalil v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. Poleg tega se njen učni načrt ne more bistveno razlikovati od že obstoječega programa obramboslovja na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Prav tako so bili v tem obdobju nekateri vojaški študijski programi vzpostavljeni tudi na drugih civilnih fakultetah. Zamisel je bila presenetljiva tudi zaradi trendov v drugih državah (Poljska, Češka), kjer so se vojaške akademije postopoma spremenile v politološke fakultete (Garb, 2017, str. 36). Bernikova (2021, str. 34) ocenjuje, da je poseben izziv pri tem organizacijska umeščenost vojaškega izobraževanja in usposabljanja v slovenskem

nacionalnem prostoru, ki je omejen z zakonodajo na področju izobraževanja, saj ta omejuje možnosti za vključevanje vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem Slovenska vojska je do zdaj veliko prizadevanj in energije vložila v razprave, simpozije in posvete na temo razvoja izobraževanja in usposabljanja častnikov. Že decembra 2016 je bila oblikovana medresorska delovna skupina v sodelovanju med ministrstvom za obrambo in ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport zaradi vključitve vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem. Ne glede na to pa je bil v praksi večji premik narejen le na področju izobraževanja podčastnikov z ustanovitvijo Višje vojaške strokovne šole in akreditacijo višješolskega strokovnega programa. Vključitev v javni izobraževalni sistem na področju visokega šolstva ostaja za Slovensko vojsko izziv. Ta vključitev je nujna zaradi zagotavljanja visoke kakovosti izobraževanja častnikov, vendar ob trenutni šolski zakonodaji otežena (Bernik, 2021, str. 37).

V preteklosti so bili že narejeni koraki v povezovanju višjega štabnega šolanja častnikov z magistrskim študijem na civilnih fakultetah, vendar je ta projekt po nekaj letih zamrl. Vojaški modularni sistem je začel potekati že leta 2005 na Fakulteti za družbene vede znotraj študija obramboslovja, pozneje pa so sledile še izvedbe v povezavi z drugimi fakultetami. Pridobitev izobrazbe druge bolonjske stopnje je pogoj za napredovanje častnikov v čin polkovnik (Bernik, 2021, str. 38).

Leta 2020 je bila ustanovljena nova medresorska delovna skupina za pravo strategije za oblikovanje modela izobraževanja in usposabljanja za potrebe Slovenske vojske (Ministrstvo za obrambo, 2021b). Leta 2020 je minister za obrambo izdal *Usmeritve za načrtovanje operativnih, materialnih in organizacijskih priprav za uporabo Slovenske vojske v letih 2020 in 2021* (Ministrstvo za obrambo, 2020b), v katerih je bilo (ponovno) zahtevano oblikovanje programa prve in druge bolonjske stopnje za častniški kader Slovenske vojske. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je podprlo projekt, h kateremu so pristopile nekatere fakultete ljubljanske, mariborske, primorske univerze in druge ter oblikovale visokošolske izobraževalne programe na prvi stopnji z izbirnim vojaškim modulom. S temi modularnimi programi bo dosežen cilj, da bo Slovenska vojska pridobila na začetne dolžnosti mlajše častnike. Kljub temu se v smislu celovite rešitve vojaškega izobraževanja častnikov pojavljajo zamisli o ustanovitvi vojaške visoke šole (akademije, fakultete oziroma visoke strokovne šole kot samostojnega visokošolskega zavoda), ki sicer segajo že v začetke slovenskega vojaškega šolstva. Že leta 1992 je nastal osnutek programa vojaške akademije, leta 2007 pa elaborat za ustanovitev vojaške fakultete (Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, 2007). Eden ključnih problemov pri realizaciji ideje o lastni visokošolski instituciji je njena organizacijska umestitev, saj trenutna šolska zakonodaja onemogoča ustanovitev visoke šole znotraj ministrstva za obrambo. Zakon o visokem šolstvu

(ZViS-UPB7, 2012) namreč določa pogoje in pravila za izvajanje visokošolske dejavnosti v Sloveniji. Po ZViS visokošolski zavod statusno-pravno ne more biti notranja organizacijska enota SV in mora biti hkrati pravna oseba, vpisana v sodni register. Druga rešitev, ki jo vidi Bernikova (2021, str. 39), pa je ustanovitev samostojnega visokošolskega zavoda, ki bi deloval zunaj ministrstva za obrambo, pri čemer bi financiranje uredili prek ministrstva. Z ustanovitvijo lastne visokošolske ustanove bi lahko izvajali tudi skupne študijske programe z drugimi visokošolskimi zavodi iz Republike Slovenije ali tujine (Bernik, 2021).

Ne glede na navedeno Slovenska vojska v tridesetih letih obstoja lastne vojaške organizacije kljub številnim poskusom ni bila uspešna pri vključitvi sistema vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem Republike Slovenije. Le v krajšem obdobju izvajanja vojaškega izobraževanja je Slovenski vojski uspelo deloma v programe višjega štabnega šolanja vključiti vsebine programov in izvajalce iz javnega izobraževalnega sistema, kar je omogočilo slušateljem, da so jim del vsebin programa priznavali na programih visokošolskega izobraževanja na drugi stopnji na treh fakultetah ljubljanske, mariborske in primorske univerze (Ščavničar, 2023). V okviru generalštabnega šolanja oziroma na tretji stopnji se to še ni zgodilo.

Slovenska vojska ima vzpostavljene tečajne oblike vojaškega izobraževanja, ki niso primerljive s standardi visokošolskih kvalifikacij, tečaji niso uvrščeni na primerno raven izobraževanja skladno z evropskim sistemom vrednotenja izhodov učenja (ECTS) (angl. *European Credit Transfer and Accumulation System*). Slovenska vojska evropski sistem prenosa in zbiranja kreditnih točk uporablja zgolj za oblikovanje obsega obremenitve slušateljev tečajev (Ščavničar, 2023). Ugotovitve medresorske delovne skupine za pripravo modela izobraževanja in usposabljanja za potrebe Slovenske vojske iz leta 2020 so, da razvoj izobraževanja in usposabljanja za vojaško-obrambno področje v Republiki Sloveniji ni primerljiv z drugimi državami v evropskem prostoru, zato bi bilo treba oblikovati ustreznejšo rešitev oziroma pripraviti ustrezen model za slovenske razmere (Ministrstvo za obrambo, 2021b).

V Slovenski vojski se že nekaj let potrjuje ideja po prenovi sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnikov. V interesu častniškega zbora Slovenske vojske poleg utrjevanja vojaške poklicne kulture in poklicne avtoritete je uveljavitev temeljne značilnosti vsakega poklica, to je avtonomija v vojaškem izobraževanju in razvoju ter pri upravljanju strokovnega znanja častnikov in njihovem družbenem priznavanju. Ministrstvo za obrambo in Slovenska vojska sta se v sodelovanju z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport v zadnjih desetih letih angažirala v okviru projektov izpopolnjevanja vojaškega izobraževanja in usposabljanja slovenskih častnikov. V sklopu navedenega in na podlagi evropske pobude je bila, med drugim vzpostavljena hibridna oblika izobraževanja s preverljivimi izhodi učenja (Ščavničar, 2023; Ribič, 2027, str. 42–43).

Slovenski vojski je v zadnjih nekaj letih sicer uspelo integrirati del vojaških vsebin v programe javnega izobraževalnega sistema in je tako v letu 2025 pričela z izvajanjem Vojaškega modula, ki omogoča študentom, vpisanim na slovenske fakultete oziroma univerze, da poslušajo vsebine vojaških predmetov, vendar navedeno ne predstavlja systemske rešitve v okviru prvostopenjskega izobraževanja v Slovenski vojski ali ciljne in namenske napotitve pripadnikov Slovenske vojske (generacije slušateljev) na izobraževanje, temveč gre za omogočanje možnosti študentom, štipendistom, ki so vpisani na različne fakultete oziroma univerze v Republiki Sloveniji, da v sklopu predmetnika visokošolskih študijskih programov Vojaškega modula oziroma vojaške smeri na prvi stopnji v 6. semestru, v kolikor se za to odločijo, poslušajo vsebine treh vojaških predmetov, in se lahko, po zaključku študija, v primeru interesa po zaposlitvi v Slovenski vojski v njej tudi zaposlijo. Tovrstna integracija dela vojaških vsebin v javno izobraževalni sistem sicer nedvomno predstavlja uspešen rezultat večletnih prizadevanj Slovenske vojske v sklopu povezovanj z javnimi izobraževalnimi institucijami v Republiki Sloveniji in pomeni korak naprej v daljšem stagnacijskem obdobju na področju izobraževanja v Slovenski vojski ter kaže na sinergijo med vojaškim in civilnim sodelovanjem, vendar ne pomeni tudi končne želene rešitve v smislu celovite prenove sistema prvostopenjskega vojaškega izobraževanja (častnikov) v Slovenski vojski. Ne glede na navedeno Vojaški modul predstavlja preboj(no hibridno novost) v okviru prvostopenjskega izobraževanja potencialnih častnikov Slovenske vojske in odpira priložnosti za prihodnje sinergije med Slovensko vojsko, Ministrstvom za obrambo in javno izobraževalnim sistemom v Republiki Sloveniji v okviru nadaljnjega preoblikovanja sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja.

V Republiki Sloveniji je izobraževanje častnikov pomembno področje, zato je potrebno, da ne ostane na ravni internega izobraževanja. Častniki Slovenske vojske se namreč skozi vso vojaško kariero izobražujejo in izpopolnjujejo. Vseživljenjsko izobraževanje častnikov poteka v vseh oblikah izobraževanj in usposabljanj na šolah v Poveljstvu za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje ter na vojaških ustanovah v tujini. Izobraževanje častnikov bi bilo treba ovrednotiti in mu skozi sistem priznavanja izhodov učenja priznati kompetence oziroma javno veljavno izobrazbo (Ščavničar, 2023). Skladno z navedenim v Slovenski vojski že nekaj let potekajo intenzivne razprave o ustreznem preoblikovanju oziroma modernizaciji vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnikov Slovenske vojske.

Modernizacija izobraževalnega procesa častnikov poteka tudi v drugih državah v okviru Evropske unije. Vojaške ustanove si na eni strani prizadevajo izboljšati pripravo bodočih častnikov, ki bi lahko odgovorile na obrambne izzive in okrepile sodelovanje na evropski ravni, na drugi strani pa razvijajo sodobne izobraževalne procese in metode poučevanja. Te spremembe se ude-

janjajo z intenzivnim povezovanjem med vojaškimi in civilnimi izobraževalnimi ustanovami v nacionalnih izobraževalnih sistemih držav zaveznic in članic Evropske unije. Skupni napor vojaških izobraževalnih ustanov držav Evropske unije so pripomogli k oblikovanju koncepta skupnih poklicnih kvalifikacij in posledično standardov evropskega vojaškega izobraževanja častnikov, kar prispeva k razvoju enotne vojaške strateške kulture in poveča možnost interoperabilnosti ter sodelovanja med državami Evropske unije na področju vojaške obrambe in varnosti. Vstop v Nato je obetal, da bo Republika Slovenija postala enakovredni partner v družbi vojaških izobraževalnih ustanov držav članic. Ker vključitev vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem (akreditacija programov in izvajalcev vojaškega izobraževanja in usposabljanja) ni bil uspešen, je Slovenija postala in ostala le partnerska država na področju vojaškega izobraževanja in ne polnopravni partner (Ščavničar, 2023).

V Slovenski vojski trenutno poteka prenova programov, v sklopu katere se bodo pripravile spremembe oziroma dopnila obstoječih programov štabnega, višje štabnega in generalštabnega vojaškega izobraževanja častnikov in častnic Slovenske vojske, tako, da bi slušatelji po končanem generalštabnem vojaškem izobraževanju pridobili drugo bolonjsko stopnjo (Generalštab Slovenske vojske, 2024). Omenjena pobuda sledi ciljem takrat veljavne Resolucije o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2040 (ReDPROSV40, 2023), obstoječe Resolucije o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2040 (ReSDPROSV40-1, 2025), kot tudi obstoječim ciljem *Srednjeročnega obrambnega programa Republike Slovenije 2023–2028* (Vlada Republike Slovenije, 2023). Ali in kako uspešna ter učinkovita bo Slovenska vojska pri tem, bo (kmalu) pokazal čas.

Visoka vojaška šola

Leta 2022 je bila sprejeta Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2035 (ReDPROSV35) (2022). Skladno z določili takratne veljavne resolucije (ReDPROSV35, 2022) (poglavje 8.5.1 Vojaško izobraževanje), ki jo je sprejel Državni zbor na seji 2. februarja 2022, so bila, med drugim, podana izhodišča, da Slovenska vojska z uveljavitvijo standardov javnega izobraževalnega sistema in sodobnih oblik izobraževanja v Slovenski vojski, s sistematičnim razvijanjem izobraževalnih programov prve in druge bolonjske stopnje in z razvojem lastne znanstvenoraziskovalne dejavnosti in postopnega izobraževanja častnikov tudi na tretji bolonjski stopnji razvije sodoben koncept izobraževanja častniškega kadra, kar je Slovenska vojska tudi storila.

V povezavi z navedenim ter ugotovitvami Medresorske delovne skupine za pripravo modela izobraževanja in usposabljanja za potrebe Slovenske vojske

(Ministrstvo za obrambo, 2021b) na dodiplomskem (prva bolonjska stopnja) in podiplomskem študiju (druga in tretja bolonjska stopnja) je bila v nadaljevanju sprejeta odločitev načelnika Generalštaba Slovenske vojske, da se v Slovenski vojski ustanovi Visoka vojaška šola, ki bo omogočila:

- uresničenje smernic razvoja VIU, kot ga opredeljuje navedena resolucija;
- izvedbo zahtevanih postopkov, skladno s postopki in procedurami, ki veljajo v javno izobraževalnem sistemu do razpisa v nove študijske programe prve bolonjske stopnje z vojaškim modulom skupaj s fakultetami, ki bodo razpisale nove programe;
- pričetek postopkov izbora predavateljev in procesov za pridobitev habilitacij;
- pričetek aktivnosti posodobitve sistema izobraževanja častniškega kadra, z uveljavitvijo standardov javnega izobraževalnega sistema.

Visoka vojaška šola je bila ustanovljena kot notranja organizacijska enota v okviru Centra vojaških šol, katere osnovno poslanstvo je bilo, da v sodelovanju z visokošolskimi ustanovami v Republiki Sloveniji organizira in izvaja javno veljavne visokošolske študijske programe prve bolonjske stopnje ter študijske programe na področju vojaških ved za pridobitev javno veljavne izobrazbe druge bolonjske stopnje. Prav tako je bila pristojna za organizacijo in izvedbo strokovne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter sistematičen razvoj vojaške znanstvene discipline na področju vojaških ved, z letom 2025 pa pristojna za pričetek izvajanja Vojaškega modula, ki pomeni integracijo vojaškega izobraževanja v sistem javnega izobraževanja.

Kmalu zatem je bila leta 2023 sprejeta nova resolucija, in sicer Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2040 (ReDPROSV40, 2023), v kateri je opredeljeno (poglavje 8.5 Vojaško izobraževanje in usposabljanje), da bo Slovenska vojska zaradi krepitev profesionalnosti in strokovnosti častnikov, vzpostavitve organizacijske kulture, voditeljskih veščin, tehnične kulture, vojaške etike in krepitev bojnega značaja, pripadnosti in morale njenih pripadnikov prilagodila izvajanje izobraževalnega procesa, programov, modulov in predmetnikov spreminjajočim se zahtevam vojaških poklicev, pri čemer bo pomembno uveljavljanje preglednih standardov in meril za doseganje zahtevane ravni strokovnosti. Pri razvoju vojaškega izobraževanja naj bi bil v sodelovanju s slovenskimi izobraževalnimi ustanovami in sorodnimi tujimi izobraževalnimi ustanovami oblikovan sodobnejši izobraževalni sistem Slovenske vojske. Iz omenjene resolucije (ReDPROSV40, 2023) izhaja, da bo verodostojnost izobraževalne dejavnosti vidna v posodobitvi vojaškega izobraževanja in integraciji javno veljavnih standardov pri izvajanju vojaškega izobraževanja ter v višanju zah-

tev rezultatov vojaškega izobraževanja. Iz resolucije ReDPROSV40 (2023) izhaja tudi namera po zagotovitvi kompetentnega vojaškega učiteljskega kadra, vzpostavitev povezovanja prek znanstvenoraziskovalne dejavnosti in sodelovanje z nacionalnimi ter mednarodnimi izobraževalnimi ustanovami in izobraževalnimi ustanovami drugih držav. Resolucija ReDPROSV40 (2023) tudi določa, da bo Center vojaških šol (po novem Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje) v okviru razvoja in strukturno-organizacijske umestitve vojaškega izobraževanja izvedel posodobitev programa izobraževanja častniškega kadra Slovenske vojske. V program šolanja kandidatov za častnike Slovenske vojske pa bo uveden vojaški modul visokošolskega izobraževalnega programa prve bolonjske stopnje (SOK 7), ki se bo izvajal na visokošolskih ustanovah in v sodelovanju s Šolo za častnike. Skladno z resolucijo naj bi se vojaško izobraževanje častnikov razvijalo z vključevanjem znanstvenoraziskovalne dejavnosti, s poudarkom na proučevanju operativnih izkušenj Slovenske vojske, izkušenj iz sodobnih oboroženih spopadov ter na podlagi vpliva novih tehnologij na razvoj Slovenske vojske. Tako bodo programi kariernega vojaško-strokovnega izobraževanja povezovali razvoj vojaškega znanja in oblikovali prakso razvojno raziskovalne dejavnosti, ki bo temelj za posodobitev programov kariernega izobraževanja častniškega kadra Slovenske vojske. V naslednjem obdobju pa bo ena izmed nalog sistematično uveljavljanje kompetenc, pridobljenih na kariernih izobraževanjih častnikov v javnem izobraževalnem sistemu, kot priznavanje mikrodokazil. V prvem razvojnem obdobju bo Slovenska vojska v sodelovanju z javnim izobraževalnim sistemom Republike Slovenije in ob vsakoletni evalvaciji razvijala in izvajala modularno izobraževanje pripadnikov Slovenske vojske na prvi (SOK 7) in drugi stopnji (SOK 8) bolonjskega študija. Po preteku prvega razvojnega obdobja pa bo Ministrstvo za obrambo v sodelovanju s soizvajalci izvedlo evalvacijo in presodilo, ali je treba ustanoviti poseben vojaški visokošolski zavod. Zaradi izmenjave in pridobivanja izkušenj, znanja ter dobrih praks bodo pripadniki Slovenske vojske napoteni tudi na dodatna izobraževanja in usposabljanja v tujino, ki bodo del karierne poti posameznika. Pri izobraževanju in usposabljanju pa bo treba zagotavljati povezanost izobraževalnih procesov z usklajevanjem programov izobraževanja in usposabljanja, znanstvenih dosežkov ter dognanj med vojaškimi in civilnimi raziskovalnimi ter izobraževalnimi organizacijami in ustanovami. Pred kratkim je bila sicer sprejeta nova resolucija (ReDPROSV40-1, 2025), vendar v tem delu ničesar ne spreminja.

Iz poglavja 9.6 (Vojaško izobraževanje in usposabljanje) resolucije (ReDPROSV40-1, 2025) izhaja vloga Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, ki bo v prihodnje postalo referenčno jedro znanstvenoraziskovalne in razvojne dejavnosti na področju vojaških ved, ter bo z razvojem in prenosom raziskovalnih spoznanj in metod prispevalo h krepitvi razvoja Slovenske vojske, nacionalno-varnostnega sistema Republike Slovenije ter

h komplementarnosti domačih in mednarodnih raziskovalnih dosežkov na vojaškem področju. Prav tako bo sistematično razvijalo vojaško znanost kot sistem vojaških ved, izvajalo raziskave in razvojne projekte, objavljalo raziskovalne rezultate ter jih prenašalo v prakso in razvoj vojaške, obrambne ter varnostne politike. Spoznanja na raziskovalnem področju pa bodo raziskovalci redno vključevali v pedagoško delo in posodobitve programov vojaškega izobraževanja (ReDPROSV40-1, 2025).

Glede na to, da je v letu 2024 prišlo do preoblikovanja Centra vojaških šol v Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje in s tem tudi do preoblikovanja organizacijske strukture in poslanstva notranjih organizacijskih enot ter zaradi neuspelega preteklega poskusa spremembe zakonodaje na področju izobraževanja oziroma neustrezne normativne podlage, Visoka vojaška šola trenutno ostaja na ravni organizacijske enote Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, in ni primerljiva visokošolskemu zavodu v javno-izobraževalnem sistemu. Namreč, Zakon o obrambi (ZObr, 2004) in Zakon o visokem šolstvu (ZViS-UPB7, 2012) nista usklajena in ne zagotavljata potrebne zakonske podlage za delovanje v javnem sistemu šolstva akreditirane Visoke vojaške šole (SOK 7). Tako ostaja nerešeno vprašanje, ki bi zagotavljalo zakonski okvir za delovanje Visoke vojaške šole za izvajanje visokošolskega strokovnega izobraževanja, zato je Visoka vojaška šola trenutno zgolj strukturno umeščena v Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje kot notranja organizacijska enota, in ni akreditirana v javnem visokošolskem okolju.

Posledično s tem je v precejšnji meri tudi okrnjen razvoj vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski (Furlan, 2015).

Sporazumi o sodelovanju na področju izobraževanja in usposabljanja ter znanstvenega raziskovanja in razvoja

Ministrstvo za obrambo in Slovenska vojska se zavedata stanja in aktualnih izzivov na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter potreb po doseganju zmogljivosti vojaškega izobraževanja in usposabljanja, zato je ministrstvo z namenom izboljšanja stanja v letu 2023 sklenilo več pisnih sporazumov o sodelovanju na področju izobraževanja in usposabljanja ter znanstvenega raziskovanja in razvoja z univerzami, fakultetami in samostojnimi visokošolskimi zavodi v RS. Navedeni sporazumi so med drugim podlaga za študijske programe s področja vojaških ved, obramboslovja in varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Tako je bil 22. 6. 2023 podpisan sporazum o sodelovanju navedenega ministrstva z Univerzo v Ljubljani in Univerzo na Primorskem. Sporazum so podpisali minister za obrambo ter rektor Univerze v Ljubljani in rektor Univerze na Primorskem (Ministrstvo za obrambo, 2023a). 11. 9. 2023 je ministrstvo podpisalo enak sporazum s samostojnima visokošolskima zavodoma Alma Ma-

ter Europaea – ECM iz Maribora in Fakulteto za organizacijske študije v Novem mestu. Sporazuma so podpisali minister za obrambo, glavni tajnik Alma Mater Europaea ter dekan Fakultete za organizacijske študije (Ministrstvo za obrambo, 2023b). 5. 2. 2024 so podpisali še sporazum z Univerzo v Mariboru. Sporazum so podpisali minister za obrambo in rektor Univerze v Mariboru (Ministrstvo za obrambo, 2024a).

Sporazumi omogočajo dolgoročno sodelovanje na področju izobraževanja in usposabljanja ter znanstvenega raziskovanja in razvoja, ki bo potekalo na več področjih, pri čemer bodo oblike sodelovanja podrobneje urejene v pogodbah, ki bodo podpisane naknadno, in sicer pri:

- dodiplomskih in podiplomskih študijskih programih, povezanih s področjem vojaških ved, obramboslovja ter sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami;
- izvedbi dela študijskega programa vojaškega modula v okviru akreditiranih visokošolskih strokovnih in univerzitetnih študijskih programov univerze;
- habilitiranju zaposlenih na ministrstvu v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev ter visokošolskih in raziskovalnih sodelavcev;
- načrtovanju in usklajevanju temeljnega, aplikativnega in razvojnega dela predvsem na področju vojaških ved, obramboslovja ter sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

V sklopu navedenega gre za pogodbe, povezane z dodiplomskimi in podiplomskimi študijskimi programi, povezanimi s področjem vojaških ved, obramboslovja ter sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami in pogodbe o izvedbi dela študijskega programa vojaškega modula v okviru akreditiranih visokošolskih strokovnih in univerzitetnih študijskih programov univerze. Skladno s podpisanimi sporazumi bo obrambno ministrstvo z visokošolskimi zavodi združevalo opremo, kadre in sredstva, v raziskovalnih projektih pa bodo lahko sodelovali tudi študenti, ki bodo v študijskem programu izbrali vojaški modul. S tem bo mladim omogočeno, da si kot državljani in državljanke Republike Slovenije pridobijo znanje in izkušnje, s katerimi bodo posredno prispevali k večji odpornosti družbe v spremenljivih varnostnih razmerah (Ministrstvo za obrambo, 2024a).

Vojaški modul

Ministrstvo za obrambo in Slovenska vojska sta v sodelovanju z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport v zadnjih desetih letih razvijala projekte izpopolnjevanja vojaškega izobraževanja in usposabljanja slovenskih častnikov. Leta 2021 se je začel projekt oblikovanja hibridnega izobraževanja po evropskem konceptu priprave novih oblik izobraževanja, za katerega se med

državami članicami EU vzpostavlja formalni okvir uveljavitve oblik izobraževanja s preverljivimi izhodi učenja. Priznavanje znanja poteka s kreditiranjem (ECTS), ki ga izvajajo ustanove izobraževanja in usposabljanja ter zasebne organizacije v sistemu formalnega izobraževanja priznavanja pristojnosti. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je podprlo projekt, h kateremu so pristopile nekatere fakultete ljubljanske in mariborske univerze ter oblikovale visokošolske izobraževalne programe na prvi stopnji z izbirnim vojaškim modulom (Ministrstvo za obrambo, 2021a).

V zadnjih nekaj letih so potekale intenzivne priprave za sklenitev pogodb o izvedbi vojaškega modula, ki so ga in še bodo v okviru visokošolskih izobraževalnih programov akreditirali visokošolski zavodi. Razpis študijskih programov z akreditiranim vojaškim modulom je v izključni domeni visokošolskih zavodov. Prvi programi so bili potrjeni že jeseni 2021. Septembra 2023 je bilo na ljubljanski univerzi akreditiranih devet programov, deset jih je v fazi akreditacije, na mariborski univerzi je akreditiran en program, eden je v fazi akreditacije, na primorski univerzi sta akreditirana dva programa, eden je v postopku akreditacije, štirje programi pa so akreditirani na samostojnih visokošolskih zavodih (Center vojaških šol, 2021b; 2022b; 2023b).

Vojaški modul ustreza usmerjenim učnim dosežkom in standardom, ki vodijo do priznavanja učnih izidov v procesu visokošolskega izobraževanja ter učnim potrebam izobraževanja kandidatov za častnike. Opredeljen je kot študij širokega spektra vojaških vsebin in je namenjen razvijanju kompetenc za zmožnost integriranja interdisciplinarnega znanja ter načinov mišljenja v okviru visokošolskega študijskega programa. Udeležijo se ga lahko posamezniki, ki si želijo pridobiti znanje s področja vojaških ved, zlasti tisti, ki razmišljajo o zaposlitvi v Slovenski vojski po koncu visokošolskega izobraževanja. Izobraževanje udeležencem omogoča razvijanje temeljnih strokovnih kompetenc, ki jih potrebuje vsak vojaški častnik za opravljanje poklica. Udeleženci vojaškega modula pridobijo temeljno strokovno znanje, veščine in sposobnosti s področja vojaških ved, specifično znanje s področja veščine vojskovanja in vojaškega vodenja ter znanje reševanja taktičnih problemov. Opravljen vojaški modul posamezniku bistveno skrajša čas postavitve na začetne častniške dolžnosti ob zaposlitvi v Slovenski vojski. Slovenska vojska se skupaj z visokošolskimi zavodi vključuje v izvedbo vojaškega modula, ki so ga akreditirali v okviru svojih študijskih programov na prvi bolonjski stopnji izobraževanja (Center vojaških šol, 2021b; Ministrstvo za obrambo, 2021a).

Vojaško strokovno izobraževanje Vojaški modul poteka skladno s programom in po predmetniku visokošolskih študijskih programov Vojaškega modula oziroma vojaške smeri in temelji na podpisanih pogodbah o izvedbi vojaškega modula. Predmetnik obsega tri predmete: Vojaška delovanja – 9 ECTS točk, Vojaški menedžment, voditeljstvo in vojaška etika – 8 ECTS točk in Vojaški obrambni sistemi – 5 ECTS točk, skupaj 22 ECTS točk. Izobraževanje traja

15 tednov, sledi izpitno obdobje v trajanju enega tedna, kar skupaj predstavlja 16 tednov (Center vojaških šol, 2021b, 2022b, 2023b; Univerza Alma Mater Europaea, 2025).

Z uvedbo Vojaškega modula je vojaško izobraževanje in usposabljanje postalo del javnega izobraževalnega sistema Republike Slovenije. Predmetnike vojaškega modula so v okviru Univerze v Mariboru potrdile Fakulteta za logistiko, Fakulteta za organizacijske vede, Fakulteta za varnostne vede, v okviru Univerze v Ljubljani, Fakulteta za pomorstvo in promet ter Univerza Alma Mater Europaea in Fakulteta za organizacijske študije. V teku pa je akreditacija predvidoma 20 visokošolskih programov (Center vojaških šol, 2021b, 2022b, 2023b).

Prva generacija študentov visokošolskega študijskega programa Vojaški modul

Z načrtom vojaškega izobraževanja in usposabljanja Slovenske vojske za študijsko leto 2024/2025 je bilo določeno, da lahko na prvo izvedbo visokošolskega študijskega programa Vojaškega modula sprejmejo do 10 študentov. Podlaga za vstop v program Vojaškega modula je izpolnjevanje splošnih pogojev skladno s študijskimi programi univerz in fakultet oziroma drugih visokošolskih zavodov, s katerimi ima Ministrstvo za obrambo sklenjene sporazume oziroma pogodbe o sodelovanju visokošolskih zavodov ter posebnih pogojev za vstop in bivanje v objektih Slovenske vojske. Za izvajalca modula za izvedbo vsebin vojaških predmetov po predmetniku visokošolskih študijskih programov Vojaškega modula oziroma vojaške smeri, šesti semester, je bila določena Slovenska vojska, konkretno Visoka vojaška šola. Vojaški modul se izvaja v objektu Kadetnica v Mariboru, kjer je študentom tekom izvedbe izobraževanja tudi omogočena nastanitev. Z namenom kakovostne in učinkovite izvedbe modula je Slovenska vojska pred pričetkom izvedbe izvedla pravočasne priprave in organizacijo prve izvedbe visokošolskega študijskega programa Vojaškega modula (Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, 2025).

Skladno z *Odredbo o izvedbi vojaških predmetov študijskih programov vojaškega modula oziroma vojaške smeri (šesti semester) v okviru akreditiranih visokošolskih študijskih programov* (Ministrstvo za obrambo, 2024b) in *Ukazom za organiziranje in izvedbo visokošolskega študijskega programa predmetov Vojaškega modula v Visoki vojaški šoli* (Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, 2025) se je v študijskem letu 2024/25 pričel prvič izvajati Vojaški modul. Prva generacija študentov visokošolskega študijskega programa Vojaški modul je pričela z izobraževanjem 24. 2. 2025 in je trajalo do 30. 5. 2025. V prvo generacijo Vojaškega modula je bilo vključenih 5 študentov iz različnih fakultet oziroma univerz v Republiki Sloveniji.

Po končanem izobraževanju, tj. po 30. 5. 2025, so se ob izpolnjevanju pogo-

jev kandidati za častnike lahko pridružili poklicnemu usposabljanju programa Splošnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja kandidatov za častnike Slovenske vojske, ki ga izvaja Šola za častnike Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (Ministrstvo za obrambo, 2024b).

Sklep

Sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja je zasnovan tako, da se posamezniki z določeno izobrazbo zaposlijo v Slovenski vojski in v času kariernega razvoja svoje znanje nadgrajujejo z internimi izobraževanji in usposabljanji. Ta se izvajajo na šolah (in centru) v Poveljstvu za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje in sicer na Šoli za podčastnike, Višji vojaški strokovni šoli, Šoli za častnike, Poveljniško štabni šoli, Visoki vojaški šoli, Šoli za tuje jezike ter Centru za usposabljanje. Na teh izobraževanjih in usposabljanjih posamezniki pridobijo nova znanja, ne pridobijo pa višje stopnje izobrazbe. Slovenska vojska v okviru zmogljivosti vojaškega izobraževanja in usposabljanja vojaško izobraževanje in usposabljanje izvaja skladno s potrebami po zagotavljanju vojaškega izobraževanja in usposabljanja, pri čemer je uspešna, za razliko od zagotavljanja zmogljivosti izobraževanja, kjer nekoliko zaostaja, saj se ni uspela pravočasno povezati z javno izobraževalnim sistemom Republike Slovenije in s tem uspešno integrirati javno veljavnih standardov v celoti.

Vojaško izobraževanje se, tako kot vojaško izobraževanje in usposabljanje, izvaja v Poveljstvu za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. Slovenska vojska vojaško strokovno izobraževanje uresničuje v okviru Višje vojaške strokovne šole ter Visoke vojaške šole. Višja vojaška strokovna šola je notranja organizacijska enota Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje in je od leta 2020 tudi akreditirana v javnem višješolskem okolju za izvajanje višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment. Višješolski študijski program Vojaški menedžment omogoča pridobitev javno veljavne izobrazbe v skladu s predpisi, ki urejajo razvrstitev izobrazbe v Republiki Sloveniji (KLASIUS), in kvalifikacijo na ravni 6 v skladu s Slovenskim ogrodjem kvalifikacij (SOK) oziroma na ravni 5 v skladu z Evropskim ogrodjem kvalifikacij (EOK). V program se lahko vpišejo vojaške osebe. Pripadniki Slovenske vojske oziroma študenti, ki uspešno končajo študij po višješolskem programu Vojaški menedžment pridobijo naziv strokovne izobrazbe Vojaški menedžer/Vojaška menedžerka (okr. Voj. men.) ter šesto raven izobrazbe po SOK.

Visoka vojaška šola izvaja program vojaških predmetov po predmetniku akreditiranih visokošolskih študijskih programov Vojaškega modula oziroma vojaške smeri (šesti semester) posameznih visokošolskih zavodov, s katerimi ima Ministrstvo za obrambo sklenjene sporazume o sodelovanju. Izvajanje posameznega predmeta se organizira in izvaja skladno z učnimi načrti ome-

njenega programa skladno z zakonom, ki ureja visoko šolstvo ter določili aktov univerz in fakultet oziroma drugih visokošolskih zavodov, s katerimi ima obrambno ministrstvo sklenjene sporazume o sodelovanju. Uspešno opravljen program vojaških predmetov študijskih programov vojaškega modula oziroma vojaške smeri (šesti semester) v okviru akreditiranih visokošolskih študijskih programov se posamezniku v celoti prizna kot opravljena faza A: Vojaško strokovno izobraževanje po programu, ki ureja splošno vojaško izobraževanje in usposabljanje kandidatov za častnike Slovenske vojske. Visoka vojaška šola je strukturno umeščena v Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje in ni akreditirana v javnem visokošolskem okolju. Zaradi neusklajenosti Zakona o obrambi (ZObr, 2004) in Zakona o visokem šolstvu (ZViS-UPB7, 2012) Visoka vojaška šola trenutno ostaja na ravni notranje organizacijske enote Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, in ni primerljiva visokošolskemu zavodu v javno-izobraževalnem sistemu. Skladno z navedenim nima zakonske podlage za izvajanje visokošolskega strokovnega izobraževanja (SOK 7), za razliko od Višje vojaške strokovne šole, kjer sta Zakon o obrambi (ZObr) (2004) in Zakon o višjem strokovnem izobraževanju (ZVSI, 2004) usklajena.

V zvezi z izobraževanjem za potrebe Slovenske vojske je ugotovljeno, da vojaško izobraževanje oziroma dosednji razvoj izobraževanja za vojaško-obrambno področje na prvi bolonjski stopnji ni primerljivo z drugimi državami v evropskem prostoru in tako predstavlja svojevrsten izziv. Glede izobraževanja za potrebe Slovenske vojske na drugi bolonjski stopnji je bilo ugotovljeno, da je treba interni izobraževalni sistem integrirati v javni študijski program druge bolonjske stopnje, kar prav tako predstavlja izziv svoje vrste.

V skladu z navedenim na področju vojaškega izobraževanja v Slovenski vojski obstaja vrzel, ki jo bo v prihodnjih letih treba zapolniti. Slovenska vojska je soočena s kar nekaj izzivi na tem področju, s katerimi se bo morala v bližnji prihodnosti spopasti. Eden izmed takšnih je zakonodaja s področja izobraževanja. Slovenska vojska bo morala prilagoditi tudi izvajanje izobraževalnega procesa, programov, modulov in predmetnikov spreminjajočim se zahtevam vojaških poklicev. Pri razvoju vojaškega izobraževanja bo morala v sodelovanju s slovenskimi izobraževalnimi ustanovami in sorodnimi tujimi izobraževalnimi ustanovami aktivneje sodelovati s civilnimi strokovnjaki ter oblikovati sodobnejši oziroma takšen izobraževalni (eko)sistem, ki bo vključeval integracijo javno veljavnih standardov ter višanje zahtev rezultatov vojaškega izobraževanja in bo temeljil na akademskem in kompetentnem vojaškem (in civilnem) učiteljskem kadru, interdisciplinarnosti, ter bo zagotavljal povezovanje prek znanstvenoraziskovalne dejavnosti in sodelovanje z nacionalnimi ter mednarodnimi izobraževalnimi ustanovami in izobraževalnimi ustanovami drugih držav. Pristop in način reševanja navedenih izzivov bo sta nedvomno narekovala prihodnost vojaškega izobraževanja, ki se v svo-

jem bistvu ne bi smel odmikati od zastavljenih ciljev in zahtev, opredeljenih v strateških dokumentih.

Prvi korak na poti do uresničitve predhodno navedenega, kar se v Slovenski vojski na tem področju verjetno najprej in kmalu pričakuje, je integracija internega izobraževalnega sistema v javni študijski program druge bolonjske stopnje, s čimer bo slušateljem po končanem generalštabnem vojaškem izobraževanju omogočeno, da bodo pridobili drugo bolonjsko stopnjo. Več o tem bo zelo verjetno znano po zaključku prenove programov štabnega, višje štabnega in (zlasti) generalštabnega vojaškega izobraževanja častnikov in častnic Slovenske vojske.

Navedena literatura

- Bernik, V. (2021). Perspektive in izzivi slovenskega vojaškega šolstva. *Sodobni vojaški izzivi*, 23(1), 29–42.
- Center vojaških šol. (2014). *Predlog koncepta preoblikovanja CVŠ 2014–2018* [interno gradivo].
- Center vojaških šol. (2020). *Elaborat za ustanovitev Višje vojaške strokovne šole* [interno gradivo].
- Center vojaških šol. (2021a). *Letni delovni načrt Višje vojaške strokovne šole za študijsko leto 2021/22*. [interno gradivo].
- Center vojaških šol. (2021b). *Vojaški modul* [interno gradivo].
- Center vojaških šol. (2022a). *Vojaški modul* [interno gradivo].
- Center vojaških šol. (2022b). *Vojaški modul* [interno gradivo].
- Center vojaških šol. (2023a). *Letni delovni načrt Višje vojaške strokovne šole za študijsko leto 2023/24*. [interno gradivo].
- Center vojaških šol. (2023b). *Vojaški modul* [interno gradivo].
- Furlan, B. (2015). Neučinkovitost vojske kot pokazatelj neustreznega civilnega nadzora = Ineffectiveness of the military as an indicator of inappropriate civilian control. *Sodobni vojaški izzivi*, 17(2), 35–49.
- Garb, M. (2017). Divergent or convergent trends in professional military education in Slovenia? *Journal of Defence Resources Management*, 8(2), 31–41.
- Garb, M., in Tominc, B. (2018). Vojaška profesija, profesionalizacija in profesionalizem v Slovenski vojski. *Varstvoslovje*, 20(3), 267–285.
- Generalštab Slovenske vojske. (2024). *Ukaz za ustanovitev začasne delovne skupine za prenovo programov štabnega, višje štabnega in generalštabnega vojaškega izobraževanja častnikov in častnic Slovenske vojske* [interno gradivo].
- Kladnik, T. (2017). Vojaško izobraževanje v Slovenski vojski. *Sodobni vojaški izzivi*, 19(1), 95–113.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2016, 11. marec). *Izhodišča za pripravo višješolskih študijskih programov*.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2021, 24. junij). *Odločba za izvajanje javno veljavnega višješolskega študijskega programa Vojaški menedžment* (št. 6033-65/2021/3).

- Ministrstvo za obrambo. (2008). *Izhodišča za oblikovanje v sistem javnega izobraževanja integrirane vojaške izobraževalne institucije* [interno gradivo].
- Ministrstvo za obrambo. (2013). *Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja* [interno gradivo].
- Ministrstvo za obrambo. (2020a, 10. marec). *Odredba o ustanovitvi Višje vojaške strokovne šole* (št. 603-132/2019-15).
- Ministrstvo za obrambo. (2020b, 21. maj). *Usmeritve za načrtovanje operativnih, materialnih in organizacijskih priprav za uporabo Slovenske vojske v letih 2020 in 2021* (št. 804-146/2018-14).
- Ministrstvo za obrambo. (2021a, 7. december). *Ob 30-letnici osamosvojitve Slovenije je dozorel čas za ustanovitev novega vojaškega visokošolskega zavoda*. <https://www.gov.si/novice/2021-12-07-ob-30-letnici-osamosvojitve-slovenije-je-dozorel-cas-za-ustanovitev-novega-vojaskega-visokosolskega-zavoda/>
- Ministrstvo za obrambo. (2021b). *Zaključno poročilo medresorske delovne skupine za pripravo modela izobraževanja in usposabljanja za potrebe Slovenske vojske*.
- Ministrstvo za obrambo. (2023a, 22. junij). *Ministrstvo za obrambo okrepilo sodelovanje z univerzama*. <https://www.gov.si/novice/2023-06-22-ministrstvo-za-obrambo-bo-okrepilo-sodelovanje-z-univerzama/>
- Ministrstvo za obrambo. (2023b, 11. september). *Na Ministrstvu za obrambo podpisali sporazuma o sodelovanju s samostojnima visokošolskima zavodoma*. <https://www.gov.si/novice/2023-09-11-na-ministrstvu-za-obrambo-podpisali-sporazuma-o-sodelovanju-s-samostojnima-visokosolskima-zavodoma/>
- Ministrstvo za obrambo. (2024a, 5. februar). *Ministrstvo za obrambo krepi sodelovanje tudi z Univerzo v Mariboru*. <https://www.gov.si/novice/2024-02-05-ministrstvo-za-obrambo-krepi-sodelovanje-tudi-z-univerzo-v-mariboru/>
- Ministrstvo za obrambo. (2024b, 18. december). *Odredba o izvedbi vojaških predmetov študijskih programov vojaškega modula oziroma vojaške smeri (šesti semester) v okviru akreditiranih visokošolskih študijskih programov* (št. 603-78(2024-84).
- Odredba o sprejemu višješolskega študijskega programa »Vojaški menedžment«. (2020). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 108.
- Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. (2007). *Ustanovni elaborat za formiranje izobraževalne institucije v Slovenski vojski* [interno gradivo].
- Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. (2025). *Ukaz za organiziranje in izvedbo visokošolskega študijskega programa predmetov Vojaškega modula v Visoki vojaški šoli* [interno gradivo].
- Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2035 (ReDPROSV35). (2022). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 16.

- Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2040 (ReDPROSV40). (2023). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 35.
- Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2040 (ReDPROSV40-1). (2025). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 43.
- Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2). (2019). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 59.
- Ribič, A. (2017). Interoperabilni model vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski – izziv za prihodnost. *Slovenska vojska*, 25(12), 42–43.
- Ščavničar, D. (2022). Pot do kakovostnega vojaškega izobraževanja častnikov: vojaško izobraževanje v Sloveniji. *Revija obramba*, 54(4), 4–6.
- Ščavničar, D. (2023). Vključitev profesionalnega sistema vojaškega izobraževanja v učno-znanstveni prostor institucionalnega izobraževanja. V P. Vuk in J. Fedran (ur.), *Vojska in vojaška misel: zbornik znanstvenih razprav* (str. 36–49). Center vojaških šol.
- Univerza Alma Mater Europaea. (2025). *Novost: Vojaški modul*. <https://www.almamater.si/novost-vojaski-modul-n1472>
- Vlada Republike Slovenije. (2006). *Vojaška doktrina*. Defensor.
- Vlada Republike Slovenije. (2023, 31 maj). *Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2023–2028* (št. 80300-1/2023/10).
- Vlada Republike Slovenije. (2024, 24. april). *Vojaška strategija Republike Slovenije* (št. 80000-2/2024/4).
- Zakon o obrambi (ZObr-UPB1). (2004). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 103.
- Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV). (2007). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 68.
- Zakon o visokem šolstvu (ZViS-UPB7). (2012). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 32.
- Zakon o višjem strokovnem izobraževanju (ZVSI). (2004). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 86.

Preobrazba poklicnega vojaškega izobraževanja v postmoderini dobi

Pavel Vuk

Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje
Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
pavel.vuk@mors.si

© 2025 Pavel Vuk

<https://doi.org/10.53615/978-961-6813-56-3/87-105>

Uvod

V sodobnem varnostnem okolju, ki je vse bolj dinamično, spremenljivo in nepredvidljivo, bi morala biti pripravljenost na negotovost ter s tem povezana narava vojaških operacij osrednjega pomena v vojaškem izobraževanju. Kljub temu institucije vojaškega izobraževanja v svojih kurikulumih še vedno ohranjajo tradicionalni modernistični pristop, ki temelji na univerzalizmu, strogi strukturi in objektivnosti (Emilyo.eu, 2014), pri čemer je njihov cilj spodbujanje občutka skupne identitete (Chenoweth in Nihart, 2005; Paile, 2010). Takšen pristop ustvarja učna okolja, ki poudarjajo enotnost in krepijo vnaprej načrtovane scenarijske vaje, pogosto na račun prilagodljivosti in kreativnega razmišljanja, ki sta ključna pri dejanskem izvajanju vojaških operacij (Schaub idr., 2013; Rones, 2015). To pa ne pomeni, da vojaško izobraževanje poteka povsod na enak način ali da ne obstajajo alternative. Te sicer obstajajo, vendar so, kot ugotavlja Sookermany (2017, str. 310-311), večinoma interpretirane znotraj istega modernističnega izobraževalnega okvira.

Posledično je malo – če sploh kaj – teoretiziranja o možnostih razumevanja teh alternativ kot premika k povsem drugačni izobraževalni paradigmi. Alternativna perspektiva postmodernizma, ki se postavlja ob bok konvencionalni izobraževalni paradigmi modernizma v vojaškem izobraževanju, je takšna, ki sprejema razlike namesto uniformnosti kot sredstvo za pripravo vojakov na nepoznano in nepredvidljivo. Izobraževalne prakse so danes vse bolj nagnjene k postmodernističnemu razmišljanju, vpete v pripovedi, odzivne na konstruktivizem, kompleksnost in kontekstualizem, zato pri ustvarjanju »novega« pomena uporabljajo emancipacijo, dekonstrukcijo (veščina razvoja refleksivnih vojakov), besedišče, dialog, diverziteto in estetiko kot vrste pedagoških strategij.

Eden ključnih vidikov sodobnega vojaškega izobraževanja je razvoj kritičnega in strateškega razmišljanja. Tradicionalni modeli usposabljanja, osredotočeni zgolj na operativne vidike vojskovanja, niso več zadostni za učinkovito obvladovanje kompleksnih in dinamičnih globalnih konfliktov. Namesto tega postaja vse pomembnejše vključevanje interdisciplinarnih vsebin, ki omogočajo celovito razumevanje mednarodnih odnosov, kriznega upravljanja, hibridnih groženj in drugih sodobnih družbenih pojavov. Tak pristop zahteva tudi razmislek o tesnejšem vključevanju civilnih predavateljev, raziskovalcev in strokovnjakov v procese vojaškega izobraževanja. Sodelovanje s civilnimi univerzami in raziskovalnimi institucijami ne le omogoča bolj uravnotežen pogled na globalne varnostne izzive, temveč tudi preprečuje ozkoglednost vojaških doktrin. Poleg tega Caforio (2018) prednostno izpostavlja tudi vse bolj pomemben dostop do najsodobnejših raziskovalnih spoznanj ter naprednih metod kritične analize in interdisciplinarnega znanja, kar pripomore k večji prilagodljivosti in inovativnosti vojaškega izobraževanja.

V tem poglavju se osredotočamo na postmodernistično razumevanje poklicnega vojaškega izobraževanja (angl. *professional military education*) ter njegovega razmerja do vojaškega profesionalizma in narave civilno-vojaških odnosov, pri čemer posebno pozornost namenjamo procesom zbliževanja civilnih in vojaških institucij ter njunega kadra na področju izobraževanja. Kljub empirični bogatosti se literatura o poklicnem vojaškem izobraževanju sooča z dvema ključnima pomanjkljivostma.

Prva je skoraj popolno pomanjkanje teoretične obravnave pomena in značilnosti poklicnega vojaškega izobraževanja kot koncepta ter njegovega razmerja do pogosto sočasno obravnavanega koncepta vojaškega profesionalizma (Davis 1980; van Creveld 1990; Libel, 2021). Druga pomembna vrzel je pomanjkanje nacionalnih, regionalnih in globalnih študij, kar otežuje sistematično analizo razvoja ter širjenja poklicnega vojaškega izobraževanja (Jalili, 2019).

V tem poglavju si prizadevamo vsaj delno zapolniti omenjene vrzeli v literaturi. Izhajamo iz predpostavke, da je poklicno vojaško izobraževanje mogoče konceptualizirati kot institucijo, kar omogoča njegovo analizo skozi institucionalne teoretske pristope. Vendar pa je to poglavje treba razumeti predvsem kot dokaz uporabnosti tega konceptualnega okvira in ne kot dokončno študijo poklicnega vojaškega izobraževanja kot institucije.

Poglavje se začne z razpravo o pomanjkanju teoretične obravnave pomena in značilnosti poklicnega vojaškega izobraževanja in analizo njegovega izvora in zgodovinskih trendov. Poseben poudarek je namenjen vlogi civilno-vojaškega sodelovanja ter razlikovanju med učinkovitim in šibkim poklicnim vojaškim izobraževanjem skozi postmodernistično perspektivo. Poglavje se zaključi s sintezo ključnih ugotovitev in oblikuje smernice za nadaljnje raziskave na tem področju.

Razumevanje poklicnega vojaškega izobraževanja kot institucije

Poklicno vojaško izobraževanje bi lahko opredelili kot kontinuum pospešenega učenja, ki vojakom v kompleksnih in negotovih bojnih razmerah zagotavlja vojaški uspeh v smislu intelektualne premoči, taktičnih in tehničnih spretnosti ter presoje za odločanje (Shivane, 2023, str. xvii). Gre za strateško vojaško potrebo, ki prispeva k stabilnim civilno-vojaškim odnosom, kulturi voditeljstva, skupnemu operativnemu etosu in sposobnosti kritične analize, kar je konceptualna povezava med vojaškim izobraževanjem in vojaško učinkovitostjo. Tako kot je izobraževanje namenjeno temu, da posamezniku omogoči, da doseže svoj polni potencial, je poklicno vojaško izobraževanje vezivo vojakov za pripravo na vojno v prihodnjem večdomenskem bojnem prostoru. Zato mora biti vojaško izobraževanje prepleteno z intelektualnimi, moralnimi in socialnimi nitmi poklicne skupnosti.

V sodobnih vojnah je prišlo do tektonskih sprememb v ciljih vojne, pravilih, akterjih in instrumentih vojne, kar je spremenilo njihov značaj in razširilo njihove meje. Kultura, zgodovina, geografija, tehnologija, družba, geopolitika, doktrina, gospodarstvo, trgovina in nacionalizem – vse to skupaj oblikuje sodobni bojni prostor. Izziv je predvideti okvir poklicnega vojaškega izobraževanja, v katerem je edina gotovost negotovost in edina jasnost dvoumnost. V takem okolju bi moralo biti poklicno vojaško izobraževanje usmerjeno v razvoj intelektualnosti, novih idej, kurikulumov, ki bodo namesto sporadičnega temeljili na vseživljenjskem modelu izobraževalnega procesa. Čeprav je vojaška organizacija po naravi konservativna in se pripravlja ne le na zadnjo vojno, temveč pogosto tudi na napačno, in da se danes vojne razvijajo hitreje kot vojaki, je to priložnost in hkrati tudi izziv za prilagoditev poklicnega vojaškega izobraževanja, ki bi ustrezal sodobnemu bojnemu prostoru. Rezultat učinkovitega poklicnega vojaškega izobraževanja bi se moral prepoznati v znanju, veščinah, ustvarjalni sposobnosti in kritičnem mišljenju, še posebej častnika v vlogi poveljnika. Z drugimi besedami to pomeni, da je poklicno vojaško izobraževanje temeljni imperativ za prevlado v prihodnjih vojnah.

Če razumemo, da se vojaško izobraževanje¹ osredotoča na razmišljanje, na

1. Razlikovati je treba med vojaškim izobraževanjem in usposabljanjem, kar večina hitro spregleda (Johnson-Freese, 2012, str. 136–138). Združeni štab ZDA izobraževanje opredeljuje kot učenje, ki se osredotoča na kognitivno področje in spodbuja širino pogleda, različne perspektive, kritično analizo, abstraktno sklepanje ter inovativno razmišljanje, zlasti v zvezi s kompleksnimi, nelinearnimi problemi (U.S. Chairman of the Joint Chiefs of Staff, 2009, str. A-1 in A-2). Pri usposabljanju pa gre bolj za tehnične spretnosti, ki so namenjene zagotavljanju ločenih, dobro opredeljenih znanj in spretnosti, bistvenih za opravljanje določenih nalog (U.S. Chairman of the Joint Chiefs of Staff, 2009, str. C-3). Razlikovanje med usposabljanjem in izobraževanjem je veliko lažje prikazati v teoriji kot pa v praksi – med njima obstaja kognitivna napetost ali disonanca (Gleiman in Zacharakis, 2016). Paile (2011, str. 24) celo navaja, da je ločnica med obema pogosto zabrisana, zlasti zato, ker je tisto, kar se v eni državi šteje za akademsko izobraževanje, v drugi lahko opredeljeno kot poklicno usposabljanje.

bolj posplošeno in abstraktno znanje na kognitivnem področju, potem bi po navedbah Shivane (2023, str. 10–12) preoblikovanje poklicnega vojaškega izobraževanja moralo upoštevati tri temeljna in tri razvojna področja. Temeljna področja za celostno poklicno vojaško izobraževanje vključujejo kognitivno, organizacijsko in tehnološko področje, medtem ko razvojna področja vključujejo, institucionalno, operativno in samorazvojno področje. Institucionalno je torej treba pregledati, izboljšati in okrepiti cilje poklicnega vojaškega izobraževanja, kurikulum in institucije prek teh temeljnih in razvojnih področij. V praksi pa to pomeni, da se v okviru poklicnega vojaškega izobraževanja zagotovi preplet kompetenčnega trikotnika med usposabljanjem, izobraževanjem in izkušnjami, kot zdravo mešanico preteklosti, sedanjosti in prihodnosti s katero lahko pomembno vplivamo na vojaško učinkovitost v prihodnjem bojnem prostoru. V bistvu gre za izziv ravnotežja med raziskovalcem in bojevnikom (ang. *scholar-warrior balance*).

Čeprav se izraz poklicno vojaško izobraževanje pogosto uporablja v akademski in vojaško-strokovni literaturi, ima dve pomembni implicitni pomanjkljivosti. Prva je, da razmerje med vojaškim poklicem in poklicnim vojaškim izobraževanjem nikoli ni bilo jasno opredeljeno ali raziskano. Druga pa je, da se izraz poklicno vojaško izobraževanje pogosto uporablja ohlapno za označevanje vojaških izobraževalnih organizacij tudi v primeru neprofesionalnih oboroženih sil. Te pomanjkljivosti bi bilo mogoče odpraviti po navedbah Libela (2021, str. 122) z opredelitvijo častništva² kot institucije, saj so njegove značilnosti v skladu z institucionalno opredelitvijo v sociologiji, kjer so institucije opredeljene kot »družbena pravila, norme in ideje, ki usmerjajo, a hkrati tudi omejujejo družbeno vedenje« (Ebbinghaus, 2005, str. 6). Častništvo lahko torej razumemo kot eno izmed širših institucionalnih oblik različnih idealnih tipov vojaškega poveljevanja (Shamir, 2011, str. 8–10), izobraževanje, ki kandidata za častnike socializira v smislu strokovnosti, stališč in etike vojaškega poklica, pa kot (pod)institucijo.

2. Izraz častništvo (ang. *officership*) v slovenski vojaški terminologiji (še) ni uveljavljen, zato ga iz angleškega jezika prevajamo v izvorni obliki. V analitičnem smislu častništvo razumemo kot pojem, ki se nanaša na institucionalizirano vlogo in status častnikov v oboroženih silah, vključujoč njihove pristojnosti, odgovornosti in profesionalne norme. Gre torej za neko vrsto družbeno konstruirano institucijo, ki oblikuje identiteto, vodenje in etične standarde vojaškega poveljevanja. V sociološkem in vojaškem kontekstu častništvo predstavlja profesionalni sloj oboroženih sil, ki je odgovoren za poveljevanje, odločanje in upravljanje vojaških operacij. Kot institucija častništvo temelji na formalnem izobraževanju in usposabljanju, ki vključuje tako tehnične in taktične kot tudi strateške in vodstvene veščine. Hkrati vzpostavlja normativni okvir vojaške avtoritete, discipline in poklicne etike, ki ločuje vojaške častnike od drugih pripadnikov vojaške organizacije. Častništvo je bistveno za vojaški profesionalizem, saj odraža sistem vrednot, načel in pravil, ki usmerjajo ravnanje častnikov v različnih vojaških in civilno-vojaških kontekstih. Njegova legitimnost temelji na posebnem znanju, odgovornosti in lojalnosti do oboroženih sil ter države, kar mu daje poseben status v družbi.

Z opredelitvijo vojaškega poklica kot institucije lahko poklicno vojaško izobraževanje razumemo kot proces konstruiranja in reprodukcije širše institucije vojaškega profesionalizma (Libel, 2021, str. 122). Ker častniki predstavljajo poveljniški sloj vsake oborožene sile, je razumevanje kontinuitete in sprememb v nacionalnih pojavnih oblikah te institucije ključno za pojasnjevanje vedenja vojaške sile ali elite (Crosbie idr., 2019, str. 41–42).

Prva omenjena pomanjkljivost med vojaškim poklicem in poklicnim vojaškim izobraževanjem bi se lahko glede na podano razumevanje odpravila, če poklicno vojaško izobraževanje redefiniramo kot institucijo, ki določa družbena pravila, norme in ideje za organizacije, odgovorne za izobraževanje častnikov. Poleg tega takšna rešitev omogoča odpravo druge pomanjkljivosti – analitično razlikovanje med vojaškim izobraževanjem, ki je povezana ali podrejena širšim institucijam neprofesionalnega poveljevanja, in poklicnim vojaškim izobraževanjem. Ker je poklicno vojaško izobraževanje tesno povezano z institucijo častništva oziroma vojaškim profesionalizmom, lahko njegova prisotnost ali odsotnost v posameznih oboroženih silah služi kot kriterij za določitev, ali so te oborožene sile profesionalne ali ne – in sicer s preučitvijo, ali se opirajo na vojaško izobraževanje ali poklicno vojaško izobraževanje.

Poklicno vojaško izobraževanje je bistvena komponenta vojaškega profesionalizma, saj zagotavlja intelektualno premoč, taktične in tehnične spretnosti ter kritično presojo pri odločanju v sodobnem in hitro spreminjajočem se vojaškem okolju. V kontekstu kompleksnih varnostnih izzivov in hibridnih groženj mora poklicno vojaško izobraževanje preseči tradicionalne modele izobraževanja ter se razvijati kot vseživljenjski proces, ki vključuje interdisciplinarne pristope, tehnološke inovacije in strateško razmišljanje (Vuk, 2023). Sodobne vojne niso več omejene na klasična bojišča, temveč vključujejo širok spekter dejavnikov, kot so geopolitika, družbene spremembe, tehnologija in ekonomija. Zato je ključno, da poklicno vojaško izobraževanje ne služi le kot sredstvo prenosa obstoječega znanja, temveč tudi kot platforma za razvoj novih idej in prilagajanje nepredvidljivim razmeram. S tem se uresničuje temeljni cilj poklicnega vojaškega izobraževanja – usposobiti častnike za vodenje in odločanje v dinamičnih varnostnih kontekstih.

Evolucija institucionalizacije poklicnega vojaškega izobraževanja

Poklicno vojaško izobraževanje predstavlja ključni mehanizem za oblikovanje in razvoj institucije vojaškega poklica. Ker imajo častniki kot poveljniški kader osrednjo vlogo v oboroženih silah, je za razumevanje njihovega delovanja in dinamike vojaške elite bistveno preučevanje kontinuitete in sprememb, ki vplivajo na nacionalno podobo te institucije (Libel, 2021, str. 122). Svete idr. (2011, str. 136) poudarjajo, da je sistem vojaškega izobraževanja vedno odražal tako potrebe vojske kot tudi zmogljivosti nacionalnega gospodarstva in razmere v mednarodni varnosti. Poleg teh dejavnikov pa pomemb-

no vlogo pri njegovem razvoju igrajo tudi notranje družbene spremembe, ki vplivajo na profesionalizacijo in prilagodljivost vojaške institucije sodobnim izzivom.

Poklicno vojaško izobraževanje je produkt, ki je nastal v specifičnih trenutkih zgodnjega oblikovanja moderne Evrope. Libel (2021, str. 123–124) razdeli razvoj poklicnega vojaškega izobraževanja v pet obdobj. V prvem obdobju, ki sovpada s 17. in 18. stoletjem, so se najprej ustanovljale vojaške akademije (Converse, 1998, str. 1). Z razvojem vojaških akademij in formalizacijo podeljevanja častniških nazivov so bili postavljeni temelji za poklicno vojaško izobraževanje.³ V 19. stoletju se je ta zgodnja različica institucije poklicnega vojaškega izobraževanja razširila po vsej Evropi, kar se je pokazalo v organizacijski obliki vojaških akademij (Preston, 1988, str. 274; Converse, 1998, str. 5). Ta temeljna faza je določila tudi pot ene od kritičnih pomanjkljivosti, ki vojaške izobraževalne institucije, čeprav v drugačni obliki, pestijo še danes (Converse, 1998, str. 6–7). Šlo je za prizadevanje za integracijo dveh nasprotujočih si idej: izobraževanje velikega števila revnih plemičev in razvoj tehničnega izobraževanja. Doseganje vsakega od teh ciljev je zahtevalo različne prakse in fakultete. Hkratno zasledovanje teh dveh nasprotujočih si ciljev ni prineslo nobenih vidnih rezultatov. Neodločnost pri tem vprašanju pa je povzročila večno razpravo, ki je vse od takrat vplivala na poklicno vojaško izobraževanje, in sicer katere predmete/teme je treba vključiti v poklicno vojaško izobraževanje in kako bi jih bilo treba poučevati? (Bond, 1972, str. 10–11).

Drugo obdobje zaznamujejo vojne akademije (nem. *Kriegsakademie*) iz začetka 19. stoletja. Zaradi vse večje organizacijske in tehnološke kompleksnosti sodobnih oboroženih sil so akademije za izbrane častnike začele ponujati znanja in veščine za ključne poveljniške in štabne položaje. Zaradi potrebe po razvoju tega strokovnega znanja so se v evropskih državah pojavili poklicni častniki, z njimi pa tudi (general)štabi, kot oblike (strateške) organiziranosti oboroženih sil. Ta razvoj je prispeval k oblikovanju tesno povezane instituci-

3. To je v 17. in 18. stoletju povzročilo temeljno spremembo bistva poveljevanja. Stalne vojske, katerih častniki so bili javni uslužbenci, ki so uživali stalno zaposlitev, plačo in možnosti za napredovanje, so dajale prednost jasnemu razlikovanju med častniki, imenovanimi s strani krone, in »vsemi ostalimi« (Howard, 2009). Preobrazba častnikov v javne uslužbence je zagotovila še en nujen pogoj za profesionalizacijo vojaškega častništva – stalno osredotočenost na lojalnost (Bond, 1972, str. 8–9) politični entiteti, ki je častnika pooblastila in vojaški organizaciji, v kateri je častnik služil. Oboje je bilo bodočim častnikom privzgojeno s socializacijo v novoustanovljenih vojaških akademijah (Barnett, 1967, str. 19; Converse, 1998, str. 1, 5). Akademije so obiskovali predvsem sinovi meščanskih in ne plemiških družin. Razlog za to je bilo dejstvo, da večina mladih plemičev, ki so veljali za naravno rojene vojskovodje, ni marala zamisliti o pridobivanju znanja in intelektualnih spretnosti kot predpogoju za imenovanje za poveljnike (Preston, 1988, str. 272–273). Prvi tehnični akademiji sta bili École royale du génie de Mézières, ustanovljena leta 1748, in artilerijska šola v La Fère, ustanovljena leta 1756. Prva netehnična vojaška akademija, École Royale Militaire, je bila ustanovljena v Parizu leta 1751 (Preston, 1988, str. 274; Converse, 1998, str. 5).

je, vojaškega poklica, v katerem sta se postopoma institucionalizirala karier-na struktura častnikov in njihova napredovanja. S tem se je povečal pomen poklicne predanosti, izobrazbe in daljšega službovanja ter zmanjšal vpliv aristokratskega porekla pri zaposlovanju in napredovanju častnikov (Bond, 1972, str. 7–8). Najbolj znana in verjetno najboljša med temi institucijami, ki posebej vojaške strokovne značilnosti tistega obdobja, je bila prusko-nemška vojna akademija, ki je hkrati predstavljala tudi temelj prusko-nemškega vojaškega sistema (Muth, 2011, str. 415).⁴ Kljub prepoznavnosti vojne akademije pa so bili dejansko delovanje prusko-nemškega sistema in dosežki njenih diplomantov manj učinkoviti od njegove podobe, predvsem zaradi prevelikega poudarka na praktičnih vojaških veščinah namesto na vojaškem teoretičnem študiju (Preston, 1988, str. 276–277).

V tretjem obdobju, t. i. »strateški dobi«, je bila vzpostavljena skupna, medagencijska raven organizacije poklicnega vojaškega izobraževanja, kot posledica nastajajočega razumevanja, da vojna presega vojaško področje in da morajo višji častniki poleg javnih uslužbencev pridobiti znanja z drugih področij nacionalne varnosti.⁵ Čeprav se je zamisel, da mora poklicno vojaško izobraževanje vključevati tudi nevojaške razsežnosti varnosti, pojavila že pred prvo svetovno vojno, se je razširila šele po drugi svetovni vojni. Posledično se je raven poklicnega vojaškega izobraževanja znatno izboljšala, vendar je kurikulum tako štabnih kot vojnih kolidžev še naprej trpel zaradi napetosti, ki je instituciji poklicnega vojaškega izobraževanja lastna že od ustanovitve prvih vojaških akademij v 18. stoletju – napetosti med usposabljanjem in izobraževanjem, teorijo in prakso, vojaškimi in nevojaškimi zadevami. V šestdesetih letih 20. stoletja so te napetosti dosegle točko preloma, ko so na vojaških kolidžih ugotovili, da je nemogoče zagotoviti »univerzalni« program, ki bi ustrezal potrebam vseh študentov. Kot alternativo so vojaški štabi in vojaški kolidži začeli uvajati obvezni temeljni program, ki so vsebovali tudi različne izbirne

4. Pruski in kasneje nemški generalštabni častniki so imeli dve ključni nalogi. Prvič, generalštabni častnik je poveljnika razbremenil tehničnih podrobnosti štabnega dela. Drugič, kar je pomembnejše, glavna naloga generalštabnega častnika je bila, da poveljniku svetuje o vseh vprašanjih. Tako sta bila generalštabni častnik in poveljnik vzajemno odgovorna za ustreznost teh nasvetov (Millotat, 1992, str. 19). Sprejem na akademijo je bil odvisen od zaslug (Millotat, 1992, str. 30) oziroma od poročil o delu, priporočil nadrejenih ter opravljenega intelektualno zahtevnega izpita. Čeprav je na akademijo prišel le del častnikov, ki so opravljali izpit, so priprave na izpit, ki so lahko trajale do štiri leta, povzročile splošno povečanje sposobnosti prusko-nemškega častniškega zbora.

5. Prvi skupni medagencijski obrambni oziroma vojni kolidž je bil ustanovljen leta 1927 v Londonu, imenoval se je Imperial Defence College (Masland in Radway, 1957, str. 143). Nastal je kot posledica vse večjih potreb visokih britanskih nosilcev oblasti po boljšem usklajevanju in razumevanju med vojaškim in nevojaškim aparatom v zvezi z nacionalno varnostjo. Kurikulum je vključeval predmete o britanski in imperialni obrambi, vplivu političnega razmisleka na vodenje vojne, gospodarskih, socialnih, industrijskih in finančnih virih Velike Britanije ter zunanji politiki (Gray, 1977; Stewart, 2018).

predmete (van Creveld, 1990, str. 83–84). Vendar pa je bila sposobnost teh kurikulumov, da izkoristijo svoj potencial, strukturno omejena. Delno je bilo to posledica nezadovoljivih akademskih kvalifikacij vojaških inštruktorjev in pomanjkanja usposobljenih civilnih profesorjev. Prvi so imeli običajno podobne nazive kot njihovi študenti, za njihovo zaposlitev kot predavateljev pa ni bilo jasnih meril. Poleg tega zaradi velike fluktuacije niso imeli časa, da bi razvili pedagoške kompetence. Predstavniki civilnih fakultet so bili po drugi strani večinoma mladi doktorji znanosti, ki jim pogosto ni uspelo najti akademske zaposlitve drugje, njihov nadaljnji strokovni razvoj pa je bil omejen zaradi velike pedagoške obremenitve. Nobena od teh skupin ni imela nadzora nad zasnovo predmetov, ki so jih poučevali (van Creveld, 1990, str. 81–82). Tako se razvoj poklicnega vojaškega izobraževanja niti v ZDA niti v večini drugih zahodnoevropskih držav ni neposredno pokazal v znatnem izboljšanju kakovosti. To se je začelo spreminjati s pojavom naprednih institucij za vojskovanje (ang. *advanced warfighting institutions*).

Četrto obdobje se je pričelo v sedemdesetih letih 20. stoletja s t. i. »operativno renesanso«, kjer je bil poudarek na razvoju naprednih institucij za vojskovanje. Institucije so bile osredotočene na operativno raven vojne in v izobraževanje častnikov na področju razvoja in uporabe vojaških sil oziroma operatike. Nastanek tako imenovanih naprednih institucij za bojevanje je bil posledica radikalnih preobrazb v začetku osemdesetih let – popolne prenovе tehnologije, doktrine, organizacije in etosa ameriškega vojaškega pristopa k pripravi, načrtovanju in izvajanju operacij (Bronfeld, 2008; Terriff, 2006). Institucije so se veliko bolj posvečale naprednemu študiju vojnim veščinam in vojaški znanosti (Winton, 2005, str. 7). Kot odgovor na vse večje zahteve po strokovnem znanju in spretnostih poveljnikov in štabnih častnikov na operativni ravni so vojaške izobraževalne institucije uvedle dve obliki nadaljevalnega izobraževanja visokih častnikov – poveljniškoštabno in generalštabno izobraževanje, ki sta veljali tudi kot vrh zaključnega vojaškega izobraževanja.

Peto obdobje zajema čas po koncu hladne vojne in obravnava poklicno vojaško izobraževanje kot sistem. Kot odgovor na različne pritiske so generalštabi začeli preoblikovati do tedaj neodvisne organizacije poklicnega vojaškega izobraževanja v en sam, pogosto skupen in skladen sistem (Libel, 2021, str. 128). Te spremembe so bile obravnavane kot sredstvo za izboljšanje operativne učinkovitosti in uskladitev civilno-vojaških odnosov. S to konsolidacijo so se institucije poklicnega vojaškega izobraževanja, ki so bile prej večinoma neodvisne od posameznih služb, preoblikovale v združen/skupen sistem poklicnega vojaškega izobraževanja pod enim centraliziranim poveljstvom. Namen teh sprememb je bil prilagoditi institucije poklicnega vojaškega izobraževanja realnosti sodobnega poveljniškega in štabnega dela, tj. delovanja v skupnem, medagencijskem in večnacionalnem okolju. Zato imajo sodobne zahodne institucije poklicnega vojaškega izobraževanja vse bolj skupni zna-

čaj. Poleg tega je v institucijah poklicnega vojaškega izobraževanja opaziti vse večje sodelovanje predstavnikov civilnih fakultete ter študentov, ki s svojo prisotnostjo zmanjšujejo njihovo prvotno vojaško in nacionalno identiteto (Libel, 2021, str. 128). Realnost konsolidiranega in usklajenega storitvenega sistema pomeni, da ti procesi potekajo na vseh ravneh in se večinoma izvajajo na način od zgoraj navzdol. Te spremembe institucij poklicnega vojaškega izobraževanja pa niso samo vplivale na njihovo preoblikovanje, temveč tudi na značaj zahodnega častništva (ang. *officership*).

V takšnih okoliščinah konsolidirani sistemi poklicnega vojaškega izobraževanja vse pogosteje pridobivajo akademsko akreditacijo, kjer se poleg vojaških akademskih predavateljev zaposlujejo tudi civilni (Barrett, 2009; Constantineau in Last, 2015; Callado-Muñoz in Utrero-González, 2019). Čeprav se zdi, da je akademizacija organizacij poklicnega vojaškega izobraževanja postala trend v zahodnem svetu, obstajajo velike nacionalne razlike kot se razlikuje tudi vpliv akademizacije na vojaške kurikule in vključevanje v civilne visokošolske sisteme (Libel 2021, str. 128).⁶ Poleg tega je akademizacija organizacij poklicnega vojaškega izobraževanja do določene mere spremenila vsebino (vse več je zaslediti varnostnih na račun vojaških vsebin), pedagoško ter prakse in norme vojaških kurikulov.

Civilno-vojaško sodelovanje v poklicnem vojaškem izobraževanju

Kakšno vlogo, če sploh, bi morala imeti civilna sfera pri oblikovanju poklicnega vojaškega izobraževanja? V prispevku zagovarjamo stališče, da sta civilno posredovanje in civilno-vojaško partnerstvo ključnega pomena za razvoj učinkovitega poklicnega vojaškega izobraževanja. Vključitev civilne sfere v vojaško izobraževanje pa je možna le, če ta pozna namen in sistem vojaškega izobraževanja, kar se lahko pridobi le s sodelovanjem z vojsko. Takšno sodelovanje bi moralo biti po navedbah Mukherjee (2018, str. 477) motivirano bodisi s povečanjem vojaške učinkovitosti bodisi z vzpostavitvijo boljše skladnosti med vojaškimi sredstvi in političnimi cilji, nikakor pa ne bi smeli pri tem stopiti v ospredje ideološki motivi, ki bi lahko škodovali vojaški strokovnosti. Učinkovito poklicno vojaško izobraževanje se namreč nanaša na sistem, ki je usmerjen v izobraževanje in ne zgolj v usposabljanje ter intelektualno pripravlja vojaške častnike na spopadanje s prihodnjo negotovostjo. V tem pogledu so se Janowitzove (2017, str. 428–429) zamisli širšega pristopa k

6. Za evropske države velja, da so v času po hladni vojni svoje sisteme vojaškega izobraževanja prilagajale novim razmeram, ki so povezane predvsem z zmanjševanjem stroškov ter večjimi zahtevami po pridobivanju novega znanja za vojaško osebje. Klasične vojaške akademije so prilagodile bolonjskemu sistemu in zagotovile javno priznano ter primerljivo diplomu (Grašič, 2008, str. 37–38). Kljub temu ugotovitve kažejo, da vojaško izobraževanje ne more v celoti potekati v civilnih ustanovah, saj je povezano s posebnimi zahtevami vojaškega poklica (Greer, 2018; Bernik, 2021, str. 32).

vojaškemu izobraževanju izkazale za bolj daljnovidne od Huntingtonovega poudarjanja vojaške avtonomije in osredotočenosti na usposabljanje namesto na izobraževanje. Takšno misel o razširitvi vojaškega izobraževanja v večji meri podpirajo tudi novejša znanstvena dela (Warren, 2015), ki izpostavljajo pomen kritičnega mišljenja, strateškega odločanja in razumevanja kompleksnih varnostnih okolij. Paile (2011, str. 32) v smislu distinkcije med usposabljanjem in izobraževanjem⁷ prepozna tri kategorije organiziranosti vojaških izobraževalnih sistemov:

- izobraževalni sistemi, kjer sta usposabljanje in izobraževanje strogo in organsko ločena (primer Slovenije, Nemčije);
- izobraževalni sistemi, v katerih sta usposabljanje in izobraževanje ločena v učnem načrtu; v praksi to pomeni, da se v obdobju izobraževanja častnikov oba vidika znotraj izobraževalnega procesa izmenjujeta (primer Nizozemske, Belgije, Italije);
- izobraževalni sistemi, kjer usposabljanje in izobraževanje potekata vzporedno (primer Estonije, Bolgarije, Finske).

Vloga civilne sfere v vojaškem izobraževanju se lahko kaže na več ravneh. Prvič, civilni akademiki lahko prispevajo k razvoju teoretičnih in analitičnih sposobnosti vojaških častnikov. Paget (2016) na primer ne prepozna nikakršnih ovir za internacionalizacijo institucij poklicnega vojaškega izobraževanja, zlasti v smislu izmenjav predmetov/modulov (na primer v obliki mikrodokazil), pedagoškega osebja in študentov. Univerze in raziskovalni inštituti lahko ponujajo interdisciplinarne perspektive, ki vojaškim častnikom omogočajo boljše razumevanje političnih, ekonomskih in družbenih vidikov sodobnih konfliktov. Drugič, sodelovanje z nevladnimi organizacijami, mednarodnimi institucijami in drugimi civilnimi deležniki lahko razširi perspektivo študentov vojaškega izobraževanja ter izboljša njihovo sposobnost razumevanja kompleksnosti sodobnega varnostnega okolja, geopolitike, mednarodnih odnosov ter drugih varnostnih vprašanj. Zelo pomembno je, da vojska ne deluje v izolaciji, temveč se stalno prilagaja širšemu družbenemu in političnemu kontekstu.

Interes vsake oborožene sile je, da ima vzpostavljen vojaški izobraževalni instrument za izobraževanje svojega osebja (če razumemo vojaško službo

7. Da bi vojaške institucije – ki so hkrati izvajalke in končne uporabnice – pridobile ustrezne kadrovske zmogljivosti za izvajanje svojih nalog je osnovno izobraževanje častnikov na splošno strukturirano v okviru dveh stebrov: akademskem izobraževanju in poklicnem usposabljanju. Kjer vojaške institucije same ne organizirajo akademskega izobraževanja to vlogo običajno prevzema drugi steber, ki poleg poklicnega usposabljanja izvaja tudi delegirane teoretične tečaje (več o tem glej npr. Paile, 2011). Zato je ključno obravnavati celoten proces izobraževanja in usposabljanja častnikov in ne zgolj tistega dela kurikula, ki je pod neposrednim nadzorom vojaških institucij.

kot profesijo, je takšna praksa normalna – poklici sami skrbijo za izobraževanje in imenovanje svojih pripadnikov), pri tem pa nekateri posredni dejavniki otežujejo sodobno poklicno vojaško izobraževanje. Konkretno gre za zahteve po uradni akreditaciji vojaških programov (pri čemer je veliko težav tudi zaradi neakademske vsebine učnih načrtov in neakademske referenc nosilcev vojaškega izobraževanja), vključevanje velike količine znanja v izobraževalne programe, ki ni zgolj vojaško (na primer sodobne zahteve okolij, v katerih delajo vojaki). Mešanje civilnih in vojaških zahtev, ko gre za sodobno profesionalno vojaško izobraževanje, nas vodi k razmišljanju o njem v okviru konvergentne in divergentne paradigme⁸ (Garb, 2017, str. 33). Sistemi izobraževanja častnikov se v državah spreminjajo, trend, kot ga vidijo nekateri avtorji (Svete idr., 2011, str. 130), pa kaže na to, da postajajo vedno bolj podobni običajnemu univerzitetnemu izobraževanju oziroma postajajo bolj konvergentni. Vsebinsko se kaže predvsem potreba po širitvi politološkega znanja. Sodobni častniki morajo namreč poleg temeljnih vojaških znanj poznati tudi svetovne politične, ekonomske, okoljske in socialne dejavnike

Kljub številnim prednostim civilno-vojaškega sodelovanja se pri njegovi implementaciji pojavljajo različni izzivi. Eden izmed osrednjih problemov je kulturna razlika med vojaškim in civilnim akademskim okoljem. Medtem ko so vojaške institucije tradicionalno usmerjene v hierarhično strukturo, disciplino in operativno učinkovitost, civilna akademska sfera spodbuja kritično mišljenje, akademsko razpravo in pluralizem idej. Ta konceptualna razhajanja lahko povzročijo napetosti pri oblikovanju kurikulumov ter izbiri pedagoških metod, saj se cilji in pristopi obeh sfer pogosto ne ujemajo. Poleg tega se v vojaških izobraževalnih institucijah pogosto pojavlja institucionalna odpor nost do vključevanja civilnih akademikov, ki jih del vojaškega kadra zaznava kot zunanje akterje brez neposrednih izkušenj z vojaškim delovanjem (Libel, 2021). Ta percepcija lahko vodi v ohranjanje ekskluzivne kontrole nad izobraževalnim procesom, saj nekatere vojaške institucije v prizadevanju za zaščito svoje avtonomije in operativne pripravljenosti omejujejo vpliv civilne akademske skupnosti (Mukherjee, 2018). Takšna dinamika lahko zavira razvoj in-

8. Po tem sociološkem modelu veljajo za konvergentne tisti sistemi izobraževanja častnikov, ki so sorodni razvitim profesionalnim študijem (univerzitetni študiji), divergentni pa tisti, ki se od univerzitetnih študijev bistveno razlikujejo. Pri razlikovanju je treba upoštevati postopke selekcije, učitelje, programe izobraževanja, vključenost ali ločenost vojaškega usposabljanja, civilno vrednost diplome in vrsto socializacije. Najbolj tradicionalni vojaški sistemi (divergentni) za selekcijo uporabljajo tekmovalne postopke, ki jih sestavljajo razni predpogoji, psihofizične ocene in izpiti. Učiteljsko osebje na vojaških akademijah je pretežno sestavljeno iz častnikov, na institucijah, ki so bolj podobne univerzitetnemu izobraževanju, pa učiteljsko osebje tvorijo pretežno civilni profesorji. V predmetniku divergentnih izobraževalnih institucij so pretežno vojaški predmeti, v predmetniku konvergentnih institucij pa pretežno civilni. Če ima diploma vrednost le znotraj vojaškega sistema, potem govorimo o divergentni izobraževalni instituciji, če pa je splošno veljavna, pa je to znak konvergentnosti (Garb in Tominc, 2018, str. 275).

terdisciplinarnega znanja ter omejuje prilagodljivost vojaškega izobraževanja sodobnim varnostnim in družbenim izzivom.

Da bi bilo civilno-vojaško sodelovanje pri vojaškem izobraževanju učinkovito, je potrebno vzpostaviti več mehanizmov za povezovanje obeh sfer. Ključna priporočila, ki jih izpostavljajo avtorji Wakelam (2016), Mukherjee (2018) in Libel (2021), vključujejo:

- *Vzpostavitev mešanih akademskih programov*: programi, ki združujejo vojaške in civilne predavatelje, lahko ustvarijo most med obema sferama ter spodbujajo izmenjavo znanja in pedagoških metod.
- *Spodbujanje izmenjav med vojaškimi in civilnimi institucijami*: vojaški častniki bi lahko opravljali podiplomske študije na civilnih univerzah, medtem ko bi civilni akademiki sodelovali v raziskovalnih projektih na vojaških izobraževalnih institucijah.
- *Razvoj skupnih raziskovalnih centrov*: ustanovitev interdisciplinarnih institutov, ki se osredotočajo na sodobne varnostne izzive (npr. kibernet-ska varnost, hibridno vojskovanje), bi omogočila povezovanje civilnih in vojaških strokovnjakov pri iskanju inovativnih rešitev.
- *Uvajanje fleksibilnih učnih metod*: namesto tradicionalnih predavanj bi bilo smiselno v večji meri uporabljati simulacije, študije primerov in interdisciplinarne pristope, ki združujejo operativne in akademske perspektive.

Civilno-vojaško sodelovanje v vojaškem izobraževanju predstavlja ključni dejavnik pri razvoju sodobnih oboroženih sil, ki morajo delovati v vse bolj kompleksnem varnostnem okolju. Integracija civilnih strokovnjakov v vojaško izobraževanje ne prispeva le k širšemu razumevanju vojaških in političnih procesov, temveč tudi k izboljšanju strateškega razmišljanja ter operativne prilagodljivosti vojaških častnikov. Kljub izzivom, ki jih prinaša tovrstno sodelovanje, lahko premišljeno oblikovane reforme zagotovijo sinergijo med civilno in vojaško sfero ter prispevajo k bolj relevantnemu in učinkovitemu poklicnemu vojaškemu izobraževanju.

Oblikovanje učinkovitega sistema poklicnega vojaškega izobraževanja

Kako lahko razlikujemo med učinkovitim in šibkim programom poklicnega vojaškega izobraževanja? Najprej se je treba opredeliti do sodelovanja civilnih fakultet oziroma do vključevanja civilnih profesorjev v poklicno vojaško izobraževanje. To je ena izmed neizogibnih poti, da bi lahko vojaški častniki dobili celovito izobrazbo, se odmaknili od prevladujočega vojaško-organizacijskega narativa ter privzgojili navade kritičnega mišljenja in intelektualne radovednosti (Mukherjee, 2018, str. 479). Kjer v vojaškem izobraževanju do takšnega sodelovanja ne pride, nosilno vlogo pri izvajanju izobraževalnih programov običajno prevzamejo visoki častniki na podlagi rotacije.

Čeprav so vojaški častniki pomembni za poučevanje predmetov, povezanih z vojaškimi vsebinami, so le redko sposobni poučevati nevojaške predmete. Zaradi tega se lahko kurikuli namesto k izobraževanju in spodbujanju večšin kritičnega mišljenja preusmerijo k usposabljanju.

Drugi ključni vidik učinkovitega poklicnega vojaškega izobraževanja je sistematičen razvoj kurikula. Da bi zagotovili intelektualno pripravljenost vojaških častnikov na sodobne varnostne izzive, bi moralo poklicno vojaško izobraževanje temeljiti na predmetih, ki krepijo sposobnost kritičnega mišljenja (Barno idr., 2013; Wilton Park Report, 2013). Po navedbah Rappa (2015) je to mogoče doseči s širjenjem obzorij vojaka ter zagotavljanjem celovitega razumevanja širših političnih, družbenih, organizacijskih in ekonomskih kontekstov. V skladu s tem bi moral kurikulum poleg vojaško-specifičnih vsebin vključevati tudi tematike, kot so državotvornost, diplomacija, mednarodni odnosi, notranje in mednarodno pravo ter organizacijska teorija. Takšen pristop poudarja pomen akademske izobrazbe v nasprotju s pretežno operativnim usposabljanjem, kar potrjuje tudi Wakelam (2016, str. 60). Poleg tega avtorji, kot sta Evans (1997) in Carter (2010), opozarjajo na pomen študija vojaške zgodovine, ki ni zgolj retrospektivna analiza preteklih konfliktov, temveč vir uporabnega znanja za sodobne strateške izzive. Vojaška zgodovina bi morala biti usmerjena v uporabno znanje oziroma v praktično apliciranje izkušenj iz preteklosti, kar omogoča boljše razumevanje razvoja vojaške doktrine, strateškega odločanja in prilagajanja novim oblikam oboroženih spopadov.

Takšen razvoj kurikula je skladen s postmodernističnim razumevanjem vojaškega poklica, v katerem tradicionalne vojaške veščine in operativne sposobnosti postopoma dopolnjujejo interdisciplinarna znanja, potrebna za delovanje v vse bolj kompleksnem varnostnem okolju. Moskos idr. (2000) poudarjajo, da se postmoderna vojska vse bolj prepleta s civilno sfero, kar zahteva, da častniki razumejo širše družbene, politične in etične dimenzije svojega delovanja. Posledično poklicno vojaško izobraževanje ne more več temeljiti zgolj na klasičnih modelih vojaške usposobljenosti, temveč mora vključevati tudi področja, kot so mednarodni odnosi, krizno upravljanje, človekove pravice in civilno-vojaško sodelovanje. Le celovito oblikovan kurikulum bo vojaškim častnikom omogočil učinkovito delovanje v hibridnih konfliktih in kriznih situacijah, kjer se meje med vojno in mirom vse bolj brišejo.

Preglednica 5.1 povzema zelene značilnosti učinkovitega poklicnega vojaškega izobraževanja. Iz nje zelo jasno izhaja, da mora biti pri krepitvi profesionalizma vojaško izobraževanje utemeljeno na operativni realnosti in akademski svobodi. To pa pomeni, da bi morali vojaški praktiki sodelovati s civilnimi akademiki pri izboljšanju učnih načrtov ter tako z razvojem partnerstva zagotoviti učinkovito poklicno vojaško izobraževanje. Poklicno vojaško izobraževanje je treba razvijati komplementarno iz obeh, torej vojaških in civilnih vidikov.

Najbolj optimalen model poklicnega vojaškega izobraževanja temelji na

Preglednica 5.1 Značilnosti učinkovitega poklicnega vojaškega izobraževanja

Značilnosti	Učinkovito poklicno vojaško izobraževanje	Šibko poklicno vojaško izobraževanje
Fakulteta	Civilni profesorji so osrednji člani inštitutov poklicnega vojaškega izobraževanja	Odsotnost civilno-vojaškega partnerstva
Razvoj in usmeritev kurikula	Poleg vojaških je izobraževanje usmerjeno tudi v širše predmete, povezane z državotvornostjo, diplomacijo in uporabo sile, vključno z mednarodnimi odnosi, organizacijsko teorijo, ustavnim pravom, vojaško zgodovino in varnostnimi študijami	Vojaško izobraževanje je pretežno usmerjeno v usposabljanje in delovanje

Opombe Prirejeno po Mukherjee (2018, str. 480).

civilno-vojaškem partnerstvu, v katerem civilni strokovnjaki – tako oblikovalci politik kot akademiki – sodelujejo z vojaškim vodstvom pri izboljšanju kurikulov in razvoju izobraževalnih strategij. Kljub logični utemeljenosti tega pristopa ostaja vloga civilnih strokovnjakov v procesu oblikovanja in usmerjanja vojaškega izobraževanja v veliki meri nedorečena in slabo raziskana. V večini demokratičnih držav imajo civilni akademiki le omejen vpliv na vsebino kurikulov ali na izvajanje poučevanja. Mukherjee (2018, str. 480) ugotavlja, da v številnih državah še vedno prevladuje prepričanje, da je poklicno vojaško izobraževanje izključno v domeni vojske, brez potrebe po vključevanju civilne perspektive. Takšno stališče je skladno s Huntingtonovim modelom objektivnega civilnega nadzora, ki temelji na priznavanju avtonomije vojaškega profesionalizma in strogi ločitvi med civilno in vojaško sfero (Huntington, 1957, str. 83). Čeprav je ta model dolgo časa predstavljal prevladujoč okvir za razumevanje civilno-vojaških odnosov, se v sodobnem akademskem diskurzu sooča s številnimi kritikami (Kohn, 1997; Rapp, 2015; Schadlow in Lacquement, 2009). Kritiki opozarjajo, da preveč togo ločevanje med civilnim in vojaškim segmentom omejuje razvoj vojaške izobraževalne doktrine in zavira prilagodljivost vojske na kompleksne varnostne izzive. V idealnem primeru bi moral sodoben model poklicnega vojaškega izobraževanja temeljiti na skupnem, inkluzivnem pristopu, ki bi omogočal stalni dialog med civilnimi strokovnjaki in vojaškim vodstvom. Takšno partnerstvo bi lahko prispevalo ne le k akademski odličnosti in širši intelektualni usposobljenosti vojaških častnikov, temveč bi tudi pozitivno vplivalo na razvoj bolj uravnoteženih in zdravih civilno-vojaških odnosov. Integracija civilnih akademikov v vojaško izobraževanje bi tako okrepila profesionalizem vojske ter izboljšala njeno sposobnost odzivanja na sodobne varnostne izzive, ki pogosto presegajo zgolj vojaško domeno.

Sklep

V sodobnem varnostnem okolju, ki postaja vse bolj kompleksno in nepredvidljivo, se je pokazala potreba po nadgradnji tradicionalnih modelov izo-

braževanja z interdisciplinarnimi pristopi, tehnološkimi inovacijami in strateškim razmišljanjem. Razvoj poklicnega vojaškega izobraževanja kot institucije omogoča njegovo analizo skozi prizmo institucionalnih teoretskih pristopov, pri čemer je potrebno upoštevati tudi širši družbeni, politični in tehnološki kontekst.

Ena ključnih ugotovitev v sodobnih pristopih k razvoju poklicnega vojaškega izobraževanja je potreba po njegovi celostni zasnovi, ki vključuje tako vojaške kot civilne strokovnjake. Civilno-vojaško sodelovanje pri tem ni zgolj dopolnilo, temveč nujnost za širitev akademskega spektra, spodbujanje kritičnega mišljenja ter prilagajanje sodobnim varnostnim izzivom. To pomeni tudi preseganje tradicionalnega razumevanja poklicnega vojaškega izobraževanja kot zgolj operativnega usposabljanja in njegovo preoblikovanje v vseživljenjski, reflektivni izobraževalni proces. Razvojni vidiki vojaškega izobraževanja v postmodernistični perspektivi odpirajo pomembna epistemološka vprašanja glede institucionalne vloge izobraževanja in njegove povezanosti z vojaškim poklicem, predvsem s častništvom kot osrednjim nosilcem vojaškega profesionalizma. V tem okviru postaja jasno, da sodobno varnostno okolje narekuje vse bolj razvejano in poglobljeno civilno-vojaško sodelovanje tako v izobraževanju kot v raziskovanju. To sodelovanje je ključno za razvoj učinkovitega poklicnega vojaškega izobraževanja, ki spodbuja kritično mišljenje, strateško odločanje in celostno razumevanje kompleksnih varnostnih dinamik. Tesnejše povezovanje vojaških in civilnih izobraževalnih institucij ter interdisciplinarno sodelovanje med vojaškimi in civilnimi predavatelji ter raziskovalci omogočata celovit razvoj poklicnega vojaškega izobraževanja. Takšno sodelovanje ne prispeva le k izobraževalnim metodam, temveč tudi k ustvarjanju sinergij v znanstvenem raziskovanju vse bolj kompleksnih varnostnih pojavov.

Za nadaljnje raziskave bi bilo smiselno proučiti vpliv civilno-vojaškega sodelovanja, predvsem kako prisotnost civilnih akademikov vpliva na razvoj poklicnega vojaškega izobraževanja in profesionalizacijo vojske. Prav tako bi bilo koristno analizirati evolucijo kurikulumov poklicnega vojaškega izobraževanja s primerjalno analizo različnih držav, da bi osvetlili najboljše prakse in priložnosti za izboljšave. Vse bolj pomembno področje raziskav predstavljajo tudi digitalizacija in tehnološke inovacije, pri čemer bi bilo treba preučiti vpliv novih tehnologij, kot so umetna inteligenca, simulacije in kibernetska varnost, na metodologijo poklicnega vojaškega izobraževanja. Nadalje je ključno razumeti vpliv poklicnega vojaškega izobraževanja na civilno-vojaške odnose ter kako izobraževalni sistemi oblikujejo odnose med vojsko in civilno družbo. Končno bi bilo smiselno analizirati tudi učinkovitost poklicnega vojaškega izobraževanja v sodobnih konfliktih, zlasti v kontekstu pripravljenosti častnikov na sodobne vojne in kompleksne krize. Z nadaljnjimi raziskavami lahko izboljšamo razumevanje in implementacijo poklicnega vojaškega izo-

braževanja ter zagotovimo, da ostaja prilagojeno dinamičnim zahtevam sodobnega varnostnega okolja.

Navedena literatura

- Barnett, C. (1967). The education of military elites. *Journal of Contemporary History*, 2(3), 15–35.
- Barno, D., Bensahal, N., Kidder, K. in Sayler, K. (2013). *Building better generals*. Center for a New American Security.
- Barrett, J. (2009). Modern development in defense education. *Connections*, 8(2), 1–5.
- Bernik, V. (2021). Perspektive in izzivi slovenskega vojaškega šolstva. *Sodobni vojaški izzivi*, 23(1), 29–42.
- Bond, B. (1972). *The Victorian Army and the Staff College 1854–1914*. Eyre Methuen.
- Bronfeld, S. (2008). Did TRADOC outmanoeuvre the manoeuvrists? A comment. *War & Society*, 27(2), 111–125.
- Caforio, G. (2018). Military officer education. V G. Caforio in M. Nuciari (ur.), *Handbook of the sociology of the military* (str. 255–278). Springer.
- Callado-Muñoz, F., in Utrero-González, N. (2019). Integration in the European higher education area: The case of military education. *Defence Studies*, 19(4), 373–391.
- Carter, B. (2010). No 'holidays from history:' Adult learning, professional military education, and teaching history. V D. Higbee (ur.), *Military culture and education* (str. 167–182). Ashgate.
- Chenoweth, H. A., in Nihart, B. (2005). *Semper FI: The definitive illustrated history of the U.S. Marines*. Sterling.
- Constantineau, P., in Last, D. (2015). Long-term evolution of professional military university education. *International Journal of Education and Social Science*, 2(9), 73–80.
- Converse, E. V. (ur.). (1998). *Forging the sword: Selecting, educating, and training cadets and junior officers in the modern world*. Imprint Publications.
- Crosbie, T., Lucas, E. R., in Withander, N. E. (2019). Educating military elites: Professional military education in NATO countries. V S. Paananen in A. T. Pulkka (ur.), *Processes and practices in military training and education* (str. 41–60). National Defence University.
- Davis, M. S. (1980). *Development and characteristics of national defence colleges – as a world phenomenon* [neobjavljena doktorska disertacija]. Queen's University.
- Ebbinghaus, B. (2005). *Can path dependence explain institutional change? Two approaches applied to welfare state reform* (Discussion Paper 05/2). Max-Planck Institute for the Study of Societies.
- Emilyo.eu. (2014). *Officer education systems and military academies in the European Union: European initiative for the exchange of military young officers*. European College of Defence Security. <http://www.emilyo.eu/node/48>

- Evans, M. (1997). *The role of military history in the education of future officers*. Department of the Army.
- Garb, M. (2017). Divergent or convergent trends in professional military education in Slovenia? *Journal of Defence Resources Management*, 8(2), 31–41.
- Garb, M., in Tominc, B. 2018. Vojaška profesija, profesionalizacija in profesionalizem v Slovenski vojski. *Varstvoslovje*, 20(3), 267–285.
- Gleiman, A., in Zacharakis, J. (2016). Continuing professional education in the military. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 151, 86–88.
- Grašič, M. (2008). Osnovno šolanje častnikov. *Bilten Slovenske vojske*, 10(1), 25–40.
- Gray, T. I. G. (1977). *The Imperial Defence College and the Royal College of Defence Studies, 1927–1977*. Her Majesty's Stationary Office.
- Greer, J. (2018). Thoughts on military education, training and leader development in 2050. *Small Wars Journal*. <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/thoughts-militaryeducation-training-and-leader-development-2050>
- Howard, M. (2009). *War in European history*. Oxford University Press.
- Huntington, S. P. (1957). *The soldier and the state: The theory and politics of civil-military relations*. Harvard University Press.
- Jalili, D. (2019). Introduction: The need for non-Western perspectives in the field of military pedagogy. V D. Jalili in H. Annen (ur.), *Professional military education: A cross-national survey* (str. 9–19). Peter Lang.
- Janowitz, M. (2017). *The professional soldier: A social and political portrait*. The Free Press.
- Johnson-Freese, J. (2013). *Educating America's military*. Routledge.
- Kohn, R. (1997). How democracies control the military. *Journal of Democracy*, 8(4), 140–153.
- Libel, T. (2021). Professional military education as an institution: A short (historical) institutionalist survey. *Scandinavian Journal of Military Studies*, 4(1), 121–131.
- Masland, J. W., in Radway, L. I. (1957). *Soldiers and scholars: Military education and national policy*. Princeton University Press.
- Millotat, C. O. E. (1992). *Understanding the Prussian-German general staff system*. U.S. Army War College.
- Moskos, C. C., Williams, A. J., in Segal, R. D. (2000). *The postmodern military: Armed forces after the Cold War*. Oxford University Press.
- Mukherjee, A. (2018). Educating the professional military: Civil-military relations and professional military education in India. *Armed Forces & Society*, 44(3), 476–497.
- Muth, J. (2011). *Command culture: Officer education in the US army and the German armed forces, 1901–1940, and the consequences for World War II*. University of North Texas Press.
- Paget, S. (2016). Interoperability of the mind: Professional military education and the development of interoperability. *Rusi Journal*, 161(4), 42–50.
- Paile, S. (2010). *The european military higher education stocktaking report*. European Council.

- Paile, S. (ur.). (2011). *Europe for the future officers, officers for the future Europe: Compendium of the European military officers basic education*. Polish Ministry of National Defence.
- Preston, A. R. (1988). Perspectives in the history of military education and professionalism. V H. Borowski (ur.), *The Harmon memorial lectures in military history, 1959–1987: A collection of the first thirty Harmon lectures given at the United States Air Force Academy* (str. 269–301). Office of Air Force History.
- Rapp, W. (2015). Civil-military relations: The role of military leaders in strategy making. *Parameters*, 45(3), 13–26.
- Rones, N. (2015). *The struggle over military identity: A multi-sited ethnography on gender, fitness and 'the right attitudes' in the military profession/field*. Norwegian School of Sports Science.
- Schadlow, N., in Lacquement, R. (2009). Winning wars, not just battles: Expanding the military profession to incorporate stability operations. V S. C. Nielsen in D. M. Snider (ur.), *American civil-military relations* (str. 112–132). Johns Hopkins University Press.
- Schaub Jr., G., Breitenbauch, H. Ø., in Pradhan-Blach, F. (2013). *Invading Bologna: Prospects for Nordic cooperation on professional military education*. University of Copenhagen.
- Shamir, E. (2011). *Transforming command: The pursuit of mission command in the US, British, and Israeli armies*. Stanford University Press.
- Shivane, A. B. (2023). *Professional military education: Making of the 21st century warrior*. New KW Publishers.
- Sookermany, A. (2017). Military education reconsidered: A postmodern update. *Journal of Philosophy of Education*, 51(1), 310–330.
- Stewart, A. (2018). 'Necessarily of an experimental character:' The interwar period and the Imperial Defence College. V D. E. Delaney, R. C. Engen in M. Fitzpatrick (ur.), *Military education and the British Empire, 1815–1949* (str. 192–211). UBC Press.
- Svete, U., Garb, M, Prebilič, V., in Juvan, J. (2011). Sodobni pristopi k šolanju častnikov: primer vojaškega obramboslovnega modula. *Sodobni vojaški izzivi*, 13(2), 123–149.
- Terriff, T. (2006). 'Innovate or die:' Organizational culture and the origins of maneuver warfare in the United States Marine Corps. *Journal of Strategic Studies*, 29(3), 475–503.
- U.S. Chairman of the Joint Chiefs of Staff. (2009). *Officer professional military education policy (OPMEP)*.
- van Creveld, M. L. (1990). *The training of officers: From military professionalism to irrelevance*. The Free Press.
- Vuk, P. (2023). Vojaška znanost in izobraževalne institucije. *Sodobni vojaški izzivi*, 25(2), 9–25.
- Wakelam, R. (2016). Education and the general: Educating military executives. *The New Strategist Journal*, 1(1), 60–85.

- Warren, J. (2015). The centurion mindset and the Army's strategic leader paradigm. *Parameters*, 45(3), 27–38.
- Wilton Park. (2013). *Connected forces, educated minds: Transformation and Professional Military Education (WP 1225)*.
- Winton, H. R. (2005). The creation and sustainment of advanced warfighting institutions. V R. Parkin (ur.), *Warfighting and ethics: Selected papers from the 2003 and 2004 Rowell seminars* (str. 7–51). Land Warfare Studies Centre.

Vloga vojaške znanosti in vojaških ved v sodobnem vojaškem izobraževanju in raziskovanju

Pavel Vuk

Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Poveljstvo
za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje
Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
pavel.vuk@mors.si

© 2025 Pavel Vuk

<https://doi.org/10.53615/978-961-6813-56-3/107-124>

Uvod

Pojem vojaška znanost se uporablja že od sredine 19. stoletja; v slovar Merriam-Webster je na primer uvrščen od leta 1830, razlaga pa ga kot načela vojaškega konflikta. Povsem verjetno je, da je bil pojem poleg angleškega zapisan tudi v drugih tujih jezikih, ki lahko imajo še starejšo zgodovino in tudi širšo opredelitev. Veliko pa je tudi slovarjev, ki še danes ne vsebujejo opredelitve pojma vojaška znanost. V Sloveniji je pojem vojaška znanost opredeljen le v vojaškem terminološkem slovarju. Poleg slovarjev obstaja tudi literatura, ki v vsebinskem smislu bolj poglobljeno razlaga koncept vojaške znanosti kot znanost. Iz zadnjega obdobja sta najbolj odmevna *Encyclopedia of Military Science* (Piehler in Houston, 2013) in *Handbook of Military Sciences* (2020). V Sloveniji se o konceptu vojaške znanosti skromno strokovno in znanstveno razpravlja in kot tak še vedno predstavlja določeno raziskovalno praznino. Še največ sta z razmišljanji o vojaški znanosti v svojih delih prispevala Žabkar (2003; 2004; 2005) in Vuk (2023b). Čeprav ti primeri zapisov vojaške znanosti kažejo na raznoliko empirično sled, pa kljub temu jasno govorijo o njenem obstoju.

Koncept vojaške znanosti v najširšem smislu pomeni interakcijo sistema oziroma področij vojaških ved, civilnih in vojaških izobraževalnih institucij ter njihovih raziskovalcev. Ker je konceptualizacija vojaške znanosti precej kompleksna in temelji na načelih interdisciplinarnosti, veliko avtorjev, med njimi tudi Sookermany (2020, str. 59), pojem vojaške znanosti v ožjem smislu razumejo kot znanstveni proces, s katerim pridobivamo utemeljeno in/ali kvalificirano znanje o vojski kot fenomenu, na primer z eksperimenti, kvalifikaci-

jami ali argumentacijo. Vojaško znanost lahko torej razumemo kot eklektični sklop interdisciplinarnih pristopov in prizadevanj, ki se analitično spoprijemajo z najrazličnejšimi vprašanji, predmeti ali temami, povezanimi z vojsko kot fenomenom, prakso ali idejo.

Vojaška znanost¹ je glede na navedeno večdimenzionalna, interdisciplinarna znanstvena veja, ki v vsaki državi, če jo seveda želi celostno razvijati, zahteva ustrezno umestitev v programe civilnih in vojaških izobraževalnih institucij, v katerih raziskujejo sodobnosti prilagojena različna področja vojaških ved. Vojaške vede kot pojem ter njihova vloga v akademskem prostoru in družbi predstavljata v slovenski literaturi, pa tudi v njenem razvoju skozi teorijo in prakso še vedno precejšnjo praznino oziroma, bolje rečeno, nedorečenost v razmerjih med izobraževalnimi institucijami. Poglavje je metodološko izvedeno na podlagi kvalitativnega pregleda, analize in interpretacije sekundarnih virov, proces logičnega razmišljanja pa temelji na deduktivnem sklepanju. V njem razpravljamo o vlogi vojaške znanosti v vojaškem izobraževanju, o odnosu med vojaškimi vedami, vojaškim izobraževanjem in vojaškim raziskovanjem. Posebno pozornost pa namenjamo tudi funkcijam vojaškega raziskovanja v vojaškem izobraževanju, ki imajo posebno mesto tako v razvoju novih znanj in metodologij kot tudi v razvoju vojaških organizacij.

Vloga vojaške znanosti v vojaškem izobraževanju

Vojaško znanost lahko razumemo kot znanstveni proces, s katerim pridobivamo utemeljeno in/ali kvalificirano znanje o vojski kot pojavu, na primer s poskusi, kvalifikacijami ali argumentacijo (Sookermany, 2020, str. 59). Kljub tej splošni in razvlečeni opredelitvi pa Sookermany opozarja na upoštevanje odnosa vojaške znanosti do drugih znanosti. V tem primeru jo lahko obravnavamo tudi kot samostojno (singularno) ali interdisciplinarno (pluralno) znanost. V singularnem smislu lahko razumemo vojaško znanost kot ločeno in samostojno znanstveno disciplino z opredeljeno raziskovalno paradigmo, ki vključuje niz raziskovalnih področij, razmejenih za reševanje višjega skupnega cilja. V pluralnem smislu pa lahko razumemo vojaško znanost kot nekažšen krovni izraz za vse interdisciplinarne analitične pristope in prizadevanja za opisovanje, razumevanje in razlago vojske in tistega, kar je z njo kot po-

1. Znanost deluje na treh ravneh: raziskovalni, pedagoški in organizacijski. Znanstveno delo pa je lahko individualno ali kolektivno, torej skupinsko, ki poteka v okviru izobraževalnega in raziskovalnega sistema – univerz, inštitutov, akademij, društev ter različnih oblik disciplinarnega in interdisciplinarnega povezovanja. Če je namen znanosti metodično oziroma z metodiko znanstvenega dela priti do novih spoznanj, resnice in do urejene, pregledne sestave spoznav, potem je znanstveno delo odraz jasnega, logičnega in poglobljenega mišljenja. Podobno o znanosti razmišlja tudi Paparone, ko pravi, da je znanost usklajeno znanje, so dejstva, urejena glede na njihovo vrednost (Paparone, 2013, str. xvii). Navsezadnje je najboljši način, kako ceniti znanost, da jo preučujemo, uporabljamo in vsake toliko časa, kot navaja Weiss (2021, str. xvii–xviii), tudi ustvarjamo.

javom povezano. Sookermany (2020, str. 66) ocenjuje, da lahko vojaška znanost, institucionalizirana v visokošolski vojaški izobraževalni ustanovi, prinese znatne koristi družbi zlasti v smislu razvoja vojaškega znanja, obstoja ustanove za vojaško izobraževanje, spodbujanja družbenih razprav o pomenu in uporabi oboroženih sil ter izboljšanja njihovega delovanja. Temeljna naloga vojaškega izobraževanja je razviti kompetentne vojake za delovanje oboroženih sil, sposobnih z uporabo nasilja izvajati politične namene države ali naroda (Weber, 1965).

Sodobna vojaška znanost predstavlja sedimentaren jezik² (kot je izraz doktrina) in procese (kot so operacijske raziskave) (Paparone, 2013, str. 22). Takšna sedimentarna konotacija vojaške znanosti pa je občutljiva za kritiko. Zato je naloga vojaških raziskovalcev, da z morfološkega vidika razkrijejo sedimentarne sisteme znanja in pomagajo razgraditi sedimentarno modernistično epistemologijo (dejanje kritičnega sklepanja) ter ustvarijo nove ali razširjene načine raziskovanja vojaškega področja (bistvo ustvarjalnosti) (glej tudi Vuk, 2023b). Težava, s katero se pri tem razkrivanju sedimentarnosti srečujemo, je, da je vojaška znanost kot akademska disciplina še vedno slabo opredeljena, saj izhaja iz mešanice učnih načrtov (kurikulov), ki vključujejo zgodovino, mednarodne odnose, varnostne in strateške študije, voditeljstvo, vojaške operacije in sistemski inženiring ter druga področja naravoslovnih in družboslovnih znanosti. Ta nejasnost opredelitve vojaške znanosti danes še posebej slabi njen status med akademskimi disciplinami v primerjavi z njeno rabo v 19. stoletju, ko so vojaško znanost pogosto pisali z velikimi črkami in jo postavljali ob bok fiziki, filozofiji in drugim uveljavljenim akademskim disciplinam. K takemu pomanjkljivemu razumevanju vojaške znanosti je po mnenju Voelza deloma prispevala institucionalizacija programov izobraževanja častnikov, ki so pretirano poudarjali formaliziran študij vojaške teorije, deloma pa tudi hitra industrializacija in tehnološki razvoj, ki sta postala osrednja stebra vojaške moči (Voelz, 2014, str. 84). Vojaška znanost si z naravoslovnimi znanostmi sicer deli nekaj osnovnih značilnosti pri uporabi metod opazovanja, deskripcije, merjenja in strukturirane analize, ki podpirajo vzročne sklepe ali pojasnjevalne hipoteze. Vendar se od naravoslovnih znanosti pomembno razlikuje, predvsem po odsotnosti nadzorovanega in ponovljivega eksperimentiranja kot instrumenta za potrjevanje teorije. Podobno ugotavlja tudi Žabkar, da je polje vojaške znanosti enostavno preveč heterogeno, (pre)široko in usmerjeno na najrazličnejša področja, zato ga v takšni obliki ne bi bilo mogoče uporabiti v praksi. Še posebej ne zato, ker so mnoge znanstvene teorije protislovne in v miru njihove verodostojnosti ni mogoče vedno preveriti ali pa bi bilo preverjanje zaradi dragih poskusov predrago (Žabkar,

2. V figurativnem smislu razumemo sedimentaren jezik kot konstruiran jezik, oblikovan na podlagi idej, ki se spremenijo v nazore ali načela in postanejo pravila delovanja institucije.

2010, str. 45) in pogostokrat tudi neetično. Tudi zato se konceptualni metodološki temelji pri raziskovanju vojaških področij bolj povezujejo s področji družboslovja, saj pogosto obravnavajo vprašanja, povezana z mednarodnimi odnosi, zunanjo politiko, diplomacijo, vojaško zgodovino, vojaško teorijo, psihologijo, vodenjem, upravljanjem, kulturnimi in etičnimi študijami ter drugimi. V tem kontekstu proučevanje in raziskovanje vojaške znanosti obsegata različna polja znanstvenih disciplin od zgodovine, filozofije, psihologije, konfliktnih in mirovnih študij do antropologije, političnih ved, sociologije, geografije in prava. To pa še ne pomeni, da upoštevanje znanstvenega razvoja na primer na področjih biologije, epidemiologije ali meteorologije zapostavljamo, saj lahko ponudijo koristna izhodišča za vojaške raziskovalce pri prepoznavanju naravnih omejitev ali priložnosti vojaške stroke. Zavedati se moramo, da v večini primerov intuicija, usposobljenost in izkušnje preprosto niso dovolj, da bi lahko z razumno stopnjo gotovosti napovedovali izide. Potreben je integrativen znanstveni pristop, s katerim se bodo te omejitve identificirale in znanstveno raziskale v okviru vojaške znanosti. Danes zgotovo ne moremo več razmišljati o vojaški znanosti, kot je 11. oktobra 2022 v intervjuju z avtorjem prispevka povedal I. Kotnik, v okvirih predmoderne logike vojaškega ekskluzivizma, ločenega od širše družbene realnosti, ker bi bila vojaška znanost preozko razumljena v smislu sodobnih varnostnih izzivov. Razvoj vojaške znanosti je treba, zlasti po koncu hladne vojne, gledati skozi širše zasnovane teorije kompleksne varnosti, ki se proučujejo v okviru obrambnih kot tudi varnostnih študij. V teh teorijah ima vojaška dimenzija varnosti še vedno osrednji pomen za države in druge mednarodne akterje, kar prepozna tudi kopenhagenska šola varnosti s tem, ko jo obravnava kot eno izmed petih temeljnih dimenzij varnosti (okoljsko, gospodarsko, politično in družbeno).

Tako kot najsplošnejši pojem znanost tudi vojaška znanost nima enotne opredelitve med raziskovalci, strokovnjaki, v slovarjih in enciklopedijah – razumejo in razlagajo jo različno. Kljub tem raznolikim pogledom na njeno opredelitev lahko v smislu iskanja skupnega izhodišča njenega pojmovanja izpostavimo, da gre za študijsko področje, ki ima korenine v humanistiki in se osredotoča, kot to razlagata tudi Piehler in Huston (2013, str. 880), na preučevanje načina uporabe organizirane vojaške (pri)sile v zgodovini in v mednarodni skupnosti s teoretičnim preučevanjem vojaških procesov, institucij, vojne in vojskovanja ter vedenja posameznikov in enot v vojni in miru. Poleg tega obravnava tudi povezanost vojaškega z drugimi instrumenti nacionalne moči (diplomatskimi, informacijskimi, gospodarskimi, kulturnimi), teorijo in uporabo organizirane vojaške (pri)sile kot instrumenta nacionalne moči ter druga vprašanja, povezana z oboroženimi silami. Kot znanost pa lahko vojaška znanost, tako kot na primer politologija, ponudi indice o človeštvu, vendar nikoli popolnega odgovora. To pa pomeni, kot navajata Piehler in Houston (2013, str. 881), da se vojaška znanost dotika tudi vprašanj, ki niso izključno vojaška. Kot

vsaka znanost se tudi vojaška znanost ukvarja z raziskovanjem, pojasnjevanjem in opredeljevanjem objektivnih zakonitosti na področju, ki ga preučuje, ima svojo teorijo, načela in predvsem metodologijo ter je v medsebojnem odnosu z drugimi vedami in znanstvenimi disciplinami.

V poglavju bomo vojaško znanost razumeli kot jo pojmuje Vuk (2023b, str. 15), in sicer kot sistem teorij in metod o načelih in značilnostih bojevanja in vojne kot celote, vojaških procesih ter uporabi oboroženih sil v kriznih situacijah in vojni. Operativna opredelitev vojaške znanosti upošteva Sartorijevo metodo analiziranja konceptov in Goertzovo metodo dodajanja in odzemanja pridevnikov konceptu (več o tem na primer Vuk, 2018, str. 47). V svoji osnovi obsega tri ključne sestavine. Načela in značilnosti bojevanja in vojne kot celote se nanašajo na raziskovanje bistva in vsebine vojaške dejavnosti; oboroženega boja in vojne. Raziskovanje vojaških procesov, na primer vojaškega odločanja, vodenja in načrtovanja, je nujen pogoj za razumevanje vloge in zmožnosti oboroženih sil v nacionalnem in mednarodnem okolju samostojno ali v sodelovanju z zavezniki. Raziskovanje uporabe oboroženih sil v kriznih situacijah in vojni je načrtno ugotavljanje namena oboroženih sil, ki izhajajo iz življenjskih in strateških interesov države in hkrati tudi sposobnosti države oziroma zavezništva pri spoprijemanju z vojaškimi in nevojaškimi grožnjami varnosti v nacionalnem ali mednarodnem prostoru. Takšna opredelitev vojaške znanosti zelo nazorno izkazuje potrebo po sistematičnem, metodološko ustreznem in poglobljenem proučevanju sistema vojaških ved, tako v družboslovnih kot naravoslovnih ter vojaških kot civilnih izobraževalnih institucijah. Pri tem bi bilo treba tiste vojaške vede, ki segajo v druge znanstvene discipline, razvijati komplementarno in integrativno s civilnimi domačimi in sorodnimi tujimi izobraževalnimi institucijami, da bi lahko zagotovili potrebo po celovitem razvoju vojaške znanosti. V širšem smislu na to opozarja tudi Janowitz, saj po njegovem razmišljanju ločen in nepovezljiv vojaški izobraževalni sistem omejuje več kot potrebno socialno integracijo vojske s civilno družbo (Janowitz, 2017, str. 204–205), kar lahko pripelje do različnih od družbene realnosti izoliranih razvojnih poti uporabe organizirane vojaške (pri)sile, ki so v nasprotju z interesi družbe ali celo države.

Podobno kot Janowitz, vendar v precej ožjem smislu, ugotavlja tudi Pie-shel, da je danes bolj kot vprašanje, kaj je vojaška znanost, v ospredju izziv, kako lahko vojaška znanost prispeva k državi, njenim skupnim vrednotam in družbi, ki živi v njej – dolgoročnemu stanju varnosti (Peischel, 2020, str. 17). Odgovor na to vprašanje je vse prej kot enostaven, saj je vojaško znanost težko utemeljiti v smislu njenega *raison d'être* oziroma smisla obstoja. Dokazati bi bilo namreč treba, da vojaška znanost opravlja funkcijo, potrebno za varnost države, ki je ne more izpolniti nobena druga znanstvena disciplina, niti matrični preplet več civilnih univerzitetnih disciplin. Pri tem trčimo v precej močno oviro, saj danes nobena disciplina ni znanost *sui generis*. Večina disci-

plin, od arheologije do zoologije, se je razvila v integrativne znanosti, kar pomeni, da črpajo iz drugih znanstvenih disciplin in jih vključujejo v svojo raziskovalno disciplino. Tudi filozofija uporablja jezikoslovje in psihologijo kot pomožni vedi, tako kot na primer matematika opravlja funkcijo pomožne vede za astronomijo, meteorologijo, fiziko, geografijo, geofiziko, računalništvo itn. Vojaška znanost je torej lahko le integrativna znanost, vendar ob jasni obrambi svojega primata pri temeljnih (vojaških) predmetih. V primerjavi z drugimi znanostmi mora imeti vojaška znanost, kot pravi Pieschel, implicitno integrativni značaj, ki ga mora zavestno dopuščati in spodbujati, biti mora odprta za prihodnost in dinamičnost okolja, da ne bi zaradi zastoja postala zgolj etiološka (vzrokoslovna) znanost (Peischel, 2020, str. 19–20).

Če pogledamo na vojaško znanost z vidika njenega razvoja, vidimo, da je ta, podobno kot pri drugih znanostih, potekal postopno pod vplivom splošnega družbenega napredka, ki je, kot pravi tudi Žabkar, spodbudil razvoj novih specialističnih disciplin oziroma ved za poglobljeno proučevanje posameznih področij vojaške dejavnosti. Z vojno in mirom kot kompleksnima družbenima večplastnima pojavoma so se začele ukvarjati nove vede, kot so na primer vojne študije, obrambne študije, splošna konfliktologija, mirovne študije, filozofija, pravne vede, mednarodni odnosi, ekonomija, psihologija, polemologija, demografija, medicina in druge. Vsaka od teh ved s svojega zornega kota poglobljeno proučuje tudi konkretne segmente vojne, sistemski značaj vojaške znanosti pa je postajal vse bolj odvisen od dosežkov drugih ved. Podobna delitev se je izoblikovala tudi na izobraževalni ravni, kjer je proučevanje obrambe, varnosti in nevojaških vidikov vojne začelo potekati na civilnih visokošolskih izobraževalnih ustanovah, preučevanje oboroženega boja in vojaških vsebin vojne pa je potekalo v vojaških izobraževalnih ustanovah (Žabkar, 2005, str. 11, 14–15). Na splošno velja, da do danes v svetu še ni sprejeta neka univerzalna, za vse veljavna klasifikacija, s katero bi bilo natančno določeno razmerje med vedami, ki se ukvarjajo z varnostjo, ter vedami, ki se ukvarjajo z obrambo in dejavnostjo vojsk. Na to klasifikacijo imajo še vedno velik vpliv tako notranji državni dejavniki kot tudi spremembe v mednarodnih odnosih, zmogljivostih in nalogah oboroženih sil. Zato vsaka država razumevanje vojaške znanosti prilagaja po svojih vedenjih in potrebah, navadno pa jih po naravi stvari zanimajo predvsem tista področja vojaške znanosti, ki so zanje aktualna. V Sloveniji na primer vojaške znanosti sploh ne razvijamo sistematično, niti z izobraževalnega niti institucionalnega vidika; delno se varnostna in obrambna problematika proučuje na Fakulteti za družbene vede (Univerza v Ljubljani), delno na Fakulteti za varnostne vede (Univerza v Mariboru), delno na Fakulteti za državne in evropske študije (Nova univerza) in še kje drugje, medtem ko se vojaška problematika deloma razvija v okviru Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje Slovenske vojske.

Vojaške vede in izobraževalne institucije

Da bi opredelili jedro vojaške znanosti, je treba najprej analizirati, od kod predmeti, ki se poučujejo, črpajo osnovno akademsko kvalifikacijo za svoje učitelje, kaj je vojaško-znanstvena referenca teh predmetov, njihova edinstvena lastnost in kako so povezani med seboj, da bi lahko vzpostavili vzročno povezavo. Pri tem izhajamo iz predpostavke, da vojaške znanosti ni mogoče celovito razvijati brez vojaške (ali obrambne, kot je to praksa nekaterih držav) izobraževalne institucije, v kateri se izvaja vojaško izobraževanje od prve do tretje bolonjske stopnje, podprto z lastno raziskovalno dejavnostjo.

Razlikujemo med predmeti, pri katerih učitelji pridobijo temeljno akademsko kvalifikacijo na civilnih univerzah, in tistimi, pri katerih te temeljne akademske kvalifikacije zaradi specifične dejavnosti vojske ni mogoče v celoti pridobiti na civilnih univerzah. Za prve je značilno, da visokošolski učitelji prilagajajo svoje civilno-akademsko strokovno znanje zahtevam vojaškega izobraževanja. Za doseganje tega namena navadno potrebujejo vojaške kompetence in zaposlitev v vojaški izobraževalni ustanovi, da bi lahko natančno opredelili programsko zasnovo predmeta, primernega za študente vojaškega izobraževanja. Visokošolski učitelji s civilnih univerz, ki se v okviru svojih raziskav deloma ukvarjajo tudi z vprašanji varnosti, imajo lahko v tem pogledu podporni učinek, vendar se zaradi prej navedenih vzrokov ne zdi smiselno, da bi izvajanje takšnega predmeta dodelili samo njim. V to kategorijo na primer spadajo predmeti, kot so vojaška tehnologija, vojaška geografija, vojaška zgodovina, vojaška logistika, vojaška psihologija, teorija vojne ali polemologija. Tako kot temeljni predmeti se tudi vojaško-znanstveni pomožni predmeti izvajajo na vojaški izobraževalni ustanovi, oboji imajo enako vrednost in predstavljajo konstitutivne elemente vojaške znanosti.

Za druge je značilno, da visokošolski učitelji teh predmetov pridobijo potrebne temeljne akademske kvalifikacije, pa tudi univerzitetno kvalifikacijo predavatelja na visokošolski vojaški izobraževalni ustanovi. V to kategorijo bi spadali predmeti, kot so strategija, poveljevanje na operativni ravni in splošna teorija poveljevanja.

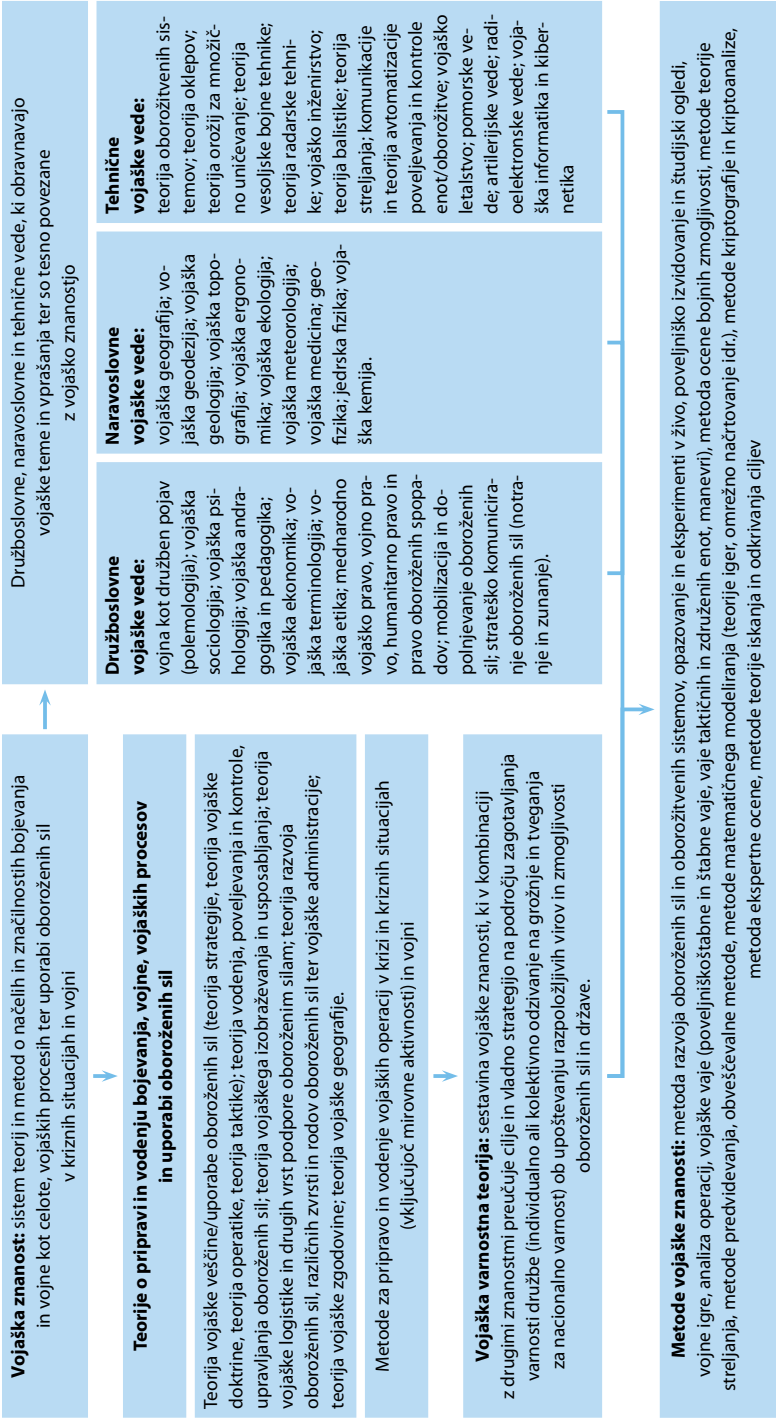
Iz opredelitve obeh kategorij je jasno razvidno, da lahko v prvi osnovno akademsko in univerzitetno predavateljsko kvalifikacijo zagotovijo civilne univerze, v drugi pa je za zahtevano predavateljsko kvalifikacijo bistveno bolj odgovorna vojaška izobraževalna ustanova. Poleg tega prva kategorija izhaja z nevojaškega znanstvenoraziskovalnega področja, ki se šele pozneje specializira za vojaške zahteve, druga kategorija pa tako glede predmeta kot poklicne kariere učiteljev oziroma raziskovalcev izhaja neposredno iz vojaške znanosti. Z vidika vojaškega izobraževanja se slednjim pripisuje vloga temeljnih predmetov.

Razlikovanje med predmeti prve kategorije in predmeti druge kategorije

ni namenjeno izražanju kvalitativne nadrejenosti ali podrejenosti. Obe kategoriji predmetov sta enako pomembni, njuna medsebojna povezanost pa je nujna, če je cilj razvoj vojaške znanosti. Pieshel navaja, da bi morala biti vojaška znanost strukturirana kot organsko telo, ki temelji na nadzorovani interakciji predmetov, ter usmerjena k edinstvenemu cilju – dobrobiti družbe in dolgoročni varnosti države (Peischel, 2020, str. 50). Žabkar pa pravi, da bi bilo treba vojaško znanost vse bolj razumeti kot sistem ved (Žabkar, 2005, str. 21). Tako Pieshel kot Žabkar v kontekstu modernističnih pristopov opozarjata, da je vojaška znanost v postmodernem obdobju prestopila okvire tradicionalnega ukvarjanja z vojskovanjem in bojevanjem oziroma teorijo vojne veščine. To pa pomeni, da se v njeno razširjeno področno domeno raziskovanja danes neizbežno vključuje tudi vpliv širšega okolja, znotraj katerega oboroženi boj poteka (podobno poudarja v intervjuju z dne 11. oktobra 2022 tudi Kotnik). S tega vidika je težko povsem natančno določiti sistem ved, ki oblikujejo vojaško znanost. Zato v shemi, ki jo ponazarja slika 6.1, na podlagi operativne opredelitve vojaške znanosti predstavljamo konceptualni prikaz povezovanja vojaške znanosti z vojaškimi vedami oziroma klasifikacijami vojaških ved, za katere ni nujno, da so prikazane vse, niti ni nujno, da so vse v nekem obdobju ali državi aktualne, oziroma da se vse tudi proučujejo v različnih izobraževalnih institucijah. Kontekst razvoja sodobne vojaške znanosti kaže, da gre za dinamičen in kompleksen sistem vojaških ved, ki se pod vplivom družbenega napredka neprestano razvijajo in omogočajo vzvode za nastanek novih znanstvenih teorij in področnih disciplin.

Sookermany (2020, str. 66) pravi, da lahko vojaška znanost, institucionalizirana v visokošolski vojaški izobraževalni ustanovi, prinese znatne koristi družbi zlasti v smislu razvoja vojaškega znanja, obstoja ustanove za vojaško izobraževanje, spodbujanja družbenih razprav o pomenu in uporabi oboroženih sil ter izboljšanja njihovega delovanja. Posebna vrednost vojaške znanosti je njen sistematični in kritični pristop k znanju na vojaškem področju, ki tradicionalno temelji na izkušnjah. Aaron v proučevanju vojaške znanosti prepozna tudi prispevek k izboljšanju praks na podlagi metod, ki lahko pripomorejo k boljšemu razumevanju starih in novih varnostnih izzivov ter oblikovanju temeljev za nove paradigme, ki osmišljajo vojaško življenje in prakso (Aaron, 2019).

Ni pa nujno, da se študijski programi vojaških ved za svoj obstoj utemeljujejo na podlagi družbeno-politične dodane vrednosti. Ob ustrezni politični odločitvi bi lahko bil takšen program upravičen tudi brez dokaza o edinstveni družbeni koristi. Ker pa se vojska v zahodnih pluralističnih demokracijah meri po strožjih merilih kot na številnih civilnih področjih, še posebej pristopi, ki bi ji lahko dajali vtis doseganja višjega družbenega položaja, se takšne odločitve navadno tehtajo tako v politiki kot tudi na znanstveni (univerzitetni) ravni. Vojska bi se morala predvsem obravnavati kot *ultima ratio* države, ki

Slika 6.1 Prikaz klasifikacije vojaških ved v kontekstu razvoja vojaške znanosti (Žabkar, 2003, 2004, 2005; Peischel 2020; Piehler in Houston, 2013; Vuk 2023b)

zagotavlja najvišjo možno kakovost varnosti države in njenih državljanov, ki temelji na trdnih, vsebinskih in znanstvenih temeljih ter tako ustvarja edinstveno dodano vrednost za družbo. Edinstvena prednost študijskih programov vojaških ved v okviru vojaške znanosti torej izhaja predvsem iz hkratnega zagotavljanja svetovalnih potreb države na politični ravni pri vprašanjih eksistenčne varnosti (strateško razmišljanje) in znanstveno podprte sposobnosti oboroženih sil za uveljavljanje politične volje (znanje in veščine o vojaškem poveljevanju in vojaških operacijah) kot skrajnega sredstva države (Peischel, 2020, str. 51). Pri takšnem razumevanju koristi vojske za družbo potreba po študijskih programih vojaških ved ne pomeni več vprašanja, temveč imperativ.³

Pomen odnosa vojaških ved in vojaškega izobraževanja

Korelacija med vojaškimi vedami in vojaškim izobraževanjem je ključna za razvoj sodobnih oboroženih sil, saj zagotavlja teoretične temelje in praktične kompetence, potrebne za učinkovito vojaško delovanje. Vojaške vede predstavljajo interdisciplinarno znanstveno področje, ki preučuje vojaške strategije, taktike, doktrine, organizacijo, tehnologijo, varnostne politike ter civilno-vojaške odnose. Po drugi strani pa je vojaško izobraževanje institucionaliziran proces prenosa znanja, veščin in vrednot, potrebnih za profesionalizacijo vojaškega kadra. Povezava med obema področjema je dinamična in vzajemna. Vojaške vede prispevajo k oblikovanju vsebin vojaškega izobraževanja s teoretičnimi spoznanji in empiričnimi analizami vojaških operacij ter varnostnih izzivov. Hkrati vojaško izobraževanje služi kot aplikativni okvir za preizkušanje in razvijanje novih teoretičnih modelov ter konceptov, ki izhajajo iz vojaških ved. Brez močne relacije med obema bi bilo vojaško izobraževanje zgolj tehnično usposabljanje, ki ne bi omogočalo razvoja kritičnega mišljenja, strateškega odločanja in prilagajanja kompleksnim varnostnim razmeram (Moskos idr., 2000; Mukherjee, 2018).

V sodobnem varnostnem okolju se pomen sinergije med vojaškimi vedami in vojaškim izobraževanjem povečuje. Tehnološki napredek, hibridne grožnje in spremembe v mednarodnem varnostnem redu zahtevajo, da vojaško izobraževanje temelji na znanstvenih raziskavah in multidisciplinarnem pri-

3. Pogledi na nujnost študijskih programov vojaških ved in njihove koristi za družbo se lahko tudi razlikujejo. Kotnik (intervju z dne 11. oktobra 2022) na primer na to potrebo gleda bolj temeljno – skozi prizmo države in družbe ter njenega izkazovanja ambicij po uporabi oboroženih sil, skladno z uveljavljenimi načeli politične teorije in mednarodnih odnosov. Če je ta ambicija na primer minimalistična, kar se izkazuje tudi prek zelo omejene alokacije družbenih virov za razvoj oboroženih sil, se zastavlja logično vprašanje, kakšen smisel ima razvoj vojaške znanosti. Razvoj vojaške znanosti zgolj zaradi nje same, ob odsotnosti široke in intenzivne aplikacije njenih dognanj v praksi, je za Kotnika neracionalna poraba družbenih virov in usmerjanje visokokakovostnih človeških potencialov, nekatera bolj temeljna vprašanja in težave vojaške organizacije pa ostajajo nerešeni.

stopu. Tako se vojaške vede in vojaško izobraževanje vzajemno dopolnjujeta, pri čemer prvo zagotavlja konceptualni okvir, drugo pa operativno izvedljivost teoretičnih spoznanj.

Raziskovanje vojaških ved in vojaško izobraževanje

Znanstveno raziskovanje je ključni predpogoj za napredek na vseh področjih družbe, vojaške vede pri tem niso izjema, še posebej ker njihove specifične značilnosti zahtevajo natančno analizo za določitev ustreznih metodoloških pristopov (Toroi, 2024, str. 89). Nenehna potreba po preoblikovanju in prilagajanju vojaških struktur operativnemu okolju ter specifičnim značilnostim sodobnega vojskovanja povečuje zanimanje za iskanje inovativnih rešitev na tem področju. Znanstveno raziskovanje predstavlja temeljni pristop k oblikovanju izvedljivih in učinkovitih rešitev za te izzive. Kljub temu obstaja razmeroma malo del, ki obravnavajo metodološke posebnosti vojaških ved.

Prilagajanje oboroženih sil izzivom novega varnostnega okolja ter tipologiji in značilnostim vojaških operacij, značilnih za sodobne konflikte, zahteva opredelitev učinkovitih načinov izvajanja znanstvenoraziskovalnega dela na področju vojaških ved. To lahko omogoči tehnološki in postopkovni napredek, ki je nujno potreben, da oborožene sile pridobijo in ohranijo kognitivno, informacijsko in odločevalsko premoč na sodobnem bojišču. Metodologija znanstvenega raziskovanja nudi organiziran okvir, znotraj katerega se – izhajajoč iz raziskovalnega problema – z uporabo znanstveno preverjenih orodij in metod iščejo rešitve. Čeprav vojaško področje spada med družboslovne vede, ima določene posebnosti, ki bistveno vplivajo na način izvajanja raziskav, specifičnih za to področje. Kljub nekaterim posamičnim poskusom oblikovanja metodološkega okvira za vojaške vede pa je stopnja metodološke zrelosti raziskav na tem področju razmeroma nizka (na primer Žabkar, 2003, 2004; Boëne, 2008; Soeters idr., 2014; Carreiras idr., 2016; Vuk, 2023a).

Znanstveno raziskovanje je proces, namenjen povečanju ravni znanja na določenem področju, saj podaja odgovore na vprašanja, ki zanimajo tako pobudnika raziskovalnega dela kot tudi širšo skupnost raziskovalcev, ki si prav tako prizadevajo rešiti obravnavani problem. Spremembe v naravi vojskovanja ter potreba po stalnem prilagajanju vojaških struktur nenehno ustvarjajo raziskovalne probleme, specifične za področje vojaških ved, ki jih je treba razrešiti. Kljub temu pa – kot je bilo že omenjeno – obstaja zelo malo študij, ki se ukvarjajo z metodološkim pristopom k specifičnim vprašanjem na tem področju. Proces razvoja znanstvenega znanja na kateremkoli področju predpostavlja obstoj vrste ključnih elementov, ki morajo biti vključeni v izbrani metodološki pristop (Toroi, 2024, str. 90–91):

- pravilna opredelitev raziskovalno relevantne teme preko oblikovanja raziskovalnih vprašanj;

- uporaba metod, ustreznih izbranemu področju, z namenom pridobitve verodostojnih odgovorov na zastavljeni problem;
- ustrezno sklepanje in konkretni dokazi, ki podpirajo predlagane zaključke.

Ob vsem tem se moramo zavedati, da nobeno znanstveno prizadevanje ni popolno, vsa imajo določene omejitve. Odgovornost vsakega raziskovalca je, da razkrije, katere so te omejitve, od kod izhajajo in, kar je morda najpomembnejše, katere korake so sprejeli za zmanjšanje njihovega vpliva. V primeru raziskav, specifičnih za področje vojaških ved, te omejitve izhajajo predvsem iz naslednjih dejavnikov:

- okvir za zbiranje rezultatov, kot so usposabljanja ali vojne igre, specifične za vojaški sistem, ne morejo ponoviti določenih dejavnikov, povezanih z oboroženim spopadom, kot so utrujenost, stres, strah in stopnje tesnobe;
- prav tako, ker je vojaški sistem hierarhičen, ni nujno, da nekateri podatki, zbrani od respondentov, odražajo realnost njihovega položaja, zaradi strahu pred morebitnimi prihodnjimi disciplinskimi ukrepi;
- glede na naravo informacij, ki jih posreduje vojaški sistem, lahko nivo kategorizacije teh informacij predstavlja pomembne omejitve za javne raziskave na področju vojaških ved;
- kot pri vseh raziskavah, lahko obstajajo tudi metodološke omejitve, predvsem zaradi načina uporabe metod zbiranja podatkov.

Vse metodološke vidike je treba natančno upoštevati v okviru znanstvenega raziskovanja, ki zahteva kontinuirano izvajanje ukrepov za zmanjševanje njihovega vpliva na veljavnost in zanesljivost pridobljenih rezultatov. Ob tem je nujno poudariti, da je znanstveno raziskovanje v svojem bistvu sodelovalna dejavnost, zato bi morali obstoječi institucionalni in operativni mehanizmi spodbujati medsebojno sodelovanje med vojaškimi raziskovalci, strokovnjaki ter širšo javnostjo. Najkakovostnejše raziskave na področju obrambe so – kot poudarjajo tudi Badea idr. (2019, str. 8) – največkrat rezultat razvite kulture skupne odgovornosti med civilnimi in vojaškimi raziskovalnimi deležniki. Spremembe v sodobnem varnostnem spektru, še posebej v kontekstu rekonfiguracije obrambnih vsebin, zato zahtevajo prenovljen in prilagojen pristop k raziskovalnim dejavnostim na področju obrambe. Pomembno vlogo pri tem imajo ekonomski dejavniki, ki tako kvantitativno kot kvalitativno vplivajo na strateško upravljanje raziskav, ki so bila dolga desetletja razumljena kot izključno vojaška domena.⁴ Ti premiki povzročajo spremembe v razisko-

4. Vse večje znanstvene in tehnične dosežke so v preteklosti bolj ali manj, neposredno ali posredno usmerjali vojaški cilji. Vojaške inovacije pa so prehajale v civilno rabo šele po presoji, da

valnih prioritetah in prerazporeditvah vpliva med različnimi kategorijami raziskovalcev in institucij. Sodelovanje med civilnimi in vojaškimi raziskovalci v okviru interdisciplinarnih raziskovalnih projektov predstavlja pomembno priložnost za sinergijsko povezovanje znanj, izkušenj in pristopov, kar prispeva k oblikovanju celovitejših in učinkovitejših rešitev pri doseganju obrambnih ciljev.

Medsebojna odvisnost med civilnimi in vojaškimi raziskovalci bi morala biti razumljena kot soodvisnost varnosti in obrambe, v smislu komplementarnosti; pri čemer je družba kot celota hkrati tako uporabnica kot tudi operativni del sistema, ki lahko z raziskovanjem ustvari nujno potrebne pogoje za razvoj in napredek. V tem kontekstu je relevantna usmeritev avtorjev Wilhelmsen in Wiklund (2017), ki poudarjata, da imajo interdisciplinarne raziskave na področju obrambe ključno vlogo pri krepitvi nacionalnih zmogljivosti in nacionalne pripravljenosti, potrebne za zagotavljanje nacionalne varnosti, saj dostopno znanje določa meje tako vojaških operativnih sposobnosti kot tudi splošne pripravljenosti družbe.

Izzivi vojaškega raziskovanja na obrambnem področju

Nacionalna obramba v svojem bistvu zadeva družbene vrednote in interese, grožnje, ki jim pretijo, ter zmožnost družbe, da se s temi grožnjami učinkovito spoprime. To ustvarja specifične izzive, pri katerih raziskovanje predstavlja ključen del rešitve (Wilhelmsen in Wiklund, 2017, str. 1–2):

- Zmožnost družbe za zagotavljanje nacionalne obrambe je opredeljena glede na zaznano stopnjo ogroženosti. Če se grožnje povečujejo, zmogljivosti družbe pa ostajajo nespremenjene, učinkovitost obrambe upada. Z drugimi besedami: za ohranjanje zmogljivosti ni dovolj zgolj ohranjanje preteklih dosežkov.
- Družbena odzivnost na varnostne grožnje je praviloma časovno zamejena in zaostaja za razvojem dogodkov. Odločitve o razvoju ustreznih zmogljivosti je pogosto treba sprejeti precej pred dejanskim pojavom potrebe. Krepitev pripravljenosti in zmogljivosti šele, ko je potreba že očitna, je neučinkovito.
- Odločitve o prihodnjih zmogljivostih so praviloma sprejete v pogojih negotovosti glede dejanskih potreb. Načrtovanje in razvoj zmogljivosti na področju obrambe poteka ob neznani in nepredvidljivi prihodnosti. Ključno je torej oblikovanje struktur, ki omogočajo delovanje v pogojih negotovosti.
- Zmožnost zagotavljanja nacionalne obrambe presega zgolj vojaške

so dosegle cilje, zaradi katerih so bile razvite, oziroma ko so koristi, ki so jih prinesle, pomembno prispevale k trajnostnemu razvoju vseh področij družbenega življenja (Badea idr., 2019, str. 3).

zmogljivosti. Nacionalna obramba predstavlja koncept, v katerem se prepletajo številna družbena področja, zato je ni mogoče učinkovito upravljati zgolj znotraj obrambnih struktur.

Raziskovanje na področju obrambe ima odločilno vlogo pri zadovoljevanju potreb po znanju, ki izhajajo iz izzivov, povezanih z nacionalno varnostjo. To raziskovanje se po ugotovitvah Wilhelmsen in Wiklund (2017, str. 2) odvija znotraj treh dopolnjujočih se perspektiv. Najbolj očitna raziskovalna perspektiva je ustvarjanje poglobljenega znanja na področjih že znanih obrambnih zmogljivostnih potreb, z namenom ohranjanja ali dolgoročnega povečevanja teh zmogljivosti. To vključuje napredno in visoko kakovostno raziskovalno dejavnost, ki spodbuja razvoj vrhunskih znanstvenih dosežkov in oblikuje vodilne strokovnjake na različnih znanstvenih področjih. Rezultati tovrstnih raziskav so ključnega pomena za krepitev obrambnih zmogljivosti znotraj posameznih vsebinskih področij.

Raziskovanje pa je tudi orodje za ustvarjanje manevrskega prostora v soočanju s sodobnimi, še nepoznanimi izzivi in za obvladovanje negotovosti. Takšno raziskovanje predstavlja pomembno dopolnilo raziskavam, saj omogoča pripravo na nepredvidljive grožnje. Te raziskave niso zasnovane na jasno opredeljenih obrambnih potrebah, saj negotovost onemogoča njihovo natančno identifikacijo. Namesto tega si prizadevajo za razvoj ustrezno kakovostnih znanstvenih temeljev na izbranih področjih, ki jih je mogoče – ko se pojavi vrzel v zmogljivostih – pretvoriti v konkretno razvojno zmožnost. Obe raziskovalni perspektivi sta ključni za razvoj obrambnih zmogljivosti in je bistveno, da obstajata vzporedno ter se medsebojno dopolnjujeta.

Raziskave potekajo tudi z vidika tretje perspektive, katere cilj ni neposredno ustvarjanje znanja, raziskovalnih rezultatov, temveč vzpostavitev odvrčalnega učinka. Z vidika te perspektive raziskovanje ustvarja verodostojno predstavo o potencialnih operativnih zmogljivostih države. Napredno raziskovanje visoke znanstvene kakovosti predstavlja potencial, da bi se določena zmogljivost lahko razvila.

Vloga raziskav na obrambnem področju pri razvoju zaščitnih mehanizmov pred vojaškimi grožnjami je očitna, vendar njihov pomen za druge dimenzije nacionalne varnosti postaja vse bolj izrazit prav na stičišču med civilno in vojaško sfero.⁵ Raziskovanje na obrambnem področju je zato treba obravnavati kot pripravljenost ali zavarovanje za reševanje prihodnjih problemov. Raziskovanje pa ima vpliv šele tedaj, ko so rezultati – novo ustvarjeno znanje ali orodja – preneseni v dejavnost. Dobro zasnovana sodelovanja lahko prispevajo k hitrejšemu procesu razvoja znanja in omogočijo dragocen dostop do

5. To je posebej razvidno na področju informacijske in kibernetске varnosti, kjer je civilna družba vse bolj povezana in odvisna od interneta pri vsakodnevnem delovanju, hkrati pa se internet razvija tudi kot vojaško okolje.

širšega nabora znanja, vendar pa ustvarjanje trajnostnih raziskovalnih okolij zahteva čas. Ko so rezultati doseženi, jih je treba prenesti v razvoj vojaških zmogljivosti, kar je, tako kot raziskovanje, zapleteno prizadevanje, ki ga ni mogoče pospešiti. Zato morajo raziskave na obrambnem področju potekati trajnostno (Wilhelmsen in Wiklund, 2017, str. 4) in dolgoročno. Leto ali dve brez vidnih učinkov ne pomeni, da učinki nikoli ne bodo nastopili, temveč gre za posledico inherentne narave raziskovanja.

Funkcije vojaškega raziskovanja v vojaškem izobraževanju

Vojaško raziskovanje ima osrednjo vlogo v vojaškem izobraževanju, saj prispeva k razvoju novih znanj, metodologij in strategij, ki omogočajo prilagajanje vojaške organizacije sodobnim varnostnim izzivom. Vojaško izobraževanje ni zgolj prenos obstoječega znanja in usposabljanje za operativne naloge, temveč vključuje tudi razvoj kritičnega mišljenja, analitičnih sposobnosti ter inovativnih pristopov. V tem kontekstu raziskovanje predstavlja ključno povezavo med teoretičnimi koncepti in praktičnimi aplikacijami, s čimer omogoča znanstveno utemeljen razvoj vojaške stroke. Ključne funkcije vojaškega raziskovanja v vojaškem izobraževanju so naslednje:

- *Razvoj strateškega mišljenja in inovacij.* Vojaško raziskovanje omogoča oblikovanje novih strateških konceptov in inovativnih pristopov k razvoju vojske in vojaškega delovanja. Z uporabo raziskovalnih metod se preučujejo pretekle vojaške izkušnje, aktualne varnostne razmere ter prihodnji trendi, kar prispeva k oblikovanju učinkovitejših strategij, doktrin in taktik.
- *Podpora vojaškemu odločanju in voditeljstvu.* Eden izmed ključnih ciljev vojaškega izobraževanja je razvijanje sposobnosti hitrega in utemeljenega vojaškega odločanja. Vojaško raziskovanje prispeva k razvoju analitičnih orodij, ki omogočajo sprejemanje odločitev v kompleksnih in dinamičnih operativnih okoljih.
- *Povezava med akademsko skupnostjo in vojaško prakso.* Sodelovanje med akademskimi institucijami in vojaškimi organizacijami spodbuja interdisciplinarni pristop k preučevanju vojaških vprašanj. Ta sinergija prispeva k večji znanstveni utemeljenosti vojaškega izobraževanja ter izboljšanju izobraževalnih programov.
- *Prilagajanje tehnološkim in varnostnim spremembam.* Raziskovalne dejavnosti omogočajo vojaškim institucijam, da ostanejo v koraku s tehnološkim razvojem ter se prilagajajo novim oblikam varnostnih groženj (kot so kibernetške, hibridne grožnje) in tehnološkim zmožnostim (na primer uporaba umetne inteligence v vojaških operacijah).
- *Krepitev profesionalizma in etičnih standardov.* Vojaško raziskovanje prispeva k oblikovanju etičnih načel in norm, ki usmerjajo delovanje voja-

kov. S tem se krepi vojaška kultura, identiteta in odgovornost vojaških voditeljev ter njihova sposobnost (kohezivnega) delovanja v zahtevnih varnostnih okoljih.

Vojaško raziskovanje predstavlja nepogrešljiv element vojaškega izobraževanja, saj omogoča stalni razvoj vojaške stroke, prilagajanje sodobnim varnostnim izzivom ter krepitev vojaških kompetenc. Njegova vloga presega zgolj ustvarjanje novega znanja, saj omogoča povezovanje teorije in prakse, kar prispeva k celovitejšemu razumevanju ter učinkovitejšemu reševanju kompleksnih vojaških in varnostnih vprašanj.

Sklep

Vojaška znanost, ki jo razumemo kot sistem vojaških ved, nosilec njene razvoja neizogibno nalaga potrebo po interdisciplinarnem pedagoškem, raziskovalnem in akademskem povezovanju. To pomeni, da razvoj vojaških ved ni mogoč brez sodelovanja tako vojaških izobraževalnih institucij kot tudi drugih javnih izobraževalnih ustanov, saj skupaj tvorijo institucionalno celoto, ključno za celovit razvoj tega področja. Interakcija različnih vojaških ved ima poleg svoje vloge v vojaškem izobraževanju pomemben prispevek tudi pri oblikovanju novih znanj, metodologij in strateških pristopov, ki so nujni za prilagajanje vojaških organizacij sodobnim varnostnim izzivom. Po drugi strani pa vojaško raziskovanje učinkovito povezuje teorijo in prakso ter spodbuja sodelovanje med vojaškimi in drugimi javnimi izobraževalnimi institucijami, kar prispeva k reševanju kompleksnih vojaških in varnostnih vprašanj ter k trajnostnemu razvoju vojaške stroke.

Vojaške vede so se v zadnjih desetletjih, zaradi izrazite dinamike mednarodnega varnostnega okolja, tehnoloških dosežkov in družbenih sprememb, močno spremenile. Te spremembe se kažejo predvsem v tem, da se vojaške vede vse bolj opirajo na dosežke drugih znanstvenih disciplin (na primer politologije, ekonomije, diplomacije, informatike), in tako posledično tudi v razširitvi teoretičnega prostora. Zaradi specifičnih raziskovalnih metod in novega znanja so postale vojaške vede razpete med humanističnimi, družboslovnimi kot tudi naravoslovnimi znanstvenimi področji. Čeprav številne vede in znanstvene discipline nimajo veliko skupnega z vojskovanjem, pa imajo v sodobnem varnostnem okolju precejšen vpliv in pomen za države v kontekstu krepitev družbene odpornosti. Vse večja in široka uporaba oboroženih sil, ki z opravljanjem vedno večjega števila nevojaških nalog presegajo klasične okvire vojaške veščine, kličo po ponovni opredelitvi vojaških ved. Potreba po oblikovanju teorije, ki bo prenovljen sistem vojaških ved povezala v celoto, je precejšen izziv, ki ga brez civilno-vojaškega sodelovanja na izobraževalnem in raziskovalnem področju ni mogoče učinkovito in celovito uresničiti. Ta izziv pa je povezan tudi z zahtevo po oblikovanju takšne vojaške izobraže-

valne institucije, ki bo ustrezala sodobnim zahtevam avtonomije znanosti in raziskovalnega dela.

Vojaška znanost se v sodobnem času sooča z nujnostjo vsebinske in konceptualne prenove, ki izhaja iz kompleksnosti varnostnega okolja, tehnološkega napredka ter družbenih transformacij. Njen razvoj ni več mogoč brez tesnega interdisciplinarnega sodelovanja, ki povezuje vojaške in civilne izobraževalne ter raziskovalne ustanove v celovit akademski prostor. Vojaške vede, na katerih temelji vojaška znanost, se vse bolj umeščajo med humanistiko, družboslovje in naravoslovje ter tako vključujejo spoznanja številnih znanstvenih disciplin, ki sicer nimajo nujno neposredne povezave z vojaško prakso, vendar imajo ključen pomen pri krepitevi družbene odpornosti na sodobne varnostne izzive. Na to opozarja tudi razširjen spekter nalog, ki jih danes opravljajo oborožene sile – tako v funkcionalnem, normativnem kot tudi organizacijskem smislu –, kar dodatno poudarja potrebo po redefiniciji vojaških ved in oblikovanju sodobne teorije, ki bo povezala raznolikost znanj in pristopov v koherentno znanstveno podstat. Ta izziv ni le akademski, temveč tudi institucionalni, saj zahteva nastanek vojaške izobraževalne ustanove, ki bo usklajena z vrednotami avtonomije znanosti in raziskovanja ter sposobna tvorno sodelovati s civilnim akademskim prostorom. Le skozi takšno povezovanje bo mogoče zagotoviti razvoj vojaške stroke, ki bo ustrezno odgovorila na izzive 21. stoletja.

Navedena literatura

- Aaron, J. (ur.). 2019. *Design thinking: Applications for the Australian Defence Force* (Joint Studies Paper Series št. 3). Australian Defence College.
- Badea, D, Mănescu, G., Iancu, D., Bucovețchi, O., in Dinicu, A. (2019). Civilian – military interferences in the management of research for the security and defense field. *MATEC Web Conf.*, 290, 13001
- Boëne, B. (2008). Method and substance in the military field. *European Journal of Sociology*, 49(3), 367–398.
- The Bologna Declaration*. (1999). https://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum/the-bologna-declaration/bologna_declaration.pdf
- Carreiras, H., Castro, C. in Frederic, S. (ur.) (2016). *Researching in military*. Routledge.
- Enciklopedija Slovenije*. (2001). (15. zvezek). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Handbook of military sciences*. (2020). Springer.
- Janowitz, M. (2017). *The professional soldier: A social and political portrait*. The Free Press.
- Moskos, C. C., Williams, A. J. in Segal, R. D. (2000). *The postmodern military: Armed forces after the Cold War*. Oxford University Press.
- Mukherjee, A. (2018). Educating the professional military: Civil-military relations and professional military education in India. *Armed Forces & Society*, 44(3), 476–497.

- Paparone, C. 2013. *The sociology of military science: Prospects for postinstitutional military design*. Bloomsbury.
- Peischel, W. (2020). The essence and core of military science: An attempt at a definition by means of applying two dialectically opposed approach. V W. Peischel in C. Bilban (ur.), *Building military science for the benefit of society* (str. 17–52). Carola Hartmann Miles-Verlag.
- Piehler, K., in Houston, J. (ur.). (2013). *Encyclopedia of military science* (2. zv.). Sage.
- Soeters, J., Shields, P. in Rietjens, S. (ur.) (2014). *Routledge handbook of research methods in military studies*. Routledge.
- Sookermany, A. 2020. Military science – missing in action? V W. Peischel in C. Bilban (ur.), *Building military science for the benefit of society* (str. 53–73). Carola Hartmann Miles-Verlag.
- Toroi, G.-I. (2024). Methodological approaches in military science research. *Bulletin of 'Carol I' National Defence University*, 13(3), 89–104.
- Voelz, G. (2014). Is military science 'scientific'? *JFQ*, 75(4), 84–90.
- Vuk, P. (2018). Definiranje konceptov na primeru vojaške strategije. *Sodobni vojaški izzivi*, 20(4), 47–69.
- Vuk, P. (2023a). Raziskovalne metode v obrambnih študijah. V P. Vuk in J. Fedran (ur.), *Vojska in vojaška misel: zbornik znanstvenih razprav* (str. 107–119). Center vojaških šol.
- Vuk, P. (2023b). Vojaška znanost in izobraževalne institucije. *Sodobni vojaški izzivi*, 25(2), 9–25.
- Weber, M. (1965). *Politics as a vocation*. Fortress Press.
- Weiss, C. (2021). *The survival nexus: Science, technology, and world affairs*. Oxford University Press.
- Wilhelmsen, K., in Wiklund, M. (2017). *The significance of defense research for national security* (FOI Memo 6197). Swedish Defence Research Agency.
- Žabkar, A. (2003). *Marsova dediščina: temelji vojaških ved*. Fakulteta za družbene vede.
- Žabkar, A. (2004). *Marsova dediščina: metode in smeri razvoja*. Fakulteta za družbene vede.
- Žabkar, A. (2005). Vojaška znanost, obramboslovje in varnostne študije. V A. Bebler (ur.), *Sodobno vojaštvo in družba* (str. 11–44). Fakulteta za družbene vede.

Akademska svoboda v vojaškem raziskovanju in izobraževanju

Miha Šlebir

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede
Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
miha.slebir@fdv.uni-lj.si

© 2025 Miha Šlebir

<https://doi.org/10.53615/978-961-6813-56-3/125-142>

Uvod

Akademska svoboda je eden izmed osrednjih konceptov visokega šolstva in eden od gradnikov znanstvenega napredka. Čeprav gre za uveljavljen koncept, pa je zaslediti razmeroma malo razprav o akademski svobodi v vojaškem raziskovanju in izobraževanju. To ne pomeni, da koncept v vojaškem kontekstu ni relevanten. Ravno nasprotno. Kot nam kažejo razmisleki tujih, pretežno severnoameriških raziskovalcev (gl. Niday II in Harrington, 2007; Wiarada, 2011; McKechnie in Merriam, 2018; Chandler Garcia, 2020; Parenteau, 2023), je uveljavljanje akademske svobode v oboroženih silah izjemno pomembno, a tudi zahtevno. V vojaških izobraževalnih in raziskovalnih institucijah se namreč soočata dve diametralno različni kulturi: na eni strani kultura svobodnega izražanja, značilna za civilne univerze, na drugi strani pa kultura discipline in poslušnosti, ki prevladuje v vojaških strukturah (Parenteau, 2023). Niday II in Harrington (2007, str. 27), slikovito ponazarjata, da oborožene sile nenehno iščejo ravnotežje med Atenami (akademski etos) in Šparto (bojni etos).

Kaj sploh je akademska svoboda? Kako jo zagotavljati v vojaškem okolju? Kako se ureditve problematike lotiti ob (potencialni) reformi vojaškega izobraževanja v Sloveniji? To so vprašanja, ki so vodila naš razmislek na temo akademske svobode. Metodološko prispevek temelji na pregledu spoznanj iz tuje znanstvene literature, ki smo jih kontekstualizirali v slovensko okolje. Da bi izvedli pregled literature, smo v znanstvenih knjižnicah Univerze v Ljubljani (DiKUL) in Google Scholar uporabili naslednji iskalni niz: (academic freedom) AND (military). Pri tem smo v vsaki od baz izmed prvih 50 prikazanih rezultatov na podlagi naslovov in/ali povzetkov izluščili skupno osem relevantnih enot literature. Omenjen nabor smo dopolnili z viri, ki smo jih tekom

analize našli bodisi prek spletnega iskalnika Google bodisi nam jih je predlagal jezikovni model Gemini Deep Research. Pri kontekstualizaciji spoznanj v slovensko okolje smo primarno izhajali iz pravnega okvira, tj. Ustave Republike Slovenije (1991 [in dopolnila]), Zakona o visokem šolstvu (ZViS-UPB7, 2012 [in dopolnila]), Zakona o obrambi (ZObr-UPB1, 2004 [in dopolnila]), Zakona o službi v slovenski vojski (ZSSloV, 2007 [in dopolnila]) in Pravil službe v Slovenski vojski (2009). Pri analizi in ubeseditvi smo si pomagali z jezikovnima modeloma Gemini 2.5 Pro (experimental) in Gemini Deep Research.

Kaj je akademska svoboda in kdo jo sme omejevati?

Čprav koncept akademske svobode izvira iz srednjeveških univerz (Reichman, 2021, str. 6), pa lahko njene temeljne ideje najdemo že v antični Grčiji. To ilustrirata na primer Platonova prispodoba o votlini in njegov opis Sokratove obrambe (Apologija) (Westa, 2017, str. xix). Akademska svobodo je mogoče konceptualizirati na različne načine. V ožjem smislu pomeni svobodo raziskovanja – pravico do proučevanja in objavljanja spoznanj brez cenzure ali strahu pred sankcijami. V širšem pomenu pa ta koncept zajema tudi svobodo poučevanja, avtonomijo pri upravljanju akademskih institucij in pravico članov akademske skupnosti do svobodnega izražanja mnenj o širših družbenih vprašanjih (Reichman, 2021).

Henry Reichman (2021, str. 193), priznana avtoriteta na tem področju, akademsko svobodo definira kot »kolektivno svobodo znanstvene skupnosti, da se sama upravlja v interesu služenja skupnemu dobremu v demokratični družbi«. Nadalje pojasnjuje, da jo sestavljajo trije gradniki: svoboda raziskovanja, svoboda poučevanja in svoboda državlanskega izražanja. Kot izpostavlja Westa (2017, str. 3), je koncept akademske svobode tesno povezan z razumevanjem, da imajo raziskovalci in visokošolski učitelji odgovoren odnos do družbe, študentov in znanja. Westa (2017, str. 39–43) ki navaja različne definicije akademske svobode, ugotavlja, da se posamezne opredelitve med seboj precej razlikujejo. Kljub temu pa je razvidno, da večina definicij poudarja prosto zasledovanje in komuniciranje znanstvene vednosti.

Poglejmo najprej, kako se akademska svoboda manifestira v raziskovalni dejavnosti. Kot je zapisal Reichman (2021, str. 27), morajo biti pri odkrivanju nove vednosti raziskovalci svobodni, da lahko poljubno teoretizirajo in eksperimentirajo ter da svoje izsledke delijo s kolegi in širšo javnostjo na način in ob času, ki se jim zdi primeren. Po drugi strani pa je njihova svoboda omejena s tem, da morajo delati v znanstvenem duhu in po znanstveni metodologiji. Projekti in raziskave, ki jih ščiti akademska svoboda, torej nikakor ne smejo biti nestrokovni (diletantski, površni ali celo namensko zavajajoči). Prvi in morda najpomembnejši mehanizem, ki omejuje akademsko svobodo, a hkrati zagotavlja kakovost, je sistem anonimnega medsebojnega ocenjevanja (angl. *peer review*). Sistematično anonimno medsebojno ocenjevanje, ki ga izvaja-

jo kvalificirani kolegi raziskovalci, zagotavlja, da se iz znanstvenega prostora izločijo projekti in raziskave, ki niso vredni zaščite z akademsko svobodo (Reichman, 2021, str. 29). Sistem anonimnega medsebojnega ocenjevanja tako vzpostavlja ravnovesje med svobodo posameznika in nadzorom znanstvene skupnosti (Westa, 2017, str. 158). Čeprav sistem ni popoln, pa so njegove slabosti znane in dobro dokumentirane (gl. Tennant in Ross-Hellauer, 2020). Drugi podoben mehanizem v akademski skupnosti so etične komisije (angl. *Institutional Review Board*, *Ethics Committee* oz. *Ethics Board*), ki so vzpostavljene z namenom preprečiti, da bi udeleženci v raziskavah utrpeli znatne negativne posledice (Reichman, 2021, str. 34–35). Reichman (2021, str. 36–53) predstavlja tudi nekatere pogoste prakse, ki ogrožajo raziskovalno svobodo, kot so skrivanje raziskovalnih rezultatov pod stopnjo tajnosti, vpliv (zasebnega) kapitala, prenos materialnih avtorskih pravic in prekarnost visokošolskih zaposlitev.

Samoumevno je, če znanstveniki lahko rezultate svojih raziskav svobodno predstavljajo javnosti, potem smejo ta spoznanja svobodno deliti tudi s svojimi študenti. Vendar akademsko osebje ne poučuje le vsebine lastnih raziskav, temveč tudi snov, ki ni neposredno povezana z njihovim znanstvenoraziskovalnim delom (Reichman, 2021, str. 54). To je razumljivo, saj so študijski programi zasnovani tako, da pokrivajo širok spekter znanja, in ne le specifična raziskovalna področja posameznih predavateljev. Študenti namreč potrebujejo celovito izobrazbo, ki jim omogoča razumevanje širšega konteksta določene discipline.

Zapisano nas pripelje do pedagoškega vidika akademske svobode, ki predavateljem zagotavlja pravico do samostojne izbire učnih gradiv in pedagoških metod, oblikovanja študijskih nalog ter ocenjevanja znanja. Vendar pa je akademska svoboda posameznih predavateljev omejena s kolektivno odgovornostjo fakultete kot celote (Reichman, 2021, str. 70). Podobno kot na raziskovalnem področju sistem anonimnega medsebojnega ocenjevanja uravnotežuje akademsko svobodo in kakovost raziskovanja, imajo tudi na pedagoškem področju fakultete vzpostavljene mehanizme za zagotavljanje kakovosti in usklajenosti izobraževalnega procesa. Ti mehanizmi, kot so komisije za kakovost in postopki za akreditacijo in evalvacijo zavodov in študijskih programov, zagotavljajo, da akademska svoboda pri poučevanju ostaja znotraj skupno dogovorjenih ciljev, standardov in potreb. S tem se vzpostavlja ravnotežje med inovativnostjo in svobodo posameznega predavatelja ter kolektivno odgovornostjo institucije. Reichman (2021, str. 56–69) sicer med nevarnostmi, ki še posebej ogrožajo svobodo poučevanja, izpostavlja indoktrinacijo namesto izobraževanja, neuravnoteženo (pristransko) predstavljanje kontroverznih idej ter pretirano vključevanje vsebin, ki niso relevantne za kurikulum.

Kot povzema Westa (2017, str. 53), je koncept akademske svobode vrednotno evropocentričen, saj izhaja iz evropske filozofije in evropske ideje o uni-

verzah. Vendar pa je koncept sčasoma presegel evropske okvire in postal globalen. To odraža tudi *Magna Charta Universitatum* (1988), ki velja za enega najvplivnejših mednarodnih dokumentov na področju akademske svobode in institucionalne avtonomije. *Magna Charta Universitatum* je 18. septembra 1988, ob 900. obletnici univerze v Bologni, podpisalo 388 rektorjev, predvsem iz evropskih univerz. Leta 2020 je bil v podpis dan še dodatek k osnovni deklaraciji (*Magna Charta Universitatum* 2020), ki dopolnjuje osnovno besedilo s poudarjanjem globalne narave in vse večje družbene vloge univerz. Po najnovejših podatkih je vsaj eno od obeh deklaracij podpisalo že 975 univerz iz 94 držav (Observatory Magna Charta Universitatum, b. d.). Poglejmo podrobneje, kako je akademska svoboda obravnavana v izvirnem dokumentu iz leta 1988. Že prvi člen deklaracije določa, da je univerza »avtonomna institucija v srcu družb«, pri čemer »morata biti njeno raziskovanje in poučevanje moralno in intelektualno neodvisna od vseh političnih oblasti in gospodarskih sil«. V nadaljevanju sledi 3. člen, katerega uradni prevod navajamo v celoti [sic]:

Svoboda v raziskovanju in usposabljanju je temeljno načelo univerzitetnega življenja vlade in univerze morajo, vsaka po svojih pristojnostih, zagotoviti spoštovanje te temeljne zahteve.

Ob zavračanju nestrpnosti in stalni odprtosti za dialog je univerza idealno mesto za srečanja učiteljev, ki so sposobni prispevati svoje znanje in so ga pripravljeni razvijati z raziskovanjem in inovacijami, in študentov, ki imajo pravico, sposobnost in željo s tem znanjem obogatiti svoj um.

Nova deklaracija iz leta 2020 (*Magna Charta Universitatum*, 2020) v ničemer ne razveljavlja temeljnih načel in vrednot izvirne *Magne Charte* iz leta 1988, temveč jo dopolnjuje, da bi naslovila nove izzive. V deklaraciji iz leta 2020 je med drugim naslednji odstavek: »Pri ustvarjanju in širjenju znanja univerze postavljajo pod vprašaj dogme in uveljavljene doktrine ter spodbujajo kritično razmišljanje vseh študentov in znanstvenikov. Akademska svoboda je njihova življenjska sila, odprto raziskovanje in dialog pa njihovo hranilo«. Kot ugotavlja Westa (2017, str. 55), se je *Magna Charta* iz evropskega dokumenta razvila v mednarodno oz. vse bolj globalno sprejeto izjavo o vrednotah visokošolskega izobraževanja.

Zaradi omejenega prostora bomo na tem mestu izpustili pregled državocentričnih in celinskocentričnih pogledov na akademsko svobodo (za stališča Sveta Evrope in Evropskega sveta gl. Westa, 2017, str. 58–63, za obravnavo akademske svobode v Združenih državah Amerike pa Reichman, 2021 oz. dopolnjeno izdajo knjige iz leta 2025). Poglavje bomo zaključili s pogledom mednarodne organizacije, katere članice so skoraj vse države sveta – Organizacije združenih narodov. V Organizaciji združenih narodov vprašanje akademske svobode obravnava predvsem specializirana agencija za izobraževanje, znanost in kulturo UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural

Organisation), pri čemer je z našega vidika najpomembnejše Priporočilo o statusu visokošolskega pedagoškega osebja (UNESCO, 1997). Kot izpostavlja Westa (2017, str. 68–69) so tu v primerjavi z *Magno Charta Universitatum* razvidne tri pomembne razlike. Prvič, *Magno Charta Universitatum* podpisujejo vodje univerz, medtem ko je priporočilo Združenih narodov sprejela Generalna konferenca UNESCO, v kateri so zastopane države članice. Drugič, za razliko od *Magne Charte Universitatum*, ki izhaja iz evropske pobude, je bilo Unescovo priporočilo zastavljeno kot globalno. Tretjič, Unescovo priporočilo je mnogo bolj podrobno kot *Magna Charta Universitatum*. Priporočilo med drugim vsebuje naslednji zapis (UNESCO, 1997, 27. člen):

Za ohranitev navedenih mednarodnih standardov je treba skrbeti v interesu visokega šolstva na mednarodni ravni in v državi. Pri tem je treba dosledno upoštevati načelo akademske svobode. Visokošolski učitelji imajo pravico do ohranjanja akademske svobode, tj. pravico, da brez omejevanja s predpisano doktrino svobodno poučujejo in razpravljajo, svobodno izvajajo raziskave ter razširjajo in objavljajo rezultate, svobodno izražajo svoje mnenje o instituciji ali sistemu, v katerem delajo, so svobodni pred institucionalno cenzuro in svobodno sodelujejo v strokovnih ali predstavniških akademskih organih. Vsi visokošolski učitelji bi morali imeti pravico opravljati svoje naloge brez kakršne koli diskriminacije in brez strahu pred represijo s strani države ali katerega koli drugega vira. Visokošolsko pedagoško osebje lahko učinkovito uresničuje to načelo, če je okolje, v katerem deluje, ugodno, kar zahteva demokratsko ozračje; zato je razvoj demokratične družbe izziv za vse.

Unescovo priporočilo je zelo specifično tudi v naslednjih členih (28., 29. in 30.), kjer navaja »pravico poučevati brez kakršnega koli vmešavanja«, prepo-veduje »siljenje k poučevanju v nasprotju z najboljšim znanjem in vestjo«, narekuje »pravico do izvajanja raziskovalnega dela brez kakršnega koli vmešavanja ali zatiranja, v skladu s svojo poklicno odgovornostjo ter ob upoštevanju nacionalno in mednarodno priznanih poklicnih načel«, »pravico do objavljanja in komunikacije zaključkov raziskav«, pa tudi »pravico do opravljanja poklicnih dejavnosti izven primarnega delovnega mesta«, če te le niso v konfliktu z obveznostmi do matične ustanove ali z zakonodajo. Priporočilo v 18. členu prav tako nedvoumno prepozna, da akademska svoboda zahteva institucionalno avtonomijo: »Avtonomija je institucionalna oblika akademske svobode in nujen pogoj za zagotavljanje ustreznega izpolnjevanja funkcij, zaupanih visokošolskemu pedagoškemu osebju in ustanovam«.

Leta 2024 je delovna skupina v okviru Organizacije združenih narodov oblikovala tudi Načela za uresničevanje pravice do akademske svobode (United Nations, 2024). Ker ta nedavni dokument kaže na to, v katero smer se razvija mednarodno razumevanje akademske svobode, navajamo vseh devet načel:

1. Akademska svoboda je pravica do razvijanja znanja in idej.
2. Akademska svoboda je zaščiten z mednarodnim pravom človekovih pravic.
3. Akademska svoboda zahteva avtonomijo institucij.
4. Akademska svoboda vključuje izražanje znotraj in zunaj akademske skupnosti.
5. Akademska svoboda zahteva dostop do informacij.
6. Akademska svoboda zahteva svobodo gibanja in združevanja.
7. Akademska svoboda je bistvena za vse ravni izobraževanja.
8. Študenti imajo pravico do akademske svobode.
9. Spoštovanje, zaščita in spodbujanje akademske svobode so skupna odgovornost.

Načela odražajo sodobno, razširjeno pojmovanje akademske svobode, ki presega zgolj pravico do raziskovanja in poučevanja znotraj okvirov posamezne discipline. Načela med drugim poudarjajo vpetost akademske svobode v kontekst človekovih pravic (načelo 2), neločljivo povezanost z institucionalno avtonomijo (načelo 3), komuniciranje vednosti tako znotraj akademske skupnosti kot z zunanjimi javnostmi (načelo 4), širijo njen pomen iz visokošolske na vse ravni izobraževanja (načelo 7) in poudarjajo, da skrb za akademsko svobodo ni le odgovornost posameznikov ali institucij, temveč skupna odgovornost širše družbe (načelo 9). Celostni pristop kaže na razumevanje akademske svobode kot temeljnega pogoja za razvoj znanja, kritičnega mišljenja in napredek družbe kot celote.

Razumevanje akademske svobode, kot ga izrisuje zgodovina, ni statično, temveč se prilagaja družbenemu razvoju. Novejše razumevanje, kot ga odražajo tudi načela Združenih narodov, kaže na vse večje zavedanje, da akademska svoboda ni le interna zadeva univerz, temveč temeljna vrednota, povezana s človekovimi pravicami, katere varovanje je skupna odgovornost. Širši pogled na akademsko svobodo nas spodbuja k razmisleku o njenem mestu in udejanjanju v različnih, tudi manj tipičnih okoljih. Eno takšnih so oborožene sile oz. vojaška organizacija.

Ali je akademska svoboda združljiva z vojaško institucijo?

Kot izpostavljata McKechnie in Merriam (2018, str. 313–314), se oborožene sile glede akademske svobode soočajo s posebno situacijo. Ta izhaja iz tega, da imajo visokošolske vojaške institucije dvojno vlogo: na eni strani slušatelje izobražujejo v bodoče intelektualce s področja vojaških ved, po drugi pa jih praviloma istočasno usposabljaajo za služenje v oboroženih silah in jih – bolj ali manj neposredno – pripravljajo na prevzem naslednje karijerne dolžnosti. To pomeni, da morajo usklajevati potrebo po akademski svobodi, ki je ključ-

na za intelektualni razvoj, s potrebo po vojaški kulturi in indoktrinaciji (disciplini, lojalnosti in subordinaciji), ki so nujni za učinkovito delovanje vojaške organizacije v oboroženem boju. Ta inherentna dvojnost ustvarja napetosti, ki praviloma niso prisotne v civilnih raziskovalnih in izobraževalnih ustanovah. Niday II in Harrington (2007, str. 28–29) v svojem razmišljanju umeščata akademsko svobodo v dihotomijo vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Trdita, da so vojaške organizacije praviloma bolj kot izobraževanju naklonjene usposabljanju, ki pa se osredotoča predvsem na programiranje posameznih, razmeroma enostavnih in jasno predvidljivih vedenj. Na drugi strani pa kompleksna in nenehno spreminjajoča se stvarnost zahteva precej več kot le naučene rutine. Diplomanti morajo biti zato sposobni kritično razmišljati, analizirati kompleksne situacije, preizpraševati predpostavke in sprejemati odločitve v negotovem okolju. Poleg tega se kariere diplomantov vojaških programov ne odvijajo izključno v vojaškem okolju. Številni po letih službe zapustijo vojaško službo in se podajo na druge poklicne poti. Zato je odgovornost vojaškega izobraževanja, da študente pripravi na vseživljenjsko učenje in na raznolike izzive, ki jih čakajo tako v vojaškem kot tudi v civilnem okolju.

V mednarodni literaturi je stanje akademske svobode na vojaških raziskovalnih in izobraževalnih ustanovah (zlasti na vojaških akademijah) najbolj opisano na primeru Združenih držav Amerike. Kot ugotavlja Chandler Garcia (2020, str. 105–118), ki je proučevala akademsko svobodo na ameriških akademijah kopenske vojske, zračnih sil in vojne mornarice, vodstva teh institucij izražajo zavezanost pomenu akademske svobode in aktivno iščejo načine, da bi koncept kar najbolj vključile v vojaška pravila in doktrine ter ga združile z vojaško kulturo. Ker so ameriške vojaške akademije akreditirane in evalvirane v sistemu javnoveljavnih izobraževalnih programov, morajo izpolnjevati določene standarde kakovosti. To je razvidno tudi iz javno dostopnih fakultetnih priročnikov (Department of the Navy, 2023, str. 2–1) oz. spletnih strani (United States Air Force Academy, b. l.; United States Military Academy, b. l.). Kljub temu pa predstavljajo vojaške institucije specifično raziskovalno in izobraževalno okolje, katerega delovanje urejajo tudi akti ministrstva za obrambo. Ti študentom, raziskovalcem in pedagogom postavljajo nekatere omejitve, ki niso tipične za civilno okolje. Med take sodijo prepoved kakršnegakoli (po)objavljanja tajnih podatkov, pa čeprav so javno dostopni na spletu (denimo WikiLeaks), prepoved političnega delovanja ter zahteva po vnaprejšnji odobritvi javno dostopnih gradiv (kot so raziskovalni članki) in javnih nastopov (Chandler Garcia, 2020, str. 108–109).

Številni primeri spornih praks pričajo, da stanje kljub uradnemu sprejemanju načel akademske svobode ni idealno. Wiarda (2011, str. 130–132) v tem pogledu povzema nekatere prakse, ki jih je izkusil kot profesor na ameriški Nacionalni obrambni univerzi (National Defense University). Med drugim poroča

o izrazito omejeni možnosti oblikovanja in prilagajanja učnih načrtov, pretiranem vplivu poveljniške linije na raziskovalno in pedagoško dejavnost, nenaklonjenem ozračju do civilnih predavateljev ter o nejasnih mehanizmi za zaščito akademske svobode v praksi. Ob tem navaja, da je predsednik univerze nekoč sicer sklical osebe, »da bi pokazal, da tudi on verjame v akademsko svobodo. Toda »seveda«, je dejal, ta ne more vključevati »ničesar«, kar je v nasprotju s politiko ministrstva za obrambo« (Wiarda, 2011, str. 132). Kot zaključuje profesor je bila akademska svoboda po njegovih izkušnjah spoštovana le v abstraktnem smislu – če pa je bilo treba izbrati med akademsko svobodo in politiko oz. stališči poveljnika, se je vselej žrtvovalo akademsko svobodo. Njegova izkušnja jasno ilustrira, kako lahko institucionalni pritiski in politične direktive vplivajo na dejansko uveljavljanje akademske svobode, tudi v okolišjih, kjer je ta načelno priznana.

Pritisk na akademsko svobodo pa je nemalokrat zgolj posreden. McKechnie in Merriam (2018, str. 315–319) to ponazarjata s primerom dr. Williama C. Bradforda, ki se je leta 2015 kot docent (visokošolski učitelj) zaposlil na ameriški akademiji kopenske vojske (West Point), a je nedolgo po prihodu podal odpoved. Bradford je namreč nekaj mesecev pred zaposlitvijo objavil izrazito kontroverzen prispevek na temo prava oboroženih spopadov, ki je po njegovi zaposlitvi na West Pointu pritegnil veliko medijske pozornosti. Čeprav je bil Bradfordov prispevek po mnenju številnih dejansko nevreden objave v znanstveni publikaciji, pa McKechnie in Merriam (2018, str. 320) nakazujeta, da je prišlo do negativnih učinkov na akademsko svobodo, ki pa niso bili neposredni. Pripisovanje pomena članku zgolj zaradi Bradfordovega delodajalca, negativna publiciteta, ki jo je bila deležna vojaška akademija, in nenadna odpoved so drugim raziskovalcem poslali sporočilo: izogibajte se neortodoksnim raziskavam in se osredotočajte na teme, ki so sprejemljive za vojaško akademijo. S stališča akademske svobode je takšno stanje zelo problematično. Raziskava namreč ne bi smela biti ocenjevana kot sporna zgolj ali pretežno zaradi povezave avtorja z določeno institucijo, temveč izključno na podlagi njene metodologije, rezultatov in prispevka k znanosti.

Z iste institucije prihajajo tudi nedavna in bolj neposredna opažanja. Tako je denimo dr. Chris Arney, zaslužni profesor na West Pointu, leta 2020 javno izpostavil, da akademijo pesti izrazito problematična politika akademske svobode. K zapisu ga je vodila odpoved pogodbe eni izmed docentk na akademiji, domnevno zaradi aktivizma in neobjektivnosti, po besedah Arneya (2020) pa je bil dejanski razlog njeno raziskovanje feminizma. Čeprav je Svetovalni odbor za akademsko svobodo (Academic Freedom Advisory Committee), notranji organ akademije, sklenil, da gre glede na predstavljena dejstva pri prekinitvi pogodbe za očitno kršitev akademske svobode, pa vodstvo akademije sklepa ni upoštevalo in je visokošolsko učiteljico na koncu odpustilo. Nadalje, leta 2025 so z iste institucije poročali o kontroverzni odločitvi vodstva, da

mora z delovanjem prekiniti 12 študentskih klubov, ki so združevali ženske ter študente in študentke etničnih manjšin (Scholars at Risk, 2025). Navedeni primeri, starejše razprave (gl. O'Neil, 1994), pa nekateri nedavni pritiski po odpustitvi profesorjev – med drugim predhodno navedene raziskovalke Chandler Garcie (gl. Academic Freedom Alliance, 2021; Zeman, 2021), jasno ilustrirajo kompleksnost in občutljivost vprašanja akademske svobode v vojaških raziskovalnih in izobraževalnih institucijah. Hkrati pa vzbujajo resne pomisleke glede dejanskega zagotavljanja intelektualne odprtosti in raznolikosti znotraj teh ustanov.

Kot izpostavljajo McKechnie in Merriam (2018, str. 339–340) ter Chandler Garcia (2020, str. 104–105), je pomembna značilnost vojaških visokošolskih institucij, da velik delež pedagoških položajev popolnčujejo aktivni (uniformirani) pripadniki oboroženih sil. Pri tem je pogosta praksa, da je pedagoško delo prehodna faza v vojaški karieri, ki traja le nekaj let. Ta časovna omejenost in zavedanje, da se bodo kmalu vrnili na operativne dolžnosti, ustvarjata specifičen kontekst, ki pomembno vpliva na njihovo pripravljenost za razvijanje in izražanje kritičnih stališč. Aktivni pripadniki so namreč del hierarhične strukture, kjer so disciplina, lojalnost in subordinacija pomembni za napredovanje v karieri. Izražanje neortodoksni stališč ima zato lahko negativne posledice za karierno pot, vključno s počasnejšim napredovanjem ali premestitvijo na neželena delovna mesta. Kot je slikovito zapisal Kaplan (2006):

Izkaže se, da vojaško pravo – to dejansko ščiti večino kritičnega govora – najbrž ni razlog, zakaj častniki v aktivni vojaški službi ne bodo ostro nastopili proti Rumsfeldu [takratnemu ministru za obrambo, op. a.]. Kakršne koli kritike se ne vzdržijo zato, ker bi se bali vojaškega sodišča, ampak zato, ker vedo, da se bo njihova kariera zaletela v zid. Nikoli ne bodo napredovali; verjetno bodo premeščeni nad severni tečajnik.

Raziskovalci in pedagogi, ki so zaposleni kot vojaške osebe, se torej pogosto znajdejo v konfliktu med svojo akademsko vlogo, ki bi morala spodbujati kritično mišljenje, in svojo vojaško identiteto, ki zahteva konformnost. Takšno samoomejevanje je v diametralnem nasprotju z načeli akademske svobode, ki spodbuja razvijanje znanja in idej ne glede na formalni status avtorja ali zunanja razmerja moči. V kontekstu vojaških institucij pa ta omejitev lahko vodi do homogenizacije mnenj in pomanjkanja kritične refleksije o pomembnih vojaških vprašanjih. To lahko dolgoročno negativno vpliva na kakovost izobraževanja in usposabljanja. McKechnie in Merriam (2018, str. 322) sta glede tega zelo jasna: predavatelji na vojaških visokošolskih institucijah morajo imeti enako možnost, da študente izpostavljajo nekonvencionalnim idejam, tudi tistim, ki izpodbijajo »vojaško ortodoksijo«.

Kako torej urediti akademsko svobodo v vojaškem okolju? Kot primer nedavne reforme na področju si bomo pogledali primer iz Kanade. Kanada, sicer

ustanovna članica Nata, ima dve vojaški akademiji: Kanadski kraljevi vojaški kolidž (Royal Military College of Canada) v provinci Ontario in Kraljevi vojaški kolidž Saint-Jean (Royal Military College Saint-Jean) v provinci Quebec. Čeprav sta poimenovani kot kolidža, sta obe ustanovi *de jure* univerzi, ki podeljujeta diplome v skladu z zakoni province, v kateri se nahajata. Ker je bil v Quebecu leta 2022 sprejet zakon, ki od vseh univerz v njeni pristojnosti zahteva, da sprejmejo politiko akademske svobode, je moral tudi Royal Military College Saint-Jean uveljaviti ustrezne spremembe (Parenteau, 2023). V nadaljevanju navajamo nekatera ključna določila politike, kot jo je sprejel Royal Military College Saint-Jean (2023). Osnovne značilnosti so naslednje:

- *Široka definicija akademske svobode.* Vključuje pravico do (1) poučevanja in diskusije, (2) raziskovanja, ustvarjanja in objavljanja, (3) izražanja mnenj o družbi in o instituciji, vključno z lastno institucijo, in (4) svobodnega sodelovanja v strokovnih ali akademskih organizacijah.
- *Široko razumevanje univerzitetnega prostora.* Zajema tako fizične kot virtualne lokacije, med drugim: kampus, predavalnice, digitalne učilnice, konference, javno sfero (medije, vključujoč digitalne in družbene medije in zapise na blogih ali spletnih straneh) in vse druge prostore, prek katerih ustanova uresničuje poslanstvo in prispeva k diseminaciji znanja.
- *Prepoznavanje avtonomije univerze.* Priznava lastno pristojnost za upravljanje univerzitetnih programov in zaposlovanje pedagoškega osebja prek ustreznih organov.
- *Svoboda poučevanja.* Zagotavlja pravico do svobodnega izražanja stališč pri poučevanju, vključno z uporabo dokumentov in analiz, ki so jih pripravile tretje osebe, brez doktrinarnih, ideoloških ali moralnih omejitev. Pri tem pa mora posredovano znanja izhajati iz stroke oz. znanosti.
- *Svoboda raziskovanja.* Zagotavlja pravico raziskovalcev do razvijanja projektov v svoji stroki in objavljanja rezultatov raziskav, ne da bi bili cenzurirani s strani institucije ali njenih predstavnikov. Pri tem pa je treba skrbeti za integriteto ter odkrito in natančno poročati o rezultatih raziskav.
- *Nastopanje v javnosti.* Dopušča, da se pripadniki kanadskih oboroženih sil pri diseminaciji rezultatov predstavljajo kot pripadniki oboroženih sil, z akademskim nazivom, ali oboje, ter da se svobodno odločajo, ali se bodo dogodkov zunaj univerze udeleževali v uniformi ali ne (pri čemer se glede tega posvetujejo s službo za stike z javnostjo). Pri komunikaciji z zunanjimi javnostmi mora biti jasno razvidno, ali posameznik nastopa kot predstavnik institucije ali kot državljani.
- *Spodbuda k obveščanju o občutljivih temah.* Člani univerzitetne skupno-

sti so spodbujeni, da vodstvo vnaprej obvestijo o morebitnih objavah ali razpravah, ki so delikatne z vidika poslanstva institucije ali varnosti države oz. ki bi lahko bile napačno razumljene v javnosti. Gre za spodbudo in ne za dolžnost.

- *Vzpostavitev odgovornosti.* Za uveljavljanje akademske svobode je odgovoren dekan za raziskovalno dejavnost oz. prorektor za raziskovalno dejavnost. Na Royal Military College Saint-Jean je vzpostavljen tudi odbor za akademsko svobodo (Standing Committee on Academic Freedom), ki nadzira implementacijo politike, obravnava pritožbe in oblikuje priporočila, v sestavi 7 do 11 članov.
- *Postopek pritožbe.* Vsak, ki ocenjuje, da je bila kršena akademska svoboda, lahko prijavi kršitev oz. vloži pritožbo, in sicer v šestih mesecih od nastanka dejstev. Kadar odbor oz. delovna skupina znotraj odbora ugotovi, da je dejansko prišlo do kršitve in ni možno doseči neformalne rešitve, priporoči formalne ukrepe, ki jih ocenjuje kot primerne za izboljšanje stanja.
- *Prepoznavanje omejitev.* Raven akademske svobode, ki jo uživa posameznik, je odvisna od obsega njegovih odgovornosti in njegovega civilnega ali vojaškega statusa. Pri tem ima vojaško osebo omejitev glede svobode izražanja. Poleg tega akademska svoboda nikoli ne ščiti žaljivih, diskriminatornih, rasističnih ali sovražnih izjav, groženj ali nadlegovanja, kršitev zasebnosti ali zaupnosti.

Pomembno je razumeti, da je zgornja politika le eden od primerov ureditve akademske svobode na vojaški instituciji v konkretni državi in ne predstavlja idealnotipske rešitve.

Akadska svoboda in Slovenska vojska

Glede na indeks akademske svobode (Academic Freedom Index), katerega pripravlja nemška univerza Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg in švedski inštitut V-Dem, se Slovenija uvršča v skupino držav z največjo akademsko svobodo. Tako se je leta 2024 Slovenija med 179 indeksiranimi državami uvrstila na šesto mesto (Friedrich-Alexander-Universität in V-Dem Institute, 2025). Za primerjavo: v prejšnjem poglavju obravnavani Kanada in Združene države Amerike zasedata 37. oz. 85. mesto. Zlasti pri Združenih državah Amerike je v zadnjem desetletju opazen izrazit negativen trend, kar vzbuja zaskrbljenost glede prihodnosti akademske svobode v tej državi. Tudi Slovenija je v obdobju 2020–2021 doživela opazen, a razmeroma omejen padec. Tako se je indeks akademske svobode z 0,95 v letu 2019 znižal na 0,87 v letu 2021, nato pa ponovno porasel na 0,93 v letu 2024. Ti podatki nas opominjajo, da akademska svoboda v Sloveniji ni samoumevna in je ranljiva, zlasti pod političnimi pritiski. Na drugi strani pa je odziv slovenske

akademske skupnosti, kot na primer *Peticija proti uničevanju javnega visokega šolstva in znanosti* (2021; gl. tudi C. in Rat, 2021), jasno pokazal sposobnost samoorganizacije in obrambe pravic in svoboščin.

V luči zapisanega je zanimivo, da se v slovenskem pravnem redu akademska svoboda ne pojavlja kot izrecno definirana ustavna pravica (Ustava Republike Slovenije, 1991), vendar pa je tesno povezana z ustavno zagotovljeno svobodo izražanja (39. člen) in avtonomijo univerz (58. člen). Glede prvega ustava zagotavlja svobodo »izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiška in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja«. Glede drugega pa ustava zagotavlja, da so »državne univerze in državne visoke šole [...] avtonomne«. Podobno kot ustava tudi Zakon o visokem šolstvu (ZViS-UPB7, 2012) ni izrecno definiral akademske svobode, a je v 6. členu zakona navedba, da »univerze in samostojni visokošolski zavodi, ki jih ustanovi Republika Slovenija, delujejo po načelih avtonomije«, kar med drugim zagotavlja »svobodo raziskovanja, umetniškega ustvarjanja in posredovanja znanja«. V času zaključevanja tega prispevka je bil na vladi potrjen in v parlamentarni postopek poslan prenovljen Zakon o visokem šolstvu (2025), ki v 2. členu osnutka vsebuje zapis, da »visokošolska dejavnost temelji na načelih akademske svobode in institucionalne avtonomije, kakovosti izobraževanja in odličnosti raziskovanja, umetniške dejavnosti ter inovativnosti, povezovanju in sodelovanju z družbo in z mednarodnim okoljem«. S sprejetjem in uveljavitvijo zakona bi se okrepila zakonodajna zaščita znanstvenoraziskovalne in izobraževalne svobode, ki je – kot smo ugotovili predhodno – sicer na visoki ravni.

Kot ugotavlja Westa (2017, str. 44) sicer slovenske univerze temeljijo na kooperativnem modelu upravljanja, v katerem imajo zaposleni ključno vlogo pri urejanju notranjih zadev. To je tudi razlog, da v slovenskem pravnem redu sintagma akademska svoboda ni prevladujoča, temveč je v središču pozornosti pravnih in strateških dokumentov avtonomija. Kot člani akademske skupnosti so torej visokošolski pedagogi, raziskovalci in drugi (so)delavci kolektivno odgovorni za zaščito individualnih akademskih svoboščin. V tej luči lahko obravnavamo tudi podatek, da so štiri slovenske univerze podpisnice *Magne Charte Universitatum* – k listini so pristopile Univerza v Ljubljani, Univerza v Mariboru (obe leta 1988), Univerza v Novi Gorici (2011) in Alma Mater Europaea – European Centre Maribor (2017). Vse štiri institucije so pristopile tudi k *Magni Charti Universitatum* 2020. Na seznamu podpisnic pa žal ne najdemo Univerze na Primorskem, Nove univerze, Univerze v Novem mestu in Evro-sredozemske univerze (EMUNI).

Poglejmo, kako navedeno zadeva Slovensko vojsko. Slovenska vojska ima vzpostavljen sistem izobraževanja in usposabljanja, ki je primarno v domeni Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU). Programi PDRIU so namenjeni različnim izobraževanjem za vojake, podčastnike,

častnike in vojaške uslužbence. Pri tem pa Slovenska vojska trenutno v celoti izvaja le en program, ki omogoča pridobitev javno veljavne izobrazbe, in sicer višje strokovno izobraževanje Vojaški menedžer, ki ga izvaja Višja vojaška strokovna šola. Namenjen je izključno vojaškim osebam in izključno za izobraževanje podčastnikov (Slovenska vojska, b.l.). Ob tem pa je s študijskim letom 2024/2025 Slovenska vojska začela izvajati tudi vojaški modul na prvi bolonjski stopnji. Ta modul, ki ga izvaja Visoka vojaška šola, je kot edino vojaško izobraževanje odprt za študente različnih civilnih fakultet in jim omogoča pridobitev 22 kreditnih točk pri treh predmetih, pri čemer je priznavanje vsebin vnaprej usklajeno z matičnimi fakultetami (Univerza Alma Mater Europaea, 2025). Javno predstavljene ambicije Slovenske vojske (Generalštab Slovenske vojske, 2025) kažejo, da načrtuje vojska v sodelovanju z zainteresiranimi fakultetami oz. univerzami zagotoviti program izobraževanja, ki bi omogočal visokim častnikom doseganje druge in tretje bolonjske stopnje. Tudi na raziskovalnem področju Slovenska vojska stremi k napredku, saj želi v okviru Visoke vojaške šole vzpostaviti znanstvenoraziskovalno jedro v podporo vojaškemu izobraževanju in Slovenski vojski kot celoti (Center vojaških šol, 2023).

Dokler je Slovenska vojska svoja izobraževanja organizirala interno, vprašanje akademske svobode, kot jo poznamo v civilnem visokošolskem prostoru, ni bilo posebej relevantno. Interna narava teh izobraževanj namreč omogoča, da je način izvedbe podrejen vojaškim potrebam, hierarhiji, doktrini in ciljem. V tem pogledu ni večjih pravnih dilem, saj morajo vojaške osebe spoštovati relevantne predpise, zlasti Zakon o obrambi (ZObr-UPB1, 2004), Zakon o službi v slovenski vojski (ZSSloV, 2007), Pravila službe v Slovenski vojski (2009), pa različne podzakonske akte ter akte vodenja in poveljevanja (direktive, odločitve, načrte, ukaze, povelja). Zakon o obrambi (ZObr-UPB1, 2004) in Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV, 2007) opredeljujeta predvsem organizacijo in oblike vojaškega izobraževanja, so pa za vsakodnevno delo pripadnikov Slovenske vojske pomembnejša Pravila službe v Slovenski vojski (2009). Ta veljajo za vse pripadnike Slovenske vojske in se uporabljajo ves čas opravljanja vojaške službe (2. in 3. čl.), torej tudi na izobraževanjih. Pri tem se pravila smiselno uporabljajo tudi za civilne osebe, ki delajo v Slovenski vojski. Iz Pravil službe v Slovenski vojski (2009) izpostavljamo naslednje določbe:

- Dolžnost vojaških oseb je poslušnost do nadrejenih. Poslušnost je obvezna. Ukaz se izvrši brez ugovaranja, razen v primerih, ki jih določa Zakon o obrambi (ZObr-UPB1, 2004) in Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV, 2007, 55. čl.).
- Vojaške osebe izvršujejo ukaze nadrejenih brez ugovaranja, popolno, dosledno, pravilno in pravočasno (63. čl.).

- Vojaška disciplina je brezpogojno, natančno, pravilno in pravočasno izpolnjevanje vojaških dolžnosti v skladu s predpisi, temi pravili službe ter akti vodenja in poveljevanja (7. čl.).
- Pripadniki Slovenske vojske dosledno spoštujejo vojaško disciplino. Poudrejeni ne razpravljajo o odločitvah nadrejenih, razen kadar so k temu poklicani ali če je to v skladu s temi pravili službe. (29. čl.).
- Pripadniki Slovenske vojske lahko nastopajo v sredstvih javnega obveščanja na podlagi predhodnega soglasja nadrejenega v skladu s predpisi, temi pravili službe ter drugimi akti vodenja in poveljevanja. Za javni nastop pripadnikov Slovenske vojske se šteje vsak nastop v sredstvih javnega obveščanja, med katerim izražajo stališča oziroma kadar odgovarjajo na vprašanja, ki so povezana z delovanjem Slovenske vojske kot institucije ter njenih pripadnikov, ne glede na to ali je bil pogovor opravljen v delovnem času ali izven njega. (11. čl.).
- Pripadniki Slovenske vojske lahko v strokovni literaturi objavljajo prispevke. Za objavljane strokovnih prispevkov, ki se nanašajo na organizacijo in delovanje Slovenske vojske ter predstavljajo uradna stališča, morajo predhodno pridobiti soglasje nadrejenega oziroma druge pristojne osebe (12. čl.).
- Spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, osebnosti ter varovanje človekovega dostojanstva so temeljna vodila vsakega pripadnika Slovenske vojske pri izvrševanju dolžnosti. Vsako ravnanje v nasprotju s temi načeli je nečastno in v nasprotju z interesi Slovenske vojske (33. čl.).

Glede na navedene določbe Pravil službe v Slovenski vojski (2009) obstaja inherentna napetost med vojaško organizacijsko kulturo, ki temelji na hierarhičnem ustroju, subordinaciji in poslušnosti, ter konceptom akademske svobode, kot ga poznamo v civilnem visokošolskem prostoru. Analizirajmo, kako posamezne določbe Pravil službe potencialno omejujejo akademsko svobodo:

- *Dolžnost poslušnosti* (55. čl.), *izvrševanje ukazov brez ugovaranja* (63. čl.) in *omejevanje razprave o odločitvah nadrejenih* (29. čl.): Postavlja se vprašanje, ali je omogočeno izražanje kritičnih mnenj, postavljanje provokativnih vprašanj ali izzivanje uveljavljenih teorij, kar je v akademskem svetu zaželeno in celo nujno za intelektualni napredek. V vojaškem kontekstu je lahko namreč takšno ravnanje interpretirano kot neposlušnost, še zlasti ko je izvajalec pedagoških vsebin hkrati tudi neposredno nadrejeni slušatelju ali pa če kot raziskovalec dela na istem raziskovalnem projektu.
- *Vojaška disciplina* (7. in 29. čl.): Disciplina, ki zahteva brezpogojno, na-

tančno, pravilno in pravočasno izpolnjevanje vojaških dolžnosti, se lahko v akademskem okolju posredno manifestira kot (samo)omejevanje pri izbiri tem raziskovanja, načinov poučevanja ali pri ocenjevanju. Čeprav sta red in organiziranost pomembna tudi v raziskovanju in izobraževanju, pa pretirana zahteva po disciplini lahko duši prilagodljivost, ustvarjalnost in inovativnost.

- *Nastopanje v javnih medijih* (11. čl.): Zahteva po predhodnem soglasju nadrejenega za vsak javni nastop, ki se nanaša na delovanje Slovenske vojske, omejuje akademsko svobodo vojaških raziskovalcev in pedagogov glede komuniciranja stališč in spoznanj z zunanjimi javnostmi, tudi če se vsebina ne nanaša na Slovensko vojsko.
- *Objavljanje v strokovni literaturi* (12. čl.): Pravila službe so na tem mestu razmeroma ohlapna, saj je dikcija o potrebnem soglasju le za prispevke, »ki se nanašajo na organizacijo in delovanje Slovenske vojske ter predstavljajo uradna stališča« oblikovana z veznikom ter – soglasje je torej potrebno le, kadar sta izpolnjena oba pogoja.
- *Spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin* (33. čl.): Člen kaže na zavedanje pomena temeljnih pravic, vendar pa je vprašanje, kako se te implementirajo in uravnotežijo z drugimi določbami Pravil službe, ki omejujejo svobodo izražanja in delovanja.

Zaradi (delne) vpetosti vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem in ambicije Slovenske vojske po nadaljnji integraciji bi bilo smiselno sprejeti (javno dostopen) dokument, ki bi na področju akademske svobode konkretiziral pravice in omejitve vojaških in civilnih oseb, vključenih v javne programe vojaškega raziskovanja in izobraževanja. S tem bi se utrdila načelna zavezanost Slovenske vojske k akademski svobodi, ki je že nakazana v *Strategiji znanstvenoraziskovalne dejavnosti Centra vojaških šol (2023–2026)* (Center vojaških šol, 2023), predhodniku leta 2024 vzpostavljenega PDRIU. Strategija, sicer usmerjena v raziskovalno delo, namreč že poudarja avtonomijo raziskovalcev Visoke vojaške šole pri »izbiri raziskovalnih projektov, sestavi raziskovalnih skupin in uporabi metodologije«. Nadalje prepoznava, da raziskovalno delo temelji »na načelu akademske svobode, po katerem je zagotovljena svoboda raziskovanja, poučevanja in študija« in sprejema pomen javnega komuniciranja znanosti.

Predlagani dokument, ki bi konkretiziral politiko akademske svobode v Slovenski vojski, bi predstavljal pomemben korak k krepitvi zaupanja med vojaško in civilno sfero na področju izobraževanja in raziskovanja. V njem bi se jasno opredelilo, kako se načelo akademske svobode razume in uresničuje v specifičnem kontekstu vojaških študijskih programov in raziskovalnih projektov, s čimer bi se preprečili morebitni nesporazumi ali nejasnosti glede pravic in obveznosti posameznikov, ki sodelujejo v teh programih, ter zago-

tovil mehanizem zaščite akademske svobode ob upoštevanju specifičnosti vojaškega okolja in potreb obrambnega sistema.

Sklep

Akadska skupnost je v Sloveniji občutljiva na vprašanja akademske svobode, kar je pozitivno, saj prispeva k spodbudni intelektualni atmosferi v družbi. Ob visoki ravni akademske svobode si moramo prizadevati, da se standardi kakovosti, ki veljajo v civilnem okolju, prenašajo tudi v vojaško akademsko okolje. To je še posebej pomembno v luči nadaljnje integracije vojaškega v sistem javnega izobraževanja in načrtovane krepitve vojaške znanstvenoraziskovalne dejavnosti.

V Sloveniji še nismo izvedli (empirične) raziskave, ki bi primerjala percepcijo akademske svobode v Slovenski vojski in civilnem okolju, zato se v tem pogledu ne moremo opreti na konkretne podatke. Kljub temu pa pregled tuje literature, zlasti izkušenj iz Severne Amerike, kaže, da je akademska svoboda v vojaških ustanovah praviloma pod večjim pritiskom kot v civilnem okolju. V tej luči so smiselni dodatni mehanizmi za zaščito akademske svobode. Glede teh bi se Slovenija lahko oprla na spoznanja iz tujine, pri čemer pa mora oblikovati rešitve, prilagojene slovenskemu kontekstu.

Pomemben korak bi bil sprejetje javno dostopnega dokumenta, s katerim bi se opredelile pravice in omejitve ter vzpostavil varovalni mehanizem s področja akademske svobode. Na ta način bi se uravnotežile omejitve, izhajajoče iz Pravil službe v Slovenski vojski (2009), z načeli akademske svobode. Vzpostavitev varovalnega mehanizma bi bila še posebej pomembna v luči dejstva, da za vojaške institucije ni značilen kolegialni model upravljanja, ki v civilnem svetu načeloma pozitivno vpliva na raven akademske svobode. Ne glede na poimenovanje in specifično zasnovo rešitve (mehanizma in krovnega dokumenta) pa je bistveno, kako se načela akademske svobode udejanjajo v praksi. To zahteva ozaveščanje, izobraževanje in dialog med deležniki. Le na ta način bo mogoče ustvariti spodbudno intelektualno okolje, ki bo prispevalo k razvoju kakovostnih vojaških kadrov ter uspešnemu ustvarjanju in diseminaciji vojaškega znanja.

Navedena literatura

- Academic Freedom Alliance. (2021, 13. julij). *AFA defends Air Force Academy professor amid controversy over critical race theory*. <https://academicfreedom.org/afa-defends-air-force-academy-professor-amid-controversy-over-critical-race-theory/>
- Arney, C. (2020, 26. oktober). *Overcoming setbacks in academic freedom at West Point*. Academe Blog. <https://academeblog.org/2020/10/26/overcoming-setbacks-in-academic-freedom-at-west-point/>
- C., G., in Rat, D. (2021, 1. februar). *Akadska spletna peticija proti vladnim pose-*

- gom v visoko šolstvo. MMC RTV Slovenija. <https://www.rtv slo.si/slovenija/akademski-spletna-peticija-proti-vladnim-posegom-v-visoko-solstvo/550982>
- Center vojaških šol. (2023, 20. februar). *Strategija znanstvenoraziskovalne dejavnosti Centra vojaških šol (2023–2026)*.
- Chandler Garcia, L. M. (2020). Academic freedom in faculty and student research – balancing freedom and discipline: Academic freedom within military academies. V E. Sengupta in P. Blessinger (ur.), *Faculty and student research in practicing academic freedom* (str. 103–120). Emerald.
- Department of the Navy. (2023). *United States Naval Academy faculty handbook*. https://www.usna.edu/Academics/Provost/Rules-Regulations/Faculty_Handbook_2023.pdf
- Friedrich-Alexander-Universität in V-Dem Institute. (2025). *Academic freedom index: Update 2025* https://academic-freedom-index.net/research/Academic_Freedom_Index_Update_2025.pdf
- Generalštab Slovenske vojske. (2025, 14. maj). *Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje*.
- Kaplan, F. (2006, 26. april). *Could Rumsfeld court-martial the retired generals?* Slate. <https://slate.com/news-and-politics/2006/04/could-rumsfeld-court-martial-the-retired-generals.html>
- Magna Charta Universitatum*. (1988). <https://www.magna-charta.org/magna-charta/en/magna-charta-universitatum/mcu-1988>
- Magna Charta Universitatum*. (2020). <https://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum/mcu2020>
- McKechnie, D. B., in Merriam, E. (2018). Academic freedom in the guarded institution. *First Amendment Law Review*, 14(2), 313–341.
- Niday II, J. A., in Harrington, K. (2007). Can academic freedom work in military academies? *Academe*, 93(4), 26–29.
- Observatory Magna Charta Universitatum. (B. d.). *Signatory universities*. <https://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum/signatory-universities>
- O’Neil, R. M. (1994). Academic freedom and tenure: Faculty policies at the United States Military Academy. *Academe*, 80(3), 47–50.
- Parenteau, D. (2023, 6.–9. november). *The military academy and the right to academic freedom for officer/naval cadets* [prispevek na konferenci]. International Society of Military Sciences Conference, København, Danska.
- Peticija proti uničevanju javnega visokega šolstva in znanosti*. (2021). <https://www.akademski-skupnost.si/>
- Pravila službe v Slovenski vojski. (2009). *Uradni list republike Slovenije*, št. 84.
- Reichman, H. (2021). *Understanding academic freedom*. Johns Hopkins University Press.
- Reichman, H. (2025). *Understanding academic freedom* (2. izd.). Johns Hopkins University Press.

- Royal Military College Saint-Jean. (2023, 7. julij). *Policy on academic freedom*. <https://www.cmrsj-rmcjs.forces.gc.ca/ea-cs/pla-paf/pla-paf-eng.asp>
- UNESCO. (1997, 11 November). *Recommendation concerning the status of higher-education teaching personnel*. <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-status-higher-education-teaching-personnel>
- United Nations. (2024, 31. maj). *Principles for implementing the right to academic freedom (A/HRC/56/CRP.2)*. <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc56crp2-principles-implementing-right-academic-freedom-working-group>
- Scholars at Risk. (2025, 4. februar). *West point military academy*. <https://www.scholarsatrisk.org/report/2025-02-04-west-point-military-academy/>
- Slovenska vojska. (B. l.). *Višja vojaška strokovna šola*. <https://postanivojak.si/enote/cvs/visvojsola/>
- Tennant, J. P., in Ross-Hellauer, T. (2020). The limitations to our understanding of peer review. *Research Integrity and Peer Review* 5, 6. <https://doi.org/10.1186/s41073-020-00092-1>
- United States Air Force Academy. (B. l.). *Student and faculty resources*. <https://www.usafa.edu/academics/sis/>
- United States Military Academy. (B. l.). *Administrative Grievance System (AGS)*. <https://www.westpoint.edu/about/cadet-consumer-information/policies-and-procedures-for-complaints>
- Univerza Alma Mater Europaea. (2025). *Novost: Vojaški modul*. <https://www.almamater.si/novost-vojaski-modul-n1472>
- Ustava Republike Slovenije. (1991). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 33.
- Westa, S. (2017). *Academic freedom in teaching in higher education in Europe and the Asia Pacific Rim* [doktorska disertacija]. Univerza v Ljubljani. <https://repozitorij.uni-lj.si/lzpis/Gradiva.php?id=95813&lang=slv>
- Wiarda, H. J. (2011). *Military brass vs. civilian academics at the National War College*. Lexington Books.
- Zakon o obrambi (ZObr-UPB1). (2004). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 103.
- Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV). (2007). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 68.
- Zakon o visokem šolstvu (ZViS-UPB7). (2012). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 32.
- Zakon o visokem šolstvu. (2025). Predlog predpisa (2024-3360-0016). <https://e-uprava.gov.si/si/drzava-in-druzba/e-demokracija/predlogi-predpisov/predlog-predpisa.html?id=16894&lang=si>
- Zeman, J. (2021, 14. julij). *Pentagon resists Congressional pressure to remove Air Force Academy professor for teaching critical race theory*. FIRE. <https://www.thefire.org/news/pentagon-resists-congressional-pressure-remove-air-force-academy-professor-teaching-critical>

Empirična raziskava vojaškega izobraževanja, usposabljanja in raziskovanja v Sloveniji

Andrej Koren

Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
andrej.koren@siol.com

Valerij Dermol

Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
valerij.dermol@gmail.com

© 2025 Andrej Koren in Valerij Dermol

<https://doi.org/10.53615/978-961-6813-56-3/143-163>

Uvod

V okviru raziskovalnega projekta VoKa je bila izvedena obsežna kvalitativna analiza, ki se je osredotočila na razumevanje izzivov in priložnosti na področjih vojaškega izobraževanja, znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter sodelovanja med vojaškimi in civilnimi institucijami. Temeljni cilj raziskave je bil prispevati k oblikovanju strateških rešitev za krepitev vojaške karijerne poti, utemeljene na vojaških vedah, ter izboljšati sodelovanje med obrambnim sektorjem in akademsko sfero.

Raziskava je temeljila na treh ključnih raziskovalnih vprašanjih:

- Kakšno je sodelovanje med vojaškimi in civilnimi institucijami?
- Kakšni so stanje in izzivi na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja?
- Kakšni so stanje in izzivi na področju vojaške znanosti in raziskovanja?

Metodologija

Uporabljen je bil kvalitativni raziskovalni pristop, pri katerem je bila glavna metoda zbiranja podatkov polstrukturiran intervju. Izvedenih je bilo 40 intervjujev z različnimi deležniki, vključno s pripadniki Slovenske vojske, predavatelji, predstavniki vodstva, civilnimi institucijami ter agencijo za akreditacijo. Vzorčenje je bilo namensko in heterogeno, da bi zajeli čim širši spekter pogledov. Intervjuji so bili izvedeni osebno in prek spletnih platform ter so bili snemani s soglasjem udeležencev. Transkripcija je bila opravljena s pomočjo orodja Office 365, analiza pa s pomočjo tematskega kodiranja in interpretacije.

Tematska analiza

Opis metode

V okviru kvalitativne raziskave smo za obdelavo podatkov iz intervjujev uporabili tematsko analizo (ang. *thematic analysis*), ki velja za eno izmed temeljnih in najbolj razširjenih metod za analizo kvalitativnih podatkov. Tematska analiza omogoča identifikacijo, analizo in interpretacijo vzorcev (tem) znotraj besedilnih podatkov (Braun in Clarke, 2006). Metoda je še posebej primerena za raziskave, katerih cilj je prepoznati ključna vprašanja in pomene, ki jih udeleženci pripisujejo določenim pojavom ali procesom – v našem primeru izobraževanju, raziskovanju in sodelovanju med vojsko in civilnim sektorjem.

Postopek analize je potekal v več fazah, skladno s priporočili avtoric Virginie Braun in Victorie Clarke (2006), ki predlagata šeststopenjski pristop k tematski analizi:

- *Seznanjanje z vsebino* – večkratno branje transkripcij z namenom razumevanja splošnih vzorcev v podatkih.
- *Generiranje začetnih kod* – označevanje vsebin, ki so bile relevantne glede na raziskovalna vprašanja.
- *Iskanje tem* – združevanje kod v širše tematske sklope.
- *Pregled tem* – preverjanje koherentnosti tem v odnosu do kodiranih segmentov in celotne zbirke podatkov.
- *Poimenovanje in definiranje tem* – razvoj jasnih opredelitev tem in njihovih podtem.
- *Priprava poročila* – predstavitev tem skupaj z reprezentativnimi citati udeležencev in razlago njihovega pomena.

Na podlagi temeljitega kodiranja in analize 40 transkripcij intervjujev so bile oblikovane tri glavne tematske kategorije:

- sodelovanje med vojsko in civilnim sektorjem,
- vojaško izobraževanje in usposabljanje,
- vojaška znanost in raziskovanje.

Vsaka izmed teh tem vključuje več podtem, ki so se v intervjujih večkrat pojavile, kot na primer: priznavanje civilnih kvalifikacij, vloga izobraževanja v tujini, birokratske ovire za raziskovalno delo ipd. Za vsako temo so bili izbrani tudi reprezentativni citati, ki ponazarjajo pogoste izkušnje, mnenja in vrednotenja udeležencev raziskave. Uporaba citatov povečuje verodostojnost in bogastvo interpretacije ter omogoča bralcu vpogled v kontekstualne odtenke stališč intervjuvancev (Nowell idr., 2017).

Določitev tem ni bila vnaprej strukturirana (deduktivna), temveč je bila zasnovana induktivno, kar pomeni, da so se teme oblikovale neposredno iz podatkov, brez vnaprejšnjih teoretskih predpostavk. To zagotavlja večjo odpr-

tost za nova spoznanja, ki niso bila nujno predvidena ob postavitvi raziskovalnih vprašanj.

Za začetno podporo pri kodiranju in iskanju vzorcev je bila uporabljena umetna inteligenca (ChatGPT), nato pa je sledila ročna analiza in validacija, kar je izvedla raziskovalna ekipa. S tem smo zagotovili kombinacijo preglednosti, doslednosti in raziskovalne refleksije, kar je pomembno za zanesljivost in kredibilnost kvalitativne analize (Lincoln in Guba, 1985).

Odgovori na raziskovalna vprašanja

Kakšno je sodelovanje med vojaškimi in civilnimi institucijami?

Sodelovanje med vojaškimi in civilnimi institucijami v Sloveniji poteka na več ravneh in zajema različne oblike partnerskih povezav, od formalnih dogovorov do projektnega sodelovanja in skupnih izobraževalnih pobud. Intervjuvanci so v svojih odgovorih pogosto izpostavljali, da so takšna sodelovanja nujna za razvoj kompetenc, izboljšanje kakovosti izobraževanja ter prenos znanja in tehnologij med sektorjema. Kot je dejal eden izmed sogovornikov:

Mislim, da je sodelovanje z akademsko sfero ključno – ne samo za razvoj vojske, ampak tudi za večjo prepoznavnost in legitimnost v javnosti.

Na področju izobraževanja se sodelovanje udejanja predvsem prek vključevanja vojaških modulov v programe civilnih visokošolskih zavodov. Vojaški moduli, kot npr. Vojaški menedžment, so bili uspešno integrirani v visokošolske programe nekaterih univerz (Univerza v Mariboru, Univerza na Primorskem), pri čemer je sodelovanje z mlajšimi visokošolskimi institucijami pogosto potekalo brez večjih ovir. Po drugi strani pa je bilo sodelovanje z Univerzo v Ljubljani označeno kot bolj zahtevno zaradi strogih akademskih meril in vprašanja habilitacij vojaških predavateljev:

Z Mariborom in Primorsko gre lažje. Pri Ljubljani pa je več administrativnih in kadrovskih zahtev – predvsem habilitacije naših predavateljev predstavljajo problem.

Vse to kaže na potrebo po vzpostavitvi bolj enotnega in formaliziranega okvira za vključevanje vojaških vsebin v javni izobraževalni sistem.

Na področju raziskovanja so intervjuvanci navedli primere sodelovanja z uglednimi raziskovalnimi ustanovami, kot so Inštitut Jožef Stefan, Fakulteta za šport in Fakulteta za strojništvo. Sodelovanje poteka zlasti pri raziskavah s področja fizične pripravljenosti, logistike, tehnologije in razvoja vojaške opreme. A kot pravi eden od predstavnikov poveljstva:

Zelo radi bi sodelovali bolj sistematično, a pogosto zmanjka ljudi in tudi podpore. Imamo znanje, a nismo vključeni v projekte, kjer bi ga lahko res razvijali.

Vendar pa so prisotni tudi pomembni izzivi, kot so dolgotrajni administrativni postopki, omejena dostopnost vojaških strokovnjakov do raziskovalnih priložnosti ter nezadostna institucionalna podpora. V več primerih so intervjувanci izrazili potrebo po bolj strukturiranem sodelovanju, ki bi omogočilo sistematično vključevanje Slovenske vojske v nacionalne in mednarodne raziskovalne projekte.

Na ravni mednarodnega sodelovanja so izpostavljeni primeri vključevanja pripadnikov Slovenske vojske v izobraževanja v tujini, npr. v ZDA, Švici ali na Hrvaškem. Ta izobraževanja so bila ocenjena kot izredno koristna, saj pripomorejo k razvoju voditeljskih kompetenc, širjenju obzorij in uvajanju dobrih praks iz tujine v slovenski kontekst:

V tujini sem res dobil širši pogled. Težava je, da se potem doma s tem znanjem pogosto nimaš kam vklopiti – sistem ne ve, kaj z njim.

Kljub temu pa priznanje teh tujih kvalifikacij v domačem sistemu pogosto ni urejeno, kar zmanjšuje njihovo dejansko uporabnost in vrednost v kariernem napredovanju.

Intervjuvanci so jasno izrazili potrebo po institucionalizaciji sodelovanja, kar bi med drugim zajemalo:

- oblikovanje formalnih okvirov za vključevanje vojaških vsebin v visokošolske programe,
- priznanje vojaških kvalifikacij v civilnem sistemu (npr. v okviru bolonjskega sistema),
- oblikovanje stalnih partnerskih struktur med vojsko in raziskovalnimi ustanovami,
- razvoj skupnih raziskovalnih centrov z interdisciplinarnimi ekipami.

Sodelovanje s civilnim sektorjem so ocenili tudi kot pomembno za večjo legitimnost vojske v javnosti, saj skupni projekti (npr. na področjih umetne inteligence, kibernetike, varnosti, logistike) omogočajo prenos znanja in krepitev vezi med obema sferama. Sodelovanje s civilnim sektorjem so ocenili kot sredstvo za izboljšanje prepoznavnosti in sprejetosti obrambnega sistema v sodobni družbi:

Če nas ljudje ne vidijo kot odprto, sodelovalno institucijo, izgubimo stik z realnostjo in podporo okolja.

Na splošno ugotavljamo, da je sodelovanje med vojsko in civilnim sektorjem sicer prisotno in v določenih primerih uspešno, vendar pa ni sistematično in enakomerno razvito. Za njegov nadaljnji razvoj bo ključnega pomena:

- uskladitev pravnih okvirov,
- izboljšanje pogojev za habilitacijo vojaških strokovnjakov,

- vzpostavitev vojaškega raziskovalnega inštituta ter
- dolgoročno strateško načrtovanje sodelovanj.

Kakšni so stanje in izzivi na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja?

Vojaški izobraževalni sistem v Sloveniji je formalno dobro zasnovan in vključuje več stopenj usposabljanja, od osnovnih tečajev za podčastnike do štabnih in generalštabnih programov za višje častnike. Tečaji omogočajo napredovanje po karierni lestvici in predstavljajo pomemben mehanizem za prenos institucionalnega znanja. Kljub temu intervjuvanci ugotavljajo številne izzive, povezane s kakovostjo, dostopnostjo in uporabnostjo izobraževalnih programov, zlasti v kontekstu sodobnih potreb Slovenske vojske.

Eden ključnih izzivov, ki se je pogosto pojavljal v intervjujih, je pomanjkanje specializiranih programov za tehnična in strokovna področja, kot so informatika, logistika, kibernetika, varnost, komunikacije in vzdrževanje:

Večina vsebin je zelo splošnih. Če se ukvarjaš z vzdrževanjem ali s sistemsko administracijo, moraš znanje iskati zunaj – pa še to na lastne stroške.

Pripadniki, ki delujejo na teh področjih, pogosto pridobivajo potrebna znanja v civilnih izobraževalnih institucijah, saj vojaški programi ne pokrivajo njihovih specifičnih potreb. Nekateri so navedli, da so bili zaradi pomanjkanja ustreznih vsebin prisiljeni vlagati lasten čas in denar za študij na civilnih fakultetah, kar ustvarja občutek prepuščenosti in zmanjšuje zadovoljstvo pri opravljanju vojaške službe.

Ni problema, da moram sam plačati študij, ampak potem me vsaj naj nekdo podpira, ne pa da imam občutek, da jim je vseeno.

Integracija civilnega in vojaškega izobraževanja je še vedno omejena in pogosto odvisna od ad hoc dogovorov med institucijami. Vojaška usposabljanja niso vedno priznana v civilnem izobraževalnem sistemu, prav tako pa civilna izobrazba ni vedno ustrezno vrednotena znotraj vojske:

Imam magisterij iz logistike, pa sem moral vseeno delati interni tečaj, ki je bil vsebinsko precej pod nivojem tega, kar že znam.

To povzroča neskladja med formalnimi pogoji za napredovanje in dejanskimi nalogami, ki jih opravljajo pripadniki. Na primer, nekateri so navedli, da so se morali udeležiti izobraževanj, ki niso neposredno povezana z njihovimi delovnimi nalogami, zgolj zato, da so izpolnili formalne pogoje za napredovanje.

Dodatna ovira predstavlja nezadostna sistemska podpora za nadaljnje izobraževanje, zlasti v obliki finančne pomoči, svetovanja ali prilagoditve delovnih obveznosti:

Če hočeš študirati ob delu, si prepuščen samemu sebi. Šef ti reče: »To je tvoja stvar«.

Pripadniki, ki se želijo izobraževati ob delu, pogosto naletijo na organizacijske prepreke ali nezainteresiranost nadrejenih. Mlajši častniki izpostavljajo tudi pomanjkanje strukturiranega mentorstva, ki bi jim pomagalo pri karierem razvoju in izbiri ustreznih izobraževalnih poti:

Nimam nikogar, ki bi mi rekel, kaj ima sploh smisel študirati, če želim napredovati. Sam ugibaš, kaj se »splaca«.

Več intervjuvancev je kot primer dobre prakse navedlo nemški model modularnega izobraževanja, kjer lahko vojaške izkušnje in znanja kombiniraš z izbranimi civilnimi programi ter s tem postopno gradiš formalno izobrazbo:

Pri njih lahko gradiš formalno izobrazbo sproti, iz modulov. Ne rabiš iz nule, če imaš 15 let prakse in vojaških certifikatov.

Tak model bi omogočil večjo prožnost, hitrejši karierni razvoj in boljšo usklajenost med znanji in nalogami.

Izobraževanje v tujini je bilo ocenjeno kot izredno dragoceno, saj pripadniki pridobijo mednarodno primerljiva znanja, nove metode dela in širši pogled na varnostne izzive. Vendar pa je v več primerih nastopila težava z nepriznavanjem tujega usposabljanja ob povratku v matično enoto. To zmanjšuje motivacijo za vključevanje v takšna izobraževanja ter omejuje uporabo znanj, pridobljenih v tujini:

Ko sem se vrnil iz ZDA, ni bilo nobenega interesa za to, kar sem tam pridobil. Nihče ni vprašal niti za povzetek.

Skupni imenovalac vseh teh opažanj je potreba po celoviti prenovi in večji fleksibilnosti vojaškega izobraževalnega sistema, ki bi:

- bolje odgovarjal na potrebe različnih vojaških profilov,
- priznaval in integriral civilno ter tuje znanje,
- vzpostavil mehanizme za motivacijo in podporo pripadnikom (npr. stipendije, prilagoditev delovnega časa, mentorski sistemi),
- spodbujal vseživljenjsko učenje znotraj vojske.

Uresničevanje teh ukrepov bi lahko prispevalo ne le k večji strokovnosti in operativni pripravljenosti Slovenske vojske, ampak tudi k večji privlačnosti vojaškega poklica in večji zvestobi kadrov.

Kakšni so stanje in izzivi na področju vojaške znanosti in raziskovanja?

Vojaška znanost v Sloveniji se nahaja v začetni fazi razvoja in še nima vzpostavljenega sistemskega okvira, ki bi omogočal njeno dolgoročno rast in institucionalno utrditev. Intervjuvanci iz vrst vojaških izobraževalnih institucij,

poveljstva ter civilnih raziskovalnih organizacij so enotno poudarili, da je področje vojaške znanosti kljub svojemu pomenu za obrambni sistem premalo razvito, finančno podhranjeno in organizacijsko razdrobljeno:

Imamo posameznike, ki delajo odlične stvari, ampak nimamo sistema, ki bi to prepoznal ali podpiral.

Eden izmed ključnih izzivov je odsotnost centralne institucije, ki bi se strateško in sistematično ukvarjala z raziskovalno dejavnostjo na področju obrambe. Med intervjuji je bilo večkrat izpostavljeno, da Slovenija nima vojaškega raziskovalnega inštituta, ki bi povezal obstoječe raziskovalne potencialne, razvijal obrambne tehnologije, izvajal strateške študije ter služil kot osrednja točka za sodelovanje z akademskim in gospodarskim sektorjem:

Vsi nekaj delamo, vsak po svoje, nihče pa ne povezuje in usmerja. Potrebujemo center – vojaški »think tank«.

Vzpostavitev takšne institucije je bila označena kot ključna za razvoj vojaške znanosti v državi.

Pripadniki Slovenske vojske, ki se ukvarjajo z raziskovanjem, se pogosto soočajo s pomanjkanjem priznanja raziskovalnega dela znotraj lastne organizacije. Status raziskovalca ni formalno urejen, kar pomeni, da raziskovalna dejavnost pogosto ne vpliva na karierno napredovanje ali sistemizacijo delovnih mest:

Raziskovalno delo v vojski je hobi, ne kariera. Nihče te ne napreduje, če pišeš članke ali vodiš projekte.

To zmanjšuje motivacijo in omejuje možnosti za vključevanje pripadnikov v raziskovalne projekte. Intervjuvanci so predlagali, da se vzpostavi poseben karierni tir za vojaške raziskovalce, ki bi omogočal napredovanje tudi na podlagi znanstvenih dosežkov.

Dodaten izziv predstavlja nizka stopnja financiranja raziskav na področju vojaških ved:

Če ni evropskega projekta, ni denarja. In če nimaš ekipe, se ne moreš niti prijaviti. Gre za začaran krog.

Tako na nacionalni kot na institucionalni ravni ni vzpostavljenega mehanizma, ki bi redno in stabilno financiral raziskovalne projekte v obrambnem sektorju. Sredstva, ki so na voljo, so pogosto projektno omejena, kar otežuje dolgoročno načrtovanje in izvajanje kompleksnejših raziskav, zlasti na področjih, kot so tehnologija, kibernetika, logistika, taktične študije, obrambna pedagogika in vojaška psihologija.

Poleg tega je bilo v več intervjujih izpostavljeno, da rezultati raziskav, tudi tistih, ki nastajajo v sodelovanju s civilnim sektorjem (npr. z Inštitutom Jožef

Stefan, Fakulteto za šport, Fakulteto za strojništvo), pogosto niso ustrezno implementirani v prakso:

Naredimo analizo, napišemo poročilo, potem pa ostane v predalu. Ni prenosa v prakso, ni odgovornosti za implementacijo.

Razlogi za to segajo od pomanjkanja operativnih mehanizmov za prenos znanja, do nejasnih pristojnosti ter birokratskih in zakonodajnih ovir. Tudi če rezultati obstajajo, jih vojaški sistem pogosto ne prevzame ali ne zna vgraditi v izobraževanje, opremljanje ali taktiko delovanja.

Obstajajo sicer pozitivni premiki, zlasti v smeri mednarodnega sodelovanja, kjer se Slovenska vojska vključuje v določene projekte v okviru Nata in drugih mednarodnih struktur. Intervjuvanci pa opozarjajo, da je mednarodno sodelovanje pogosto omejeno na posameznike ali enote, brez strateške podpore celotnega obrambnega sistema:

Sami se znajdemo, najdemo partnerje, se prijavimo. Ampak to ni strategija, to je improvizacija.

Za večjo učinkovitost bi bilo potrebno okrepiti nacionalne zmogljivosti in sistemsko povezati slovensko vojaško znanje z evropskimi raziskovalnimi točki.

Raziskovalna dejavnost se v vojaškem kontekstu pogosto razume zgolj kot podporna dejavnost izobraževanju, kar pomeni, da ni prepoznana kot samostojna funkcija vojaške organizacije. To zmanjšuje njen razvojni potencial. Intervjuvanci so predlagali vzpostavitev jasne vloge vojaške znanosti kot enega od temeljev sodobnega obrambnega sistema in predlagali tudi zakonodajne spremembe, ki bi omogočale lažje povezovanje vojaških in znanstvenih kadrov.

Dokler vojaška znanost ni jasno definirana kot del sistema, se bo vedno znašla na robu – med prakso in teorijo, brez vpliva na nobeno.

Na tem mestu lahko zaključimo, da so največji izzivi na področju vojaške znanosti in raziskovanja naslednji:

- odsotnost vojaškega raziskovalnega inštituta,
- neurejen status raziskovalcev znotraj SV,
- pomanjkanje systemskega in dolgoročnega financiranja raziskav,
- slaba integracija znanstvenih rezultatov v vojaško prakso,
- administrativne ovire za sodelovanje z zunanjimi partnerji,
- omejeno vrednotenje raziskovalnega dela pri kariernem napredovanju,
- nepovezanost s civilnim raziskovalnim prostorom.

Intervjuvanci so kljub vsem izzivom izrazili visoko pripravljenost in motivacijo za razvoj vojaške znanosti, a ob tem opozorili, da bo to možno le ob ustreznih politični podpori, sistemskih spremembah in jasni strategiji razvoja obrambnega raziskovalnega prostora.

Zaključki in priporočila

Ključni zaključki

Analiza intervjujev je pokazala, da si pripadniki Slovenske vojske želijo bistveno večje sistemske podpore na področju izobraževanja, usposabljanja in raziskovanja. Kljub obstoječim institucionalnim okvirom, ki vključujejo vojaško šolanje in nekatere oblike sodelovanja s civilnimi institucijami, so prisotne pomembne strukturne in vsebinske vrzeli. Te vrzeli zadevajo zlasti prilagodljivost programov dejanskim potrebam, priznavanje civilnih in mednarodnih kvalifikacij ter ustrezno vrednotenje raziskovalnega dela v vojski.

Nezadostna integracija civilnega znanja in formalnega priznavanja kvalifikacij

Ena izmed ključnih težav, ki jo izpostavljajo intervjuvanci, je nezadostno priznavanje civilnih izobraževalnih poti v vojaškem sistemu. Kljub temu da posamezniki s civilno izobrazbo pogosto pomembno prispevajo k strokovni usposobljenosti svojih enot, njihove kvalifikacije niso sistematično ovrednotene v okviru kariernega razvoja v Slovenski vojski. To povzroča občutek nevidnosti pridobljenega znanja, pa tudi frustracijo zaradi neustreznega vrednotenja vloženega truda:

Končal sem magisterij na civilni fakulteti, specializacija je zelo uporabna za moje delo v enoti – a v karierni poti se to nikjer ne pozna.

To pomanjkanje priznavanja ustvarja sistemske neenakosti med tistimi, ki sledijo vojaški poti, in tistimi, ki si dodatna znanja pridobijo z lastno pobudo v civilnem okolju. V najslabših primerih lahko to celo vodi do demotivacije in odhoda iz vojaške službe.

Podobna težava obstaja tudi pri mednarodnih usposabljanjih. Udeležba na prestižnih programih v tujini (npr. v ZDA, Švici ali na Hrvaškem) ni vedno spremljana s formalnim priznavanjem doseženih kompetenc znotraj domačega sistema. Kljub temu da intervjuvanci takšna izobraževanja ocenjujejo kot zelo dragocena, njihovi učinki pogosto ostanejo omejeni na osebni razvoj, brez sistemskega učinka:

V ZDA sem opravil zahtevno šolanje s področja vodenja. Ob vrnitvi v Slovenijo ni bilo nobenega vprašanja, povratne informacije, niti priznavanja. Imel sem občutek, da je bilo vse zaman.

To kaže na odsotnost mehanizmov za vrednotenje in integracijo zunanjih kvalifikacij, kar je v nasprotju z mednarodnimi priporočili o priznavanju pred-

hodnega znanja, kompetenc in vseživljenjskega učenja v vojaškem okolju (Libel, 2021; Page, 2019).

Poleg pomanjkanja formalnega priznavanja izobraževanj so intervjuvanci opozorili tudi na to, da v vojaškem sistemu ni na voljo kariernega svetovanja ali strokovnih služb, ki bi posameznikom pomagale pri načrtovanju izobraževalne poti in razumevanju, kako se ta povezuje z možnostmi za napredovanje. Po njihovem mnenju so poti do dodatnega izobraževanja in priznavanja kvalifikacij pogosto nejasne, nepregledne in prepuščene posameznikovi lastni pobudi.

Ne vem, koga bi vprašal, kaj se mi »splāča« študirati, če želim napredovati. Ni povezave med sistemom in tem, kar ljudje vlagamo v svoj razvoj.

Vse to vodi v nizko stopnjo transparentnosti in strateškega upravljanja s človeškimi viri, saj sistem ne spodbuja ali nagraduje samo-razvoja, niti ne vključuje znanj, ki bi lahko bila strateškega pomena za modernizacijo obrambnega sistema. Posamezniki z izkušnjami v tujini ali z interdisciplinarnimi znanji ostajajo slabo integrirani v procese odločanja, razvoja programov ali reform doktrine.

S tem se Slovenija oddaljuje od trendov, ki jih v svojih analizah navajajo Page (2019) in Libel (2021), kjer je poudarjeno, da sodobne vojske gradijo na hibridnem profilu kadra – zmožnem povezovati vojaško prakso, akademsko znanje in mednarodne izkušnje.

Pomanjkanje formalnega priznavanja civilnega in tujega znanja ni le tehnični problem, temveč sistemska ovira za strateški razvoj obrambnega sektorja. Za izboljšanje stanja bi bilo smiselno:

- razviti mehanizme za priznavanje predhodnega znanja in izkušenj,
- vzpostaviti karierno svetovanje in svetovalne komisije,
- oblikovati politike, ki omogočajo konverzijo izobrazbenih dosežkov v karierno napredovanje,
- oblikovati odprt, vključujoč sistem vrednotenja kompetenc.

Pomanjkanje sistemske podpore za raziskovanje

Vojaška znanost v Sloveniji ni sistemsko urejena in ostaja na robu tako vojaškega kot akademskega sistema. V njej delujejo posamezniki, ki z visoko stopnjo predanosti izvajajo raziskave znotraj svojih enot ali v sodelovanju s civilnimi institucijami, vendar za svoje delo nimajo na voljo niti raziskovalne infrastrukture niti formalnega priznanja v kariernem sistemu Slovenske vojske. Posledično raziskovalna dejavnost ostaja prepoznana le kot dopolnilna ali stranska aktivnost, ne pa kot ena izmed osrednjih funkcij sodobne vojaške organizacije.

Ves čas raziskujem, objavlam, sodelujem z univerzami – pa to ne šteje praktično nič. V sistemu ni mesta za vojaškega raziskovalca.

To stanje je v nasprotju z razvojem vojaške znanosti v nekaterih drugih evropskih državah, kjer so vojaške raziskovalne institucije že dolgo integralni del obrambnega sistema, in sicer tako na področju izobraževanja kot tudi strateškega svetovanja odločevalcem (Caforio, 2018; Callado-Muñoz in Utrero-González, 2019). V mnogih primerih – npr. na Finskem, Norveškem ali v Španiji – imajo vojske lastne visokošolske ali raziskovalne ustanove, ki so akreditirane v nacionalnem visokošolskem prostoru in izvajajo samostojne študijske ter raziskovalne programe.

Tudi intervjuvanci v slovenskem kontekstu predlagajo ustanovitev vojaške visokošolske oziroma raziskovalne ustanove, ki bi:

- omogočila razvoj specializiranih študijskih programov s področja vojaških ved (obrambna strategija, vojaška zgodovina, logistika, vojaška pedagogika, vojaška psihologija, sodobne oborožitvene tehnologije),
- omogočila vključevanje pripadnikov SV v znanstvenoraziskovalno delo znotraj vojske in v sodelovanju z domačimi ter tujimi akademskimi partnerji,
- vzpostavila sistem formalnega vrednotenja znanstvenega prispevka posameznikov v kontekstu kariernega razvoja.

Brez lastne institucije bomo vedno vezani na dobre volje univerz. Potrebujemo svojo ustanovo, kjer se gradi naš pogled na stroko in prakso.

Tako oblikovana institucija ne bi služila le kot formalni izobraževalni organ, ampak tudi kot center za razvoj epistemološkega in doktrinarnega okvira slovenske vojske – kar je ključnega pomena za profesionalizacijo in dolgoročno avtonomijo obrambnega sistema (Roennfeldt, 2016).

Obstoječe sodelovanje s civilnimi institucijami, kot so Inštitut Jožef Stefan, Fakulteta za šport in Fakulteta za strojništvo, je sicer pomembno in produktivno, vendar ne zadostuje za razvoj avtonomnega vojaškega znanja, saj civilne ustanove pogosto ne morejo zajeti varnostnih, taktičnih in strateških posebnosti obrambnega sektorja. Hkrati ni vzpostavljenih mehanizmov za prenos znanja iz teh sodelovanj v vojaško prakso, kar zmanjšuje učinek tudi tistih raziskav, ki jih SV že sofinancira ali podpira.

Imamo posamezne projekte, tudi z zelo dobrimi rezultati. Ampak potem ni jasno, kdo jih bo prenesel v prakso, kdo je odgovoren za implementacijo.

Celoten sistem tako ostaja v stanju strukturne podhranjenosti, kjer ni ustrezne podpore, ni sistemskih spodbud za raziskovalno delo in ni jasnega položaja raziskovalcev znotraj SV.

V takih pogojih je dolgoročni razvoj vojaške znanosti težko vzdržen. Potrebne so temeljite institucionalne spremembe, ki bodo omogočile oblikovanje vojaške raziskovalne politike, stabilno financiranje raziskav, razvoj kadrov in mednarodno sodelovanje. Ob tem pa mora država vojaško znanost prepoznati kot strateški nacionalni interes, saj je njen razvoj povezan s suverenostjo, obrambno samozadostnostjo in odzivnostjo na sodobne varnostne izzive.

Pomanjkanje strateškega pristopa k sodelovanju s civilno sfero

Čeprav obstajajo posamezni primeri dobrih praks – npr. sodelovanje z Inštitutom Jožef Stefan (IJS), Univerzo v Ljubljani (UL), Univerzo v Mariboru (UM) in Univerzo na Primorskem (UP) – intervjuvanci opozarjajo, da je to sodelovanje pogosto nesistematično, nestalno in odvisno od posameznikov, ki imajo osebne kontakte ali močno lastno motivacijo za vzpostavitev sodelovanja. V mnogih primerih sodelovanje temelji na priložnostnih projektih, enkratnih pobudah ali posamičnih izmenjavah znanja, ki nimajo institucionalne podpore in trajnejšega učinka.

Vse je na ravni osebnih dogovorov. Če tisti človek odide, gre s tem tudi sodelovanje.

Takšna fragmentirana praksa vodi v neizkoriščen potencial civilno-vojaškega sodelovanja, saj ni mehanizmov, ki bi omogočali dolgoročno, strateško naravnano povezovanje med sektorjema. Manjka skupna vizija in usklajen načrt sodelovanja, ki bi pokrival tako področje izobraževanja kot raziskovanja in razvoja kadrov.

Pri tem intervjuvanci posebej izpostavljajo:

- pomanjkanje formaliziranih dogovorov (npr. medresorskih sporazumov, memorandumov o sodelovanju),
- odsotnost skupnih stalnih struktur (npr. razvojno-izobraževalnih centrov ali strokovnih svetov),
- neurejeno mobilnost kadrov med civilnimi in vojaškimi institucijami (npr. možnost poučevanja vojaških predavateljev na univerzah ali gostovanja civilnih profesorjev v vojaških programih).

Če bi obstajala sistemska rešitev, bi sodelovanje postalo del prakse – ne pa odvisno od dobre volje posameznikov na obeh straneh.

To stanje je v nasprotju s smernicami in ugotovitvami številnih mednarodnih študij, ki poudarjajo pomen integracije vojaškega izobraževanja in znanosti v širši visokošolski in raziskovalni prostor. Posebej pomembna je študija Paile (2011), ki ugotavlja, da je za uspešno vključevanje vojaških izobraževalnih sistemov v evropski visokošolski prostor nujna večja transparentnost, mobilnost in medsebojno priznavanje kvalifikacij. Brez teh pogojev ostajajo

vojaške izobraževalne institucije izolirane in manj učinkovite v primerjavi z drugimi članicami EU.

Pomanjkanje strateškega pristopa omejuje tudi možnosti za skupno prijavljanje na evropske projekte (npr. Erasmus+, Horizon Europe), kjer se zahteva povezovanje različnih sektorjev. Slovenska vojska ima zaradi institucionalne izolacije in pravno-organizacijskih omejitev precej manj možnosti za vključevanje v te projekte v primerjavi s svojimi evropskimi partnerji. S tem pa izgublja priložnosti za prenos dobrih praks, razvoj kadrov in inovativne pristope.

Veliko več bi lahko sodelovali na evropski ravni, če bi imeli jasen okvir in podporo. Tako pa smo preveč zavezani lastni zaprtosti.

Brez strateškega pristopa sodelovanje ostaja reaktivno in kratkoročno, kar zmanjšuje njegov učinek tako na izobraževalne rezultate kot na razvoj vojaške znanosti. Namesto dolgoročne vizije in strukturirane integracije z visokošolskim prostorom prevladuje praksa »gasilske« rešitve posameznih potreb – brez evalvacije, brez načrtovanja in brez merljivih učinkov.

Za preseganje trenutnega stanja intervjuvanci predlagajo:

- oblikovanje medresorskega sveta za razvoj vojaškega izobraževanja in znanosti,
- vzpostavitev stalnih partnerstev z izbranimi civilnimi visokošolskimi in raziskovalnimi institucijami,
- institucionalizacijo civilno-vojaške izmenjave kadrov (tudi s prilagoditvijo habilitacijskih pogojev),
- razvoj skupnih programov (npr. interdisciplinarnih magistrskih študijev, usposabljanj, poletnih šol),
- sprejetje strateškega dokumenta o povezovanju vojske z znanstveno-akademsko skupnostjo.

Le na ta način bo možno razviti sodobno, odprto in kompetenčno usmerjeno obrambno okolje, ki temelji na znanju, sodelovanju in skupni odgovornosti za nacionalno varnost in razvoj stroke.

Izostanek programov, usmerjenih v sodobne varnostne izzive

Po mnenju večine intervjuvancev kurikularne vsebine vojaških izobraževalnih programov ne sledijo dovolj hitro dinamičnim spremembam v varnostnem, tehnološkem in družbenem okolju. Ugotovljeno je, da trenutni programi pretežno temeljijo na klasičnih doktrinah, medtem ko številna nova področja ostajajo slabo obravnavana ali pa se jih sploh ne obravnava.

Varnostno okolje se je spremenilo, a učimo še vedno, kot da smo v letu 2000. Manjkajo vsebine o kibernetski obrambi, hibridnem vojskovanju, digitalni taktiki.

Zlasti izstopajoče je pomanjkanje vsebin na področjih, kot so:

- kibernetska varnost in obramba,
- digitalno bojevanje,
- uporaba umetne inteligence v vojaških kontekstih,
- analitika podatkov in situacijsko odločanje,
- psihološke operacije v digitalnih okoljih,
- krizno komuniciranje in upravljanje informacij.

Intervjuvanci poudarjajo, da sodobni častniki in podčastniki potrebujejo znanja, ki presegajo tradicionalno vojaško usposobljenost, če naj bi učinkovito delovali v kompleksnem, hitro spreminjajočem se in tehnološko intenzivnem varnostnem okolju:

Nova bojišča niso več samo geografski prostor – so digitalna, informacijska, psihološka. Če tega ne učimo, ustvarjamo zastarele voditelje.

Tudi sodelujoči iz civilnih akademskih krogov opozarjajo na vrzel med aktualnimi varnostnimi trendi in vojaškim izobraževalnim programom, pri čemer posebej izpostavljajo odsotnost interdisciplinarnih pristopov ter premalo povezovanja z družboslovnimi, naravoslovnimi in inženirskimi vedami.

V podobni smeri opozarja tudi Caforio (2018), ki ugotavlja, da mora biti vojaško izobraževanje dinamično, reflektivno in usmerjeno v prihodnost, sicer izgubi svoj strateški pomen in legitimnost v očeh tako družbe kot pripadnikov. Učinkovit obrambni sistem namreč ni odvisen le od opreme in kadrov, ampak tudi od intelektualne prožnosti organizacije, ki mora znati prepoznati trende, analizirati kontekste in pravočasno prilagoditi svoje izobraževalne usmeritve.

Več intervjuvancev je kot pozitivne primere navedlo vojaške akademije v skandinavskih državah, kjer se študenti že v osnovnih programih srečujejo z vsebinami s področij sistemske analize, kibernetike, etike umetne inteligence in strateškega komuniciranja:

Tam ne učijo samo vojaških taktik, ampak tudi razmišljanja o vplivu tehnologije, družbenih sprememb in prihodnjih groženj. Tega pri nas manjka.

Poleg vsebinske prenovе programov je bilo izpostavljeno tudi, da:

- učni načrti niso dovolj fleksibilni, da bi se lahko sproti odzivali na novo zaznane potrebe,
- učitelji pogosto nimajo dostopa do sodobnih raziskav in praks, kar zmanjšuje aktualnost njihovega poučevanja,
- ni sistemskega mehanizma za redno posodabljanje kurikulumov, kar vodi v zastarelost vsebin in učnih metod.

Če želi Slovenska vojska ohraniti operativno pripravljenost in strateško relevantnost v sodobnem varnostnem okolju, bo potrebno temeljito prenoviti izobraževalne programe, pri čemer bo ključno:

- vključiti nova varnostna področja v osnovne in nadaljevalne programe,
- sodelovati s civilnimi institucijami, ki že razvijajo tovrstna znanja,
- usposobiti učiteljski kader za delo z novimi vsebinami,
- zagotoviti redno posodabljanje programov glede na nacionalne in mednarodne varnostne trende.

V nasprotnem primeru obstaja tveganje, da bo izobraževalni sistem zastajal za realnimi potrebami vojaške prakse in da bodo ključne kompetence za sodobno vodenje ostale izven dosega pripadnikov SV.

Odsotnost mehanizmov za prenos znanja v prakso

Več intervjuvancev je opozorilo na sistemski izziv, povezan z neizkoriščeno stjo rezultatov obstoječih raziskav, ki pogosto ostanejo omejeni na raven zaključnih poročil ali akademskih publikacij. Namesto da bi bili ti izsledki strateško vključeni v razvoj doktrine, posodobitev učnih programov ali prilagoditve operativnih postopkov, se njihova uporabna vrednost izgubi. Tako se pomembni znanstveni doprinosi ne prevedejo v konkretne spremembe znotraj obrambnega sistema. Intervjuvanec je to jasno izpostavil:

Imamo veliko študij, analiz, raziskav, ki jih pripravijo zunanji izvajalci ali sodelujemo z univerzami, ampak vprašanje je, koliko tega dejansko pride do uporabnika. Pogosto konča na polici.

Pomanjkanje vzpostavljenih poti za prenos znanja iz raziskovalne sfere v prakso je še posebej izrazito pri projektih, ki vključujejo zunanje akademske partnerje, kot so Fakulteta za šport, Fakulteta za strojništvo ali druge raziskovalne ustanove. Čeprav ti projekti pogosto generirajo uporabne in relevantne ugotovitve, njihovi rezultati redko dosežejo ključne odločevalce znotraj vojaške strukture, kjer bi lahko vplivali na načrtovanje usposabljanj, modernizacijo opreme ali izboljšanje taktik. Kot je poudaril sogovorec:

Ni sistema, ki bi spremljal, kaj se z raziskavami zgodi. Nimamo odgovorne osebe, ki bi rekla – to je uporabno, to vključimo v doktrino, to damo v učni načrt.

Eden od razlogov za to vrzel je lahko pomanjkanje institucionaliziranih postopkov ali namenskih teles, ki bi bila zadolžena za vrednotenje, prevzem in implementacijo znanstvenih dognanj. Poleg tega izostaja povratna zanka med vojsko in raziskovalnimi institucijami, ki bi omogočila sprotno usklajevanje ciljev in pričakovanj, pa tudi sprotno prilagajanje raziskovalnih vprašanj

dejanskim potrebam v praksi. Tovrsten razkorak omejuje možnosti za dolgoročni razvoj vojaške doktrine in inovacije v usposabljanju ter operativnem delovanju. Intervjuvanec je še dodal:

Vojska nima raziskovalne politike ali strategije, ki bi jasno določila, katere raziskave so prioritete, kdo jih spremlja in kako jih implementirati. Veliko je ad hoc rešitev, brez dolgoročne vizije.

Na ta problem opozarja tudi Bernik (2021), ki izpostavlja pomen vzpostavitve sistemskih mehanizmov za prenos in implementacijo znanstvenih izsledkov v obrambni sistem. Brez takšnih mehanizmov obstaja tveganje, da bo velik del intelektualnega kapitala, ustvarjenega znotraj ali v sodelovanju z oboroženimi silami, ostal neizkoriščen, s tem pa se zmanjšuje tudi učinkovitost vlaganj v raziskave in razvoj.

Profesionalna identiteta in legitimnost vojske

Ena izmed pomembnih, a pogosto premalo izpostavljenih dimenzij sodobnih obrambnih sistemov je vprašanje legitimnosti vojske v očeh širše javnosti. Analiza intervjujev razkriva, da se to vprašanje ne nanaša zgolj na funkcionalno upravičenost vojske kot varnostnega akterja, temveč tudi na simbolno in družbeno vlogo, ki jo vojska zavzema v demokratični družbi. Profesionalizacija, stalno izobraževanje in vključevanje v znanstveno raziskovanje tako niso le notranji mehanizmi za krepitev operativne učinkovitosti in usposobljenosti kadra, temveč pomembna orodja za izgradnjo profesionalne identitete ter utrjevanje družbene legitimnosti. Intervjuvanec je izpostavil, da je profesionalna podoba vojske neposredno povezana z njenim znanjem in sposobnostjo sodelovanja s civilnim okoljem:

Če želimo, da nas družba sprejema kot legitimno institucijo, moramo biti prisotni tudi zunaj našega sistema – to pomeni sodelovanje z znanstvenimi ustanovami, s civilno družbo in širšo javnostjo.

V sodobnih demokracijah se pričakuje, da bo vojska delovala transparentno, strokovno in v skladu z vrednotami, kot so odgovornost, sodelovanje in spoštovanje človekovih pravic. V tem kontekstu izobraževalne aktivnosti, ki vključujejo sodelovanje z univerzami in raziskovalnimi ustanovami, omogočajo ne le širjenje znanja in kompetenc znotraj vojske, temveč tudi izpostavljenost širši strokovni in družbeni razpravi. Sogovorec je poudaril:

S tem, ko se vključujemo v skupne projekte z univerzami, ne pridobivamo samo na znanju, temveč tudi na kredibilnosti v očeh zunanjega okolja.

Takšna odprtost prispeva k večji prepoznavnosti vojske kot sodobne in strateško naravnane institucije, kar potrjuje tudi Vuk (2023), ki poudarja pomen znanstvene dejavnosti kot mostu med vojsko in družbo.

Preglednica 8.1 Dejavniki legitimnosti vojske in njihovi učinki

Dejavnik	Opis	Prispevek k legitimnosti
Profesionalna identiteta	Jasna samopodoba vojske kot sodobne, usposobljene in etične institucije	Krepi zaupanje in spoštovanje javnosti
Izobraževanje in stalno učenje	Strokovno in civilno-vojaško izobraževanje	Izboljšuje kompetence in prilagodljivost
Znanstvena dejavnost	Raziskovalno udejstvovanje posameznikov in institucij	Prispeva k inovativnosti in vidnosti
Sodelovanje z akademsko sfero	Skupni projekti, raziskave, udeležba na konferencah	Vzpostavlja mostove z družbo in omogoča večjo transparentnost
Vključevanje v civilne naloge	Npr. pomoč ob naravnih nesrečah	Povečuje prisotnost vojske v vsakdanjem življenju družbe
Sporazumevanje z javnostjo	Jasna komunikacija o vlogi, ciljih in dejavnostih vojske	Zmanjšuje predsodke, krepi razumevanje in podporo

Poleg tega akademska vpetost in znanstvena dejavnost vojaškega kadra omogočata dvosmeren tok znanja med civilno in vojaško sfero. S tem se vojska pozicionira kot kompetenten sogovornik na področjih, ki presegajo strogo varnostno dimenzijo – na primer pri odzivanju na naravne nesreče, v okviru mednarodnih mirovnih operacij ali pri podpori civilnim oblastem v kriznih razmerah. Kot je poudaril intervjuvanec:

Naša vloga danes ni več zgolj obrambna – v kriznih razmerah smo del širšega sistema zaščite, kar zahteva od nas drugačno znanje in tudi drugačen odnos do civilnega okolja.

Takšna širša vloga dodatno krepi njeno legitimnost in pripomore k temu, da jo javnost dojema kot družbeno odgovorno in nepogrešljivo institucijo.

Vendar pa intervjuji kažejo tudi na določene zadržke in izzive, ki spremljajo ta proces. Med njimi so občutek izoliranosti vojske od akademskega okolja, pomanjkanje sistemske podpore za raziskovalno delo ter vprašanja, povezana z avtonomijo in svobodo znanstvenega izražanja znotraj hierarhične strukture.

Ni dovolj, da nekdo znotraj vojske piše znanstvene članke – če to ni sistemsko podprto, če za to ni okolja, potem je to prepuščeno posameznikom in njihovem entuziazmu.

Čeprav obstajajo primeri uspešnega sodelovanja in posameznikov, ki vzpostavljajo mostove med sferami, je za dolgoročno krepitev profesionalne identitete in družbene legitimnosti vojske nujno razvijati sistemske ukrepe, ki bodo podpirali akademsko-vojaško povezovanje ter promovirali vojsko kot aktivnega soustvarjalca znanja in družbenega napredka.

Priporočila za prakso

Na podlagi empiričnih podatkov in podpore iz relevantne literature lahko sklepamo, da vojaško izobraževanje in znanstveno raziskovanje v Sloveniji zahtevata celostno in sistemsko prenovu. Ključni izzivi se nanašajo na pomanjkanje usklajenosti med izobraževalnimi potrebami Slovenske vojske (SV) in obstoječim institucionalnim okvirom, na omejeno povezljivost z zunanjimi deležniki ter na nezadostno formalno podporo pripadnikom vojske pri razvoju znanja in kompetenc. Intervjuji so razkrili široko soglasje med praktiki, da so ključne usmeritve za izboljšave prepoznane – manjkajo pa politična volja, strateška usmeritev in sistemska izvedba.

Kot je dejal eden izmed intervjuvancev:

Nimamo dolgoročne vizije razvoja vojaškega izobraževanja, še manj pa podpore za znanstveno delo. Potrebujemo sistem, ki bo to omogočal, ne le posameznikov, ki se borijo znotraj sistema.

Na podlagi rezultatov kvalitativne analize in primerov dobre prakse iz tujine podajamo naslednja priporočila.

Uvesti sistematično podporo za pridobivanje civilne izobrazbe

Potrebno je zagotoviti celostni sistem, ki bi pripadnikom SV omogočal lažji dostop do izobraževalnih programov v civilnem sektorju. To vključuje:

- sofinanciranje šolnin,
- fleksibilno usklajevanje izobraževalnih obveznosti z vojaškimi nalogami,
- formalno priznanje in spodbude za pridobljeno izobrazbo v napredovanju in kadrovski politiki.

Sogovorec je opozoril:

Veliko nas študira v svojem prostem času, na lastne stroške. Podpora je skorajda simbolična.

Razviti sistem mentorstva in kariernega svetovanja za pripadnike SV

Sistematično mentorstvo bi lahko pripomoglo k:

- bolj preiščlenemu strokovnemu razvoju posameznikov,
- večji motivaciji in notranji mobilnosti,
- ohranjanju kadra z visoko izobrazbo v obrambnem sistemu.

Mentorji bi usmerjali pripadnike glede nadaljnega izobraževanja, vključevanja v projekte in priprave na raziskovalno delo.

Priznati vojaške kvalifikacije v civilnem sistemu in obratno

Vzpostaviti je treba sistem dvosmernega priznavanja kvalifikacij – tako da bi:

- vojaške veščine, usposabljanja in izkušnje imele vrednost v civilnem okolju (npr. v nacionalnem ogrožju kvalifikacij),
- pripadniki SV lažje nadgrajevali svoje znanje z obstoječimi civilnimi programi,
- s tem pa se omogočila tudi večja prenosljivost znanj ob prehodu med sektorji (dualna kariera).

Ustanoviti specializirani vojaški raziskovalni inštitut

Za spodbujanje lastne znanstvene dejavnosti je ključno vzpostaviti specializiran raziskovalni center, ki bi:

- deloval kot stičišče med vojaško prakso in akademsko sfero,
- omogočal raziskovalno delo znotraj obrambnega sistema,
- skrbel za nadaljnji razvoj doktrine, taktike in strategije,
- usklajeval raziskovalne projekte s potrebami SV in Ministrstva za obrambo.

Eden od intervjuvancev je poudaril:

Trenutno ni jasnega prostora, kjer bi lahko izvajali resno raziskovalno delo znotraj vojske – vse je prepuščeno posameznikom.

Razviti formalne strukture sodelovanja z raziskovalnimi institucijami

Sodelovanje z univerzami in raziskovalnimi centri mora postati:

- institucionalizirano, ne zgolj projektno ali ad hoc,
- vključevati skupne razpise, partnerske raziskovalne enote, bilateralne sporazume,
- omogočati, da rezultati raziskav postanejo uporabni v praksi (npr. v doktrini, usposabljanjih, opreми).

Eden od sogovorcev je izpostavil:

Trenutno imamo sodelovanja, ki se zgodijo zaradi osebnih poznanstev, ne zaradi sistemske podpore.

Povečati vključevanje Slovenske vojske v mednarodne raziskovalne projekte

SV naj aktivno vstopi v:

- programe, kot so Horizon Europe, Erasmus+, EDF (European Defence Fund) ipd.,

- mreže znanstvenega sodelovanja (npr. v okviru Nata, EU, regionalnih pobud).

S tem pridobi dodatna sredstva, vpliv in razvojne priložnosti. To ne bi le povečalo prisotnosti SV v mednarodni znanstveni skupnosti, temveč bi tudi prispevalo k njeni družbeni legitimnosti in strateški modernizaciji.

Zaključno priporočilo

Za izvedbo zgornjih ukrepov je potrebna politična odločitev, ki bo vojaško izobraževanje in znanost opredelila kot strateško področje nacionalnega pomena. To vključuje:

- jasno strategijo razvoja vojaškega izobraževanja in raziskovanja,
- ustrezna proračunska sredstva,
- kadrovske spodbude ter vzpostavitev mehanizmov prenosa znanja v prakso.

Sklep

Kvalitativna raziskava v okviru projekta VoKa je celovito osvetlila ključne izzive in potrebe Slovenske vojske na področjih izobraževanja, znanstvenoraziskovalne dejavnosti in sodelovanja s civilnim okoljem. Analiza 40 poglobljenih intervjujev je razkrila sistemske pomanjkljivosti, vendar tudi jasne smerice za izboljšave, ki jih prepoznavajo tako vojaški praktiki kot predstavniki civilnih in akademskih institucij.

Ugotovitve kažejo, da aktualni okvir vojaškega izobraževanja in raziskovanja ni kos sodobnim varnostnim izzivom in potrebam organizacijskega razvoja. Kljub obstoječim formalnim strukturam so prisotne pomembne vrzeli: pomanjkanje priznavanja civilnih in mednarodnih kvalifikacij, nejasne karijerne poti za raziskovalce, pomanjkanje mentorstva in podpore za izobraževanje ob delu, ter razdrobljeno sodelovanje z zunanjimi partnerji.

Intervjuvanci so izrazili zaskrbljenost, da Slovenska vojska brez ustrezne sistemske podpore za razvoj znanja in znanosti tvega zaostanek za mednarodnimi trendi in zmanjšanje lastne profesionalne avtonomije. Večkrat so poudarili potrebo po dolgoročni viziji in politični volji za spremembe:

Potrebujemo strategijo. Ne bo šlo samo z entuziazmom posameznikov, ampak z jasnim ciljem in podporo od zgoraj.

Med osrednje izzive spada tudi odsotnost vojaškega raziskovalnega inštituta, ki bi omogočil strateško in avtonomno znanstveno delovanje znotraj obrambnega sistema. Hkrati pa ostaja tudi neizkoriščen potencial za vključevanje SV v evropske raziskovalne tokove, kjer bi vojska lahko prevzela aktivnejšo vlogo pri razvoju obrambnih inovacij in kadrov.

Z raziskavo nakazujemo na priložnost, da vojaško izobraževanje in znanost v Sloveniji ne obravnavamo več kot stransko dejavnost, temveč kot strateški steber nacionalne varnosti. Predlagani ukrepi, podkrepjeni z empiričnimi podatki in podporo iz literature, predstavljajo jasen načrt za sistemsko modernizacijo področja.

V tem kontekstu v sklepu raziskave nakazujemo na nujnost prehoda iz stanja parcialnih pobud in dobre volje posameznikov v institucionalno podprt in strateško usmerjen razvoj. Le s celovito reformo, ki vključuje politično odločitve, ustrezno financiranje, kadrovske spodbude in povezovanje z akademsko sfero, bo mogoče oblikovati sodobno obrambno znanje, ki bo:

- odzivno na varnostne spremembe,
- privlačno za mlade strokovnjake,
- in legitimno v očeh slovenske javnosti.

Zato je zaključni poziv te raziskave jasen: čas je za strateško odločitev, da se izobraževanje, znanost in civilno-vojaško sodelovanje uveljavijo kot osrednji elementi razvoja Slovenske vojske – ne kot podpora, temveč kot temelj sodobnega obrambnega sistema.

Navedena literatura

- Bernik, I. (2021). Vojaška znanost – prihodnost slovenskega obrambnega raziskovanja. *Revija za obrambne in strateške študije*, 19(2), 55–68.
- Braun, V., in Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Caforio, G. (2018). The European officer: A comparative view on selection and education. *Armed Forces & Society*, 44(2), 309–328.
- Callado-Muñoz, F. J., & Utrero-González, N. (2019). Military academies in the European higher education area: A comparative analysis. *Higher Education Policy*, 32, 553–573.
- Libel, T. (2021). Educating military professionals in the 21st century: A comparative analysis of European military academies. *European Security*, 30(1), 1–21.
- Lincoln, Y. S., in Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E., in Moules, N. J. (2017). Thematic analysis: Striving to meet the trustworthiness criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1). <https://doi.org/10.1177/1609406917733847>
- Page, D. (2019). Education and professionalism in the armed forces: A comparison of European models. *Journal of Military Ethics*, 18(3–4), 178–193.
- Paile, S. (2011). *European military higher education stocktaking report*. European Security and Defence College.
- Roennfeldt, C. F. (2016). Military education between theory and practice: The Norwegian case. *Journal of Strategic Studies*, 39(2), 251–267.
- Vuk, M. (2023). Razvoj vojaške znanosti kot strateški izziv: institucionalne in sistemske perspektive. *Defensor*, 27(1), 45–61.

Perspektive razvoja vojaške kariere in ved v Sloveniji: implikacije in priporočila

Tomaž Kladnik

Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Poveljstvo
za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje
Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
Nova univerza, Fakulteta za slovenske in mednarodne študije
tomaz.kladnik@mors.si

Jasna Fedran

Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Poveljstvo
za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje
Mednarodna fakulteta za družbene in poslovne študije
jasna.fedran@mors.si

© 2025 Tomaž Kladnik in Jasna Fedran

<https://doi.org/10.53615/978-961-6813-56-3/165-186>

Uvod

Sodobno varnostno okolje zahteva potrebo po razvoju Slovenske vojske v smeri povečanja sposobnosti delovanja v različnih varnostnih in vojaško-obrambnih scenarijih v vsem spektru delovanj, višje stopnje pripravljenosti ter večje odpornosti in vzdržljivosti vojaških zmogljivosti (Ministrstvo za obrambo, 2020), torej tudi zmogljivosti vojaškega izobraževanja in usposabljanja.

Slovenska vojska opravlja številne naloge, med katerimi je med prvimi izvajanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja za oboroženi boj (Zakon o obrambi (ZObr-UPB1), 2004, 37. člen) in drugih oblik vojaške obrambe ter izvrševanje obveznosti, ki jih je Slovenija sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami. Varnostne razmere v svetu zahtevajo sodelovanje Slovenske vojske na kriznih območjih. Opravljanje takih nalog postaja vse zahtevnejše in odgovornejše. Znanje in usposobljenost pripadnikov Slovenske vojske sta temeljnega pomena za varno ter kakovostno opravljanje nalog. Pridobivanje znanja mora biti prilagojeno času in izzivom, pred katere so postavljeni pripadniki Slovenske vojske. Varnostne razmere v svetu se hitro spreminjajo, kot se hitro spreminjajo tudi načini bojevanja, tehnologija

in bojna tehnika, čemur mora slediti tudi sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja (Bernik, 2021).

Vojaško izobraževanje in usposabljanje je namenjeno razvoju vojske in izboljševanju njene pripravljenosti za izvajanje nalog nacionalne obrambe, za delovanje v miru in različnih kriznih razmerah ter za sodelovanje z mednarodnimi silami (Ministrstvo za obrambo, 2013).

S članstvom Slovenije v Natu in razvojem poklicne vojske je povezana tudi potreba po izboljšanju sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je bistvena za kakovostno usposobljenost posameznikov, enot in poveljstev Slovenske vojske. Skladno s tem je Slovenija vključena v mehanizme zagotavljanja kolektivne varnosti in prevzema tveganja kot tudi druge članice Nata in Evropske unije predvsem prek delovanja v mednarodnih operacijah in na misijah. Profesionalizacija Slovenske vojske, uvajanje sodobnih oborožitvenih sistemov v operativno uporabo in razmeroma majhen obseg Slovenske vojske zahtevajo visoko stopnjo usposobljenosti njenih pripadnikov (Bernik, 2021).

Okoliščine in razmere, v katerih se vojaki in vojaške enote izobražujejo in usposablajo, se hitro spreminjajo, spreminjajo pa se tudi okoliščine, zaradi katerih je izobraževanje in usposabljanje vedno zahtevnejše. Zahteve po znanju so visoke (se nenehno višajo). Slovenska vojska za izvajanje in uresničevanje svojega poslanstva potrebuje izobražene in dobro izurjene, motivirane, disciplinirane, psihofizično vzdržljive, osebnostno zrele ter visoko etične pripadnike. Potrebuje vojake, ki jim znanje in veščine omogočajo kritično presojati in se aktivno odzivati na spremembe v kompleksnih razmerah (Vlada Republike Slovenije, 2024; Ministrstvo za obrambo, 2013). Zaradi tega je izobraževanje in usposabljanje v Slovenski vojski dejansko nenehen in pričakovani proces, na katerega morajo biti vojaki zmeraj pripravljeni.

Izhodišča za povečanje učinkovitosti delovanja sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter prihodnjega razvoja vojaške kariere in vojaških ved v Sloveniji

Sistem karierne poti v Slovenski vojski temelji na kompetenčnem modelu, ki zagotavlja potrebno izobraževanje, usposabljanje ter pridobivanje vojaško-strokovnega znanja in izkušenj za napredovanje ter pridobitev čina. V Slovenski vojski je znanje osnovni gradnik vojaškega poklica, gibalo razvoja in gradnik profesije.

Slovenska vojska razvija sodobno organiziran, celovit in enovit sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki je ob kakovostnem vodenju sposoben opraviti naloge na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Primerljiv je s sistemi vojsk v zavezništvu ter povezljiv z javnim izobraževalnim sistemom in s primerljivimi sistemi v zavezništvu.

Vojaško izobraževanje se nenehno spreminja in navadno temelji na spo-

znanjih, ki izvirajo iz udeleževanja v vojnah ali vojaških spopadih (Kennedy in Neilson, 2002). Zaradi številnih tehnoloških in družbenih sprememb so sodobne vojaške organizacije prisiljene v nenehno preoblikovanje in razvoj novih pristopov k delovanju, kar se posledično kaže tudi v vojaškem izobraževanju in usposabljanju (Vegič in Zabukovec, 2014, str. 72).

Zaradi hitrih sprememb na vojaškem področju in težnje po enakopravnem vključevanju v evropski okvir in okvir Nata se tudi slovenski sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja sooča z izzivi, povezanimi z zagotavljanjem visoke kakovosti. Prizadevanja na tem področju so usmerjena predvsem v vključevanje v javni izobraževalni sistem ter v primerljivost z vojaškimi izobraževalnimi sistemi članic zavezništva. S tem namenom je potrebno zagotoviti, da bo vojaško izobraževanje in usposabljanje zastavljeno na način in po modelu, ki se je sposoben v kratkem času odzvati ter prilagoditi potrebam Slovenske vojske. Za uresničevanje tega cilja bo potrebno optimizirati oziroma zagnati mehanizme, da se v naslednjih letih cel sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja dvigne na višji nivo. S tem se bodo dosegli realni premiki obstoječega stanja ter povečanje učinkovitosti delovanja sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski in boljše izkoriščanje resursov, ki so na razpolago. Zato je potrebno zagotoviti kakovostno izvajanje programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja in razviti mehanizme za prilagajanje potrebam Slovenske vojske po znanju častnikov, podčastnikov, vojakov in vojaških uslužbencev.

Vojaško izobraževanje in usposabljanje pomembno vpliva na tri med seboj povezane sestavine, ki določajo sposobnost in usposobljenost vojske za delovanje: doktrino (teoretični/miselni proces: razvoj vojaških ved, načela, taktično doktrino), moralo (motiviranje ljudi za delovanje, vzpostavitev zaupanja, kakovosten poveljniški kader, upravljanje) ter bojno moč (sile, sisteme, sredstva, opremo za delovanje, logistično zagotovitev, usposobljenost in pripravljenost) (Ščavničar, 2023).

Vojaško izobraževanje in usposabljanje se lahko izvaja ob delu, iz dela in na daljavo ter kot redno in izredno vojaško izobraževanje in usposabljanje. Izobraževanje in usposabljanje vojakov, podčastnikov, častnikov in vojaških uslužbencev kot posameznikov poteka v različnih oblikah:

- Temeljno vojaško strokovno usposabljanje, ki je namenjeno pridobivanju in razvijanju praktičnega in teoretičnega znanja, veščin ter vojaških navad posameznika je nujno za razumevanje in izvajanje temeljnih individualnih vojaških nalog v miru in v oboroženem boju, s težiščem na preživetju na bojišču. Namenjeno je za opravljanje vojaške službe (prostovoljno služenje vojaškega roka in usposabljanje za poklicno delo v stalni sestavi) in temeljno usposabljanje kandidatov za častnike Slovenske vojske.

- Osnovno vojaško strokovno usposabljanje je namenjeno pridobivanju in razvijanju vojaško strokovnega znanja in veščin za izvajanje začetnih nalog na določeni formacijski dolžnosti in se lahko organizira tudi kot del dodiplomskega izobraževanja.
- Dopolnilno vojaško strokovno izobraževanje in usposabljanja je namenjeno izpopolnjevanju vojaškega in drugega strokovnega znanja in veščin za izvajanje zahtevnejših nalog ali opravljanju formacijskih dolžnosti vojaških oseb ter se izvaja kot nadaljevalno, funkcionalno ali dodatno (Ministrstvo za obrambo, 2013, 2023).

Izvajanje osnovnega in dopolnilnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja poteka na vojaških šolah Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. Šole morajo skladno s svojim poslanstvom nuditi najsodobnejše kakovostno znanje in kompetence. Pri tem morajo biti postavljeni in uveljavljeni kriteriji za celovito presojanje uspešnosti delovanja vseh vojaških šol. Zagotovljena mora biti mednarodna usmerjenost, ki omogoča tako povezovanje z najbližjimi sosednjimi regijami kot tudi z najboljšimi institucijami iz vsega sveta. Še posebej se želi povečati privlačnost slovenskega sistema vojaškega izobraževanja za slušatelje iz Zahodnega Balkana ter Evrosredozemske regije, kot primer dobre prakse na področju regijske mobilnosti.

Vizija razvoja, predlogi in priporočila vojaškega izobraževanja v prihodnosti

Vizija razvoja

V tem podpoglavju so z vidika razvoja vojaškega izobraževanja in usposabljanja predstavljeni trije pomembni dokumenti, iz katerih izhaja vizija razvoja vojaškega izobraževanja in usposabljanja.

Iz vizije razvoja Slovenske vojske do leta 2040, opredeljene v Resoluciji o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2040 (ReDPROSV40-1) (2025), ki je najvišji razvojno-usmerjevalni in hkrati dolgoročni planski dokument, s katerim se načrtujeta dolgoročni razvoj in opremljanje Slovenske vojske, da bo sposobna opravljati zakonske naloge ter zagotavljati sile in zmogljivosti ter bo pripravljena za uresničevanje nacionalnih interesov in ciljev na obrambnem področju izhaja, da dinamično, zelo kompleksno, nestabilno in nepredvidljivo varnostno okolje, zahteva, da Slovenska vojska povečuje sposobnosti delovanja v različnih varnostnih in vojaških situacijah v celotnem spektru delovanj, tudi tistih z visoko intenzivnostjo, višjo ravno pripravljenosti, boljšo odzivnostjo, večjo odporčnostjo, kot tudi vzdržljivost in povezljivost vseh vojaških sil in zmogljivosti. ReDPROSV40-1 (2025) predvideva, da bo Slovenska vojska na podlagi Zobr ter zastavljenih ciljev in ravni ambicij razvijala več zmogljivosti, med drugim tudi sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja. V okviru navedenega

bo Slovenska vojska prilagodila izvajanje izobraževalnega procesa, programov, modulov in predmetnikov spreminjajočim se zahtevam vojaških poklicev, ter uveljavila pregledne standarde in merila za doseganje zahtevane ravni strokovnosti. Pri razvoju vojaškega izobraževanja pa bo v sodelovanju s slovenskimi izobraževalnimi ustanovami in sorodnimi tujimi izobraževalnimi ustanovami oblikovala sodobnejši izobraževalni sistem Slovenske vojske. Posodobila bo vojaško izobraževanje, integrirala javno veljavne standarde pri njegovem izvajanju ter zvišala zahteve glede rezultatov vojaškega izobraževanja. Zagotovljen bo kompetenten vojaški učiteljski kader, vzpostavljen bo povezovanje prek znanstvenoraziskovalne dejavnosti in sodelovanje z nacionalnimi ter mednarodnimi izobraževalnimi ustanovami in izobraževalnimi ustanovami drugih držav. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje bo v okviru razvoja in strukturno-organizacijske umestitve vojaškega izobraževanja izvedlo posodobitev programa izobraževanja častniškega kadra Slovenske vojske. Nadaljevalo se bo višješolsko vojaško izobraževanje podčastnikov Slovenske vojske in vojsk drugih držav. V program šolanja kandidatov za častnike Slovenske vojske bo uveden vojaški modul visokošolskega izobraževalnega programa prve bolonjske stopnje, ki se bo izvajal na visokošolskih ustanovah in v sodelovanju s Šolo za častnike. Vojaško izobraževanje častnikov bodo razvijali z vključevanjem znanstvenoraziskovalne dejavnosti, s poudarkom na proučevanju operativnih izkušenj Slovenske vojske, izkušenj iz sodobnih oboroženih spopadov ter na podlagi vpliva novih tehnologij na razvoj Slovenske vojske. Tako bodo programi kariernega vojaško-strokovnega izobraževanja povezovali razvoj vojaškega znanja in oblikovali prakso razvojnoraziskovalne dejavnosti, ki bo temelj za posodobitev programov kariernega izobraževanja častniškega kadra Slovenske vojske. V naslednjem obdobju bo ena izmed nalog sistematično uveljavljanje kompetenc, pridobljenih na kariernih izobraževanjih častnikov v javnem izobraževalnem sistemu, kot priznavanje mikrodokazil. V prvem razvojnem obdobju bo Slovenska vojska v sodelovanju z javnim izobraževalnim sistemom Republike Slovenije in ob vsakoletni evalvaciji razvijala in izvajala modularno izobraževanje pripadnikov Slovenske vojske na prvi in drugi stopnji bolonjskega študija. Po preteku prvega razvojnega obdobja pa bo Ministrstvo za obrambo v sodelovanju s soizvajalci izvedlo evalvacijo in presodilo o morebitnih spremembah ureditve tega področja. Zaradi izmenjave in pridobivanja izkušenj, znanja ter dobrih praks bodo pripadniki Slovenske vojske napoteni tudi na dodatna izobraževanja in usposabljanja v tujino, ki bodo del kariernega poti posameznika. Pri izobraževanju in usposabljanju bo treba zagotavljati povezanost izobraževalnih procesov z usklajevanjem programov izobraževanja in usposabljanja, znanstvenih dosežkov ter dognanj med vojaškimi in civilnimi raziskovalnimi ter izobraževalnimi organizacijami in ustanovami. Zaradi zagotovitve naraščanja sil pa bodo pripravljene tudi programi

izobraževanja in usposabljanja častnikov in podčastnikov rezervne sestave.

Iz vizije razvoja Slovenske vojske, opredeljene v *Beli knjigi o obrambi Republike Slovenije* (Ministrstvo za obrambo, 2020), ki predstavlja strateški dokument, v katerem so predstavljeni vizija dolgoročnega razvoja, delovanje obrambnega sistema Republike Slovenije in doseganje ključnih ciljev na področju obrambe do leta 2035 izhaja, da bo za njeno uresničitev potrebno izpolniti določene razvojne cilje. Med te spada tudi nadgradnja sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja oziroma izboljšanje zmogljivosti vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki bodo omogočale in podpirale delovanje in razvoj Slovenske vojske. V okviru izboljšanja tovrstnih zmogljivosti bo zagotovljena njihova ustrezna vpetost v civilni izobraževalni sistem, ki bo podpiral razvoj vojaškega znanja in znanosti za potrebe Slovenske vojske. S tem namenom se bodo zmogljivosti vojaškega izobraževanja in usposabljanja usmerile v krepitev profesionalnosti in strokovnosti, tudi v povezavi s tujimi vojaškimi izobraževalnimi ustanovami. Zmogljivosti vojaškega izobraževanja in usposabljanja bodo izpopolnjene skladno s spremembami v družbi, tehnološkim napredkom, razvojem vojaške stroke in pridobljenimi izkušnjami iz sodobnih oboroženih spopadov. Okrepljeno bo raziskovalno in znanstveno delo, ki bo v čim večji meri vpeto v civilne znanstvenoraziskovalne procese. Pomembno poslanstvo in cilj vojaškega izobraževanja in usposabljanja bo pripadnikom Slovenske vojske zagotavljati ustrezno raven znanja in kompetenc ter s tem njihovo konkurenčnost tudi v civilnem okolju, še posebej po koncu vojaške kariere. Prenovljen bo sistem izobraževanja častnikov, pri čemer bo vstop v častniški zbor omogočen predvsem neposredno po prvi stopnji bolonjskega izobraževanja. Od vojaškega izobraževalnega sistema se bo pričakovalo, da se verificira in habilitira na ravni primerljivih civilnih izobraževalnih sistemov. Osnovno vojaško izobraževanje bo potekalo v Republiki Sloveniji. Vojaško izobraževanje in usposabljanje v tujini bo uporabljeno za razvoj posebnih, specializiranih in visokostrokovnih profilov. Več bo specialističnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja za potrebe rodov in služb ter funkcionalnega in skupnega usposabljanja, urjenja in izvajanja združenih taktičnih vaj, vključno z izvajanjem taktičnih vaj z bojnim streljanjem. Višja kakovost usposabljanja bo zagotovljena z nakupom sodobne opreme in sredstev za usposabljanje ter nadgradnjo infrastrukture za usposabljanje. Za potrebe naščanja obsega Slovenske vojske bo organizirano vojaško izobraževanje in usposabljanje častnikov in podčastnikov pogodbene rezervne sestave, s čimer bodo zagotovljene nujne kadrovske razmere za delovanje pogodbene rezervne sestave in usposabljanje vojaške strateške rezerve.

Glede na zgoraj navedeno se morda na prvi pogled zdi, da je vizija Slovenske vojske glede razvoja vojaškega izobraževanja in usposabljanja zastavljena precej ambiciozno, vendar je v okviru navedenega treba upoštevati, da gre pri tem za dolgoročno razvojno namero, katere uresničitev se pričakuje

še v letih 2035–2040. In ker gre pri tem za vizijo in ne npr. za zakonski predpis, to tudi ne pomeni, da bo ali da mora biti uresničena v celoti in da bodo v nasprotnem primeru nastale pravne posledice. Neodvisno od tega je v interesu Slovenske vojske, da jih za uresničevanje svojega poslanstva uresniči v največji možni meri.

Podobno, kot je v zvezi z razvojem vojaškega izobraževanja in usposabljanja opredeljeno v predhodnih dveh dolgoročnih dokumentih, navedeno opredeljuje tudi srednjeročni dokument, natančneje *Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2023–2028* (Vlada Republike Slovenije, 2023), ki med drugim upošteva cilje in ključne usmeritve predhodno navedene ReDPROSV40-1. Iz *Srednjeročnega obrambnega programa Republike Slovenije 2023–2028*, ki je razvojni program in planski dokument ter podlaga za vzpostavitev in razvoj vojaških in civilnih obrambnih zmogljivosti Republike Slovenije v srednjeročnem obdobju do leta 2028, izhaja, da bo razvoj vojaškega izobraževanja in usposabljanja usmerjen v razvoj vojaškega znanja, vojaških ved in vojaških poklicev v Republiki Sloveniji ter tako v krepitev profesionalnosti in strokovnosti pripadnikov Slovenske vojske. Pomembni bosta vzpostavitev organizacijske kulture, voditeljskih veščin, tehnične kulture in vojaške etike ter krepitev bojnega značaja, pripadnosti in morale njenih pripadnikov. Zato bo Slovenska vojska prilagodila izvajanje izobraževalnega procesa, programov, modulov in predmetnikov spreminjajočim se zahtevam vojaških poklicev. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje bo zato v okviru razvoja in strukturno-organizacijske umestitve vojaškega izobraževanja izvedel posodobitev programa izobraževanja častniškega in podčastniškega kadra Slovenske vojske. Nadaljevalo se bo višješolsko vojaško izobraževanje podčastnikov Slovenske vojske in vojsk drugih držav. V program šolanja kandidatov za častnike Slovenske vojske bo uveden vojaški modul visokošolskega izobraževalnega programa prve bolonjske stopnje, ki se bo izvajal na visokošolskih ustanovah in v sodelovanju s Šolo za častnike. Slovenska vojska bo v sodelovanju z javnim izobraževalnim sistemom Republike Slovenije in ob vsakoletni evalvaciji razvijala in izvajala modularno izobraževanje pripadnikov Slovenske vojske na prvi in drugi stopnji bolonjskega študija. Ministrstvo za obrambo bo v sodelovanju s soizvajalci izvedlo evalvacijo in presodilo, ali je treba ustanoviti poseben vojaški visokošolski zavod. Vojaška izobraževanja in usposabljanja se bodo izvajala v Republiki Sloveniji in tujini. Poseben poudarek bo na načrtovanju vojaškega izobraževanja in usposabljanja posameznikov ter znanstvenoraziskovalnem delu, ki se bodo izvajali v Slovenski vojski ter zunanjih znanstvenoraziskovalnih ustanovah. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje bo nadgradilo svojo strukturo, da bi zagotovili razvoj in strukturno-organizacijska umestitev vojaškega izobraževanja v Slovenski vojski ter dosegli povezljivost z javnim izobraževalnim šolskim sistemom in primerljivost z zavezniškimi vo-

jaškimi izobraževalnimi sistemi. Sistematično bomo razvijali vojaško znanost kot sistem vojaških ved, izvajali raziskave ter razvojne in inovacijske projekte, objavljali raziskovalne rezultate ter jih prenašali v prakso. Spoznanja na raziskovalnem področju bomo raziskovalci redno vključevali v pedagoško delo in posodobitve programov vojaškega izobraževanja. Vojaško izobraževanje častnikov in podčastnikov se bo razvijalo z vključevanjem znanstveno-raziskovalne dejavnosti s poudarkom na proučevanju operativnih izkušenj Slovenske vojske, izkušenj iz sodobnih oboroženih spopadov ter vpliva novih tehnologij na razvoj Slovenske vojske. Tako bodo programi osnovnega in nadaljevalnega vojaškega izobraževanja častnikov in podčastnikov povezovali razvoj vojaškega znanja ter oblikovali prakso razvojnoraziskovalne dejavnosti. To bo temelj za nadaljnjo posodobitev programov izobraževanja častniškega in podčastniškega kadra Slovenske vojske. Šolanje častnikov in podčastnikov rezervnih enot bo potekalo po posebnih programih v okviru vojaških šol v Poveljstvu za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje po prilagojenih učnih načrtih. Slednji bodo prilagojeni potrebam, interesom kandidatov in njihovim delodajalcem. Zaradi izmenjave in pridobivanja izkušenj, znanja ter dobrih praks bodo pripadniki Slovenske vojske napoteni tudi na dodatna izobraževanja in usposabljanja v tujino, ki bodo del posameznikove karijerne poti.

Če analiziramo in primerjamo vsebino navedenih dokumentov, lahko hitro ugotovimo, da vsi trije dokumenti bolj ali manj opredeljujejo enako, če ne isto vsebino in s tem smer razvoja vojaškega izobraževanja in usposabljanja, razlika je bolj kot ne v tem, da sta prva dva dokumenta naravnana na daljše razvojno obdobje (2035–2040), tretji pa na nekoliko krajše razvojno obdobje v primerjavi s predhodnima (do leta 2028).

V Slovenski vojski so bile v okviru razvoja vojaškega izobraževanja in usposabljanja in uresničevanja vizije Slovenske vojske v zadnjih letih izvedene in se izvajajo številne aktivnosti, ene manj, druge bolj uspešno, vse z namenom izboljšanja obstoječega stanja. V nadaljevanju so strnjeno podane zgolj nekatere: Slovenska vojska sproti prilagaja izvajanje izobraževalnega procesa, programov, modulov in predmetnikov spreminjajočim se zahtevam vojaških poklicev, pri razvoju vojaškega izobraževanja; (zlasti) v zadnjih nekaj letih aktivno in tvorno sodeluje s slovenskimi izobraževalnimi ustanovami (podpisani številni sporazumi) in sorodnimi tujimi izobraževalnimi ustanovami; uspešno je integrirala javno veljavne standarde pri izvajanju visokošolskega izobraževanja na prvi bolonjski stopnji in s tem zagotovila pogoje za izvajanje Vojaškega modula (prvič izveden v letu 2025), s čimer je vojaško strokovno izobraževanje in usposabljanje postalo del javnega izobraževalnega sistema Republike Slovenije. V zadnjih nekaj letih si je aktivno (čeprav neuspešno) prizadevala tudi za spremembo visokošolske zakonodaje, na podlagi katere bi lahko ustanovila visokošolski zavod za potrebe izobraževanja

častnikov. Slovenska vojska sproti zvišuje zahteve glede rezultatov vojaškega izobraževanja, v zadnjih nekaj letih je okrepila znanstveno in raziskovalno delo (vsakoletna organizacija in izvedba znanstvenih simpozijev v sklopu tradicionalnih Dnevov vojaških ved, izdaja znanstvenih publikacij, habilitacija doktorjev znanosti, okrepitev sodelovanja z civilnim delom ministrstva, ki deluje na področju razvoja, inovacij in raziskav, izvajanje znanstvenoraziskovalne dejavnosti v okviru Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje). Povezuje se prek znanstvenoraziskovalne dejavnosti in sodeluje z nacionalnimi ter mednarodnimi izobraževalnimi ustanovami (slovenskimi fakultetami) in izobraževalnimi ustanovami drugih držav, izvaja višješolsko vojaško izobraževanje podčastnikov Slovenske vojske in vojsk drugih držav. Trenutno izvaja posodobitev programa izobraževanja častniškega kadra Slovenske vojske, ki naj bi bil modularno zasnovan (štabno, višje štabno in generalštabno vojaško izobraževanje in usposabljanje), in v okviru katerega bodo slušatelji po končanem generalštabnem vojaškem izobraževanju pridobili drugo bolonjsko stopnjo. Redno napotuje pripadnike na vojaško izobraževanje in usposabljanje v tujino, idr. V obdobju 2023 do 2025 pa so se v Slovenski vojski proučevala tudi mikrodokazila, in sicer v okviru projekta VoKa (Vojaška kariera, utemeljena na vojaških vedah) oziroma izvajanju ciljnega razvojnega programa, v katerem s(m)o sodelovali tudi raziskovalci iz Slovenske vojske, v sklopu česar je bil na podlagi izvedene poglobljene kvalitativne analize ter oblikovanih zaključkov podan predlog za pilotno izvedbo krajših oblik izobraževanj za pridobitev mikrodokazil na vojaškem področju, ki so bila v letu 2025 tudi izvedena. Navedeno predstavlja kar nekaj aktivnosti, ki so bila v zadnjih letih izvedena v okviru intenzivnih prizadevanj za izboljšanje stanja na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja, kar pa ne pomeni, da na tem področju ne ostaja še precej nerešenih izzivov, s katerimi se bo Slovenska vojska v prihodnje morala spopasti, če bo želela uresničiti vizijo in cilje, ki jo podpirajo. V prvi vrsti so tukaj mišljeni integracija vojaškega izobraževanja in usposabljanja v javni izobraževalni sistem, iskanje sinergij na področju izobraževanja in usposabljanja ter znanstvenoraziskovalnega dela in povezovanje s civilnimi institucijami, organizacijami, akademiki, predavatelji ter kompetentni in strokovni učiteljski kader za izvajanje tovrstnega procesa.

Predlogi in priporočila

V nadaljevanju so podani nekateri predlogi in priporočila, katerim naj bi jim Slovenska vojska sledila, če bo v prihodnje želela delovati skladno z zahtevami časa in okolja.

Slovenska vojska mora sodelovati z izobraževalnimi in znanstvenoraziskovalnimi ustanovami ter gospodarskimi družbami doma in se ciljno izobraževati v tujini. Prav tako mora okrepiti svoje delovanje v družbi in spodbujati

celosten in integriran pristop k nacionalni varnosti in obrambi, in pri tem iskati sinergije na področju izobraževanja in usposabljanja (Vlada Republike Slovenije, 2024).

Nosilni enoti vojaškega izobraževanja bi morali postati Višja vojaška strokovna šola, ko gre za vojaško izobraževanje in usposabljanje podčastnikov, ter Visoka vojaška šola za vojaško izobraževanje in usposabljanje častnikov, ki bi izvajali programe, akreditirane v javnem izobraževalnem sistemu in zagotavljali visoko kakovost izvedbe v skladu z evropskimi standardi ter standardi Nato. Višja vojaška strokovna šola izvaja javno veljavne višješolske študijske programe in študijske programe za izpopolnjevanje na področju vojaških (obrambnih) ved za pridobitev javno veljavne višješolske strokovne izobrazbe, ki jih sprejme minister, pristojen za obrambo. Šola je vpisana v razvid izvajalcev javno veljavnih višješolskih študijskih programov ter za izvajanje izobraževanja po javno veljavnih študijskih programih smiselno uporablja predpise, ki se nanašajo na višješolsko strokovno izobraževanje. Višja vojaška strokovna šola obenem zagotavlja tudi posodabljanje in modernizacijo programov in učnih načrtov osnovnega in nadaljevalnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja za podčastnike ter pripravlja višješolske študijske programe z izbirnimi moduli, ki bodo nudili dodatna strokovna znanja podčastnikom.

Razvoj častnikov Slovenske vojske poteka v obliki institucionalnega izobraževanja posameznika v vojaških šolah in usposabljanja v enotah Slovenske vojske. V vojaških šolah poteka proces pridobivanja temeljnega znanja in veščin, potrebnih za delo in poklicni razvoj častnika, v enotah Slovenske vojske pa samorazvoj in pridobivanje specialističnih znanj ter veščin vodenja in upravljanja procesov v vojaški organizaciji. Z vključevanjem vojaškega izobraževanja in usposabljanja v javni izobraževalni sistem Republike Slovenije se v Slovenski vojski nadgrajuje sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja in posledično spreminja tudi paradigma vojaškega institucionalnega izobraževanja in usposabljanja častnikov na vojaških šolah. Namen nadgradnje procesa vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnikov je v združitvi niza dejavnosti izobraževanja častnikov v izhode znanj tako, da bodo usklajeni z Bolonjsko deklaracijo in nacionalnim sistemom visokošolskega izobraževanja ter uravnoteženi z izhodi izobraževanj v vojaških šolah v državah Evropski unije in njenih članicah Nata.

Za doseganje razvoja vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski je potrebno:

- krepiti razvojno in inovativno naravnost vojaških šol,
- vključevati izvajalce vojaškega izobraževanja in usposabljanja v nacionalne in mednarodne projekte,
- zagotavljati modernizacijo programov in učnih načrtov vojaškega izobraževanja in usposabljanja v skladu s potrebami Slovenske vojske, so-

- dobnimi trendi in smernicami na pedagoško-andragoškem področju, globalnimi trendi na področju izobraževanja ter priporočili zavezništva,
- spodbujati izobraževanje na daljavo ter zagotavljati pogoje za izvajanje le-tega ter razvijati tehnološko platformo na tem področju.

Napredek izobraževanja in usposabljanja je pomembno odvisen tudi od raziskav in razvoja. V Slovenski vojski je treba razvijati stroko, vojaško vedo in strokovno literaturo, posodabljati programe in skrbno načrtovati razvoj kadra za vojaško izobraževanje in usposabljanje, ter se po kakovosti čim bolj približati drugim članicam Nata (Brožič, 2013).

Za delovanje v javnem izobraževalnem sistemu bo treba prizadevanja usmeriti v razvoj kakovostnih predavateljskih kadrov, ki se bodo lahko akreditirali oziroma habilitirali v predavateljski naziv (Bernik, 2021; Brožič, 2009). Z ustreznimi predavatelji bomo lahko zagotavljali razvoj nacionalnih vojaških znanosti in kakovost vojaškega izobraževanja častnikov. Spodbujati bo treba tudi znanstveno aktivnost posameznikov z akademskimi nazivi v Slovenski vojski ter jih sistematično usmerjati v objavljane znanstvenih člankov ter v aktivno udeležbo na znanstvenih konferencah, simpozijih in podobnih dogodkih doma in v tujini. Vse to bo olajšalo vstopanje vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem ter prispevalo k višji kakovosti vojaškega izobraževanja (Bernik, 2021).

Na področju kadrovskih virov bo treba zagotoviti dovolj strokovno usposobljenega kadra, ki bo zagotavljal kakovostno izvedbo vojaškega izobraževanja in usposabljanja v okviru vseh šol, ki izvajajo vojaško izobraževanje in usposabljanje, ter se bo permanentno izobraževal in pridobival kompetence, tako na svojem strokovnem, kot tudi na izobraževalnem oziroma pedagoško-andragoškem področju in sodeloval v strokovnih ter znanstveno-raziskovalnih projektih. Prav tako je v prihodnje treba zagotoviti spodbujanje izvajalcev vojaškega izobraževanja in usposabljanja, da se bodo akreditirali oziroma habilitirali kot višješolski oziroma visokošolski predavatelji in obnavljali svoje habilitacije oziroma imenovanja (akreditacije). Prioriteta v naslednjem obdobju je spodbujanje ustvarjalnosti, inovativnosti, razvijanje nadarjenosti in izboljšanje ključnih kompetenc v vseh fazah izobraževalnega procesa oziroma po njegovi celotni vertikali.

Za uveljavljanje nove paradigme vojaškega izobraževanja je nujno prilagoditi in posodobiti aparat za njegovo izvajanje. Ključni del tega aparata sta vojaško šolski in vojaško razredni menedžment. Prvega sestavljajo kompetentne in odgovorne vodstvene skupine nosilcev programov vojaškega izobraževanja, drugega pa kompetentni in strokovno usposobljeni izvajalci vojaškega izobraževanja. V Slovenski vojski je zaposlenih več kot 25 doktorjev znanosti, od tega jih je že tretjina habilitiranih na različnih znanstvenih področjih. Habilitacija na področju vojaških ved v tem trenutku v Sloveniji še ni

mogoča, saj za področje vojaštva v evidenci visokošolskih zavodov ni akreditiran noben zavod ali študijski program (Ščavničar, 2023).

Na področju razvoja predavateljskega in inštruktorskega kadra bo v prihodnje potrebno:

- vzpostaviti sistemske možnosti za stalno izobraževanje in usposabljanje na delovnem mestu,
- prilagoditi izobraževalni sistem potrebam po stalnemu izobraževanju in usposabljanju,
- krepiti kulturo vseživljenjskega učenja.

Izvajanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja mora slediti modernim zahtevam po profesionalnosti in strokovnosti vojakov, podčastnikov in častnikov ter vojaških uslužbenecv, hkrati pa upoštevati nacionalne ambicije in mednarodne zaveze na tem področju. Oblikovanje izobraževalnega sistema kadrov Slovenske vojske mora biti skladno z uveljavljenimi rešitvami držav članic Nato in EU. Vse to zahteva nenehno posodabljanje izobraževalnih programov. Treba je zagotavljati ustrezen predavateljski in inštruktorski kader, ki izvaja vojaško izobraževanje in usposabljanje, ter prilagoditi njegov status zahtevam tega poklica. Pri tem je treba upoštevati, da je delo predavateljev in inštruktorjev na vojaških šolah še posebej zahtevno, saj morajo slediti najnovejšim smernicam na svojem strokovnem področju, hkrati pa biti usposobljeni za kakovostno andragoško delo. V skladu s tem je treba zagotoviti tudi ustrezne načine motiviranja za opravljanje predavateljskega dela (Bernik, 2021).

Slovenska vojska z omogočanjem osnovnega vojaško strokovnega izobraževanja izobražuje in usposablja podčastnike in častnike za opravljanje osnovnih nalog podčastnika in častnika. Nadaljevalno vojaško strokovno izobraževanje podčastnikov in častnikov ter usposabljanje vojakov naj bo namenjeno strokovnemu izpopolnjevanju vojaških oseb za opravljanje višjih in zahtevnejših dolžnosti ter pridobitvi višje vojaško strokovne izobrazbe in usposobljenosti, ki omogoča vojaško strokovni razvoj in napredovanje v činu. Karierni sistem v Slovenski vojski pa naj bo v končni obliki zastavljen tako, da bo temeljil na sistemu vojaškega izobraževanja, kar pomeni, da je uspešno zaključeno vojaško izobraževanje doma ali v tujini temeljni pogoj za opravljanje dolžnosti na vseh ravneh v Slovenski vojski. Zakonodaja na obrambnem področju (ZObr-UPB1, 2004; Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV), 2007), *Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2023–2028* (Vlada Republike Slovenije, 2023), *ReDPROSV40-1* (2025), *Bela knjiga o obrambi Republike Slovenije* (Ministrstvo za obrambo, 2020), *Usmeritve za preoblikovanje in organiziranost Slovenske vojske* (Ministrstvo za obrambo, 2024) in *Vizija načelnika Generalštaba Slovenske vojske* (Slovenska vojska, 2020) (v poglavju o vojaškem

izobraževanju) pa dajejo osnovo za povezovanje z javnim izobraževalnim sistemom oziroma vzpostavitev bolonjskega izobraževanja v Slovenski vojski.

Slovenska vojska podpira iskanje načinov upravljanja vojaškega znanja znotraj sedanjega zakonodajnega okvira, saj je njegov nosilec in razvijalec. Možnosti vidi v oblikovanju novega civilno-vojaškega dogovora v slovenski družbi, da bi lahko akreditirala svojo vojaško izobraževalno ustanovo kot visokošolski zavod po pravilih in merilih, ki veljajo pri izvajanju visokošolskega izobraževanja v Republiki Sloveniji. Zakonodajni okvir tega trenutno ne omogoča, ker posebej zahteva, da je visokošolski zavod samostojna pravna oseba (Ščavničar, 2023).

Glede na naravo in vsebino vojaškega znanja se pričakuje, da bi družba lahko pripomogla uveljaviti pravilo oziroma izjemo po zgledu rešitev v drugih državah članicah EU. Tako bi bila lahko nosilca vojaškega znanja in razvoja vojaških ved le Slovenska vojska in njen izobraževalni zavod ter ne od nje ločena izobraževalna javna ali zasebna ustanova, ki nima možnosti razvijanja strokovnega vojaškega znanja s področja vojaških ved v okviru vojaške organizacije. Vojaški visokošolski zavod bi bil certificiran oziroma akreditiran skladno z veljavno zakonodajo in standardi, ki veljajo v izobraževalnem sistemu Republike Slovenije (Ščavničar, 2023).

Podoba prihodnosti Slovenske vojske na področju izobraževanja je, da bi lahko na drugi stopnji akreditirala visokošolski zavod in program visokošolskega izobraževanja, ki bi bila namenjena častnikom Slovenske vojske. To bi omogočilo priznavanje višje stopnje izobrazbe vsem častnikom, ki bi končali karierna izobraževanja in izkazali raven zahtevanih pristojnosti v hierarhiji činov za višje častnike. Tako bi omogočili javno priznavanje vseživljenjskega izobraževanja častnikov. S tem bi odpravili dosedanje prakso, ki od častnikov zahteva, da morajo po opravljenem zadnjem kariernem izobraževanju in pridobitvi čina v nazivu višjega častnika pri starosti 40 let ali več, če izkazujejo sposobnosti za opravljanje najvišjih častniških dolžnosti, še na izobraževanje na izbrani visokošolski program druge stopnje na enega izmed akreditiranih zavodov, kar je, med drugim tudi dodatni strošek za delodajalca (Ščavničar, 2023).

Prednosti akreditiranega visokošolskega vojaškega zavoda bi poleg opisane bile tudi (Ministrstvo za obrambo, 2021):

- Visokošolski zavod Slovenske vojske bi postal partner in soizvajalec dela skupnega študijskega programa z drugimi visokošolskimi zavodi, ki so akreditirali in bodo izvajali študijske programe prve stopnje z vojaškim modulom.
- Visokošolski zavod in posledično Slovenska vojska bi postala nosilca in razvijalca vojaških ved v slovenskem javnem visokem šolstvu.
- Slovenska vojska bi lahko izvajala svojo znanstvenoraziskovalno dejav-

nost, za razliko od dosedanje prakse, ko naroča in plačuje raziskave zunanjim sodelavcem.

- Visokošolski zavod Slovenske vojske bi lahko priznaval znanje in pristojnosti častnikov, ki so jih pridobili na izobraževanju v vojaških ustanovah tujih vojsk.
- Slovenska vojska bi kot akreditiran visokošolski zavod postala enakovredna partnerica in udeleženka v združenju vojaških izobraževalnih ustanov v okviru držav članic Nato.

Pomemben dejavnik, brez katerega se ne more oblikovati in organizirati nacionalni vojaški visokošolski sistem je kakovosten predavateljski kader z doktorati, pridobljenimi na področjih strategije in taktike. Drugi predavateljski kadri s področja vojaške tehnike, vojaške zgodovine, vojaške geografije in gostujoči predavatelji iz tujine so komplementarni in prav tako pomembni, vendar se brez tistih, ki so doktorirali iz vojaških ved in se prebili od asistentov do profesorjev (na tej poti morajo objavljati številna znanstvena in strokovna dela), ne more ustvariti »gravitacijskega jedra« nacionalne vojaške znanosti niti organizirati podiplomskega študija. Sodobno vojaško visoko šolstvo (temeljno šolanje s specializacijo in podiplomskim študijem) se ne pri nas niti v tujini ne more oblikovati in delovati brez spoštovanja zakonskih aktov in norm, ki veljajo za nacionalne javne visoke šole (bolonjski proces), ter brez odpiranja javnosti. V tem okviru je treba poudariti, da Slovenska vojska nima podiplomskega študija s področja vojaških znanosti in da bi ga morala imeti, pri čemer bi ga morala povezati v sistem nacionalnih visokih šol ter pri tem najtesneje sodelovati s civilnimi znanstveniki in univerzitetnimi predavatelji (oziroma visokošolskimi ustanovami) doma in v tujini. Zato mora imeti svoje (ali v tujini najete) kakovostne predavateljske in raziskovalne kadre z javno pridobljenimi visokošolskimi in znanstvenimi nazivi, ki morajo prav tako tesno sodelovati s civilnimi univerzami in raziskovalnimi ustanovami. Nesporno dejstvo je, da je treba v času evropske in globalne strateške fluidnosti še veliko bolj kot nekoč upoštevati imperativ, da se, zlasti po sprejemu Republike Slovenije v EU in Nato, vse ustanove naše države (vključno z obrambnim sistemom v Slovenski vojski, ki je njegov pomemben sestavni del) ter slovenska družba kot celota pospešeno vključujejo v evropske tranzicijske procese in transatlantske integracije (Kladnik; 2023; Žabkar in Svete, 2007).

Temelj vzpostavitve novega sistema vojaškega izobraževanja oziroma vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski je vsekakor *Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja* (Ministrstvo za obrambo, 2013). Ta daje izhodišča za programiranje, organiziranje, izvedbo, analizo in evalvacijo vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski, kar je podlaga za zagotovitev potrebne stopnje znanja, usposobljenosti in moralne integritete slovenskih vojakov ter pogoj za uresničevanje poslanstva in nalog

Slovenske vojske. Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja temelji na vojaški doktrini in upošteva priporočila ter zahteve na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja Nato in usmeritve, ki izhajajo iz skupne varnostne in obrambne politike EU ter izhodišča in usmeritve, ki izhajajo iz razvojno-usmerjevalnih dokumentov na obrambnem področju. *Vojaška doktrina* (Vlada Republike Slovenije, 2006), ki usmerja delovanje vojske, je podlaga za razvoj vojaških ved in znanosti, taktike, tehnike in postopkov za delovanje vojske v različnih okoliščinah, zato je tudi osnovno izhodišče za oblikovanje kurikulumov vojaškega izobraževanja in usposabljanja. Na področju vojaškega izobraževanja in usposabljanja se uveljavljajo kakovostna merila, ki veljajo v javnem izobraževalnem sistemu Republike Slovenije. Programi na vojaških šolah so organizirani kot šolski programi, izvajalci izobraževanja pa morajo izpolnjevati predpisana merila in zahteve. Doktrina podpira transformacijski proces Slovenske vojske, uveljavlja nova načela na področju izobraževanja in usposabljanja ter nove in višje kakovostne zahteve za udeležence in izvajalce, spodbuja različne načine razmišljanja o vsebini vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki se mora povezati s sistemom javnega izobraževanja ter doseči primerljive standarde (Kladnik, 2023; Ministrstvo za obrambo, 2013).

Analiza mogočih rešitev razvoja vojaškega izobraževanja je (že pred leti) pokazala, da je za razvoj vojaške stroke in vojaških ved najprimernejša ustanovitev samostojnega javnega visokošolskega zavoda. Ta cilj je mogoče doseči le postopno, tako da sprva sledi cilju po večjem povezovanju vojaškega izobraževanja s civilnimi izobraževalnimi ustanovami in vzpostavljanju pogojev za akreditiranje programov vojaškega šolanja, skladno z merili, ki veljajo za višješolski študij ter prvo in drugo bolonjsko stopnjo študija. Z integracijo vojaškega in civilnega izobraževanja v skupnih programih (akreditiranih pri civilnih, javnih višjih in visokošolskih izobraževalnih zavodih) bi kandidati za podčastnike in častnike po končanem izobraževanju pridobili javno priznано znanje, ki bi ga lahko uporabili tako v vojaških kot civilnih poklicih tehničnega in menedžersko-upravljalvskega značaja (Center vojaških šol, 2015).

Slovenska vojska omogoča kakovostno izobraževanje, vendar pa se znanje in spretnosti, pridobljeni v tem okviru, upoštevajo izključno za napredovanja in delo v Slovenski vojski, zunaj nje pa nimajo nobene veljave. Zato bi bilo smiselno preoblikovanje Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje v zavod v okviru Slovenske vojske, akreditacija vojaških programov v terciarnem izobraževanju in izvajanje specializacije v poveljstvih in enotah Slovenske vojske, skladno z enotnimi merili in nadzorom poveljstva. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje bi tako v sodelovanju z zainteresiranimi srednjimi in višjimi šolami ter fakultetami dijakom in študentom omogočalo pridobivanje znanja, ki ga potrebujejo častniki in podčastniki Slovenske vojske, razvoj znanja na vojaškem obrambnem in var-

nostnem področju, hkrati pa bi zagotavljalo andragoški prenos znanja s področja vojaškega voditeljstva, vojaške logistike, vojaškega prava, vojaške sociologije, vojaške psihologije ter drugih družboslovnih področij. Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje bi opravljalo izobraževalno in znanstvenoraziskovalno dejavnost, ki temelji na navedenih študijskih področjih. Ministrstvo za obrambo in Slovenska vojska bi tako za vsako študijsko leto razpisala potrebno število štipendij za izobraževanje oziroma študij na izbranih fakultetah. Skupni programi Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje in fakultet pa bi se izvajali za pripadnike obrambnega ministrstva in Slovenske vojske, državnih ustanov, tujce v slovenskem jeziku z ambicijo opravljanja določenih predmetov v angleščini, kar bi zagotavljalo večjo primerljivost z vojaškimi izobraževalnimi ustanovami v zavezništvu (Center vojaških šol, 2015).

Nosilci predmetov bi bili že habilitirani visokošolski učitelji, ki delajo v obrambnem sistemu, z njimi pa bi sodelovali posamezniki iz vojske z doktoratom znanosti, znanstvenim magisterijem in univerzitetno izobrazbo kot visokošolski ali višješolski sodelavci (imenovani v naziv predavatelja, višjega predavatelja ali asistenti). Vsem bi bila omogočena pridobitev znanstvenega naziva. Visokošolski učitelji in sodelavci pa bi poleg pedagoškega procesa (poučevanje, priprava programov, skript, učbenikov, e-učilnic idr.) opravljali tudi znanstveno raziskovalno delo iz svojega predmetnega področja. Sedanji Center za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje oziroma prejšnja Katedra vojaških ved oziroma Inštitut vojaških ved bi skrbel za učinkovito vključevanje v mednarodno vojaško izobraževalno in znanstveno dejavnost ter se povezoval s sorodnimi ustanovami doma in v svetu. Zato bi se znotraj te ustanove oblikovale katedre/oddelki, v katere bi bili vključeni karierni učitelji, zaposleni v zavodu, učitelji iz enot Slovenske vojske in Ministrstva za obrambo, učitelji iz civilnih izobraževalnih ustanov in učitelji iz tujih vojaških izobraževalnih ustanov. Poslanstvo tega inštituta bi torej bilo, da v okviru Slovenske vojske in ob sodelovanju z domačimi in tujimi partnerji z vojaškim raziskovanjem, ustvarjanjem in pridobivanjem vojaškega znanja ter razvojem vojaških znanstvenih disciplin, vojaških ved in z njimi povezanih ved, na katerih temeljijo njihovi študijski programi, ter z namenom izvajanja poslanstva Slovenske vojske, izvaja vojaško izobraževanje, izvaja metodološke raziskave in znanstvenoraziskovalno delo na področju vojaških ved. Pedagoška dejavnost bi, poleg poučevanja, obsegala usposabljanje za učitelje in mentorje, učiteljske konference, sodelovanje na simpozijih s področja izobraževanja, izmenjavo učiteljev, izbor učiteljskega kadra ter odobravanje tem zaključnih nalog. Poleg pedagoške vloge učiteljev bi bila njihova naloga tudi znanstveno raziskovalno delo v okviru predmeta, ki bi ga poučevali. Skrbeli bi za nastajanje novih vojaških strokovnih besedil za udeležence vojaškega izobraževanja in usposabljanja, spodbujali h kakovostnemu pisanju o vojaških vsebinah, raz-

vijali vojaško stroko in promovirali vojaški poklic. Poseben poudarek bi bil na prenosu znanja, obvladovanju in poznavanju uporabe raziskovalnih metod, zlasti tistih, ki se uporabljajo v vojaških vedah in vojaški veščini ter poučevanju vsebin s področja metodologije raziskovanja. Pomemben segment bi predstavljalo področje učenja iz izkušenj, ki bi potekalo preko Centra za vojaško zgodovinsko dejavnost, ki bi imel status inštituta in bi omogočal pogoje za samostojno znanstveno raziskovalno delo pedagoškim delavcem ter sodelovanje pri mednarodnih raziskovalnih projektih. Izobraževalni programi bi se pripravili skupaj z zainteresiranimi fakultetami, na katerih bi se izvajali programi za pridobitev izobrazbe in študijski programi za izpopolnjevanje, in sicer za častnike na vseh treh bolonjskih stopnjah, za podčastnike pa na srednji, višji in visoki strokovni stopnji (Center vojaških šol, 2015).

Za zagotovitev in izboljšanje kakovosti vojaškega izobraževanja je bila v okviru Nata sprejeta odločitev, da se uvedejo mednarodni standardi na področju vojaškega izobraževanja v okviru ustanov, ki za potrebe Nata izvajajo izobraževanje in usposabljanje (to obsega tudi partnerske države). Uvedba standardov obsega uvajanje treh pomembnih elementov: izobraževalnih ciljev, izobraževalnih standardov in procesov zagotavljanja kakovosti. V direktivi, ki vsebuje tudi Koncept izobraževalnih standardov ter Standarde in napotila za zagotavljanje kvalitete na področju izobraževanja in usposabljanja, je pojasnjen postopek za akreditacijo Nata in partnerskih izobraževalnih ustanov. Novi način akreditacije v okviru Nata – akreditacija izobraževalnih ustanov (in ne posameznih programov) se je začel junija 2012. V procesu akreditacije bodo najprej sodelovale ustanove, ki se bodo za to prostovoljno prijavile in že večinoma zagotavljajo pogoje minimalnih meril za zagotavljanje kakovosti. Postopek bo potekal tako, da ustanova najprej izpolni vprašalnik o zagotavljanju kakovosti in ga posreduje v JFT, kjer ga skrbno preučijo in pripravijo ekipo za obisk v ustanovi; obisk se izvede skladno s smernicami za zagotavljanje kakovosti: v JFT pripravijo poročilo, v katerem predlagajo takojšnjo akreditacijo ustanove, pogojno akreditacijo (devet mesecev za odpravo pomanjkljivosti), odloženo akreditacijo (18 mesecev do naslednje evalvacije), poročilo je dostopno ustanovi, ki se ocenjuje, in ACT akreditacija načeloma velja za dobo šest let. Ta proces bodo morale izvesti vse ustanove, ki bodo v prihodnosti želele svoje usluge deliti na »Natovem trgu izobraževanja in usposabljanja«, saj bodo le ustanove, ki zagotavljajo ustrezne standarde in kakovost usposabljanja lahko vstopile v NATO Training Management System. Tako želijo v JFT zagotoviti ustrezno visoke standarde na področju IU in ustrezno usposobljeno osebje, tako v Nato poveljniški strukturi kot tudi v operacijah (NATO, 2013; Kladnik, 2023).

Veliko možnosti za sodelovanje na mednarodnem področju izhaja iz našega članstva v formalnih in neformalnih združenjih vojaških izobraževalnih ustanov. Tako na primer na CEFME (Konferenca poveljnikov vojaških izobra-

ževalnih ustanov srednje Evrope) poteka medsebojno izmenjavanje izkušenj in predlogov na področju razvoja in povezovanja vojaškega izobraževanja. Sodelovanje med članicami CEFME se izraža tudi z izmenjavo sodelovanja v pedagoških in znanstveno raziskovalnih projektih, kot so sodelovanje pri že uveljavljenih ali pri oblikovanju skupnih. Pri tem je pomembno predvsem sodelovanje v projektu Perspektiva EU 2020 ter pri pisanju in izmenjavi znanstvenih člankov na področju vojaških ved v skupni reviji CEFME ter v nacionalnih revijah. CEFME organizira tudi vsakoletno konferenco študentov, ki na njej aktivno sodelujejo s svojimi strokovnimi prispevki.

Vojaško izobraževanje in usposabljanje mora biti organizirano tako, da se vsebine in procesi vojaškega izobraževanja in usposabljanja medsebojno dopolnjujejo, nadgrajujejo in so neločljiva celota, pri čemer se na podlagi dosežkov in evalvacije pridobljenih znanj preko vojaškega usposabljanja v vojaško izobraževanje vračajo učenje iz izkušenj in dobra praksa. Težišče izvajanja procesov je na učiteljih in inštruktorjih, ki morajo znanja in veščine znati prenesti na slušatelje, jih nadgrajevati, motivirati, nagraditi njihove dobre rezultate in jih spodbujati k vedno boljšim dosežkom. Njihova usposobljenost in kompetentnost za opravljanje posameznih nalog mora biti ocenjena na podlagi vnaprej določenih standardov (Ščavničar, 2023).

Iz dokumentov, ki opredeljujejo nadaljnji razvoj vojaškega izobraževanja in usposabljanja je mogoče ugotoviti zanimanje, da bo Slovenska vojska še naprej strokovno sodelovala pri iskanju rešitev in pridobivanju podpore ter zaupanja slovenske družbe v vsem spektru njenih dejavnosti, zlasti pa bo utrjevala vojaško kulturo profesionalne avtoritete slovenskih častnikov, ne glede na to, ali bo družba dala soglasje za uveljavitev avtonomije na področju vojaškega izobraževanja, ki je preveč pomembno področje, da bi ostalo na ravni internega izobraževanja (Ščavničar, 2023; Rektorska konferenca Republike Sklovenije, 2021).

Podoba razvoja vojaškega izobraževanja v prihodnosti se osredotoča na integracijo vojaškega izobraževanja v javni izobraževalni sistem, z namenom zagotavljanja javno priznane izobrazbe, ki bi pripadnikom Slovenske vojske omogočala večjo zaposljivost in prehodnost med civilnimi in vojaškimi poklici. Poudarjena je potreba po sodobnem, fleksibilnem in prilagodljivem izobraževalnem sistemu, ki bo sledil razvojnim trendom in potrebam Slovenske vojske ter se učinkovito odzival na sodobne varnostne izzive. Slovenska vojska si mora prizadevati za vzpostavitev celovitega in kakovostnega sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Sloveniji, ki bo temeljil na naj-sodobnejših pedagoških načelih in tehnologijah, z močnim poudarkom na praktičnem usposabljanju in mednarodnem sodelovanju.

Vojaško šolstvo je zibelka vojaškega poklica, zato je treba vanj vložiti prizadevanja, da se modernizira in postavijo trdni temelji za prihodnost (Bernik, 2021).

Sklep

Cilj Slovenske vojske bi moral biti, da z osnovnim vojaškim strokovnim izobraževanjem izobrazi in usposobi podčastnike in častnike za opravljanje temeljnih nalog podčastnika in častnika. Poteka naj kot javni izobraževalni program, ter daje podčastniku in častniku javno priznano izobrazbo. Nadaljevalno vojaško strokovno izobraževanje podčastnikov in častnikov ter usposabljanje vojakov naj bo namenjeno strokovnemu izpopolnjevanju vojaških oseb za opravljanje višjih in zahtevnejših dolžnosti ter pridobitvi višje vojaške strokovne izobrazbe in usposobljenosti, ki omogoča vojaški strokovni razvoj in napredovanje v činu. Karierni sistem v SV pa mora biti zastavljen tako, da temelji na sistemu vojaškega izobraževanja, kar pomeni, da je uspešno končano vojaško izobraževanje doma ali v tujini temeljni pogoj za opravljanje dolžnosti na vseh vojaških ravneh.

Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja (Ministrstvo za obrambo, 2013) že več kot desetletje nakazuje, da bo razvoj vojaškega izobraževanja in usposabljanja šel v smeri integracije z javnim izobraževalnim sistemom, Zakon o obrambi (ZObr-UPB1, 2004) in drugi strateški ali pomembni dokumenti, kot so ReDPROSV40-1 (2025), *Bela knjiga o obrambi Republike Slovenije* (Ministrstvo za obrambo, 2020), *Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2023–2028* (Vlada Republike Slovenije, 2023), idr. dajejo podlago za njeno ureničitve ter s tem vzpostavitev bolonjskega izobraževanja v Slovenski vojski.

Na področju izobraževanja častnikov bi bilo za Slovensko vojsko najbolj racionalna vzpostavitev visoke vojaške šole v okviru ministrstva za obrambo, ki bi bila organizacijsko umeščena v Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje. Bila bi neodvisna od drugih fakultet ter samostojna pri izvajanju pedagoške in znanstveno raziskovalne dejavnosti na področju razvoja vojaške znanosti in vojaških ved ter posledično kakovostnega vojaškega izobraževanja. Imela bi avtonomijo, da skrajša čas šolanja kandidatov za častnike ter vpliv na njihovo zgodnjo socializacijo. Ne glede na navedeno, visokošolska zakonodaja s področja izobraževanja tega trenutno ne dopušča. S podobnim izzivom je bila pred leti soočena Hrvaška, ki ga je rešila z vpeljavo ustreznega člena v zakon, na podlagi katerega lahko visokošolske zavode za potrebe vojaškega in policijskega izobraževanja ustanavlja Vlada Republike Hrvaške kot preostale visokošolske zavode ali kot organizacijske enote pristojnih ministrstev. V omenjenem primeru izvaja organizacijska enota ministrstva (pristojnega za vojaško oziroma policijsko dejavnost) visokošolski študij v dogovoru z univerzo, ki jamči in odgovarja za izvedbo študija. Republika Slovenija je izziv poskušala rešiti že pred nekaj leti, vendar je bila pri tem neuspešna.

Druga možnost bi bila v ustanovitvi samostojnega visokošolskega zavoda izven ministrstva za obrambo, kjer bi bilo financiranje urejeno prek ministr-

stva. Z ustanovitvijo lastne visokošolske ustanove bi bilo omogočeno izvajanje skupnih študijskih programov z drugimi visokošolskimi zavodi iz Republike Slovenije ali tujine. S tem bi lahko uresničili tudi določila 64. člena Zakona o obrambi, ki določa, da se Šola za častnike lahko organizira kot visoko strokovno oziroma univerzitetno izobraževanje in poveljniško štabno usposabljanje kot podiplomski študij v skladu s splošnimi predpisi, torej v skladu z Zakonom o visokem šolstvu. Prav tako bi lastna, v javnem šolstvu akreditirana ustanova, olajšala povezovanje s podobnimi ustanovami, ki delujejo v drugih državah, še posebej v okviru Evropske unije oziroma Nata. S sodobno zasnovanimi izobraževalnimi programi, zasnovanimi na evropskem sistemu za prenašanje kreditnih točk, bi omogočili tudi povezovanje z drugimi visokošolskimi ustanovami doma in v tujini. Hkrati bi bila tudi lažja izmenjava udeležencev izobraževanja ter predavateljev znotraj posameznih izobraževalnih modulov, ki bi na tej ustanovi potekali (Staničič, 2014, str. 13–26; Bernik 2021). Članstvo v Natu zahteva sodelovanje tudi na področju vojaškega izobraževanja, k čemur bo lahko slovenski izobraževalni sistem pristopil le s sodobno zasnovano visokošolsko ustanovo, ki bo podeljevala javno veljavno diplomu ter znanje in kompetence za vojaško delovanje v hitro spreminjajočem se varnostnem okolju. Rešitev je torej mogoča s spremembo Zakona o visokem šolstvu in ustanovitvijo visokošolske ustanove znotraj ministrstva za obrambo ali z ustanovitvijo samostojnega visokošolskega vojaškega zavoda, ki bi deloval izven ministrstva za obrambo. Neodvisno od izbora rešitve, bi tako rešili več-desetletni pereč izziv Slovenske vojske ter s tem položili temeljni kamen razvoju vojaškega izobraževanja in vzpostavili trdne temelje lastnega vojaškega izobraževanja prihodnjim generacijam slovenskih častnikov. S takimi temelji bi omogočili, da bi se vojaško šolstvo manj ukvarjalo z organizacijskimi težavami in se bolj posvetilo snovanju kakovostnih programov s sodobnimi vsebinami, usklajenimi z mednarodnimi izobraževalnimi standardi, ter njihovi kakovostni izvedbi, digitalizaciji vojaškega izobraževanja in razvijanju kakovostnega predavateljskega kadra. Tako bi nosilni enoti vojaškega izobraževanja postali Višja vojaška strokovna šola za podčastnike in Visoka vojaška šola za častnike. Izvajali bi programe, akreditirane v javnem izobraževalnem sistemu, in zagotavljali visoko kakovost izvedbe v skladu z evropskimi standardi ter standardi Nata (Bernik, 2021).

Čas je, da se vojaško profesijo izpopolni tako, da se organizira in akreditira vojaško izobraževalno ustanovo, fakulteto vojaških ved (in npr. v sklopu le-te inštitut za (metodološke) raziskave vojaških ved). Ne samo zato, ker smo se za to obvezali v zavezništvu (v Nato namreč že poteka pospešen proces organiziranja, preverjanja in akreditiranja visokošolskih vojaških ustanov v skladu z bolonjskim sistemom in večina Nato držav je ta postopek že izvedla), to je treba izvesti predvsem zaradi pripadnikov Slovenske vojske in vojaške znanosti, saj ima Slovenska vojska dobre temelje v dolgi vojaški tradiciji in v (vojaš-

kih) intelektualcih, kot so Jurij Vega, Rudolf Maister, Vladimir Vauhnik, Anton Žabkar in drugi. Lastna izobraževalna ustanova bo omogočila resen razvoj in napredek slovenske vojaške stroke ter z njo Slovenske vojske. V povezavi z zavezništvu pa bi omogočila, da poslanstvo, ki ga opravljajo pripadniki Slovenske vojske, temelji na znanju, ki se ga bo na enakopravnih temeljih delilo z drugimi vojaškimi in civilnimi ustanovami tako doma kot v tujini.

V povezavi z navedenim lahko sklenemo, da so perspektive razvoja vojaške kariere in ved v Sloveniji odvisne od številnih dejavnikov, pri čemer ne gre spregledati nacionalne (varnostne) politike, članstva v zavezništvih (Nato, EU idr.), tehnološkega napredka in raziskav, geopolitičnega razvoja, interesa mladih idr.

Navedena literatura

- Bernik, V. (2021). Perspektive in izzivi slovenskega vojaškega šolstva. *Sodobni vojaški izzivi*, 23(1), 29–42.
- Brožič, L. (2009). Vidiki razvoja in motiviranja kadrov z znanstvenimi nazivi v Slovenski vojski. *Bilten Slovenske vojske*, 11(4), 51–65.
- Brožič, L. (2013). Vojaško izobraževanje in usposabljanje ključni za razvoj vojske: intervju s polkovnico mag. Mojco Pešec. *Revija obramba*, 45(junij), 3–7.
- Center vojaških šol. (2015). *Predlog razvoja CVŠ v obdobju 2014–2016* [interno gradivo].
- Kennedy, C. G., in Neilson, K. (2002). *Military education: Past, present and future*. Praeger.
- Kladnik, T. (2023). Fakulteta vojaških ved ali izzivi vojaškega izobraževanja v Slovenski vojski. V P. Vuk in J. Fedran (ur.), *Vojska in vojaška misel: zbornik znanstvenih razprav*. Center vojaških šol.
- Ministrstvo za obrambo. (2013). *Doktrina vojaškega izobraževanja in usposabljanja* [interno gradivo].
- Ministrstvo za obrambo. (2020). *Bela knjiga o obrambi Republike Slovenije*.
- Ministrstvo za obrambo. (2021, 7. december). *Ob 30-letnici osamosvojitve Slovenije je dozorel čas za ustanovitev novega vojaškega visokošolskega zavoda*. <https://www.gov.si/novice/2021-12-07-ob-30-letnici-osamosvojitve-slovenije-je-dozorel-cas-za-ustanovitev-novega-vojaskega-visokosolskega-zavoda/>
- Ministrstvo za obrambo. (2023). *Pravilnik o izobraževanju in usposabljanju v Slovenski vojski* [interno gradivo].
- Ministrstvo za obrambo. (2024). *Usmeritve za preoblikovanje in organiziranost Slovenske vojske* [interno gradivo].
- NATO. (2013). *Bi-SC education and training directive (E&TD) 075-002*.
- Rektorska konferenca Republike Sklovenije. (2021). *Izpis sklepa 6. redne seje Rektorske konference RS z dne 23. 4. 2021* (št. 4412-4/2021).
- Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2040 (ReDPROSV40-1). (2025). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 43.

- Slovenska vojska. (2020). *Vizija načelnika Generalštaba Slovenske vojske* [interno gradivo].
- Stanič, O. (2014). Global success of 'Europe 2020': Remodelling education systems, even military ones? *Sodobni vojaški izzivi*, 16(2), 13–26.
- Ščavničar, D. (2023). Vključitev profesionalnega sistema vojaškega izobraževanja v učno-znanstveni prostor institucionalnega izobraževanja. V P. Vuk in J. Fedran (ur.), *Vojska in vojaška misel: zbornik znanstvenih razprav* (str. 36–49). Maribor: Center vojaških šol.
- Vegič, V., in Zabukovec, S. (2014). Izobraževanje častnikov – od razprav o organiziranosti k razmisleku o vsebinah. *Sodobni vojaški izzivi*, 16(2), 57–73.
- Vlada Republike Slovenije. (2006). *Vojaška doktrina*. Defensor.
- Vlada Republike Slovenije. (2023, 31. maj). *Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2023–2028* (št. 80300-1/2023/10).
- Vlada Republike Slovenije. (2024, 24. april). *Vojaška strategija Republike Slovenije* (št. 80000-2/2024/4).
- Zakon o obrambi (ZObr-UPB1). (2004). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 103.
- Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV). (2007). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 68.
- Žabkar, A., in Svete, U. (2007). *Šolanje vojaških profesionalcev med Scilo tradicije in Karibdo modernizacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Recenziji

Monografija obravnava razvoj, trenutno stanje in prihodnost vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnikov in podčastnikov v Republiki Sloveniji skozi zgodovinsko, sistemsko, empirično in primerjalno prizmo. Osrednja tema je integracija civilnega in vojaškega izobraževanja ter vpliv tega povezovanja na razvoj vojaške kariere, poklicne poti ter vojaških ved. Delo temelji na rezultatih ciljno raziskovalnega projekta VoKa in vključuje tako obsežno literaturo kot lastno empirično raziskavo.

Monografija zapolnjuje vrzel v znanstveni literaturi o vojaškem izobraževanju v Sloveniji, ki je bilo doslej premalo raziskano z vidika sistemskega razvoja in povezovanja s civilnim izobraževalnim prostorom, predvsem z vidika medsebojne soodvisnosti razvoja vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter razvoja vojaških ved. Avtorji uvajajo sodoben kompetenčni pristop, modularnost izobraževanja in vseživljenjsko učenje ter podajajo predloge za implementacijo mikrokvalifikacij, akreditacijo programov in ustanovitev raziskovalnega inštituta za vojaške vede. Mednarodna primerjava (ZDA, Nemčija, Norveška) še dodatno osvetli izzive in priložnosti domačega konteksta.

Monografija predstavlja izviren znanstveni prispevek, saj na sistematičen način predstavi celovit model razvoja vojaškega izobraževanja in kariernih poti v Sloveniji, in doseženo raven oziroma uresničitev ambicij in ciljev na področju izobraževanja častnikov in podčastnikov Slovenske vojske. Dosedanje raziskave so se pretežno osredotočale na uvajanje civilnih izobraževalnih programov v vojaški kurikulum, ta raziskava pa izpostavlja potrebo po vojaških programih kot del javnega izobraževalnega sistema oziroma vključitev vojaškega izobraževanja v javni. Posebej pomembna je empirična raziskava med pripadniki Slovenske vojske, ki z bogatim kvalitativnim gradivom razkriva strukturne pomanjkljivosti sistema (npr. nepovezanost z nacionalnim ogrodjem kvalifikacij, pomanjkanje mentorstva, slaba prenosljivost znanj), a hkrati tudi izraženo potrebo po spremembah. Priporočila za reformo so natančna, izvedljiva in podkrepljena z mednarodno primerjavo.

Monografija je pregledno strukturirana in obsega zgodovinski pregled (od Avstro-Ogrske do danes), analizo institucionalnega okvira, empirično raziskavo in predlog razvojnih perspektiv. Slog je akademski, vendar dostopen tudi širši strokovni javnosti. Citiranje literature je dosledno, uporabljeni viri pa raznoliki – od domačih raziskav do mednarodnih strateških dokumentov (EDA, Nato, MoD UK itd.).

Monografija je uporabna tako za oblikovalce obrambne politike, strokovnjake za izobraževanje in kadrovske razvoj, raziskovalce varnostnih, družboslovnih in organizacijskih ved kot tudi za uporabnike v obrambnih strukturah, ki delujejo v sistemu vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ali usmerjajo njegov razvoj. Avtorji so vzpostavili kakovostno podlago za razumevanje doseženega stanja in pomanjkljivosti izobraževanja častnikov in podčastnikov Slovenske vojske, ter oblikovali obsežen nabor priporočil za izboljšave. Civilna stroka lahko v monografiji prepozna argumente zakaj mora postati vojaško izobraževanje del javnega izobraževalnega sistema. Monografija predstavlja kakovostno podlago za nadaljnji razvoj in profesionalizacijo vojaške kariere ter povečevanje privlačnosti poklica za mlade.

Monografija Sistem vojaškega izobraževanja v Sloveniji predstavlja odličen primer znanstvenega dela, ki uspešno združuje teoretični okvir, empirične dokaze in uporabna priporočila. Delo je relevantno za domačo in tujo akademsko sfero ter pomeni pomemben prispevek k razvoju izobraževanja v Slovenski vojski in vojaških ved v Sloveniji.

dr. Branimir Furlan

Znanstvena monografija *Sistem vojaškega izobraževanja v Sloveniji* v času, ko se varnostna realnost hitro spreminja, predstavlja dragocen in hkrati nujen vpogled v stanje ter razvojne možnosti vojaškega izobraževanja in raziskovanja. Delo se ne omejuje zgolj na deskriptivno analizo stanja, temveč ponuja temeljito refleksijo o povezanosti vojaškega izobraževanja s civilnim akademskim prostorom, razvojem vojaške kariere in položajem vojaških ved kot samostojnega znanstvenega področja.

Uvodni del monografije začrta zgodovinski lok vojaškega izobraževanja na Slovenskem, kar je v domači literaturi pogosto spregledano. Pregled razvoja od Avstro-Ogrske do sodobnosti ponuja trden kontekst za razumevanje aktualnih težav: pomanjkanje akreditacij, neustrezno priznavanje znanj, omejena mobilnost kadrov in nizka privlačnost kariere za mlade. Avtorji se teh vprašanj ne lotevajo površno, temveč jih zasledujejo skozi prizmo domačih empiričnih podatkov in mednarodnih praks (ZDA, Nemčija, Norveška).

Ena izmed ključnih vrednosti monografije je vključitev lastne kvalitativne raziskave med pripadniki slovenske vojske. Ugotovitve potrjujejo, da obstaja razkorak med formalnimi izobraževalnimi programi in realnimi potrebami na terenu. Analiza kaže na odsotnost strateškega kariernega načrtovanja, šibko mentorsko podporo ter pomanjkanje sistemskih spodbud za razvoj »vojaka-raziskovalca«.

Posebno pozornost si zasluži tudi razprava o akademski svobodi v vojaškem kontekstu – tema, ki pogosto ostaja v senci, a je ključna za razvoj av-

tonomne in refleksivne vojaške stroke. Vprašanja, kot so: »Kdo lahko omejuje akademsko svobodo?« in »Kako jo uresničevati v hierarhičnem okolju vojske?«, odpirajo vrata novim raziskovalnim diskurzom in jasno kažejo, da vojaška stroka presega zgolj tehnično usposabljanje.

Avtorji izpostavijo in analizirajo ključne modele sodobnega vojaškega izobraževanja: Professional Military Education (ZDA), dvojno karierno možnost (Nemčija), integracijo z raziskovalnim okoljem (Norveška). Monografija ponuja ne le opis teh sistemov, temveč tudi tehtno primerjavo s slovenskim kontekstom in predloge za prenos ustreznih praks.

V sklepu so priporočila za reformo jasna in izvedljiva: akreditacija programov, vzpostavitev raziskovalnega inštituta za vojaške vede, razširitev kadetских programov v sodelovanju s civilnimi univerzami, vključitev digitalnih orodij, in predvsem strateško povezovanje sektorjev.

Monografija je rezultat poglobljenega raziskovalnega in uredniškega dela, ki izkazuje visoko stopnjo znanstvene kakovosti. Avtorji znajo združiti kompleksno vsebino z jasno strukturo, argumentacijo in bogatim naborom virov. Njena vrednost ni le v analitični globini, temveč v zmožnosti vzpostavitve dialoga med civilnim in vojaškim znanjem.

Vsekakor gre za delo, ki presega okvir projektnega poročila in se umešča v korpus ključnih znanstvenih publikacij o varnostni politiki in izobraževanju v Sloveniji. Priporočam ga za vključitev med znanstvene monografije nacionalnega pomena.

dr. Blaž Torkar

SLON

O knjigi

Za vsako organizacijo, tudi vojaško, je ključnega pomena, da razpolaga s kadri, ki so ustrezno izobraženi in usposobljeni za učinkovito opravljanje svojih nalog. Izobraževanje teh kadrov predstavlja temelj uspeha, ki se v primeru vojaške organizacije odraža v njenem razvoju, prilagodljivosti in operativni učinkovitosti.

Monografija se osredotoča na dve osrednji temi: razumevanje vojaških ved in preobrazbo poklicnega vojaškega izobraževanja v postmodernistični dobi in perspektivo povezovanja civilnih in vojaških izobraževalnih sistemov ter njun vpliv na razvoj vojaške kariere v Sloveniji. Gre za problematiko, ki je v preteklosti pogosto ostajala obrobna, danes pa postaja ključna za razumevanje profesionalizacije oboroženih sil, kadrovskega razvoja ter privlačnosti vojaškega poklica za mlade generacije.

Prispevki v monografiji obravnavajo vojaško izobraževanje častnikov in podčastnikov z različnih zornih kotov – zgodovinskega, systemskega, empiričnega in primerjalnega. Analizirali smo razvojne poti in strukture vojaškega izobraževanja od obdobja Avstro-Ogrske, prek Jugoslavije, do sodobne Slovenske vojske, pri čemer so vključeni tudi najnovejši pristopi, kot so kompetenčni model, modularna zasnova izobraževanja in integracija v visokošolski prostor.

Mednarodna fakulteta
za družbene in poslovne študije
International School
for Social and Business Studies
Celje • Slovenija